

ਗੁਰਿਤਾਸ

ਸੰਪਾਦਕ :
ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ

www.archive.org/details/namdhari

ਗਹਿਤਨਾਮੇ

ਮਿਲਦਯੀਤ

ਇਸੇ ਕਲਮ ਤੋਂ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦਰਸ਼ਨ, ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦਰਸ਼ਨ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੋਸ਼, ਸੰਖੇਪ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ, ਸਾਡੇ ਗੁਰਦੇਵ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਗਰ, ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਗਰ, ਵਾਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੀਆਂ, ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ, ਨਾਨਕੁ ਸਾਇਰੁ ਏਵ ਕਹਤੁ ਹੈ, ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜਿਨ ਸੁਣਿਆ ਪੇਖਿਆ, ਰਬਾਬ, ਪੰਜਾਬੀ ਮਹਾਰਾਜਾ, ਮਹਾਂ ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ ਰਤਨ, ਪੰਜ ਦਰਿਆ, ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ, ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਰਾਂ, ਪੰਜਾਬੀ ਬਾਰਾਂਮਾਹੇ, ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਝਾਂ, ਪੰਜਾਬੀ ਜੰਵਾਂ, ਪੰਜਾਬੀ ਝਗੜੇ, ਪੰਜਾਬੀ ਕਿੱਸੇ, ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਜਾਬੀ ਗੱਦ, ਹਾਸ਼ਮ ਰਚਨਾਵਲੀ, ਹੁਸੈਨ ਰਚਨਾਵਲੀ, ਸਾਈਂ ਬੁੱਲੇ ਸ਼ਾਹ, ਪ੍ਰਸਿਧ ਪੰਜਾਬੀ, ਪੁਸ਼ਪਾਂਜਲੀ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਕਲਾ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਕਵਿਤਾ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਕਵੀ, ਬਾਬਾ ਸਾਧੂਜਨ, ਸਾਧੂ ਈਸ਼ਰਦਾਸ, ਮਿਹਜ਼ੇ ਦੀਆਂ ਸੱਦਾਂ, ਬਾਬਾ ਵਜੀਦ, ਮਹਾਂ ਕਵੀ ਸੰਤਰੋਣ, ਦਰਸ਼ਨ ਭਗਤ, ਜੰਗਨਾਮਾ ਸਿੰਘਾਂ ਤੇ ਫਿਰੰਗੀਆਂ, ਬਚਨ ਸਾਈਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ, ਕਲਮ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰ, ਕਲਮ ਦੇ ਧਨੀ, ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸੌ ਸਾਖੀ, ਸ਼ਾਲੀਲ ਜਿਬਰਾਨ ਦੇ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ, ਮਾਲੀ, ਪੰਛੀ, ਆਜ਼ਾਦੀ।

ਗਹਿਤਨਾਮੇ

www.archive.org/details/namdhari

ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ

ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਦਰਜ਼
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ :

ਸਿੰਘ ਬਦਰਜ

ਬਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਸੇਵਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

S.C.O. 98, ਸਿਟੀ ਸੈਂਟਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ISBN 81-7205-158-1

੧੯੭੮, ੧੯੭੮, ੧੯੮੮, ੧੯੮੯, ੧੯੯੧
ਛੇਵੀਂ ਵਾਰ ਅਗਸਤ ੧੯੯੫

ਮੁੱਲ : ੩੫-੦੦

ਟਾਈਪਸੈਟਰ :

ਕੇ. ਜੀ. ਗ੍ਰਾਫਿਕਸ, ੭੮, ਸਿਟੀ ਸੈਂਟਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਪ੍ਰਿੰਟਰ :

ਪ੍ਰਿੰਟਵੈੱਲ, 146, ਇੰਡਸਟੀਅਲ ਫ਼ੋਕਲ ਪੁਆਇੰਟ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਸਮਰਪਣ

ਸਿਖ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਦੀ ਸਾਕਾਰ-ਮੂਰਤਿ
ਖਾਲਸਾ-ਪੰਚਾਇਤ

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ, ਅਕਾਲੀ ਕੌਰ ਸਿੰਘ ਨਿਹੰਗ,
ਪੰਡਿਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦਾਖਾ, ਗਿ: ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂ ਤੇ
ਜਥੇਦਾਰ ਸ਼ਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ

ਗੁਰ ਸਿਖ ਮੀਤ ! ਚਲਹੁ ਗੁਰ ਚਾਲੀ ।

www.archive.org/details/namdhari

ਤਤਕਰਾ

ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ	੧੧
੧. ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ	੫੫
੨. ਤਨਖਾਹਨਾਮਾ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ	੫੭
੩. ਸਾਖੀ ਰਹਿਤ ਕੀ (ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ)	੬੧
੪. ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭਾਈ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਸਿੰਘ	੬੫
੫. ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ	੬੮
੬. ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਹਜ਼ੂਰੀ, ਭਾਈ ਚਉਪਾ ਸਿੰਘ ਛਿੱਸਰ	੭੭
੭. ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਪਰਮ ਸੁਮਾਰਗ (ਅਗਿਆਤ)	੧੧੮
੮. ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭਾਈ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ	੧੨੮
੯. ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ	੧੩੮
੧੦. ਮੁਕਤਿਨਾਮਾ (ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ)	੧੪੨
੧੧. ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਸਹਿਜਧਾਰੀਆਂ ਕਾ (ਵਾਜਬੁਲਅਰਜ਼)	੧੪੫
੧੨. 'ਸਰਬਲੋਹ' ਵਿਚੋਂ ਖਾਲਸਾ ਮਹਿਮਾ	੧੪੭
੧੩. ਖਾਲਸਾ ਉਸਤਤਿ (ਪੰਡਿਤ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਲਾਹੌਰੀ)	੧੫੦
੧੪. ਖਾਲਸਾ ਪੰਚਾਸਿਕਾ (ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ)	੧੫੭
੧੫. ਖਾਲਸਾ ਸਤਕ (ਭਾਈ ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ)	੧੬੧
੧੬. ਅੰਤਿਕਾ—ਭੱਟ ਵਹੀ ਦਾ ਰਹਿਤ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਲੇਖ	੧੬੮

ਦੋ ਸ਼ਬਦ

ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਮੂਲ ਆਧਾਰ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਸਤਾਰ ਵਜੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਧਾਰਮਿਕ ਸਾਹਿਤ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਖ-ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਸਰਬ-ਪੱਖੀ ਅਧਿਐਨ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੰਗ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ੧੮ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਮੁਗਲ ਹਾਕਮਾਂ ਸੁਤੰਤਰਤਾ-ਸੰਗ੍ਰਾਮੀਏ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਤੇ ਘਰ-ਬਾਰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿਤੇ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਸਾਹਿਤ ਸਾੜਿਆ ਫੂਕਿਆ ਗਿਆ, ਮਜ਼ਬੂਰਨ ੫੦-੬੦ ਸਾਲ ਸਿਖ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਅਜੇਹੀ ਬਨਵਾਸੀ ਸੰਗ੍ਰਾਮੀਆਂ ਕੌਮ ਜੇਕਰ ਭੋਗ ਨਾਲ ਕਲਮ ਵੀ ਚਲਾਉਂਦੀ ਰਹੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੇ ਮਰਯਾਦਾ ਬਾਰੇ ਸਾਹਿਤ ਸਿਰਜਦੀ ਰਹੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਬੌਧਿਕ ਕਮਾਲ ਮੰਨਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਲਗਭਗ ਇਸੇ ਸੰਕਟ-ਕਾਲ ਦੀ ਉਪਜ ਹਨ।

ਮੈਂ ਦੋ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਿਖ-ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਬਾਰੇ—ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹਾਂ। ਚਿਰੋਕੀ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਸਿਖ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਇਕ ਦਰਜਨ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਦਾ ਸੰਕਲਨ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅੱਧੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੀ ਸੰਪੂਰਨ ਛਪ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਨ ੧੮੯੮ ਵਿਚ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸੁਧਾਕਰ ਵਿਚ ਕੁਝ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਚੋਟਵੇਂ ਬਚਨ ਸੰਕਲਿਤ ਕੀਤੇ; ਸੰਨ ੧੯੦੮ ਵਿਚ ਬਾਬੂ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਰਹਿਤ ਬਾਰੇ ਨਿਖਰਵੇਂ ਵਿਚਾਰ ਦਿਤੇ। ਸੰਨ ੧੯੧੪ ਵਿਚ ਸੋਢੀ ਰਾਮ ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਾਲ ਭਾਈ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਵਹੀਰੀਏ ਨੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ (੪੨੮ ਪੰਨੇ) ਲਿਖ ਕੇ ਰਹਿਤ-ਮਰਯਾਦਾ ਬਾਰੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। ਸੰਨ ੧੯੩੨ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਇਕ ਟ੍ਰੈਕਟ ਛਪਾਇਆ ਤੇ ਚੀਫ਼ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਨੇ ਵੀ ਇਕ ਅਜੇਹਾ ਉਦਮ ਕੀਤਾ। ਪ੍ਰਿੰ. ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ' ਰਸਾਲੇ ਦਾ ਰਹਿਤ ਨੰਬਰ ਕਢਿਆ ਜੋ ਇਕ ਚੰਗਾ ਜਤਨ ਸੀ।

ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਢਲੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪੂਰਿਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਮੂਲ ਸਮੱਗਰੀ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਆਸ ਹੈ, ਸਿਖ ਵਿਦਵਾਨ, ਖ਼ਾਲਸਾ ਰਹਿਤ-ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਹੋਰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਧਿਐਨ ਕਰ ਕੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੰਗਾਰ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇਣਗੇ।

ਕਲਮ ਮੰਦਿਰ, ਪਟਿਆਲਾ

ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ

੧ ਜਨਵਰੀ ੧੯੭੪

ਦੂਜੀ ਛਾਪ ਦੀ ਬੇਨਤੀ

ਪਹਿਲੀ ਛਾਪ ਸਮੇਂ ਬਾਰਾਂ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਸੰਕਲਿਤ ਕੀਤੇ ਸਨ ਤੇ ਇਸ ਦੂਜੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਦੋ ਹੋਰ ਵਧਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਉਨੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਪੰਡਿਤ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਲਾਹੌਰੀ ਰਚਿਤ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚੋਂ ੨੫ ਚੋਣਵੇਂ ਛੰਦ 'ਖਾਲਸਾ ਉਸਤਤਿ' ਨਾਂ ਹੇਠ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਪਟਨੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਪੰਚਾਸਿਕਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ੧੮੬੩ ਈ: ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਬਨਾਰਸ ਛਪਿਆ ਸੀ। ਸਿਖ ਸਾਹਿਤ ਦੀਆਂ ਕਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲੋਪ ਹੋਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਦੂਰਲਭ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਈ ਪੁਰਾਤਨ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਖਰੜੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ ਤੇ ਕਈ ਐਸੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਵੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੂਜਾ ਉਤਾਰਾ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਅਧੂਰੇ ਪਾਠ ਪੂਰੇ ਕਰਨੇ ਤੇ ਹਰ ਪਾਠ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰ ਸਕਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਦੂਜੀ ਗੱਲ, ਹਰ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਦੀ ਹਰ ਗੱਲ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ-ਅਨੁਸਾਰੀ ਮੰਨਣਾ ਭੁੱਲ ਹੈ, ਕਈ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਆਪਣੀ ਮਨ ਦੀ ਸਮਝ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਂ ਫਿਰ ਅਨਮਤੀ ਅਸਰ ਹੇਠ ਕੁਝ ਅਜੇਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਲਿਖੀਆਂ, ਜੋ ਠੀਕ ਨਹੀਂ।

ਧੋਜ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਇਹ ਵੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਟ-ਛਾਟ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਲੱਭਣਾ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ।

ਅਕਤੂਬਰ, ੧੯੭੮

ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ

ਤੀਜੀ ਛਾਪ

ਤੀਸਰੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਛਾਪਣ ਸਮੇਂ ਤਾਈਂ ਬੁਧ ਸਿੰਘ ਰਚਿਤ ਖਾਲਸਾ ਸ਼ਤਕ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਤੋਂ ਉਤਾਰ ਕੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਅਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ੧੫ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਦੀ ਸੰਖੀ ਹੈ, ਜੋ ਸਿਖ ਰਹੁਰੀਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇਗੀ।

੧੩ ਅਪ੍ਰੈਲ, ੧੯੮੪

ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ

ਚੌਥੀ ਛਾਪ

ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੯੮੯

ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੱਖ ਕੇ ਛਾਪੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪੰਚ-ਪ੍ਰਧਾਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ

ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ—ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ—ਸੋਪਤੀ ਖੜੀ, ਵਾਸੀ ਲਾਹੌਰ।

ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ—ਜਵੰਦਾ ਜੱਟ, ਵਾਸੀ ਹਸਤਨਾਪੁਰ।

ਭਾਈ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ—ਬੀਵਰ, ਵਾਸੀ ਜਗਨਨਾਥ।

ਭਾਈ ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ—ਫੀਬਾ, ਵਾਸੀ ਦਵਾਰਕਾ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ—ਨਾਈ, ਵਾਸੀ ਬਿਦਰ।

ਪੰਜ ਮੁਕਤੇ—ਭਾਈ ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਟਹਿਲ ਸਿੰਘ, ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ,
ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ।

ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ—ਜਪੁ, ਜਾਪੁ, ਸ੍ਰੈਯੇ, ਬੇਨਤੀ ਚੌਪਈ, ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ।

ਪੰਜ ਕਕਾਰ—ਕ੍ਰਿਪਾਨ, ਕੜਾ, ਕਛਹਿਰਾ, ਕੰਘਾ, ਕੇਸ (ਕੇਸਕੀ)।

ਪੰਜ ਹਥਿਆਰ—ਕ੍ਰਿਪਾਨ, ਤੀਰ ਕਮਾਣ, ਕਟਾਰ, ਥਰਫਾ ਤੇ ਬੰਦੂਕ।

ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰੀ ਸਿਖੀ—ਧੰਦੇ ਕੀ, ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ, ਹਿਰਸੀ, ਸਿਦਕੀ, ਭਾਉ ਕੀ।

ਪੰਚਮ੍ਰਿਤ—ਘਿਉ, ਮੈਦਾ, ਖੰਡ, ਜਲ, ਅਗਨੀ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਪ੍ਰਸਾਦ।

ਪੰਜ ਤਖ਼ਤ—ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ, ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ, ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ,
ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ, ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ (ਬੁੱਢਾ ਦਲ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ)।

ਪੰਜ ਕੁਰਹਿਤਾਂ—ਭੱਦਣ, ਤੰਬਾਕੂ, ਕੁੱਠਾ, ਮੁਸਲੀ-ਯੁੱਧ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਰਹਿਤਾਂ
ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ।

ਪੰਜ ਮੇਲ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਵਰਜਿਤ ਹੈ:

ਮੀਟੇ, ਧੀਹੱਲੀਏ, ਰਾਮਰਾਈਏ, ਮਸੰਦ, ਸਿਰਗੁੰਮ।

ਸਿਖ ਧਰਮ-ਅਧਿਐਨ ਪੁਸਤਕ-ਸੂਚੀ

੧. ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਭਾਕਰ	ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ
੨. ਗੁਰਮਤਿ ਸੁਧਾਕਰ	ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ
੩. ਹਮ ਹਿੰਦੂ ਨਹੀਂ	ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ
੪. ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਰਣਯ ਸਾਗਰ	ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨਰੋਤਮ
੫. ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ	ਭਾਈ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਵਹੀਰੀਆ
੬. ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਰਣਯ	ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ
੭. ਗੁਰਮਤਿ ਦਰਸ਼ਨ	ਡਾ: ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ
੮. ਸਿਖ ਧਰਮ ਦਰਸ਼ਨ	ਸ: ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਕਵੀਸ਼ਰ
੯. ਗੁਰਮਤਿ ਫਿਲਾਸਫੀ	ਗਿਆਨੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ
੧੦. ਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖ	ਪ੍ਰਿੰ: ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ
੧੧. ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਰਣਯ ਭੰਡਾਰ	ਗਿਆਨੀ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਸੰਗਰੂਰ
੧੨. ਸਿਖ ਕਾਨੂੰਨ	—
੧੩. ਸਿਖ ਧਰਮ	ਪ੍ਰੋ: ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ
੧੪. ਸਿਖ ਧਰਮ ਬਾਰੇ	ਪ੍ਰੋ: ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ
੧੫. ਗੁਰਸਿਖੀ ਕੀ ਹੈ ?	ਡਾ: ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਨਸੁਖਾਨੀ
੧੬. ਰੱਖਿਆ ਰਿਆਇਤ	ਪ੍ਰਿੰ: ਸਤਿਬੀਰ ਸਿੰਘ
੧੭. ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਮਾਰਗ	ਸੰਪਾਦਕ—ਡਾ: ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ
੧੮. ਬਿਬੇਕ ਬਾਰਧਿ (ਖਰੜਾ)	ਡਾ: ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਸੰਕਲਿਤ
੧੯. ਸੁਧਰਮ ਮਾਰਗ ਗ੍ਰੰਥ	ਸੰਤ ਭੂਪ ਸਿੰਘ ਨਿਰਮਲਾ
੨੦. ਬਿਜੈ ਮੁਕਤ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ	—
੨੧. ਪੋਥੀ ਗੁਰਮਤਿ ਦੁਲਾਸ	ਗਿ: ਠਾਕਰ ਸਿੰਘ
੨੨. ਖਾਲਸਾ ਸੰਸਕਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼	ਗਿ: ਅਮਰ ਸਿੰਘ
੨੩. ਖਾਲਸਾ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼	ਪੰਚ ਖੰਡ ਭਸ਼ੋੜ
੨੪. ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼	ਚੀਫ਼ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
੨੫. ਸਿਖ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ	ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁ: ਪ੍ਰ: ਕਮੇਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
੨੬. ਮਾਸਕ ਪੱਤ੍ਰ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ' ਦਾ ਰਹਿਤ ਨੰਬਰ (ਜਨਵਰੀ ੧੯੩੨ ਈ:)	

ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ

ਸਿਖ ਮੰਕੇਤਾਵਲੀ ਵਿਚ ਉਹ ਜੀਵਨ-ਮਰਯਾਦਾ, ਚਾਲ-ਢਾਲ ਜਾਂ ਚੱਜ-ਅਚਾਰ 'ਰਹਿਤ' ਹੈ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਖ ਨੇ ਰਹਿਣਾ ਅਥਵਾ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਉਣਾ ਹੈ। 'ਸਿਖ' ਦਾ ਲਫਜ਼ੀ ਮਾਅਨਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਸਿਖੀ ਉਹ ਆਤਮਿਕ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਰਹੁ-ਰੀਤ, ਸੰਜਮ ਯਾ ਜਬਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਨੇ ਢਲਣਾ ਹੈ। ਸਿਖ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੀ ਇਹ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

ਸੋ ਸਿਖ ਸਖਾ ਬੰਧੁ ਹੈ ਭਾਈ, ਜਿ ਗੁਰ ਕੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚਿ ਆਵੈ।
ਆਪਣੇ ਭਾਣੇ ਜੋ ਚਲੇ ਭਾਈ ਵਿਛੁੜਿ ਚੋਟਾ ਖਾਵੈ।

(ਸਿਰਗੰ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ ੬੦੧)

ਇਹ ਸਿਖਿਆ, ਇਹ ਮਰਯਾਦਾ ਜਾਂ ਚੱਜ-ਅਚਾਰ ਕੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ, ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਸਿਖ-ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਭਲੀ-ਭਾਂਤ ਕੀਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਭਗਤੀ ਸਾਹਿਤ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਜੀਵਨ-ਮਰਯਾਦਾ ਲਈ 'ਰਹਤ' ਪਦ ਭਗਤੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਹੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਈ ਭਗਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਇਸੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਬੀਰ ਜੀ (੧੩੯੮-੧੪੮੮ ਈ:) ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

ਸੋ ਗੁਰੁ ਕਰਹੁ ਜਿ ਬਹੁਰਿ ਨ ਕਰਨਾ।
ਸੋ ਪਦੁ ਰਵਹੁ ਜਿ ਬਹੁਰਿ ਨ ਰਵਨਾ।
ਸੋ ਧਿਆਨੁ ਧਰਹੁ ਜਿ ਬਹੁਰਿ ਨ ਧਰਨਾ।
ਐਸੇ ਮਰਹੁ ਜਿ ਬਹੁਰਿ ਨ ਮਰਨਾ।੨।...
ਅਪੁ ਤੇਜੁ ਬਾਇ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਅਕਾਸਾ।
ਐਸੀ 'ਰਹਤ' ਰਹਉ ਹਰਿ ਪਾਸਾ
ਕਹੈ ਕਬੀਰੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਧਿਆਵਉ।
ਤਿਤੁ ਘਰਿ ਜਾਉ ਜਿ ਬਹੁਰਿ ਨ ਆਵਉ।

(ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ, ਪੰਨਾ ੩੨੭)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਸੰਕੇਤ ਦੀ ਕਾਫ਼ੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ :

ਸੇਵਾ ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਿ। ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ।
ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੁ ਜਾ ਸਬਦੁ ਬਣਾਏ। ਸਚੀ 'ਰਹਤ' ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਪਾਏ।

(ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੩੪੩)

ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਸਭੁ ਗੁਰ ਤੇ ਹੋਈ। ਸਾਚੀ 'ਰਹਤ' ਸਾਚਾ ਮਨਿ ਸੋਈ।
ਮਨਮੁਖ ਕਥਨੀ ਹੈ ਪਰੁ ਰਹਤ ਨ ਹੋਈ। ਨਾਵਹੁ ਝੁਲੇ ਥਾਉ ਨ ਕੋਈ।

(ਬਿਲਾਵਲੁ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੮੩੧)

ਕਥਨੀ ਝੂਠੀ ਜਗੁ ਭਵੈ, ਹਰਨੀ ਸਬਦੁ ਸੁ ਸਾਰੁ।

(ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੫੬)

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ :

'ਰਹਤ' ਅਵਰ ਕਛੁ ਅਵਰ ਕਮਾਵਤ।

ਮਨਿ ਨਹੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮੁਖਹੁ ਗੰਥ ਲਾਵਤ।

ਜਾਨਨਹਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਪਰਬੀਨ।

ਬਾਹਰਿ ਭੇਖ ਨ ਕਾਹੂ ਭੀਨ। (ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੨੬੬)

ਸੁਚੱਜੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਨੂੰ ਸਿਆਣਿਆਂ ਦੇ ਹਿਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੇਛਿਆ ਹੈ—
ਅੰਦਰਲੀ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਤੇ ਬਾਹਰਲੀ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ।

ਅੰਦਰਲੀ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਭਾਵ ਮਾਨਸਿਕ ਰਹਿਣੀ ਹੈ ਤੇ ਬਾਹਰਲੀ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਭਾਵ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਅੰਦਰਲੀ ਰਹਿਤ-ਮਰਯਾਦਾ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

(੧) ਅੰਦਰਲੀ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ

'ਸਭੁ ਕਛੁ ਜਾਨੈ ਆਤਮ ਕੀ ਰਹਤ' ਦਾ ਭਾਵ ਅੰਦਰਲੀ ਜੀਵਨ-ਮਰਯਾਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਸਲ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਬਾਹਰਲੀ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਵੀ ਭਾਵੇਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਅੰਦਰਲੀ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਦੀ ਆਤਮਾ ਤੇ ਮਨ ਪਵਿਤਰ ਹੋ ਕੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਅਤੇ ਸਰਬਤ ਦੇ ਭਲੇ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਅੰਦਰਲੀ ਰਹਿਤ—ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ (ਸਿਮਰਨ ਸਿਦਕ), ਨੇਕੀ ਅਤੇ ਚੰਗਿਆਈ ਹੈ, ਮਨ ਬਾਣੀ ਤੇ ਅਮਲਾਂ ਕਰਕੇ ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਰਨਾ ਤੇ ਮੰਦੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਪੱਲਾ ਬਚਾ

ਕੇ ਚਲਣਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਗੁਰ (Formulas) ਲਿਖ ਦਿਤੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਸਿਖ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਕਰਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੋਲ-ਚਾਲ, ਵਰਤੋਂ ਵਿਹਾਰ, ਖਾਣ-ਪੀਣ, ਪਹਿਨਣ ਤੇ ਬਾਕੀ ਸੁਚੱਜਾ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਿਖਿਆ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਮਿਸਾਲ ਲਈ ਕੁਝ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀਆਂ ਸਤਰਾਂ ਧਿਆਨ-ਗੋਚਰੇ ਕਰਨੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ :

੧. ਜਾਲਉ ਐਸੀ ਗੀਤਿ, ਜਿਤੁ ਮੇ ਪਿਆਰਾ ਵੀਸਰੈ।
ਨਾਨਕ ਸਾਈ ਭਲੀ ਪਰੀਤਿ ਜਿਤੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸੇਤੀ ਪਤਿ ਰਹੈ।
(ਵਡਹੰਸ ਕੀ ਵਾਰ, ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੫੯੦)
੨. ਐਸੀ ਕਲਾ ਨ ਖੇਡੀਐ ਜਿਤੁ ਦਰਗਹ ਗਇਆ ਹਾਰੀਐ।
(ਵਾਰ ਆਸਾ, ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੪੬੯)
੩. ਫਰੀਦਾ ਜਿਨੀ ਕੰਮੀ ਨਾਹਿ ਗੁਣ ਤ ਕੰਮਜੇ ਵਿਸਾਰਿ।
(ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ, ਪੰਨਾ ੧੩੮੧)
੪. ਐਸਾ ਕੰਮ ਮੂਲੇ ਨ ਕੀਚੈ ਜਿਤੁ ਅੰਤਿ ਪਛੋਤਾਈਐ।
(ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੩, ਅਨੰਦੁ, ਪੰਨਾ ੯੧੮)
੫. ਸੋਈ ਕੰਮੁ ਕਮਾਇ ਜਿਤੁ ਮੁਖੁ ਉਜਲਾ।
(ਆਸਾ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੩੯੭)
੬. ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ ਉਸੁ, ਸੁਅਤੁ ਉਸੁ ਗਾਇ।
(ਵਾਰ ਮਾਝ, ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੪੧)
੭. ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਖਾਣਾ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ,
ਜਿਤੁ ਖਾਧੈ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ, ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਵਿਕਾਰ।
(ਸਿਰੀਗਗੁ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੬)
੮. ਬਾਬਾ ਹੋਰੁ ਪੈਨਣੁ ਖੁਸੀ ਖੁਆਰੁ,
ਜਿਤੁ ਪੈਧੈ ਤਨੁ ਪੀੜੀਐ, ਮਨ ਮਹਿ ਚਲਹਿ ਵਿਕਾਰ।
(ਸਿਰੀਗਗੁ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੬)
੯. ਜਿਤੁ ਪੀਤੈ ਮਤਿ ਦੂਰਿ ਹੋਇ, ਬਰਲੁ ਪਵੈ ਵਿਚਿ ਆਇ।.....
ਝੂਠਾ ਮਦੁ ਮੁਲਿ ਨ ਪੀਚਈ, ਜੇ ਕਾ ਪਾਰਿ ਵਸਾਇ।
(ਬਿਹਾਰਤੋ ਕੀ ਵਾਰ, ਮ: ੩, ਪੰਨਾ ੫੫੪)
੧੦. ਸਾਝ ਕਰੀਜੈ ਗੁਣਹੁ ਕੇਰੀ, ਛੋਡਿ ਅਵਗਣ ਚਲੀਐ।
(ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੭੬੬)

ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪਰਗਟ ਹੋ ਕਿ ਸਿਖ ਨੇ ਉਹੋ ਕਰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਆਤਮਕ, ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਨਾਲ ਇਸ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਰੋਕ ਪੈਂਦੀ ਯਾ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਥਾਂ ਬਿਨਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਸਦਾ ਬਚ ਕੇ ਚਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਨਾਮ ਤੇ ਸੇਵਾ

ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਿਖ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਗ ਜਨਮ-ਸਾਖੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜਿਥੇ ਵੀ ਜਾਂਦੇ, ਉਥੇ ਤਿੰਨ ਮੁਖ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਰਾਉਂਦੇ ਸਨ:

੧. ਨਾਮ ਜਪਣਾ ੨. ਕਿਰਤ ਕਰਨਾ ੩. ਵੰਡ ਛਕਣਾ।

ਨਾਮ ਜਪਣ ਨਾਲ ਆਤਮਾ ਸੁਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਰਤ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਵੰਡ ਕੇ ਛਕਣ ਦੀ ਗੱਤਿ ਨਾਲ ਮਨ ਸੁੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਆਤਮਕ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਕਿਰਤ ਕਰਨਾ ਸਰੀਰਕ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਵੰਡ ਛਕਣਾ ਮਾਨਸਿਕ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਦਾ ਭਲਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸੁਭਾਅ ਹੀ ਬਾਕੀਆਂ ਨਾਲ ਵੰਡ ਕੇ ਖਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸੋਸਟਾਚਾਰ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਲੱਛਣ ਹੈ। ਇਹ ਦਾਨ ਤੋਂ ਉਚੇਰੀ ਅਵਸਥਾ ਹੈ, ਦਾਨ ਵਿਚ ਇਕ ਭਿਖਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਦਾਤਾ, ਇਕ ਪਰਾਧੀਨ ਸਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਮਾਲਕ, ਪਰੰਤੂ ਵੰਡ ਛਕਣ ਦਾ ਗੁਣ ਸਮਾਨਤਾ ਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਭਾਵ ਪਰਿਪੱਕ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਪੁਰਾਤਨ ਸਿਖ ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਪਰਧਾਨ ਨੁਕਤੇ ਇਸੇ ਕਥਨ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 'ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ, ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬਤ ਦਾ ਭਲਾ' ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਅਰੇ ਵਿਚ ਵੀ ਸਿਖੀ ਦੇ ਦੋ ਮੂਲ ਆਦਰਸ਼ਾਂ—ਨਾਮ ਤੇ ਸੇਵਾ—ਨੂੰ ਇਕ ਥਾਂ ਗੁੰਦਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਖੀ ਮਹੱਲ ਦੇ ਦੋ ਥੰਮ੍ਹ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆਸਰੇ ਇਹ ਸਾਰੀ ਇਮਾਰਤ ਖੜੀ ਹੈ। ਸਿਖ ਜੀਵਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਉਸ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਅਭੇਦਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਸਾਂਝ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਵਰਤਾਉਣਾ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਧਰਮ ਹੈ ਹੀ ਉਹ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਰੱਬ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸੁਹਜੀਤ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਪਰਿਪੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ ਰੱਬ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਬੱਝਦਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਦਾ ਅਸਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਇਸੇ ਵਤੀਰੇ ਤੋਂ ਪਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, 'ਸਰਬਤ ਦਾ ਭਲਾ' ਇਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਮੁਖ ਕਸੌਟੀ ਹੈ।

ਪਰ ਕਾ ਬੁਰਾ ਨ ਰਾਖਹੁ ਚੀਤ । ਤੁਮ ਕਉ ਦੁਖੁ ਨਹੀ ਭਾਈ ਮੀਤ ।

(ਆਸਾ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੩੮੬)

ਪੁਰਾਤਨ ਮਤਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਸੁਮੇਲ ਦਾ ਕੁਝ ਅਭਾਵ ਸੀ ਜੋ ਲੋਕ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਮੇਲਣ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਛਡਕੇ ਬਨਵਾਸ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਮਾਤਰ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸਰੋਕਾਰ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਅਧਾਰਮਿਕ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖਾਂ ਜਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਰੱਖਣਾ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝਦੇ। ਸੰਨਿਆਸੀ, ਤਿਆਗੀ, ਵੈਰਾਗੀ, ਸਿੱਧ, ਜੋਗੀ ਸਭ ਇਸੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਲੋਕ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਮਤ ਐਸੇ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰੱਬ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਗੰਢਣਾ ਉੱਕਾ ਹੀ ਬੇਲੋੜਾ ਦੱਸਿਆ ਤੇ ਕੇਵਲ ਮਨੁੱਖੀ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਪੱਕਿਆਂ ਕਰਨਾ ਹੀ ਜੀਵਨ-ਮਨੋਰਥ ਬਣਾਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਾ ਕਰਨਾ—‘ਅਹਿੰਸਾ’ ਹੀ ਪਰਮ ਧਰਮ ਸੀ। ਇਹ ਬੋਧੀ ਤੇ ਜੈਨੀ ਆਦਿ ਆਚਾਰਵਾਦੀ ਸਨ ਤੇ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਪੁਰਾਤਨ ਭਾਰਤੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦਾ ਮੰਦਾ ਅਸਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਇਹ ਪਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੀ ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਅਧਿਆਤਮਕ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਚ ਇਹ ਉੱਜ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਜਕ ਜੀਵਨ ਤਿਆਗ ਕੇ ਬਨਵਾਸ ਲੈ ਲਿਆ ਅਤੇ ਭਿੱਖੂ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣਾ ਆਦਰਸ਼ ਬਣਾ ਲਿਆ ਤੇ ਕੰਮ ਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਸਮਝੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਜੋਗੇ ਵੀ ਨਾ ਰਹੇ। ਇਹ ਆਤਮਕ ਕਲਿਆਣ ਦੇ ਮੁੱਦਈ, ਕੰਮ ਕਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ, ਸਹੀਰਕ ਨਿਰਬਾਹ ਲਈ ਜੇ ਰੋਟੀ ਕਪੜੇ ਦੀ ਲੋੜ ਬਣਦੀ ਤਾਂ ਭਿਖਿਆ ਮੰਗਣਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਧਰਮ-ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸੰਨਿਆਸੀ, ਵੈਰਾਗੀ, ਜੋਗੀ, ਸਿੱਧ, ਬੋਧੀ, ਭਿੱਖੂ ਅਤੇ ਜੈਨੀ ਮਹਾਤਮਾਂ ਸਭੇ ਸਮਾਜ ਲਈ ਬੋਝ ਬਣ ਗਏ। ਸਮਾਜਕ ਉੱਧਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੇਚਾਰਿਆਂ ਕੀ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ‘ਤੇ ਪਲ ਕੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਔਖਿਆਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਏਕਾਂਤ ਦਾ ਜਪ ਤਪ ਹੀ ਉਚੇਰੀ ਕਿਰਤ ਕਾਰ ਸੀ ਤੇ ਸੰਸਾਰੀ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਇਕ ਨਿਖਿੱਧ ਗੱਲ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਜੀਵਨ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰਕ ਧੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਇਤਨੇ ਖਚਤ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਆਤਮਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਨਾਮ ਜਪਣ ਜਾਂ ਹੋਰ ਉਚੇਰਾ ਕਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਹਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੱਢ ਸਕਦੇ। ਸੋ ਸਮੁੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਧਰਮ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ

ਸੀ ਕਰਦੇ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ, ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਮਾਉਂਦੇ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਸਮੇਂ ਆਪਣੀ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿਚ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਕਿਰਤ ਦੋਵੇਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵੰਡ ਛਕਣ ਦੀ ਰਹੁ-ਰੀਤ ਬਣਾ ਕੇ ਸੋਨੇ ਤੇ ਸੁਹਾਗੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਮਾਜਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਕਿਰਤ-ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਧਾਰਮਕ ਨੇਮਾਵਲੀ ਦਾ ਗੌਰਵਮਈ ਅੰਗ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਪਰਿਵਰਤਨ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਧਰਮ-ਮਰਯਾਦਾ ਦੀਆਂ ਕਈ ਗੁੰਝਲਾਂ ਸੁਲਝਾ ਦਿਤੀਆਂ। ਨਾਮ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਆਤਮਾ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰ ਹੋ ਕੇ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਤੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ਾਲ ਆਤਮਾ ਵਿਸ਼ਵ-ਸਾਂਝ ਦਾ ਨਗਮਾ ਛੇੜ ਕੇ ਸੇਵਾ ਦੁਆਰਾ ਸਰਬਤ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਤਤਪਰ ਹੋ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਇਉਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਸਿਖੀ ਦੀ ਮੂਲ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿਚ ਨਾਮ ਤੇ ਸੇਵਾ ਦਾ ਸੰਗਮ ਰਚਿਆ :

ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ। ਤਾ ਦਰਗਹ ਚੈਸਣੁ ਪਾਈਐ।

(ਸਿਰੀਗੁ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੨੬)

ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਦੋ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਨ—ਇਕ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦੀ ਤੇ ਦੂਜੀ ਆਚਾਰਵਾਦੀ। ਅਧਿਆਤਮਵਾਦੀ ਬ੍ਰਹਮ-ਪਰਾਇਣ ਹੋਣਾ ਹੀ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਆਚਾਰਵਾਦੀ ਕੇਵਲ ਮਨੁੱਖੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਉਤੇ ਹੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ, ਰੱਬੀ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦਾ ਸੰਜੋਗ ਕੀਤਾ :

ਜਿਤੁ ਸੇਵਿਐ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ, ਸੋ ਸਾਹਿਬੁ ਸਦਾ ਸਮਾਈਐ।

ਜਿਤੁ ਕੀਤਾ ਪਾਈਐ ਆਪਣਾ, ਸਾ ਘਾਲ ਖੁਰੀ ਕਿਉ ਘਾਲੀਐ।

(ਵਾਰ ਆਸਾ, ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੪੭੪)

ਭਗਤੀ ਵਾਲੇ ਗੁਣ ਆਚਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਆਚਾਰ ਵਾਲੇ ਭਗਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝਦੇ, ਗੁਰੂਆਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਪਛਾਣ ਕੇ ਸਾਡ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਭਗਤੀ, ਆਚਾਰ ਬਿਨਾਂ ਸੰਪੂਰਣ ਨਹੀਂ :

ਸਭਿ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਮੈ ਨਾਹੀ ਕੋਇ। ਵਿਣੁ ਗੁਣ ਕੀਤੇ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਇ।

(ਜਪੁ, ਪੰਨਾ ੪)

ਪਿਛਲੇ ਲੋਕੀ, ਪਰਲੋਕ ਸੰਵਾਰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲੋਕਿਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ। ਜਿਸ ਨੇ ਲੋਕਿਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਹੀ ਦਿਤਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਾਜਕ ਮਰਯਾਦਾ

ਪਾਲਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਜਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸੁਚੱਜੇ ਵਰਤਾਉ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਕੀ ਲਾਭ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਣਾ, ਧੀਰਜਵਾਨ ਤੇ ਸਹਿਨਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ ਗੁਣ ਹਨ, ਪਰ ਜਿਸ ਨੇ ਏਕਾਂਤ ਵਿਚ ਮੋਨ ਧਾਰ ਕੇ ਬਨਵਾਸੀ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਉਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਲਈ ਮੌਕਾ ਹੀ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਨ ਉਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਖਤ ਯਾ ਕੌੜੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨੀ ਹੈ ਤੇ ਨ ਉਹ ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ ਦੇ ਗੁਣ ਨੂੰ ਵਧਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੁਣ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਮਾਜਕ ਮੇਲ-ਜੋਲ ਵਿਚ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ, ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਹੋਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਇਕ ਹਕੀਕਤ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਸਮਾਜਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਹੈ, ਇਹ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਤੋਂ ਆਪ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਗੁਣ ਕਰਕੇ ਪਲਾਇਨਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਬਹੁ-ਪੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਹੋਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂਆਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸੋਧ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਰਹਿਤ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਨਾਮ ਤੇ ਸੇਵਾ ਦਾ ਪਾਠ ਸ਼ਾਇਦ ਸਾਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਰਹਿ ਕੇ ਜਾਂ ਗਿਆਨ-ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹਕੇ ਨਾ ਆ ਸਕੇ, ਇਸ ਲਈ ਅਮਲੀ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਹ ਸਤਿਸੰਗ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਨੂੰ ਸਿਰਮੌਰ ਕਰਮ ਦਸਿਆ ਹੈ :

ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਹੈ, ਸਿਰਿ ਕਰਮਨ ਕੇ ਕਰਮਾ।

(ਸੋਰਠਿ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੬੪੨)

ਸਤਿਸੰਗ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਕੇਂਦਰੀ ਟਕਸਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਤੇ ਔਗੁਣਾਂ ਦੇ ਤਿਆਗ ਦੀ ਜਾਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਕਮਾਈ ਇਥੇ ਸਾਮੂਹਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਸੇਵਾ ਦਾ ਸੁਭਾਗਾ ਖੇਤਰ ਵੀ ਇਹੋ ਹੈ ਜਿਥੇ ਸਤਸੰਗੀ, ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਤੇ ਏਕਤਾ ਦੀ ਸੰਸਾ ਸਿਖਦਾ ਹੈ। ਸੱਚ ਪੁੱਛ, ਸਤਸੰਗ, ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਸੇਵਾ ਦਾ ਸਾਧਨਾ-ਸਥਾਨ ਹੈ ਜਿਥੇ ਧਨੀ-ਨਿਰਧਨ, ਗਿਆਨੀ-ਅਗਿਆਨੀ, ਛੋਟੇ-ਵੱਡੇ ਸਭ, ਕੁਝ ਨ ਕੁਝ ਪਾ ਹੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ :

ਆਵਹੁ ਭੈਣੇ ਗਲਿ ਮਿਲਹ, ਅੰਕਿ ਸਹੇਲਤੀਆਹ।

ਮਿਲਿ ਕੈ ਕਰਹ ਕਹਾਣੀਆ, ਸੰਮੂਖ ਕੰਤ ਕੀਆਹ।

(ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੭)

ਜੇ ਸਿਖ ਨੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ ਤੇ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਤੌਰ ਤੇ ਉਮਰ ਭਰ ਅਜੇਹੀ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸਿਮਰਨ ਸੇਵਾ, ਸਤ, ਸੰਤੋਖ, ਗਿਆਨ, ਦਯਾ, ਸੰਜਮ, ਧੀਰਜ, ਖਿਆ, ਸ਼ਾਂਤੀ, ਨਿਮ੍ਰਤਾ, ਤਿਆਗ,

ਪਰਉਪਕਾਰ, ਰਜਾ ਤੇ ਭਾਣਾ ਆਦਿ ਗੁਣ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਅਤੇ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ, ਹਉਮੈ, ਮਮਤਾ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਈਰਖਾ, ਬਖੀਲੀ, ਨਿੰਦਾ, ਚੁਗਲੀ, ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਆਦਿ ਔਗੁਣ ਨ ਰਹਿਣ। ਸਾਰੇ ਧਰਮ-ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸਾਰ ਇਹੋ ਹੈ। ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਵੰਨਗੀ ਵਜੋਂ ਕੁਝ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ :

ਨਾਨਕ ਅਉਗੁਣ ਜੇਤਛੇ ਤੇਤੇ ਗਲੀ ਜੰਜੀਰ।

ਜੇ ਗੁਣ ਹੋਨਿ ਤ ਕਟੀਅਨਿ ਸੇ ਭਾਈ ਸੇ ਵੀਰ।

(ਸੋਰਠਿ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੫੯੫)

ਗੁਣਾ ਕੀ ਰਾਸਿ ਸੰਗ੍ਰਹੇ, ਅਵਗਣ ਕਢੈ ਵਿਡਾਰਿ।

ਨਾਨਕ ਮਿਲਿਆ ਸੇ ਜਾਣੀਐ,

ਗੁਰੂ ਨ ਛੋਡੈ ਆਪਣਾ ਦੂਜੈ ਨ ਧਰੇ ਪਿਆਰੁ।

(ਵਾਰ ਮਾਰੂ ਮ: ੩, ਪੰਨਾ ੧੦੮੭)

ਅਉਗੁਣ ਸਭਿ ਮਿਟਾਇ ਕੈ, ਪਰਉਪਕਾਰੁ ਕਰੇਇ।

(ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੨੧੮)

ਜੇ ਲੋੜਹਿ ਚੰਗਾ ਆਪਣਾ, ਕਰਿ ਪੁੰਨਹੁ ਨੀਚੁ ਸਦਾਈਐ।

(ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੮੬੫)

ਮਿਠਤੁ ਨੀਵੀ ਨਾਨਕਾ ਗੁਣ ਚੰਗਿਆਈਆ ਤਤੁ।

(ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੮੭੦)

ਉਸਤਤਿ ਮਨ ਮਹਿ ਕਰਿ ਨਿਰੰਕਾਰੁ।

ਕਰਿ ਮਨ ਮੇਰੇ ਸਭਿ ਥਿਉਹਾਰ।

(ਗਉੜੀ ਸੁਖਮਨੀ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੨੮੧)

ਰੋਸੁ ਨ ਕਾਹੂ ਸੰਗ ਕਰਹੁ, ਆਪਨ ਆਪੁ ਬੀਚਾਰਿ।

ਹੋਇ ਨਿਮਾਨਾ ਜਗਿ ਰਹਹੁ, ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਪਾਰਿ।

(ਗਉੜੀ ਥਾਵਨ ਅਖਰੀ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੨੫੯)

ਫਰੀਦਾ ਬੁਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਿ, ਗੁਸਾ ਮਨਿ ਨ ਹੋਵਾਇ।

(ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ, ਪੰਨਾ ੧੩੮੧)

ਦੂਖੁ ਨ ਦੇਈ ਕਿਸੈ ਜੀਅ, ਪਤਿ ਸਿਉ ਘਰਿ ਜਾਵਉ।

(ਵਾਰ ਗਉੜੀ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੩੨੨)

ਭਉ ਭੁਇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪਾਣੀ, ਸਤ੍ਰੁ, ਸੰਤੋਖੁ ਬਲਦੇ ।

ਹਲੁ ਹਲੇਮੀ ਹਾਲੀ ਚਿਤ੍ਰੁ, ਚੇਤਾ ਵਤ੍ਰੁ, ਵਖਤ ਸੰਜੋਗੁ ।

(ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੯੫੫)

ਸਤ ਸੰਤੋਖਿ ਰਹਹੁ ਜਨ ਭਾਈ । ਖਿਆ ਗਹਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ।

ਆਤਮੁ ਚੀਨਿ ਪਰਾਤਮੁ ਚੀਨਹੁ ਗੁਰਸੰਗਤਿ ਇਹੁ ਨਿਸਤਾਰਾ ਹੇ ।

(ਮਾਰੂ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੦੩੦)

ਸਚੁ ਵਰਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਤੀਰਥੁ, ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਇਸਨਾਨੁ

ਦਇਆ ਦੇਵਤਾ ਖਿਆ ਜਪਮਾਲੀ, ਤੇ ਮਾਣਸ ਪਰਧਾਨ ।

(ਵਾਰ ਸਾਰੰਗ, ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੧੨੪੫)

ਮੋਹੁ ਅਰੁ ਭਰਮੁ ਤਜਹੁ ਤੁਮ੍ਹ ਬੀਰ । ਸਾਚੁ ਨਾਮੁ ਰਿਦੇ ਰਵੈ ਸਰੀਰ ।

(ਆਸਾ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੩੫੬)

ਲਬੁ ਲੋਤੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਤਜਿ ਕ੍ਰਿਸਨਾ, ਬਹੁਤੁ ਨਾਹੀ ਬੋਲਣਾ ।

(ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੩, ਅਨੰਦ, ਪੰਨਾ ੯੧੮)

ਬਿਖੈ ਬਨੁ ਫੀਕਾ ਤਿਆਗਿ ਰੀ ਸਖੀਏ, ਨਾਮੁ ਮਹਾ ਰਸੁ ਪੀਓ ।

(ਬਿਲਾਵਲੁ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੮੦੨)

ਪਰਧਨ ਪਰਦਾਰਾ ਪਰਨਿੰਦਾ, ਇਨ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਿਵਾਰਿ ।

(ਆਸਾ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੩੭੯)

ਮਨ ਕੀ ਮਤਿ ਤਿਆਗਹੁ ਹਰਿਜਨ ਹੁਕਮੁ ਬੂਝਿ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਰੇ ।

(ਗਉੜੀ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੨੦੯)

ਜਿਥੈ ਜਾਇ ਬਹੀਐ ਭਲਾ ਕਹੀਐ, ਭੋਲਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਜੈ ।

(ਸੂਹੀ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੭੬੬)

ਊਚਾ ਨਹੀ ਕਹਣਾ ਮਨ ਮਹਿ ਰਹਣਾ, ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਆਪਿ ਕਰੇ ।

(ਰਾਮਕਲੀ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੮੭੭)

ਕੋਮਲ ਬਾਣੀ ਸਭ ਕਉ ਸੰਤੋਖੈ ।

(ਬਿਤੀ ਗਉੜੀ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੨੯੯)

ਮੰਦਾ ਕਿਸੈ ਨ ਆਖੀਐ, ਪਤਿ ਅਖਰੁ ਏਹੋ ਬੁਝੀਐ ।

(ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੮੭੩)

ਬੋਲੀਐ ਸਚੁ ਧਰਮੁ, ਝੂਠੁ ਨ ਬੋਲੀਐ। (ਅਸਾ ਫਰੀਦ, ਪੰਨਾ ੪੮੮)

ਬਾਦੁ ਬਿਬਾਦੁ ਕਾਹੂ ਸਿਉ ਨ ਕੀਜੈ। ਰਸਨਾ ਰਾਮ ਰਸਾਇਨੁ ਪੀਜੈ।

(ਤੋਰਣੀ ਨਾਮਦੇਵ, ਪੰਨਾ ੧੧੬੪)

ਗੁਰਸਿਖ-ਰਹਿਣੀ

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ,
ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ।
ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ,
ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰਿ ਨਾਵੈ।
ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ,
ਸਤਿ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪੁ ਦੋਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ।
ਫਿਰਿ ਚੜੇ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ,
ਬਹਿਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਹਰਿਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ।
ਜੋ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਧਿਆਏ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ,
ਸੋ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੁ ਮਨਿ ਭਾਵੈ।
ਜਿਸ ਨੋ ਦਇਆਲੁ ਹੋਵੈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ,
ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੁ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣਾਵੈ।
ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਧੂਕਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖ ਕੀ,
ਜੋ ਆਖਿ ਜਾਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ।

(ਵਾਰ ਗਉੜੀ, ਮ: ੪, ਪੰਨਾ ੩੦੫)

ਸੰਤ-ਰਹਿਤ

ਆਠ ਪਹਰ ਠਿਕਟਿ ਕਰਿ ਜਾਨੈ। ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਕੀਆ ਮੀਠਾ ਮਾਨੈ।
ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਸੰਤਨ ਆਧਾਰੁ। ਹੋਇ ਰਹੇ ਸਭ ਕੀ ਪਗ ਛਾਰੁ।੧।
ਸੰਤ 'ਰਹਤ' ਸੁਨਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ। ਉਆ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਥਨੁ ਨ ਜਾਈ।੧।
ਵਰਤਣਿ ਜਾ ਕੈ ਕੇਵਲ ਨਾਮ। ਅਨਦ ਰੂਪ ਕੀਰਤਨੁ ਬਿਸ਼ਾਮ।
ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰ ਜਾ ਕੈ ਏਕ ਸਮਾਨੈ। ਪ੍ਰਭ ਅਪੁਨੇ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਨੈ।੨।
ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਅਘ ਕਾਟਨਹਾਰਾ। ਦੁਖ ਦੂਰਿ ਕਰਨ ਜੀਅ ਕੇ ਦਾਤਾਰਾ।
ਸੁਰਬੀਰ ਬਚਨ ਕੇ ਬਲੀ। ਕਉਲਾ ਬਪੁਰੀ ਸੰਤੀ ਛਲੀ।੩।

ਤਾ ਕਾ ਸੰਗ ਬਾਛਹਿ ਸੁਰ ਦੇਵ। ਅਮੋਘ ਦਰਸੁ ਸਫਲ ਜਾ ਕੀ ਸੇਵ।
 ਕਰ ਜੋਤਿ ਨਾਨਕੁ ਕਰੇ ਅਰਦਾਸਿ। ਮੋਹਿ ਸੰਤਹ ਟਹਲ ਦੀਜੈ ਗੁਣਤਾਸਿ।੪।
 (ਆਸਾ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੩੯੨)

ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ

ਜੋ ਨਰੁ ਦੁਖ ਮਹਿ ਦੁਖੁ ਨਹੀ ਮਾਨੈ।
 ਸੁਖ ਸਨੇਹੁ ਅਰੁ ਭੈ ਨਹੀ ਜਾ ਕੈ, ਕੰਚਨ ਮਾਟੀ ਮਾਨੈ।੧।ਰਹਾਉ।
 ਨਹ ਨਿੰਦਾ ਨਹ ਉਸਤਤਿ ਜਾ ਕੈ, ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਅਭਿਮਾਨਾ।
 ਹਰਖ ਸੋਗ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਆਰਉ, ਨਾਹਿ ਮਾਨੁ ਅਪਮਾਨਾ।੨।
 ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਸਗਲ ਤਿਆਗੈ, ਜਗ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਰਾਸਾ।
 ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਜਿਹ ਪਰਸੇ ਨਾਹਿਨ, ਭਿਹ ਘਟਿ ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਵਾਸਾ।੩।
 ਗੁਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਿਹ ਨਰ ਕਉ ਕੀਨੀ, ਤਿਹ ਇਹ ਜੁਗਤਿ ਪਛਾਨੀ।
 ਨਾਨਕ ਲੀਨ ਭਇਓ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਉ, ਜਿਉ ਪਾਨੀ ਸੰਗਿ ਪਾਨੀ।੪।
 (ਸੋਰਠਿ ਮ: ੯, ਪੰਨਾ ੬੩੩)

ਰੇ ਮਨ ਐਸੇ ਕਰ ਸੰਨਿਆਸਾ।
 ਬਨ ਸੇ ਸਦਨ ਸਭੈ ਕਰ ਸਮਝਹੁ ਮਨ ਹੀ ਮਾਹਿ ਉਦਾਸਾ।੧।ਰਹਾਉ।
 ਜਤ ਕੀ ਜਟਾ ਜੋਗ ਕੋ ਮਜਨ, ਨੇਮ ਕੇ ਨਖਨ ਬਢਾਓ।
 ਗਯਾਨ ਗੁਰੂ ਆਤਮ ਉਪਦੇਸਹੁ, ਨਾਮ ਬਿਭੂਤ ਲਗਾਓ।੨।
 ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਸੁਲਪ ਸੀ ਨਿੰਦਾ, ਦਯਾ ਛਿਮਾ ਤਨ ਪ੍ਰੀਤਿ।
 ਸੀਲ ਸੰਤੋਖ ਸਦਾ ਨਿਰਬਾਹਬੋ, ਹ੍ਰੈਬੋ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਅਤੀਤਿ।੩।
 ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਹੰਕਾਰ ਲੋਭ ਹਠ, ਮੋਹ ਨ ਮਨ ਸਿਉ ਲਜਾਵੈ।
 ਤਬ ਹੀ ਆਤਮ ਤਤ ਕੋ ਦਰਸੈ, ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਕਹਿ ਪਾਵੈ।੪।੧।
 (ਰਾਮਕਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦)

ਆਤਮ ਉਪਦੇਸ ਭੇਸੁ ਸੰਜਮ ਕੋ, ਜਾਪ ਸੁ ਅਜਪਾ ਜਾਪੈ,
 ਸਦਾ ਰਹੈ ਕੰਚਨ ਸੀ ਕਾਯਾ, ਕਾਲ ਨ ਕਬਹੂੰ ਬਿਯਾਪੈ।
 (ਰਾਮਕਲੀ ਪਾ: ੧੦)

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਤੋਂ ਵੀ ਇਸੇ ਰਹਿਤ-ਮਰਯਾਦਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ:

ਕੁਰਬਾਣੀ ਤਿਨਾ ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਪਿਛਲ ਰਾਤੀ ਉਠਿ ਬਹਿਦੇ।
 ਕੁਰਬਾਣੀ ਤਿਨਾ ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵੇਲੈ ਸਰਿ ਨਾਵੰਦੇ।

ਕੁਰਬਾਣੀ ਤਿਨਾ ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਹੋਇ ਇਕ ਮਨਿ ਗੁਰ ਜਾਪੁ ਜਪੰਦੇ ।
 ਕੁਰਬਾਣੀ ਤਿਨਾ ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਚਲਿ ਜਾਇ ਜੁੜੰਦੇ ।
 ਕੁਰਬਾਣੀ ਤਿਨਾ ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਿਤਿ ਗਾਇ ਸੁਣੰਦੇ ।
 ਕੁਰਬਾਣੀ ਤਿਨਾ ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਮਨਿ ਮੇਲੀ ਕਰਿ ਮੇਲਿ ਮਿਲੰਦੇ ।
 ਕੁਰਬਾਣੀ ਤਿਨਾ ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਗੁਰਪੁਰਬ ਕਰੰਦੇ ।
 ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਫਲੁ ਸੁਫਲ ਫਲੰਦੇ ।੨।

ਹਉ ਤਿਸੁ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਇਆ ਗੁਰਮਤਿ ਰਿਦੈ ਗਰੀਬੀ ਆਵੈ ।
 ਹਉ ਤਿਸੁ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਇਆ ਪਰ ਨਾਰੀ ਦੇ ਨੇੜਿ ਨ ਜਾਵੈ ।
 ਹਉ ਤਿਸੁ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਇਆ ਪਰਦਰਬੈ ਨੋ ਹਥੁ ਨ ਲਾਵੈ ।
 ਹਉ ਤਿਸੁ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਇਆ ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਸੁਣਿ ਆਪੁ ਹਟਾਵੈ ।
 ਹਉ ਤਿਸੁ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਇਆ ਸਤਿਗੁਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸੁ ਕਮਾਵੈ ।
 ਹਉ ਤਿਸੁ ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਇਆ ਬੋਝਾ ਸਵੈ ਬੋਝਾ ਹੀ ਖਾਵੈ ।
 ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੋਈ ਸਹਜਿ ਜਮਾਵੈ ।੪।

(ਵਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ੧੨ਵੀਂ)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਬੀੜਾਂ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਲੋਂ ਆਪੇ ਵਾਰਤਕ ਬਚਨ ਵੀ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਰਹਿਤ-ਮਰਯਾਦਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਈ ਪੇਧੇ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਾਲੀ—ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ‘ਸਾਖੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਕੀ ਮਹਲਾ ੩’ ਲਿਖ ਕੇ ਇਹ ਸੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਰਜ ਹੈ :

‘ਗੁਰੂ ਕਾ ਆਖਣਾ ਹੈ, ਅੰਨ ਬਹੁਤੀ ਭੁਖੇ ਲਗੀ ਜੇਵਣਾ, ਭਰੇ ਤੇ ਭਰਣਾ ਨਾਹੀ, ਅੰਨ ਛਡਨਾ ਭੀ ਨਾਹੀ। ਸਵਣਾ ਤਾਂ ਜਾਂ ਬਹੁਤੀ ਨੀਂਦ ਆਵੈ, ਨੀਂਦ ਬਗੈਰ ਸਵਣਾ ਨਾਹੀ, ਗਾਫਲਾਈ ਹੈ। ਦੇਹੀ ਕਉ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਬੀ ਨਾਹੀ ਦੇਵਣਾ, ਅਕੈ ਬਾਣੀ ਗਾਵਣੀ, ਅਕੈ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬੋਲਣੀਆਂ, ਅਕੈ ਕਿਸੇ ਦਿਆਂ ਬੁਲਾਇਆਂ ਬੋਲਣਾਂ, ਸਬਦ ਗਾਵਣਾ, ਕੂੜ ਨਾਹੀ ਬੋਲਣਾਂ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੋ ਮਨੈ ਨਾਲ ਰਖੈਗਾ, ਸੋ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਹੋਵੈਗਾ, ਉਸਕਾ ਲੇਖਾ ਸਗਲਾ ਨਿਬੜੇਗਾ। ਓਸ ਕੀ ਕੁਲ ਕਾ ਉਪਾਹੁ ਹੋਵੈਗਾ, ਉਸਕੇ ਸੰਗੀ ਸਗਲੇ ਤਰਹਿੰਗੇ, ਸਤਿ ਕਰਿ ਮੰਨਣਾ, ਗੁਰੂ ਕਾ ਆਖਣਾ ਹੈ।’

‘ਜੇ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਨਾਲਹੁ ਭੁਲਦਾ ਹੋਵੈ ਤਾਂ ਸਮਝਾਵਣਾ, ਆਪਣੀਅਹੁ ਧਿਰਹੁ ਆਖਣਾ। ਜੇ ਮੰਨੈ ਨਾਹੀ ਤਾਂ ਓਹ ਜਾਣੈ, ਏਹ ਆਖਣਾ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੈ।’

‘ਜੇ ਕੋਈ ਸਿਖੁ ਉਦਾਸੀ ਕਰੈਗਾ ਤਾਂ ਉਸਕਾ ਬੁਰਾ ਹੋਵੈਗਾ । ਜੋ ਸਿਖਹੁ ! ਗ੍ਰਿਹਸਤੈ
ਵਿਚਿ ਅਰਾਧੈਗਾ, ਤਿਸ ਪਰਮੇਸਰ ਗੁਰੂ ਸੁਖੀ ਰਖੇਗਾ । ਧਰਮ ਕੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨਾ,
ਦੇਵਣਹਾਰ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਹੈ, ਸਿਖਾਂ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰਣੀ, ਆਪਣਾ ਆਪੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ
ਜਣਾਵਣਾ, ਦੋਵੇਂ ਸਿਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਉਪਣੇ, ਅਲਿਪਤੁ ਰਹਣਾ, ਗੁਰੂ ਕਾ ਆਪਣਾ ਹੈ।’

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਲਾ ਚਿਟਗਾਂਵ ਨਗਰ ਬਣਿਗ੍ਰਾਮ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਦੇ ਵਾਪੂ
ਪੱਤਰਿਆਂ ਉੱਤੇ ਇਸੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਿਖਿਆ-ਬਚਨ ਦਰਜ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਬੀੜ
ਵਿਚ ਵੀ ਪੱਤਰਾ ੧੨੬੦ ‘ਤੇ ‘ਸਾਖੀ ਮਹਲਾ ੫’ ਹੇਠ ਇਉਂ ਆਏ ਹਨ :

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੋਲਿਆ ਜੁ ਪੰਜਿ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰੈ
ਪੰਜ ਕੰਮ ਕਰੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕਰਾਵੈ । ਨ ਕਰੈ ਪੰਜਿ ਕੰਮ—
ਪਰਦਰਬ ਨ ਹਿਰੈ ।੧। ਪਰ ਇਸਤਰੀ ਨ ਰਵੈ ।੨।
ਪਰਨਿੰਦਾ ਨ ਕਰੈ ।੩। ਜੁਆ ਨ ਖੇਲੈ ।੪। ਮਦੁ ਮਾਸ ਨ ਖਾਇ ।੫।

ਪੰਜਿ ਕੰਮ ਕਰੈ ਸੁ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੁ ਹੈ—

ਸੰਗਤਿ ਨਿਤ ਜਾਇ, ਕਿਛੁ ਮੁਹ ਪਾਵਣੈ ਨ ਲੈ ਜਾਇ
ਅਤੇ ਆਰਤੀ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਿ ਸਵੈ ।੧।
ਅਰਥੀ ਤੇ ਦੁਖੀਐ ਨਿਮਾਣੇ ਕਉ ਮਾਨੁ ਦੇਇ
ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਣੈ ਲੋਚੈ ।੨।
ਜਿਸ ਕੋ ਕੁੜਮਾਈ ਕੋਈ ਨ ਕਰੇ
ਤਿਸ ਕੋ ਪੁਨ ਅਰਥ ਲੋਚਿ ਕਰਿ ਕਰਾਵੈ, ਅਕੈ ਆਪਿ ਕਰੈ ।੩।
ਮਨਮੁਖਿ ਤੇ ਜਿਉਂ ਸਿਖ ਹੋਵੈ ਤਿਉਂ ਲੋਚਿ ਕਰਿ
ਸਿਖੁ ਕਰੈ ਜੀਉਦਾਨੁ ਏਹੋ ਹੈ ।੪।
ਸਭਨਾ ਜੀਆਂ ਕਾ ਭਲਾ ਮਨਾਵੈ, ਕੋਈ ਦੁਖੇ ਨਾਹੀ,
ਆਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮ ਪਛਾਣੈ, ਵੱਡੀ ਪੁਜਾ ਏਹਾ ਹੈ ।

ਬੀਬੀ ਰੂਪ ਕੌਰ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਕੀਰਤਪੁਰ ਪਈ ਹੈ । ਇਸ ਵਿਚ ਕਈ ਬਾਣੀਆਂ
ਦਰਜ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਕੁਝ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮੂਹੇ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦਿਤੀਆਂ
ਹਨ । ਇਹ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਦੀਆਂ ਆਖੀਆਂ ਦੱਸੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ
ਚੰਗੇ ਸਿਖਿਆ-ਬਚਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ । ਉਦਾਹਰਨ ਵਜੋਂ :

ਸਾਖੀ—ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ‘ਨਾਨਕ ! ਪਰਮੇਸਰ ਨੋ ਅਰਾਧੁ ।’ ਬਾਬਾ
ਬੋਲਿਆ—‘ਜੀਉ ! ਤੁਧਨੋ ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਅਰਾਧਾ ?’ ਆਗਿਆ ਹੋਈ, ‘ਸਭਨਾ ਜੀਆ

ਕਾ ਭਲਾ ਮਨਾਇ, ਏਹੋ ਅਰਾਧਣੁ ਹੈ।੬।’

ਸਾਖੀ—ਗੁਰੂ ਆਖਿਆ ‘ਪਰਦਰਬੁ ਨਾਹੀ ਹਿਰਣਾ, ਜੁਐ ਨਾਹੀ ਖੇਲਣਾ, ਪਰਹਿਰੁ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਨਾਹੀ ਕਰਣੀ, ਮਛੀ ਮਾਸੁ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ, ਮਦੁ ਨਾਹੀ ਪੀਵਣਾ, ਇਤਨੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਮੁਸਕਲ ਹੋਨਿ।੧੦।’

ਗੁਰੂ ਅਰਜਣ ਬੋਲਿਆ, ‘ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਸਭ ਕੋਈ ਕਰੇ, ਏਹ ਗੱਲ ਗੁਰੂ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਆਂਵਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਭੈ ਵਿਚਿ ਕਾਰ ਕਰਣੀ। ਇਉਂ ਨਾਹੀ ਕਰਣੀ ਖੁਸ਼ਿ ਖੋਹਿ ਅੰਦਰਿ ਆਣਿ ਵਾਜਨੀ, ਧਰਮ ਕਿਰਤਿ ਕਰਣੀ ਦੇਵਣਹਾਰੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ।੨੫।’

‘ਜਾ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਕੈ ਜਾਵੈ, ਦੁਆਰੈ ਜਾਇਕੈ ਗੁਰੂ ਕੈ ਦਰਸਨ ਬਾਝੁ ਚਿਤੁ ਹੋਰਥੈ ਰਖੈ ਨਾਹੀ, ਲੋਚਾ ਆਪਣੀ ਦਰਸਨ ਵਿਚਿ ਰਖੈ, ਦਰਸਨੁ ਅਘਾਇ ਦੇਖੈ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣੈ ਅਤੇ ਪਰਸਾਦੁ ਪਾਇ ਅਤੇ ਸਹਜੈ ਦੇ ਘਰਿ ਵਿਦਿਆ ਹੋਵੈ ਤਾਂ ਉਸ ਸਿਖ ਕੇ ਕੰਮ ਸਪੁਰਨੁ ਹੋਵਨਿ।੩੦।’^੧

ਸੰਗਤਿ ਕੀਨੀ ਖਾਲਸਾ

ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੋਧ ਲਈ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਜੋ ਵੀ ਆਦੇਸ ਦਿਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰੰਸ਼ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਤੇ ਔਗੁਣਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸ਼ਰਤ ਹੈ, ਇਹੋ ਅੰਦਰਲੀ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਰਹਿਤ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਸਿਖੀ ਤੇ ਕਮਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨ ਨੂੰ ਵੀ ਰਹਿਤ ਦਾ ਮੁਖ ਅੰਗ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ‘ਸੰਗਤ’ ਸਿਖ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਮੁਢਲਾ ਰੂਪ ਸੀ ਜੋ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ‘ਵਿਚਿ ਸੰਗਤ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਵਸੈ ਜੀਉ’ ਕਹਿ ਕੇ ਤੇ ‘ਗੁਰੂ ਵੀਹ ਵਿਸਵੇ ਤੇ ਸੰਗਤ ਇੱਕੀ ਵਿਸਵੇ’ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੇ ਵਡਿਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਜੋਤਿ ‘ਗੁਰਸ਼ਬਦ’ ਵਿਚ ਤੇ ਜੁਗਤਿ ‘ਸੰਗਤਿ’ ਵਿਚ ਵਰਤਦੀ ਸੀ।

ਇਹ ਜੁਗਤਿ ਜਾਂ ਅਗਵਾਈ ਕਈ ਵਾਰ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧ-ਮਸੰਦ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਮਸੰਦ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਫੇੜੀ ਮਲੀਨ ਹੋ ਗਈ। ਕਈ ਸੁਆਰਥੀ ਮਸੰਦ ਆਪਾ-ਧਾਪੀ ਕਰਕੇ ਦਸਵੇਂ ਦੀ ਮਾਇਆ ਨਿਜੀ ਲਾਭਾਂ ਲਈ ਵਰਤਣ ਲਗ ਪਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਚਰਣ ਵੀ ਇਤਨੇ ਉਚੇ ਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾ ਰਹੇ ਜਿਤਨੇ ਕਿ ਆਗੂ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਮਾੜੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ‘ਸੰਗਤ’ ਨੂੰ ‘ਖਾਲਸਾ’ ਕਰਾਰ ਦੇ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਆਪਣੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਲੈ ਲਿਆ। ਮੁਗਲ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ

੧. ਵਿਸਤਾਰ ਲਈ ਦੇਖੋ ਮੇਰੀ ਪੁਸਤਕ, ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਜਾਬੀ ਗੱਦ, ਪੰਨਾ ੬੬

ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ 'ਖਾਲਸਾ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਆਪਣੀ ਮਾਲਕੀ ਹੇਠ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਆਮਦਨ ਸਿੱਧੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਬਾਕੀ ਜ਼ਮੀਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ, ਸਰਦਾਰਾਂ ਤੇ ਮੁਖੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਗੀਰ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਲੋਕ ਮਾਲੀਏ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਮਦਨੀ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਬਾਹੀ ਮਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਉਂਦੇ ਤੇ ਬਾਕੀ ਆਪ ਵਰਤਦੇ ਸਨ।

ਲੇਕਿਨ 'ਖਾਲਸਾ' ਜ਼ਮੀਨ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਅੱਜ ਵੀ ਮਹਿਕਮਾ ਮਾਲ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਵਿਚ 'ਖਾਲਸਾ' ਦਾ ਭਾਵ ਸਰਕਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ਅਰਬੀ ਪਦ 'ਖਾਲਸ' ਦਾ ਅਰਥ ਨਿਰੋਲ ਜਾਂ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ ਪਰ 'ਖਾਲਸਾ' ਭਿੰਨ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਥਿਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹੋ ਭਾਵ ਹੈ।

ਕਾਰਨ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਹਰ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਮਸੰਦ ਨਿਯਤ ਸਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਆਗੂ ਉਹੋ ਸਨ, ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਚਾਰ ਵਿਚ ਗਿਰਾਵਟ ਆ ਗਈ ਤੇ ਉਹ ਦਸਵੰਧ ਦਾ ਧਨ ਨਿਜੀ ਸੁਆਰਥ ਲਈ ਵਰਤਣ ਲਗ ਪਏ ਤਾਂ ਸਿਖ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਵਿਗੜ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੰਦੀ ਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਚੇਚਾ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਕਦਮ ਉਠਾਇਆ ਕਿ ਹਰ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਸਿੱਧੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲੈ ਲਈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ 'ਖਾਲਸਾ' ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ। 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ' ਕਹਿਣ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਸੀ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ 'ਸੰਗਤਿ ਕੀਨੀ ਖਾਲਸਾ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਸੰਕੇਤ ਦੀ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਪਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਵਰਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਭਾਵ ਅਪਣੱਤ ਪਰਗਟ ਕਰਨਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਕ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੀ ਇਬਾਰਤ ਹੈ:

ਪੁਰਬ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਹੁਇ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਇਹ ਸਤਰ ਹੈ:

ਪਟਨ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ।

ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਪੱਤਰਾਂ ਵਿਚ 'ਸੰਗਤਿ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ' ਆਪ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ੧੭੬੪ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਵਿਚ 'ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਬਨਾਰਸ ਦੀ ਵਾਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ।' ਅੰਕਿਤ ਹੈ।

ਇਸ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਸੰਦਾਂ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਈ ਅਣਜਾਣ

ਸਿਖ ਵੀ ਭੁਲੇਖੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਮਸੰਦਾਂ ਤੇ ਮਸੰਦਾਂ ਦੇ ਪਿਛਲੱਗਾਂ—ਮਸੰਦੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਨਾਲ ਨਾਮਿਲਵਰਤਨ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰਨੇ ਪਏ। ਸਾਨੂੰ ੧੭੫੫-੫੬ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਾਰ ਬਾਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖ ਮਸੰਦਾਂ ਦੇ ਆਖੇ ਨ ਲਗੋ ਤੇ ਨ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਤਾਕੀਦ ਹੁਕਮ ਸਪਸ਼ਟ ਸਨ:

‘ਮਸੰਦਾਂ ਨੇ ਮੰਨਣਾ ਨਾਹੀ, ਗੁਰੂ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਸਾਹੁੜੀ ਕਰੇਗਾ।’

‘ਮਸੰਦ ਮਸੰਦੀਏ ਦੇ ਮਰਣੇ ਪਰਣੈ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਨਾਹੀ ਬੈਠਣਾ।’

‘ਮਸੰਦ ਅਰੁ ਮਸੰਦੀਏ ਨਾਲਿ ਮਿਲਾਪੁ ਨਾਹੀ ਕਰਣਾ ਹੋਰ ਵਧੀਕ ਦਿਕਿਤ ਨਾਹੀ ਕਰਣੀ, ਪਿਆਰੁ ਕਰਣਾ। ਜੋ ਸਿਖ ਮਿਲੈ ਸੋ ਮੇਲਿ ਲੈਣਾ।’

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਤੋਂ ਹੀ ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ‘ਖਾਲਸਾ’ ਸੰਕੇਤ ਕਿਸ ਅਰਥ ਵਿਚ ਵਰਤ ਰਹੇ ਸਨ। ਦੂਸਰੇ ਕਵੀ ਸੈਣਾ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਭਾ’ ਦੀ ਸਮਕਾਲੀ ਰਵਾਹੀ ਵੀ ਧਿਆਨ ਯੋਗ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ‘ਖਾਲਸਾ’ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਲੋਕਾਈ ਵਿਚ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੈਣਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਇਉਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ:

ਦੋਹਰਾ: ‘ਵਾਹ ਗੁਰੂ ਕਾ ਖਾਲਸਾ’ ਕਹਤ ਸਕਲ ਮਿਲਿ ਸੋਇ।

ਪੂਛਉ ਇਨੈ ਸੁਚੇਤ ਕਰਿ, ਜੋ ਤੁਮਰੇ ਮਨ ਹੋਇ।੨੩।

ਚੌਪਈ: ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਿੱਲੀ ਪਤਿ ਸੋਈ। ਕਹਤ ‘ਖਾਲਸਾ’ ਤਾਂ ਕੋ ਹੋਈ।

ਤੁਮਰੇ ਖਾਲਸਾ ਕਿਸ ਮਤ ਧਾਰਾ? ਸੋ ਬਿਧਿ ਕਹੀਐ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰਾ।੨੪।

ਤਬ ਸਿਖਨ ਯਹ ਬਾਤ ਬਤਾਈ। ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖ ਮਹਾਂ ਸੁਖਦਾਈ।

ਆਗੈ ਜਿਨ ਕੇ ‘ਨਾਇਬ’ ਹੋਤੇ। ਨਾਵ ‘ਮਸੰਦ’ ਸਗਲ ਥੇ ਜੇਤੇ।੨੫।

ਦੋਹਰਾ: ਸੋ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀਏ ਦੂਰ ਸਬ, ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਨਿਜ ਧਾਰਿ।

ਸਕਲ ਸਿਖ ਭਏ ‘ਖਾਲਸਾ’, ਸੁਨੀਐ ਸਾਚ ਬਿਚਾਰ।੨੬।

(ਅਧਿਆ ਸੱਤਵਾਂ)

ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਤਾਂ ਤੋਂ ਇਸੇ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਚੁੰਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਿੱਧੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲੈ ਲਈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ‘ਖਾਲਸਾ’ ਨਾਮ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਬਾਦ ਵਿਚ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਖ ਪੰਥ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗਵਾਦੀ ਹੋ ਗਿਆ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਖਾਲਸੇ ਲਈ ਜੋ ਅੰਦਰਲੀ ਰਹਿਤ ਸੰਖਿਪਤ ਕਰਕੇ

ਦੱਸੀ, ਉਹ ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਸੀ:

ਜਾਗਤ ਜੋਤਿ ਜਪੈ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ, ਏਕ ਬਿਨਾ ਮਨਿ ਨੈਕ ਨ ਆਨੇ।
ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਤੀਤ ਸਜੈ, ਬ੍ਰਤ, ਗੋਰ ਮਤੀ ਮਟ ਭੁਲ ਨ ਮਾਨੈ।
ਤੀਰਥ ਦਾਨ ਦਯਾ ਤਪ ਸੰਜਮ, ਏਕ ਬਿਨਾ ਨਹਿ ਏਕ ਪਛਾਨੇ।
ਪੂਰਨ ਜੋਤ ਜਗੈ ਘਟ ਮੈ ਤਬ, ਖਾਲਸ ਤਾਹਿ ਨ ਖਾਲਸ ਜਾਨੈ।

(ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ, ਪਾ: ੧੦)

ਖਾਲਸਾ ਜਥੇਬੰਦੀ

ਸਿਖ ਲਹਿਰ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਵਿਚ ਜੋ ਦੂਸਰਾ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਸੀ। ਦਸ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਲੰਮੀ ਘਾਲ ਨਾਲ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਉਚੇ ਸੁਚੇ ਜੀਵਨ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦਿਤੇ ਸਨ ਤੇ ਇਸ ਜੀਵਨ ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਿਖ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਅਤਿਅੰਤ ਲੋੜ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ 'ਸੰਗਤ' ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ 'ਸੰਗਤ' ਨੂੰ ਹਾਲਾਤ ਅਨੁਸਾਰ 'ਖਾਲਸਾ' ਕਰਾਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਸੋ ਹੁਣ ਖਾਲਸਾ ਜਥੇਬੰਦੀ ਲਈ ਬਾਹਰਲੀ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਨਿਸਚਤ ਕਰਨਾ ਅਤਿਅੰਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬਾਹਰਲੇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੰਡਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਭੇਖ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਟਿੱਕੇ, ਜਨੇਰੇ, ਮੁੰਦ੍ਰਾਂ, ਬਿਭੂਤਿ, ਸਿੰਭੀ ਤੇ ਸੁੰਨਤ ਦਾ। ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਧਰਮ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਰਹਿਤ-ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਬਾਹਰਲੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੇਕਰ ਅੰਦਰਲੀ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਨਾ ਰਹੇ ਤੇ ਕੇਵਲ ਬਾਹਰਲੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੀ ਧਾਰੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਹ ਭੇਖ ਮਾਤਰ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਤੇ ਜੋਗ ਮਤ ਵਿਚ ਜੋ ਬਾਹਲਾ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਪਿਛੇ ਅੰਦਰਲੀ ਰਹਿਤ, ਨਾਂ ਮਾਤਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਪਿਆ:

ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ, ਕਿਆ ਟਿਕਾ ਕਿਆ ਤਗੁ।

(ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੪੬੭)

ਯਾ ਜੋਗੁ ਨ ਖਿੰਥਾ ਜੋਗੁ ਨ ਭੰਡੈ, ਜੋਗੁ ਨ ਭਸਮ ਚੜਾਈਐ।

ਜੋਗੁ ਨ ਮੁੰਦੀ ਮੁੰਡਿ ਮੁੰਡਾਇਐ, ਜੋਗੁ ਨ ਸਿੰਭੀ ਵਾਈਐ।

(ਸੂਹੀ ਮ: ੧, ਪੰਨਾ ੭੩੦)

ਵਧੇਰੇ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਲਈ ਭਾਈ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਪਿਆਨ ਯੋਗ ਹਨ:

‘ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬਾਹਰਲੇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਜੋ ਇਅਡਰਾਜ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਉਹ

ਇਸ ਬਿਨਾਂ ਪੂਰ ਹਨ ਕਿ ਚਿੰਨ੍ਹ ਤਾਂ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਜੀਵਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਨਿਰੇ ਭੇਖ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਨਿਰੇ ਭੇਖ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿੰਦਨੀਯ ਕਹਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਸਿਖ ਨੇ ਨਿਰਾ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਭੇਖ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਖਾਲਸਾ ਜੀਵਨ ਬਣਾਣ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ 'ਰਹਿਤਨਾਮੇ' ਕਰੜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਤਾੜਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਪੂਰ ਇਅਤਰਾਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਕ ਰੱਲ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਿਰਾ ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਰੱਖਣੇ ਹੀ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਰਹਿਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ, ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਸਾਰੀ ਰਹਿਤ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਜੀਵਨ ਦੇ ਲਖਾਇਕ ਹਨ।

ਇਥੇ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਜੀਵਨ ਦੇ ਲਖਾਇਕ ਬਾਹਰਲੇ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਮਨੁੱਖੀ ਮਾਨਸਿਕ ਜੀਵਨ ਵਲ ਥੋੜੀ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਨੀ ਪਏਗੀ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਭਾਵ ਮਨ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਨ ਕੋਈ ਸ਼ਕਲ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਬੋਲੀ, ਲਿਖਤ, ਰਾਗ, ਚਿਤ੍ਰ ਆਦਿ ਇਹ ਸਭ ਮਾਨਸਿਕ ਭਾਵਾਂ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਰੂਪ ਹਨ। ਧਾਰਮਿਕ ਵਲਵਲੇ ਵੀ ਇਕੁਹ ਹੀ ਜਦੋਂ ਜਾਹਿਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਧਰਮ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਰਸਮਾਂ ਤੇ ਰਿਵਾਜ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਕੁਹ ਬੀਜ ਬੀਜ ਦੇਵੀਏ ਤਾਂ ਪੱਤ, ਫੁਲ, ਟਾਹਟ ਆਪੇ ਹੀ ਨਿਕਲ ਆਂਦੇ ਹਨ; ਇਕੁਹ ਹੀ ਧਾਰਮਿਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵਲਵਲੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਰਸਮਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਧਾਰਮਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਤੇ ਕਿਸੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਜੀਵਨ ਦੇ ਲਖਾਇਕ ਹਨ, ਜਦ ਤਕ ਇਹ ਇਕ ਅਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਵਾਜ਼ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਵਿਚ ਉਸ ਜੀਵਨ ਦੇ ਉਪਜਾਊ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ। ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਗਿਆਤਾ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਾਲ ਕੋਈ ਭਾਵ ਚਿਤ ਤੀਕ ਸੰਬੰਧਤ ਰਹੇ, ਉਸਦੇ ਵਿਚ ਉਸ ਭਾਵ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਪੱਕ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਭਾਵ ਦੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਭਾਵ ਯਾ ਜਜ਼ਬੇ ਸੰਬੰਧਤ ਨ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਹ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਿਰਾ ਭੇਖ ਤੇ ਫਜ਼ੂਲ ਹਨ, ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਜਜ਼ਬੇ ਦੇ ਲਖਾਇਕ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਊ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਹ ਬਿਰਥਾ ਨਹੀਂ।^੧

ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਸਿਖ ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੂੰ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਅੰਤਮ ਰੂਪ ਦੇ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਅੰਦਰਲੀ ਭਾਵਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਹਰਲੀ ਰਹਿਤ, ਨਿਸ਼ਚਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸਿਖ ਲਹਿਰ ਦੀ ਬਾਹਰਲੀ

੧. ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਰਣਯ, ਪੰਨਾ ੨੬੩-੬੪

ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਕੋਈ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮਿਸਾਲ ਲਈ ਸਵੇਰੇ ਉਠ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ, ਜਪੁ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ, ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾਣਾ, ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ, ਸ਼ਾਮ ਸੈਂਦਰ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਸੋਹਿਲਾ, ਆਰਤੀ ਗਾਉਣਾ, ਕਿਰਤ ਕਰਨਾ, ਦਸਵੰਧ ਦੇਣਾ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਧਰਮ ਕਰਮ ਸਨ। ਇਹ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅੰਦਰਲੀ ਰਹਿਤ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਸਨ ਜਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਿਪੱਕ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਿਖ ਲਹਿਰ ਸੰਕਟ ਵਿਚਦੀ ਲੰਘ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਹਰ ਸਿਖ ਲਈ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨਾ ਵੀ ਹੁਕਮਨਾਮਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਰਾਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ।

‘ਜੋ ਸਿਖ ਹਥੀਆਰ ਬੰਨਿਕੇ ਦਰਸਨਿ ਆਵਗੁ, ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਹੋਗੁ।’

‘ਸੰਗਤ ਹਥੀਆਰ ਬੰਨਿ ਕੇ ਦਰਸਨ ਆਵਣਾ।’

‘ਜੋ ਸਿਖ ਹਥੀਆਰ ਬੰਧਿਕੇ ਦਰਸਨਿ ਆਵੈਗਾ ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਹੋਗੁ, ਹੁਕਮ ਹੈ।’

ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ

ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ:

ਤੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਮ ਸਿਖ ਹੈਂ, ਸਹਜੀ, ਚਰਟੀ, ਖੰਡ।

ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਸਹਿਜਧਾਰੀ, ਚਰਟਧਾਰੀ ਤੇ ਖੰਡੇਧਾਰੀ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਿਖ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਸਿਖ ਬਣਨ ਦੀ ਰੀਤਿ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਕੋਈ ਜਗਿਆਸੂ ਆਉਂਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਣ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਨਾਲ ਜਲ ਛੁਹਾ ਕੇ ਪਿਲਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ‘ਚਰਣ ਪਾਹੁਲ’ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਲੇਕਿਨ ਜਦੋਂ ਹੁਣ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਗੁਰੂ, ਗੱਦੀ ‘ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿਣਾ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦੂਰੰਦੇਸ਼ੀ ਕਰਕੇ ਇਸ ‘ਚਰਣ ਪਾਹੁਲ’ ਨੂੰ ‘ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ’ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਹੇ ਦੇ ਬਾਟੇ ਵਿਚ ਜਲ ਪਾ, ਉਸ ਵਿਚ ਖੰਡਾ ਫੇਰ ਕੇ ਤੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪਾਹੁਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਛਕਾਈ। ਇਸ ਪਾਹੁਲ ਨੂੰ ਪਿਛੋਂ ‘ਅੰਮ੍ਰਿਤ’ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿਤਾ ਗਿਆ।

ਇਹ ਪਾਹੁਲ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਛਕਾ ਕੇ ਪਰਮਾਰਥਕ ਪੰਚਾਇਤ ਬਣਾਈ ਗਈ। ਪਿਛੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਮੁਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪਾਹੁਲ ਲਈ ਤਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੰਕੋਚ ਨਾ ਰਹੇ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਚੇਲੇ ਦਾ ਅਨੋਖਾ ਕੌਤਕ ਸੀ:

ਪੀਵਹੁ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡੇਧਾਰ, ਹੋਵਹਿ ਜਨਮ ਸੁਹੇਲਾ।

ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਕੀਨੀ ਖਾਲਸਾ, ਮਨਮੁਖੀ ਦੁਹੇਲਾ।

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ, ਆਪੇ ਗੁਰੁਚੇਲਾ। (ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੁਜਾ)

ਪਾਹੁਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵਧੇਰੇ ੧੭੫੬ ਬਿ: ਵਿਸਾਖੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ,
ਪਰੰਤੂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪੁਰਾਤਨ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਵਿਚ ੧੭੫੨ ਬਿ: ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ
ਕਿ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਕਿਰਤ ਗੁਰ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਿਰਤ ਸ਼ਹੀਦ
ਬਿਲਾਸ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ। ਇਹੋ ਸੰਮਤ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਤੇ ਭਾਈ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਸਿੰਘ
ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਮਨਸੂਬ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਰਚਨਾ-ਕਾਲ ਦਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

ਸੰਮਤ ਸਤ੍ਰਹ ਸੁ ਬਾਵਨ। ਮੱਘਰ ਸੁਦੀ ਨੌਮੀ ਸੁਖਦਾਵਨ।

ਸੁਰਗੁਰ ਵਾਰ ਸਤ੍ਰਦ੍ਵ ਤੀਰ। ਬਚਨ ਕਹੇ ਨੰਦ ਲਾਲ ਸੁ ਬੀਰ।^੧

(ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ)

ਸੰਬਤ ਸਤ੍ਰਹ ਸੈ ਭਏ, ਬਰਖ ਬਵੰਜਾ ਨਿਹਾਰ।

ਮਾਘ ਵਦੀ ਥਿਤ ਪੰਚਮੀ, ਰਵਿਵਾਰ ਸੁਭ ਵਾਰ।੩੮।

(ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭਾ. ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਸਿੰਘ)

ਭਾਈ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਛਿੱਬਰ ਨੇ ਪੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾ
੧੭੫੪ ਬਿ: ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

ਸੰਮਤ ਸਤਾਰਾਂ ਸੈ ਚਉਰੰਜਾ ਗਏ। ਦਿਨ ਚੇਤ੍ਰ ਦੇ ਅਠਾਈ ਬਾਕੀ ਰਹੇ।

ਦਿਨ ਤ੍ਰੈ ਗੁਜਰੇ ਚੌਪਾ ਸਿੰਘ ਬੁਲਾਇਆ। ਦਰਬਾਰ ਲਗਾ ਹੋਯਾ,

ਦੀਵਾਨ ਦੋਨੋਂ ਪਾਸ ਬਹਾਇਆ।੩੯।

ਬਚਨ ਕੀਤਾ 'ਕਟੋਰਾ' ਜਲ ਦਾ ਸੁਚੇਤ ਕਰਿ ਲੈ ਆਉ।

ਲੈ ਆਇਆ, ਦਿਤੀ ਕਰਦ, ਕਹਿਆ, ਹਿਲਾਉ।

ਜਪੁ ਅਤੇ ਅਨੰਦੁ ਰਸਨੀਂ ਕਰਿ ਉਚਾਰੁ।

ਤਾਂ ਦੀਵਾਨ ਸਾਹਬਚੰਦ ਹਥ ਜੋੜਿ ਖਲੋਤਾ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ।੪੦।

ਕਹਿਆ, ਗਰੀਬਨਿਵਾਜ਼! ਵਿਚ ਮਿੱਠਾ ਪਵੇ ਤਾ ਬਣੇ ਸੁਆਦ।

ਬਚਨ ਕੀਤਾ, 'ਲੈ ਆਉ ਧਰਮਚੰਦਾ! ਪਤਾਸੇ ਪ੍ਰਸਾਦ।'

ਪਤਾਸੇ ਪਵਾਏ ਅਤੇ ਕਰਦ ਹਿਲਾਈ। ਨਾਉ ਧਰਿਆ, ਪਾਹੁਲ।^੨

ਇਹ ਪਾਹੁ ਲਗਾਈ।੪੧।

(ਬੰਸਾਵਲੀਨਾਮਾ, ਚਰਣ ੧੦ਵਾਂ)

੧. ਸਾਲ ਬਾਵਨ ਪਰ ਸਤ੍ਰੈ ਸਈ। ਬੁਧਵਾਰ ਬਿਸਾਖੇ ਪੰਥ ਉਤਪਤਿ ਭਈ।੨੨।

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਰਤਨ ਸਿੰਘ)

ਸਤ੍ਰਹ ਸੈ ਬਾਵਨ ਬਿਖੇ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜ।

ਵੈਸਾਖੀ ਕੇ ਦਿਵਸ ਮੈਂ ਕਲਗੀਧਰ ਮਹਾਰਾਜ।੬੯। (ਸ਼ਹੀਦ ਬਿਲਾਸ, ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ)

ਕਰਤਾ ਪਰਮ ਸੁਮਾਰਗ ਨੇ ੧੭੫੫ ਬਿ: ਸੰਮਤ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਬਾਦ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ੧੭੫੬ ਬਿ: ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਇਥੇ ਸੰਮਤ ਬਾਰੇ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਇਸ ਲਈ ਹੱਲ ਛੇੜਨੀ ਪਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਈ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ੧੭੫੨ ਬਿ: ਸੰਮਤ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ। ਫਿਰ ੧੭੫੬ ਬਿ: ਕਿਉਂ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋਇਆ? ਇਸ ਦਾ ਸੋਧਾ ਸਮਾਧਾਨ ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਚਰਣ-ਪਾਹੁਲਾ ਦੀ ਥਾਂ 'ਖੰਡੇ ਪਾਹੁਲ' ਦੀ ਗੀਤ ਛੋਟੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ੧੭੫੨ ਬਿ: ਵਿਚ ਹੀ ਚਾਲੂ ਕਰ ਦਿਤੀ ਸੀ ਤੇ ੧੭੫੬ ਬਿ: ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ ਸੀਸ ਭੇਟ ਕੱਤਕ ਤੇ ਇਹ ਮਰਯਾਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਇਕੱਠ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਚਲਾਈ ਗਈ ਤੇ ਸਮੂਹ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਕੇਸਧਾਰੀ ਤੇ ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਤੇ ਨਾਮ 'ਸਿੰਘ' ਰੱਖੇ ਗਏ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਣ ਦਾ ਸਾਲ ੧੭੫੬ ਬਿ: ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਨਿਰਾਲਾ ਰੂਪ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਕੇ, ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਉਥਾਰ ਸਕੇ ਤੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਸੰਘਾਰ ਸਕੇ ਤੇ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਆਪਣਾ ਆਪ ਵਾਰ ਸਕੇ। ਸੰਭਵ ਹੈ ਅਜੇਹੇ ਕੁਝ ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਦੂਜੇ ਮਤਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋਵਣ, ਪਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਸੀ ਕਿ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਸੇਵਕ ਸਭ ਤੋਂ ਨਿਰਾਲੇ ਦਿਸਣ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਲੱਖਣ ਹਸਤੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਰਲਗੱਡ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਸੇ ਮੰਤਵ ਲਈ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਬਾਹਰਲੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਸਵਾਰੀ ਤੇ ਸ਼ਿੰਗਾਰੀ ਗਈ।

(੨) ਬਾਹਰਲੀ ਰਹਿਤ-ਮਰਯਾਦਾ

ਬਾਹਰਲੀ ਰਹਿਤੀ ਬਹਿਤੀ ਦੇ ਦੋ ਮੁਖ ਅੰਗ ਹਨ, ਪਹਿਲਾ ਇਹ ਕਿ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ 'ਵਿਧਿ ਨਿਖੇਧ' ਕਰਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਵਿਧਿ-ਕਰਨ ਯੋਗ ਤੇ ਨਿਖੇਧ-ਨ ਕਰਨ ਯੋਗ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯੋਗ ਮਤ ਵਿਚ ਯਮ-ਕਰਨ ਯੋਗ ਤੇ ਨਿਯਮ ਕਰਨ ਯੋਗ ਦੀ ਵੰਡ ਹੈ।

ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ—'ਰਹਿਤ' ਤੇ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ 'ਕੁਰਹਿਤ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਹਿਤ ਇਹ ਹੈ:

(ੳ) ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਲੈ ਕੇ ਸਿੰਘ ਜਾਂ ਕੌਰ (ਕੰਵਰ) ਸਜਣਾ।

੧. ਪੰਜ ਕਕਾਰੀ ਰਹਿਤ ਧਾਰਨਾ।

੨. ਦਸਤਾਰਧਾਰੀ ਹੋਣਾ।

੩. ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ।
 ੪. ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਠ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨਾ।
 ੫. ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਵੰਡ ਛਕਣਾ।
 ੬. ਗੁਰੂ ਨਮਿਤ ਦਸਵੰਧ ਦੇਣਾ।
 ੭. ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣਾ, ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ।
 ੮. ਹਰ ਕਾਰਜ ਗੁਰਮਤਿ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਨਾ।
 ੯. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਥ ਦੀ ਆਗਿਆ ਵਿਚ ਚਲਣਾ।
- (ਅ) ਕੁਰਹਿਤ ਨ ਕਰਨ ਯੋਗ ਗੱਲਾਂ ਇਹ ਹਨ, ਪਹਿਲੀਆਂ ਚਾਰ ਦੇ ਕਰਨ 'ਤੇ ਸਿਖ ਪਤਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ:
੧. ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ (ਭੱਦਣ)
 ੨. ਤਮਾਕੂ ਪਾਨ,
 ੩. ਕੁੱਠਾ
 ੪. ਮੁਸਲੀ ਯੁੱਧ
 ੫. ਮੀਟੇ, ਮਸੰਦ, ਧੀਰਮੱਲੀਏ, ਰਾਮਰਾਈਏ, ਨੜੀਮਾਰ, ਕੁੜੀਮਾਰ, ਸਿਰਗੁੰਮ ਤੇ ਪਤਿਤ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ।
 ੬. ਟੋਪੀ ਜਾਂ ਟੋਪ ਪਹਿਨਣਾ।
 ੭. ਚੋਰ, ਯਾਰੀ, ਜੁਆ ਆਦਿ ਕੁਕਰਮ।
 ੮. ਸਰਾਬ ਆਦਿ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਸੇਵਨ।
 ੯. ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ, ਅਵਤਾਰ, ਮੂਰਤੀ-ਪੂਜਾ, ਮੜੀ ਮਸਾਣੀ, ਮਠ ਪੂਜਾ, ਸਗਨ ਅਪਸ਼ਗਨ, ਤੀਰਥ ਥ੍ਰਤ, ਸੂਤਕ ਪਾਤਕ, ਛੂਤ-ਛਾਤ, ਸਰਾਪ, ਛਾਇਆ, ਪੁੱਛਿਆ, ਜੇਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਆਦਿ ਭਰਮ-ਭਰਮ।
- ਸਿਖਾਂ ਲਈ ਜੋ ਗੱਲਾਂ ਵਿਵਰਜਿਤ ਹਨ, ਉਹ ਲਗਭਗ ਅੱਜ ਦੀ ਬਾਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਦੇ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰਦੀ ਹੈ:
- (੧) ਸਿਖ ਕੇਸਧਾਰੀ ਹੈ, ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਕੇਸ ਮੁੰਡਨ ਕਰਦੀ ਹੈ।
 - (੨) ਸਿਖ ਦਸਤਾਰਧਾਰੀ ਹੈ, ਜਦ ਕਿ ਬਾਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਟੋਪੀ ਜਾਂ ਟੋਪਧਾਰੀ ਹੈ।
 - (੩) ਸਿਖ ਤਮਾਕੂ ਨੂੰ 'ਬਿਖਿਆ' ਯਾ 'ਜਗਤ ਜੂਠ' ਕਹਿ ਕੇ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਭੈੜੀ ਵਾਦੀ ਜਾਂ ਫੈਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਸਿਗਰਟਨੋਸ਼ੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ।
 - (੪) ਸਿਖ ਵਿਭਚਾਰ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪੱਛਮੀ ਸਭਿਅਤਾ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੱਸ ਕੇ ਸਿਨਮੇਂ ਰਾਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਸ ਬੇਹੱਯਾਈ ਨੂੰ ਲਿੰਗ ਸੁਤੰਤ੍ਰਤਾ

ਨਾਂ ਦੇ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰਦੀ ਹੈ।

(੫) ਸਿਖ ਅਕਾਲੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਾਲਾ ਆਸਤਿਕ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਨਵੇਂ ਜ਼ਮਾਨਾ ਨਾਸਤਕਤਾ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਹੋਣ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਮੰਨ ਕੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੱਚ ਵਾਂਝ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਿਖੀ ਰਹਿਤ ਧਾਰਨਾ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਜੋਕੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਣ ਬਹਾਬਰ ਹੈ।

।(ੳ) ਪੰਜ ਕਕਾਰੀ ਰਹਿਤ

ਕੇਸ—ਸਿੰਘ-ਰਹਿਤ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਕੇਸ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਮਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁਖ ਧਰਮਾਤਮਾ ਪੁਰਸ਼, ਦਾੜ੍ਹੀ ਕੇਸਧਾਰੀ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਟੈਗੋਰ, ਅਰਬਿੰਦੂ ਤਕ ਸਭ ਪੁਰਾਤਨ ਰਿਸ਼ੀ-ਮੁਨੀ ਜਟਾਜੂਟ ਸਨ ਤੇ ਕੇਸ ਕੱਟਣਾ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਦੰਡ ਸੀ। ਮਨੁ ਸਿੰਮ੍ਰਤੀ ਦਾ (ਅਧਿਆਇ ੮, ੩੭੯) ਸਲੋਕ ਹੈ, 'ਜੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਮੰਦ-ਕਰਮ ਕਾਰਣ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਜੂੜਾ ਕੱਟ ਦੇਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਜਧਾ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕਰੇ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਕੱਟ ਛੱਡੇ।'।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਹਾਨ ਵਿਚ ਤਾਕੀਦ ਹੈ 'ਸੀਸ ਮੁੰਡਨ ਨ ਕਰੋ' ਕਿਉਂਕਿ ਕੇਸਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਸਿਰ ਦਾ ਸੁਹਣੱਪ ਹੈ। ਬਾਈਬਲ ਵਿਚ ਆਈ ਸੈਮਪਸਨ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸਧਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਬਲਵਾਨ ਸੇ ਅਜਿਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਸ ਕੱਟਣ ਨਾਲ ਸ਼ਕਤੀ ਖੀਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਡਾਕਟਰੀ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਵੀ ਸਰੀਰਕ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੇਸ ਜਾਂ ਵਾਲ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ੪-੫ ਇੰਚ ਡੂੰਘੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬਰੀਕ ਨਾੜੀਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਲੈਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਵਿਚ ੨੮ ਹਿਸੇ ਔਕਸੀਜਨ, ੫੦ ਹਿਸੇ ਕਾਰਬਨ, ੬ ਹਿਸੇ ਹਾਈਡਰੋਜਨ, ੧੧ ਹਿਸੇ ਨਾਈਟਰੋਜਨ ਤੇ ੫ ਹਿਸੇ ਸਲਫਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕੋਈ ਕਟਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਹੱਥ ਧੋਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਫਿਰ ਜੋ ਵਾਲ ਉਗਮਦੇ ਹਨ ਉਤਨੀ ਹੋਰ ਸ਼ਕਤੀ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਲੈ ਕੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਜੂਦ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਕ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਅਮੀਕਨ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਰਾਬਰਟ ਪਿਲਗ੍ਰਿਨੀ ਨੇ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨਾ ਕੋਈ ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਰਹੇਗਾ ਉਤਨਾ ਹੀ ਮਰਦ, ਪਰਪੱਕ, ਦਰਸ਼ਨੀ, ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ, ਸਾਹਸੀ, ਉਦਾਰ, ਅਡੋਲ ਤੇ ਮਿਹਨਤੀ ਹੋਵੇਗਾ।'

੧. ਲਾ ਤਾਲਕਵਾ ਮਰਉ ਸਕਮ ਕੁਦ ਜੀ ਵਹ ਅੱਲ੍ਹਾ ਬਿਲ ਸੁਅਰ।

There seems to be a positive relation between the amount of hair on the person's face and the perception of him as

ਮਾਲੂਮ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਰਮਯੋਗੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਲੋਕ ਸੰਨਿਆਸ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਮੁੰਡਨ ਕਰਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ, ਜੈਨੀ ਬੋਧੀ ਭਿੱਖੂ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਤੇ ਭੱਦਣ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਸੋਗ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸੀ। ਇਉਂ ਘੋਨ ਮੋਨ ਜਾਂ ਹੁੰਡ ਮੁੰਡ ਜੋਗੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਦੀ ਗਈ। ਫਿਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਮਲਾਵਰ ਆਏ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਬੀ ਤੁਰਕੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਕੇਸ ਦਾੜ੍ਹੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੌਰਵ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਗੌਰਵ ਉਹ ਗੁਲਾਮ ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿਚ ਦੇਖਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੇ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਮੁਸਲਿਮ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਉਚੇਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਦਾੜ੍ਹੀ ਮੁਨਾ ਕੇ ਰੱਖਣ, ਪੱਗ ਦੀ ਥਾਂ ਟੋਪੀ ਲੈਣ, ਘੋੜ ਸਵਾਰੀ ਨਾ ਕਰਨ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾ ਰੱਖਣ ਤੇ ਕਿਸੇ ਉਚੇਰੀ ਗੱਲੇ ਮੋਮਨਾਂ ਦੀ ਰੀਸ ਨਾ ਕਰਨ। ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਅਜੇਹੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ। ਮੁਆਸ਼ਰਿ ਆਲਮਗੀਰੀ ਦੇ ਲਿਖਣ ਅਨੁਸਾਰ ੧੬ ਫੱਗਣ ੧੭੫੧ ਬਿ: (੧੬੯੪ ਈ:) ਨੂੰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਇਹ ਫੁਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹਥਿਆਰ ਨਾ ਰੱਖੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪਾਲਕੀ, ਹਾਥੀ ਜਾਂ ਅਰਬੀ ਇਰਾਕੀ ਘੋੜੇ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਵੇ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ (੧੭੧੨ ਈ:) ਲਾਹੌਰ ਆ ਕੇ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਕੇਸ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਤਮਾਮ ਹਿੰਦੂ ਮੁਨਸ਼ੀ ਮੁਸੱਦੀਆਂ ਨੂੰ ਦਾੜ੍ਹੀ ਕੇਸ ਮੁਨਾ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਕੇਸਧਾਰੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਉਚੇਚਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਗੁਲਾਮੀ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਟੋਪੀ ਲਹਾ ਕੇ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਈ। ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਧਾਰਨ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਚੰਗੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਰੱਖਣ ਤੇ ਸੋਹਣੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ। ਨਗਾਰਾ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪ੍ਰਭੂ-ਸੱਤਾ (Sovereignty) ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸਨ। ਕੋਈ ਰਾਜਾ ਰਾਣਾ ਮੁਗਲ ਸਮਰਾਟ ਦੀ ਆਗਿਆ ਬਿਨਾ ਇਹ ਰਾਜ-ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਖ ਸਕਦਾ, ਕਿਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਾ ਸਕਦਾ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਲੋਹ ਗੜ੍ਹ ਬਣਾਉਣ, ਝੰਡੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਝੁਲਾਉਣ, ਨਗਾਰੇ ਵਜਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ-ਸਰ-ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਸੁਤੰਤਰਤਾ, ਰਾਜ ਭਾਗ ਤੇ ਗੌਰਵ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ

♣ masculine, mature, good-looking, self-confident, courageous, liberal, nonconformist and industrious.

The Tribune Daily, Chandigarh
(July 10, 1973)

ਨੇ ਕੁਲਾਮ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਰਾਹ ਉੱਤੇ ਡੋਰਨ ਲਈ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਸਾਹਰਲੀ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਧਾਰਨ ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਉਣ ਨੂੰ ਚੁਰੂਰੀ ਕਰਾਰ ਦਿਤਾ। ਨਿੱਕੀ ਪੱਗ ਨੂੰ ਪੁਰਾਤਨ ਸਿੰਘ 'ਕੋਸਕੀ' ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਤੇ ਭੱਟ ਵਹੀਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਜ ਕਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਗਿਣਿਆ ਹੈ। (ਦੇਖੋ, ਭੱਟ ਵਹੀ ਪਰਗਟਾ, ਖਾਨੇਸਰ)।

ਸਰਬਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ 'ਕੱਛ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੇਸ ਤ੍ਵੈ ਮੁਦ੍ਰਾ' ਦਾ ਚਟਚਾ ਹੈ। ਕੇਸ ਕੁਦਰਤੀ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸੀ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਸਾਧਨ ਤੇ ਕਛਹਿਰਾ ਇਕ ਵਧੀਆ ਘੁਸ਼ਾਕ ਸੀ। ਉਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਤੇੜ ਦੇ ਦੋ ਹੀ ਕਪੜੇ ਸਨ—ਲੰਗੋਟੀ ਤੇ ਧੌਤੀ। ਲੰਗੋਟੀ ਅਧੂਰਾ ਅਧਨੇਰਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਸੀ, ਧੌਤੀ ਪਾ ਕੇ ਸਾਵਧਾਨ ਸੂਰਬੀਰ ਜੋਧੇ ਵਾਲਾ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਨਿਭਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਕਛਹਿਰਾ ਰਹਿਤ ਦਾ ਅੰਗ ਪਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਸਿਖ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਸਜ ਸਕੇ। ਅੱਜ ਇਹ ਪੁਸ਼ਾਕ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁਕੀ ਹੈ। ਕੜਾ ਭਾਵੇਂ ਤੀਰ-ਕਮਾਣ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਤੇਗ ਵਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਹੱਥ ਲਈ ਇਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਸਾਧਨ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਸਿਖ ਦਾ ਸਰਬਲੋਹੀ ਗਾਨਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਤੱਗਿਆ-ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਣ ਗਿਆ ਤੇ ਅੱਜ ਫ਼ੈਸ਼ਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ ਸਿਖਾਂ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਪਹਿਨ ਲਿਆ ਹੈ। ਕੰਘਾ, ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਸਫ਼ਾਈ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਰਹਿਤ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਸੋ ਇਹ ਪੰਜ-ਕਕਾਰੀ ਰਹਿਤ ਕਰਮ-ਯੋਗੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਲਖਾਇਕ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਤਿ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸੀ ਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਕਕਾਰ ਨੂੰ ਛੁਟਿਆਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖਾਸ ਗੌਰਵ ਜੋੜ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਕਕਾਰਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਵੱਖ ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਉੱਨੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਫ਼ਾਰਸੀਦਾਨ ਨੇ ਦੋ ਸ਼ੇਅਰਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਨਸੀਅਤ ਕਲਮਬੰਦ ਕੀਤੀ ਸੀ:

ਨਿਸ਼ਾਨਿ ਸਿਖੀ ਏਂ ਪੰਜ ਹਰਫਿ ਕਾਫ਼। ਹਰਗਿਜ਼ ਨ ਬਾਸ਼ਦ ਏਂ ਪੰਜ ਮੁਆਫ਼।
ਕੜਾ ਕਾਰਦੋ ਕੱਛ ਕੰਘਾ ਬਿਦਾਂ। ਬਿਲਾ ਕੇਸ ਹੇਚ 'ਅਸਤ ਜੁਮਲਾ ਨਿਸ਼ਾਂ'।

ਡਾ: ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਰਣਯ (੧੯੩੨) ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਹਾਦਾਜਾ ਜੀਂਦ ਪਾਸ ਪਈ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ ਪਰ ਗੱਲ ਇਹ ਨਹੀਂ। ਨਾ ਇਹ ਇਸ ਬੀੜ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੋਥੀ ਵਿਚ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸੁਰਗਵਾਸੀ ਗਿਆਨੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਸ਼ ਸਿੰਘ

ਜੀ ਸੰਗਰੂਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਟੁਕੜੇ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਸ਼ੇਅਰ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਹੱਦ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਿਛੋਂ ਇਹ ਕਿਧਰੇ ਡਿਗ ਪਿਆ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕੱਚ ਲਿਆ।

(ਅ) ਕੁਰਹਿਤਾਂ

ਜੇ ਗੱਲਾਂ ਸਿੰਘ-ਜੀਵਨ ਲਈ ਬਿਵਰਜਿਤ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚਾਰ ਮੁਖ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਇਹ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀਤਿਆਂ ਸਿਖ ਪਤਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ:

੧. ਕੇਸ ਮੁੰਡਨ ੨. ਤੰਬਾਕੂ ਪਾਨ ੩. ਕੁੱਠਾ ੪. ਮੁਸਲੀ ਯੁੱਪ।

(੧) **ਕੇਸ ਮੁੰਡਨ** : ਜਿਥੇ ਹਰਿਤ ਵਿਚ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਫੈਸ਼ਨ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕੇਸਾਂ ਜਾਂ ਰੋਮਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਨੂੰ ਕੁਰਹਿਤ ਕਰਾਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਆਮ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੇਸ ਕੱਟਦੇ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਨਿਆਰਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੇਸ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਨੂੰ ਅਜੇਹਾ ਮੰਦ-ਕਰਮ ਦਸਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿੰਘ, ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਇਹ ਦੌਰਗੀ ਹਦਾਇਤ ਕਿ ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਤੇ ਵੇਰ ਕੁਰਹਿਤ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖ ਮਤ ਵਿਚ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਕੀ ਮਹੱਤਵ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, 'ਸਿਪੀ ਕੇਸਾਂ ਸ੍ਰਾਸਾਂ ਨਾਲ ਨਿਭੇ।' ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖੋਪਰੀ ਉਤਰਵਾ ਲਈ ਸੀ ਪਰ ਕੇਸ ਉਤਰਵਾਉਣੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੇ।

(੨) **ਤੰਬਾਕੂ ਪਾਨ** : ਤੰਬਾਕੂ ਉਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਅਜੇਹੀ ਬੀਮਾਰੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਹਰ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸੀ। ਬੀਰ ਜੋਧਾ ਜੀਵਨ ਲਈ ਇਹ ਸਖ਼ਤ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਚੀਜ਼ ਸੀ। ਗੁਰੂਆਂ ਇਸ ਨੂੰ 'ਬਿਖਿਆ' (ਜ਼ਹਿਰ) ਤੇ 'ਜਗਤਜੂਨ' ਕਹਿ ਕੇ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸਿਪਾ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ।

ਸਿਆਣੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਇਸ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਬਾਰੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿਚ ਸਲੋਕ ਲਿਖ ਦਿਤੇ ਕਿ ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸ਼ੂਮ-ਪਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਰਕਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸ਼ੁਰ ਬਣਦਾ ਹੈ। 'ਸਕੰਦ ਪੁਰਾਣੇ' ਵਿਚ ਤਮਾਕੂਪੀਣੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਤ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਬਾਵਜੂਦ ਅਜੇਹੀਆਂ ਸਖ਼ਤ ਤਾੜਨਾਵਾਂ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਜਾਤੀ ਇਸ ਰੋਗ ਤੋਂ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕੀ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਮਜ਼ਹਬੀ ਰਸਮਾਂ ਸਮੇਂ ਇਸ ਨੂੰ ਛੇਕਿਆ ਤੇ ਮਸੀਤ ਵਿਚ ਹੁੱਕਾ ਲਿਜਾਣ ਤਕ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕੀਤੀ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਈਸਾਈਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੋਪ ਇਨਸੈਂਟ ਨੇ ਤਮਾਕੂਨੋਸ਼ ਈਸਾਈਆਂ ਨਾਲ ਬਾਈਕਾਟ

ਕਰਨ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ। ਡਾਕਟਰ ਇਸਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦਸਦੇ ਨਹੀਂ ਬੱਕਦੇ ਪਰ ਸਾਹਾ ਸੰਸਾਰ ਧੂਮ-ਪਾਨ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਹੈ। ੪੦ ਅਰਬ ਰੁਪਏ ਦੀਆਂ ਸਾਲਾਨਾ ਸਿਰਾਰਟਾਂ ਪੀੜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਈ ਮੁਲਕਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬੱਜਰ ਕੁਰਹਿਤ ਦੱਸ ਕੇ ਕਾਫ਼ੀ ਹਦ ਤਕ ਸਿਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਿਆ ਹੈ।

(੩) ਮੁਸਲੀ ਯੁੱਧ : ਭਾਵੇਂ ਸਿਖ ਆਚਾਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਚ ਪਰ-ਇਸਤਰੀ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਬਚਨ ਹੈ :

ਜੈਸਾ ਸੰਗਿ ਬਿਸੀਅਰ ਸਿਉ ਹੈ ਰੇ ਤੈਸੇ ਹੀ ਇਹੁ ਪਰਗ੍ਰਿਹੁ।

(ਆਸਾ ਮ: ੫, ਪੰਨਾ ੫੦੩)

ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵੇਸਵਾ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਆਮ ਸੀ ਤੇ ਵੇਸਵਾਵਾਂ ਵਧੇਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਔਰਤਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਜੋਧੇ ਸਿਪਾਹੀ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਡਿਗ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਉਚੇਚੀ ਮਨਾਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਦੂਸਰੇ, ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਭਰਕਾਂ ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹ ਆਮ ਸੀ ਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਰਾਈਆਂ (ਹਿੰਦੂ) ਜਨਾਨੀਆਂ ਚੁਕ ਲਿਜਾਂਦੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਆਪਣਾ ਯੋਗ ਅਧਿਕਾਰ ਸਮਝਦੇ। ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਰੋਹ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੇ ਸਾਨੂੰ ਆਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਬਦਲੇ ਵਿਚ ਮੁਸਲਮ ਔਰਤਾਂ ਚੁਕ ਲਿਆਈਏ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਜੇਹੀ ਬਦਲੇ ਦੀ ਅਨੁਚਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਅਸੀਂ' ਸਿਖ ਪੰਥ ਉਚੇਰੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਾਜਿਆ ਹੈ, ਇਜੇਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ।'

ਇਸ ਕਰਕੇ 'ਭਰਕਣੀ ਸੰਗ' ਨੂੰ ਕਰਹਿਤ ਕਰਾਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਸਿਖ ਇਸ ਗਿਰਾਵਟ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਾ ਹੋਣ।

(੪) ਕੁੱਠਾ : ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੋਹ ਕੋਹ ਕੇ ਮਾਰੇ ਜਾਨਵਰ ਦੇ ਮਾਸ ਨੂੰ 'ਕੁੱਠਾ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹੋ ਹਲਾਲ ਹੈ, ਥਾਕੀ ਹਦਾਮ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਗ਼ੈਰ ਮੁਸਲਮ, ਸੁਤੰਤਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਾਸ

੧. ਪੁਨ ਸਿੰਘਨ ਸੁਝੈ ਗੁਨਖਾਨੀ। ਬ੍ਰਿੰਦ ਭਰਕ ਭੋਗੋਂ ਹਿੰਦਵਾਨੀ।

ਸਿਖ ਬਦਲਾ ਲੇ ਭਨਾ ਜਨਾਏ। ਕਿਉਂ ਗੁਰਬਾਸਤ੍ਰ ਬਰਜਿ ਹਟਾਏ।

ਸੁਨ ਸਤਿਗੁਰ ਬੋਲੇ ਤਿਸ ਬੇਰੇ। ਹਮ ਲੇ ਜਾਨੇ ਪੰਥ ਉਚੇਰੇ।

ਨਹੀਂ ਅਧੋਗਤਿ ਬਿਖੈ ਪੁਚਾਵਹਿ। ਯਾ ਤੇ ਕਲਮਲ ਕਰਨ ਹਟਾਵਹਿ।

(ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ, ਕੁਤ ੬, ਅੰਸ਼ ੨੦)

ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਾ ਸਕਦਾ, ਇਹ ਸਾਡੀ ਬੇਗ਼ੈਰਤੀ ਦਾ ਸੂਚਕ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹੀ 'ਅਭਾਖਿਆ ਕਾ ਕੁਠਾ ਬਕਰਾ ਖਾਣਾ' ਦਾ ਵਿਅੰਗ ਕਸ ਕੇ ਅਸਾਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੇਤਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸ਼੍ਰੋਮਾਨ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣ ਤੇ ਜ਼ਾਲਮ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਗਲੋਂ ਲਾਹੁਣ ਲਈ 'ਕੁੱਠਾ' ਬੱਜਰ ਕੁਰਹਿਤ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਤੁਰਕ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਮਜ਼੍ਹਬ ਵਲੋਂ ਲਾਈ ਪਾਸੰਦੀ ਮਿਟ ਗਈ ਤੇ ਲੋਕ ਝਟਕਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋ ਗਏ। ਇਹ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਇਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਸੀ। ਗ਼ੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਵਲ ਲਿਜਾਣਾ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਸੀ।

ਇਹ ਚਾਰੇ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਰੋਟੀ ਬੇਟੀ ਦੀ ਸਾਂਝ ਪਾਉਣਾ ਪੰਜਵੀਂ ਕੁਰਹਿਤ ਆਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਸਿਖ ਦਾ ਜਤਨ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇਹੀ ਕੁਸੰਗਤ ਤੋਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾ ਕੇ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ।

ਇਸ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਮਨੋਰਥ ਇਹੋ ਸੀ ਕਿ ਗ਼ੁਲਾਮੀ, ਦਾਸ਼ਾ, ਭੈ, ਸਹਮ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦਿਵਾ ਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜੋ ਦੁਸਟਾਂ ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਲੈ ਸਕਣ ਤੇ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਦੀਨਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰ ਸਕਣ। ਦੂਜਾ ਮਨੋਰਥ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਸਿੰਘ ਨਿਗਲੇ ਦਿਸਣ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਜਥੇਬੰਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਤਾਰੀਖੀ ਹਕੀਕਤ ਹੈ ਕਿ ਚੰਗੇ ਉੱਤਮ ਸਿਪਾਹੀ ਵੀ ਚੰਗੀ ਸੰਗਠਨ ਸਕਤੀ ਬਿਨਾਂ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਏ। ਖ਼ੁਦ ਅਠਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸੰਕਟ ਕਾਲ ਵਿਚ ਸਿਖ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਪੰਥ (ਸੰਗਠਨ) ਦੇਗ ਤੇਗ ਦਾ ਵਾਲੀ ਹੋ ਕੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਗ੍ਰੰਥ (ਸਿਪਾਹ) ਬਚ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਇਕ ਸਿਖ ਕਵੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ:

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ! ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਜੋਰਿ ਕਹੂੰ,
ਆਪ ਕੇ ਬਚਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਉਨ ਮਾਨੈ ਗੋ।
'ਰਾਜ ਕਰੇ ਖਾਲਸਾ' ਸੋ ਆਕੀ ਨ ਰਹੈਗੇ ਕੋਊ,
ਖ਼ੁਰ ਹੋਇ ਮਿਲੈ ਬਚੇ ਸਰਨ ਜੋ ਪਛਾਨੈ ਗੋ।
ਸੋ ਤੋ ਸਭ ਠੀਕ ਹੈ ਨਜ਼ੀਕ ਅਬ ਆਈ ਬਾਤ,
ਚਿੜੀਆਂ ਸੋ ਬਾਜ ਮੈਂ ਤੁਝਾਊਂ ਸਾਚ ਠਾਨੈਗੋ।
ਪੰਥ ਕੀ ਰਖੋ ਤਊ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ ਰਹੈਗੀ ਨਾਥ !
ਰਾਖਉ ਜੋ ਨ ਪੰਥ ਕੀ ਤੋ ਗ੍ਰੰਥ ਕੌਨ ਮਾਨੈ ਗੋ।

ਪੁਰਾਤਨ ਭਾਰਤੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੇ ਅਯੋਗ ਅਹਿੰਸਾ ਤੇ ਅਯੋਗ ਬਿਹਕਤੀ

ਕਾਰਣ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਪੁੰਸਕ ਤੇ ਬਲ-ਹੀਣ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਕਰਮ ਯੋਗੀ ਜੀਵਨ ਵਿਧੀ ਦੱਸ ਕੇ ਸਾਰਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੀ ਬਦਲ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਮੰਤਵ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ, ਇਸ ਪੰਜ ਕਕਾਰੀ ਰਹਿਤ ਤੇ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਦੀ ਰੋਕ ਥਾਮ ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਇਤਿਹਾਸ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸਿਖ ਗ੍ਰੰਥ ਤੇ ਰਹਿਤ

ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵੱਖਰੀ, ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਇਸਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਨ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਰਹੁ-ਗੀਤ ਸਿਖੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅੰਗ ਰਹੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਮਾਣ ਲਈ ੧੮ਵੀਂ, ੧੯ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀਆਂ ਇਹ ਲਿਖਤਾਂ ਵੇਖੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ :

੧. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਭਾ	ਸੈਣਾ ਸਿੰਘ	੧੭੪੧ ਈ:
੨. ਗੁਰਰਤਨਮਾਲ (ਸੋ ਸਾਖੀ)	ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ	੧੭੩੪ ਈ:
੩. ਗੁਰਬਿਲਾਸ	ਕੁਇਰ ਸਿੰਘ ਕਲਾਲ	੧੭੫੧ ਈ:
੪. ਬੰਸਾਵਲੀਨਾਮਾ	ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਛਿੱਬਰ	੧੭੬੯ ਈ:
੫. ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼	ਬਾਵਾ ਸੂਰੂਪ ਚੰਦ ਭੱਲਾ	੧੭੭੬ ਈ:
੬. ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ	ਭਾਈ ਸੂਰੂਪ ਸਿੰਘ ਕੋਸ਼ਿਸ਼	੧੭੯੦ ਈ:
੭. ਗੁਰਬਿਲਾਸ	ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ	੧੭੯੭ ਈ:
੮. ਸ਼ਹੀਦ ਬਿਲਾਸ	ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਕੋਸ਼ਿਸ਼	੧੮੦੩ ਈ:
੯. ਸਿੰਘ ਸਾਗਰ	ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਲ	੧੮੨੭ ਈ:
੧੦. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼	ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ	੧੮੪੧ ਈ:
੧੧. ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ	ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ	੧੮੪੩ ਈ:
੧੨. ਗੁਰਮਤਿ ਨਿਰਣਯ ਸਾਗਰ	ਪੰ: ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ	੧੮੭੭ ਈ:
੧੩. ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼	ਗਿ: ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ	੧੮੭੮ ਈ:
੧੪. ਗੁਰਪਦ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼	ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ	੧੮੮੨ ਈ:

ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਕੁ ਟੁਕਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ।

੧. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਸੋਭਾ (ਸੈਣਾ ਸਿੰਘ)

ਕੀਏ ਜਬ ਬਚਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਾਰਨ ਕਰਨ
ਸਰਬ ਸੰਗਤ ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ।

ਮਾਨੈਗਾ ਹੁਕਮ ਸੋ ਤੋ ਹੋਵੇਗਾ ਸਿਖ ਸਹੀ,
 ਨ ਮਾਨੈਗਾ ਹੁਕਮ ਸੋ ਤੋ ਹੋਵੇਗਾ ਬਿਹਾਲਸਾ।
 ਪਾਂਚ ਕੀ ਕੁਸੰਗਤਿ ਤਜਿ ਸੰਗਤ ਸੋ ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰੇ।
 ਦਯਾ ਔਰ ਧਰਮ ਧਾਰਿ ਤਿਆਗੈ ਸਬ ਲਾਲਸਾ।
 ਹੁੱਕਾ ਨ ਪੀਵੈ ਸੀਸ ਦਾੜੀ ਨ ਮੁੰਡਾਵੈ, ਸੋ ਤੋ
 ਵਾਹ ਗੁਰੂ ਵਾਹਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ।੬੦।

(ਅਧਿਆਇ ਪੰਚਮ)

੨. ਗੁਰਬਿਲਾਸ (ਭਾ: ਕੁਇਰ ਸਿੰਘ)

ਬੂਠੇ ਸਰਬ ਉਪਾਵ ਤਿਆਗੋ। ਸ੍ਰੀ ਅਸਿਧੁਜ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਗੋ
 ਪੋਥੀ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹ-ਹੁ ਸਦ ਨੀਤਾ। ਜਪੁ, ਰਹਿਰਾਸ, ਕੀਰਤਨ ਨੀਤਾ।੬੮।
 ਦੋਹਰਾ : ਬਸਤ੍ਰ ਮੇਲ, ਗੁਰ ਬਬਦ ਸੋ, ਕਛ, ਕੇਸਨ ਸਦ ਪ੍ਰੇਮ।
 ਕਰਦ ਰਾਖਨੀ ਪੰਚਾ ਏ, ਤਜੈ ਨ ਕਬਹੀ ਨੇਮ।੮੦।
 ਭੁਜੇਗ ਛੰਦ : ਦਿਜੈ ਦਾਨ ਭੂਖੇ, ਲਹੋਂ ਜਾਹਿ ਪਿਆਰੇ।
 ਦਿਵਾਨੇ ਲਗਾਵੈ ਸੁਨੇ ਬਬਦ ਸਾਰੇ।
 ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜਾਨੇ ਸਦਾ ਅੰਗ ਸੰਗੀ। ਸੁਨੇ ਗਾਥ ਪੁਰਾਨ ਕੀ ਚੀਤ ਰੰਗੀ।੮੪।
 ਜਹਾਂ ਧਰਮ ਸਾਲਾ ਭਹਾਂ ਨੀਤ ਜੇਯੇ। ਗੁਰੂ ਦਰਸ ਕੀਜੈ ਮਹਾਂ ਸੁਖ ਪੇਯੇ।
 ਜਪੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜਪ ਚੀਤੈ ਸਦਾ ਹੀ, ਸਦਾ ਨਾਮ ਲੀਜੈ, ਗੁਰੂ ਗੀਤ ਗਾਹੀ।੮੫।

੩. ਬੰਸਾਵਲੀਨਾਮਾ (ਭਾ: ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਛਿੱਬਰ)

ਨਾਈ ਦਾ ਹਥ ਸੀਸ ਚਿਹਰੇ ਨ ਲਗਣਾ ਪਾਵੈ।
 ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪੰਥ ਕਹਾਵੈ।
 ਪਾਹ ਲਾਇਕੇ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਾਇਆ।
 ਪਾਹੁ ਬਣੀ ਪਾਹੁਲ, ਰੰਗ ਕੇਸ ਬਣਾਇਆ।੩੨੫।
 ਰਹਤ ਗੁਰੂ ਕੀ ਦਿਤੀ ਸਮਝਾਇ।
 ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਕਾ ਮੰਦੇ ਕਰਮੁ ਨ ਕਮਾਇ।
 ਤਤੋ ਸਿਉਂ ਹੇਤੁ ਨ ਲਾਵੈ ਤਤਾ ਘਰੀਂ ਨ ਵਾਝੇ।
 ਧਰਮ ਦਾ ਕਰੇ ਜੁਧ ਨ ਗਊਆਂ ਦੇਹ ਕੇ ਧਾਰੇ।੩੨੬।

੧. ਤਤਾ, ਤੁਰਕ ਲਈ ਸੰਕੇਤ ਹੈ।

ਗਨਿਕਾ ਦਾ ਸੰਗ ਨ ਕਰੇ ਸੰਗ ਕੀਤੇ ਤਤਾ ਹੋਵੈ ।
 ਬੀਰਜ ਹੋਵੈ ਸਿਖ ਦਾ ਘਰਿ ਤਤਿਆਂ ਕਰ ਨਿਵਾਸੁ ।੩੨੭।
 ਸਿਖ ਹੋਵੈ ਗੁਰੂ ਕਾ ਅੰਗ ਨ ਲਾਏ ਪਾਸ ।
 ਸ਼ਰਾਬ ਤੰਬਾਕੂ ਜੁਆ ਚੋਰੀ ਯਾਰੀ ਇਨ ਸੋ ਹੋਤ ਨ ਕਰੇ ।
 ਸੰਗਤ ਖੋਟੀ ਸਭ ਪਰਹਰੇ ।
 ਸ਼ਬਦ ਬਾਣੀ ਸੋ ਪ੍ਰੀਤ, ਸਤਿਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾਵੈ ।
 ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਸੋ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਵੈ ।
 ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਮਾਵੈ ।੩੨੮।
 ਸਿਖ ਸਿਖ ਸੋ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੁਸਟ ਸੋ ਨੇਹੁ ਨ ਲਾਵੈ ।
 ਕ੍ਰਿਪਣ ਹੋਇ ਨ ਦਬੇ ਜਥਾ ਜਥਾ ਵੰਡ ਖਾਵੈ ।
 ਅਪਨਾ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਤਜੇ ਬਿਰਾਗ ਨਹੀਂ ਲੇਵੈ ।
 ਪ੍ਰਤੀਤ ਰਖੇ ਗੁਰ ਅਪਨੇ ਉਪਰਿ, ਸਿਖ ਸਾਧ, ਸੰਤ ਨ ਸੇਵੈ ।੩੨੯।
 ਜੋ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਕਾ ਐਸੇ ਕਰਮ ਨਿਤ ਕਮਾਵੈ
 ਅਣ-ਪੁਛਿਆ ਸੋ ਮੁਕਤਾ, ਅਪਛ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਜਾਵੈ ।
 ਜੋ ਕੋਈ ਪੰਥ ਗੁਰੂ ਕੇ ਹੋ ਆਇਆ ।
 ਸੋ ਆਪ ਤਰਿਆ ਕੁਲ ਸਗਲ ਤਰਾਇਆ ।੩੩੦।
 'ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਭ ਕੋਈ ਆਖੇ, ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਣਾ ਅਉਖਾ
 ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਇ ਮੁਰਦਾਰ ਨ ਖਾਏ, ਨਹੀਂ ਸਿੰਘ ਸਦਾਵਨ ਸਉਖਾ ।'

੪. ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਬਾਵਾ ਸੂਰੂਪ ਚੰਦ ਭੱਲਾ)

ਤਵ ਮਨ ਪੰਥ ਮਿਰਜਾਦ ਕਰ, 'ਸਿੰਘ' ਸੰਛਿਆ ਤੇਜ ਨਿਵਾਸ ।੧।
 ਸਭ ਦੇਸਨ ਮੇ ਹੁਕਮ ਪਠਾਇਆ । ਖੰਡੇ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਫੁਰਮਾਯਾ
 'ਸਿੰਘ' ਸੰਛਿਆ ਕਰਿ ਨਾਮ ਬੁਲਾਵੇ । ਜਪੋ ਅਕਾਲ ਸਦਾ ਸੁਖ ਪਾਵੇ ।੧੩।
 ਅਚਰਜ ਬੀਰ ਪੰਥ ਪ੍ਰਭੂ ਕੀਆ । ਦੇਗ ਤੇਗ ਦੋਨੋ ਤਿਨ ਦੀਆ ।
 ਕਾਹੂ ਕਾ ਕਹਿਆ ਨਹੀਂ ਮਾਨੈ । ਸਤਿਗੁਰ ਆਗਿਆ ਮਨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਠਾਨੈ ।੧੫।

੫. ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ (ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ)

ਪਾਚਨ ਸੋ ਕਬ ਮੇਲ ਨ ਕਰੀਐ । ਨਾਮ ਦਾਨ ਨਿਸ ਦਿਨ ਉਰ ਧਰੀਐ
 ਮੀਟਾ ਅੰਰ ਮਸੰਦੀਆ ਜਾਣ । ਧੀਰਮੱਲ ਰਾਮਰਾਈ ਜੁ ਆਨ ।੪੮।

ਪੰਚਮਾ ਕੋ ਜਾਨਤ ਤੁਮ ਭਾਤ। ਛਪੀ ਨਹੀਂ ਕੁਝ ਯਾ ਮੈਂ ਬਾਤ।
 ਇਨ ਸੋ ਮੇਲ ਨ ਕਰੀਐ ਭਾਈ। ਕਰਣਾਨਿਧਿ ਇਹ ਬਿਧਿ ਫੁਰਮਾਈ।੪੯।
 ਮੇਰ ਬਚਨ ਸੋ ਕਰਹੁ ਪਯਾਰਾ। ਖੜਗ ਕੇਤੁ ਹੈ ਰੱਛਕ ਬਾਰਾ।
 ਝੁਟੇ ਸਰਬ ਉਪਾਵ ਤਿਆਗਹੁ। ਸ੍ਰੀ ਅਸਿਧੁਜ ਕੀ ਚਰਨੀ ਲਾਗਹੁ।੫੦।
 ਪੋਥੀ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਲ ਦਸ ਬਾਨੀ। ਸੋਧ ਲਹੈ ਪਦ ਜੋ ਨਿਰਬਾਨੀ।
 ਸਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰ ਸਿਮਰਹੁ ਬਰ ਬੁਧਾ। ਖਲ ਦਲ ਸਾਥ ਕਰਹੁ ਨਿਤ ਜੁੱਧਾ।੫੧।
 ਰਾਜ ਜੋਗ ਤੁਮ ਕਹਿੰ ਮੈਂ ਦੀਨਾ। ਪਰਮ ਜੋਤਿ ਸੰਗ ਪਰਚੈਂ ਕੀਨਾ।
 ਸੰਤ ਸਮੂਹਨ ਕੋ ਸੁਖ ਦੀਜੈ। ਅਚਲ ਰਾਜ ਧਰਨੀ ਮਹਿੰ ਕੀਜੈ।੫੨।
 ਬਿਖਯਾ, ਕਿਰਿਆ ਭੋਦਨ ਤਯਾਗਹੁ। ਜਟਾਜੂਟ ਰਹਿਥੇ ਅਨੁਰਾਗਹੁ।
 ਸ਼ਬਦ ਬਿਨਾ ਅਨਜਾ ਨਹਿੰ ਮੇਲਾ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਸਾਧਸੰਗਤ ਸੋਂ ਕੋਲਾ।੫੩।
 (੧੧ਵਾਂ ਅਧਿਆ)

ਪੁਨੇ ਸੰਗ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਸੁਨਾਈ। ਬਿਨਾ ਤੇਗ ਤੀਰੇ ਰਹੈ ਨਾਹ ਭਾਈ।
 ਬਿਨਾ ਸਸਤ੍ਰ ਕੇਸ ਨਰੇ ਭੇਡ ਜਾਨੇ। ਗਹੇ ਕਾਨ ਤਾਂ ਕੋ ਕਿਤੇ ਲੇ ਸਿਧਾਨੇ।
 ਇਹੇ ਮੇਰ ਆਗਯਾ ਸੁਨੇ ਲੈ ਪਿਆਰੇ। ਬਿਨਾ ਤੇਗ, ਕੇਸੇ ਦਿਵੇ ਨ ਦਿਦਾਰੇ।
 ਇਹੇ ਮੇਰ ਬੇਨਾ ਮੰਨੇਗਾ ਸੁ ਜੋਈ। ਤਿਸੇ ਇਛ ਪੂਰੇ ਸਭੇ ਜਾਨ ਸੋਈ।

੬. ਗੁਰ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ (ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ)

ਪੁਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਨ ਸਿਫਯਾ ਦਈ। ਮੀਟੇ ਮਸੰਦਨ ਬਰਤਯੋ ਨਹੀਂ।
 ਕੁੜੀਮਾਰ ਹਮਰਈ ਨੜੀਮਾਰ। ਜੋ ਇਨ ਮਿਲੇ ਸੁ ਹੁਇ ਹੈ ਖੁਾਰ।੧੩।
 ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਗੁਰ ਗੋਲਕ ਪਾਯੋ। ਕੜਾਹ ਕਰਾਇ ਖਾਲਸੇ ਛਕਾਯੋ।
 ਪਹਿਰ ਕਛਹਿਰੇ ਸਿਰ ਬੰਧਯੋ ਪਾਗ। ਗੁਰਗ੍ਰੰਥ ਬਚਨ ਪਰ ਰਹਯੋ ਲਾਗ।੧੪।
 ਦੋਹਰਾ : ਯੋਂ ਕਹ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਗਲ ਤੇਗੇ ਦੀਨੋ ਪਾਇ।
 ਕਰਦ ਚੜ੍ਹ ਸਿਰ ਪਰ ਧਰੈ, ਮੁਖਹੁ ਅਕਾਲ ਜਪਾਇ।੧੫।
 ਔਰ ਕਹੀ—ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੇਯੋ। ਜਪੁ ਜਾਪੁ ਦੁਇ ਵੇਲੇ ਜਪੇਯੋ।
 ਔਰ ਅਨੰਦ ਰਹਿਰਾਸ ਜਪਯੋ, ਚੰਡੀ ਬਾਣੀ ਖੜੇ ਪੜ੍ਹੇਯੋ।੧੬।
 ਦੁਇ ਵੇਲੇ ਉਠ ਬੰਧਯੋ ਦਸਤਾਰੇ। ਪਹਰ ਆਠ ਰਖਯੋ ਸੰਭਾਰੇ।
 ਪੀਚਿ ਸੁਧਾ ਔਰ ਖੇਲਹੁ ਬਿਕਾਰ। ਸਸਤ੍ਰ ਵਿਦਯਾ ਜਿਮ ਹੋਇ ਸੰਭਾਰ।੧੭।
 ਕਰ ਬਟਕੇ ਬੱਕਰਨ ਕੋ ਖੇਯੋ। ਮੁਰਦੈ ਕੁੱਠੈ ਨਿਕਟ ਨ ਜੈਯੋ।

੧. ਸਿਰਗੁਮ—ਜੋ ਸਿਖ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਯੋਸ਼ ਕਟਾ ਲਵੇ।

ਕੇਸ਼ਨ ਕੀ ਕੀਜਹੁ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ। ਨ ਉਸਤਰਨ ਸੇ ਕਟਯੋ ਸਾਲ।੧੮।
 ਪਿਤ੍ਰਨ ਕਰਮ ਸੁ ਫੋਰਨ ਕਰਨੋ। ਰਖਯੋ ਧਯਾਨ ਸੁ ਮੱਧ ਗੁਰ ਚਰਨੋ।
 ਪਰੈ ਔਰ ਜੋ ਖੋਟੇ ਰਾਹਿ। ਤਿਨ ਕੋ ਲਾਯੋ ਝਰੂਰ ਤਨਖਾਹ।੧੯।

੭. ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਕੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ

ਭਾਈ ਸਿਖੋ! ਚਾਰ ਦ੍ਰਿਪਦੇਸ਼ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਮੰਨਣੇ ਯੋਗ ਹਨ :

- (ੳ) ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਇਸ ਸਮਾਨ ਕੋਈ ਜਪ ਤਪ ਧਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- (ਅ) ਬਚਨ ਸੇ ਨਹੀਂ ਫਿਰਨਾ।
- (ੲ) ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸੇ ਵਧ ਕੇ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਔਰ ਕਿਸੀ ਪੁਸਤਕ ਕੋ ਨਹੀਂ ਜਾਣਨਾ।
- (ਸ) ਖਿਆ ਕਰਨੀ, ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਬਡੇ ਹੋਣਾ, ਤਿਯੋਂ ਤਿਯੋਂ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਰੱਖਣੀ, ਨਿਰਧਨ ਨੂੰ ਆਦਰ ਦੇਣਾ। ਭਾਈ ਸਿਖੋ! ਚਾਰ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵੱਡੀ ਹੈਂ :
- (ੳ) ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ
- (ਅ) ਤਮਾਕੂ ਵਰਤਨਾ
- (ੲ) ਮੁਸਲੀ ਸੇ ਝੋਗ ਕਰਨਾ।
- (ਸ) ਝੁੱਠਾ ਖਾਣਾ।

ਇਨ ਤਨਖਾਹੀਓਂ ਕੇ ਹਾਥ ਕਾ ਜਲ ਨਹੀਂ ਛਕਣਾ, ਨਮੇ ਸਿਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕਰ ਮੇਲ ਕਰਨਾ।^੧

ਰਹਿਤਨਾਮੇ

ਜੈਸਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਿਛੇ ਕਹਿ ਆਏ ਹਾਂ, ਸਿਖ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਰਹਿਤ-ਮਰਯਾਦਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਬਾਹਰਲੀ ਰਹਿਤ-ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਬਿਉਰਾ ਵਧੇਰੇ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਪਦ ‘ਰਹਤ’—ਦੇਸੀ ਅਤੇ ‘ਨਾਮਾ’ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦਾ ਸਮਾਸ ਹੈ। ਨਾਮਾ ਦਾ ਅਰਥ ਲਿਖਤ ਹੈ। ਅਜੇਹੇ ਹੋਰ ਪਦ ਵੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਰਣੀਨਾਮਾ, ਫਤਿਹਨਾਮਾ, ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਾ ਆਦਿ। ਇਹ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਕਦੋਂ ਲਿਖੇ ਗਏ, ਕਿਸ ਨੇ ਲਿਖੇ, ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਡੁੱਧੀ ਖੋਜ-ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਮੁਥਾਜ ਹੈ। ਇਕ ਗੱਲ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ—ਰਚਿਤ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਅਜੇਹਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਜ ਹੁੰਦਾ। ਮਾਲੂਮ

੧. ਗੁਰਮਤਿ ਸੁਧਾਕਰ, ਪੰਨਾ ੫੩੬-੩੭

ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਠਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਬੁਧੀਮਾਨ ਸਿਖ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਿਖਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਚੌਪਾ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਸਿੰਘ ਨਾਲ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿਸਾ ਛਾਇਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਜੇ ਵੇਰਵਾ ਵਿਸਤਾਰ, ਹਵਾਲੇ ਤੇ ਸ਼ੈਲੀ ਹੁਣ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਇਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁਣ ਵਾਲਾ ਰੂਪ ੧੭੨੦ ਈ: ਤੋਂ ਬਾਦ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ। ਭਾਈ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਜ਼ਰੂਰ ਆਪਣਾ ਹੈ ਬਾਕੀਆਂ ਬਾਰੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਔਖਾ ਹੈ।

ਕੁਝ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕੁ ਗੱਲਾਂ ਅਜੇਹੀਆਂ ਅੰਕਿਤ ਹਨ, ਜੋ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰੀ ਨਹੀਂ ਜਿਵੇਂ ਕਈ ਥਾਂ ਪੰਡਿਤ ਸਿਖ ਲੇਖਕਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤੁਰਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਅਤਿ ਸਖਤ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੇ ਹਨ, ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਮਨ੍ਹਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

ਰਤੀ ਅਫ਼ੀਮ ਜੁ ਮਾਸਾ ਭੰਗ। ਇਨ ਕੇ ਖਾਵਹਿ ਕਈ ਨਿਸੰਗ।

ਇਸ ਤੇ ਅਧਿਕ ਨ ਅਮਲ ਵਧਾਵੇ। ਵਧੈ ਅਮਲ ਤਉ ਨਰ ਦੁਖ ਪਾਵੇ।੩੨।

ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਥਾਂ ਲੇਖ ਹੈ:

ਰਣ ਮੇ ਚਲੇ ਤੇ ਮਦਰਾ ਸੇਵੇ। ਅਵਰ ਦਿਵਸ ਕਹੂੰ ਨਾਮ ਨ ਲੇਵੇ।੪੫।

ਤਾਵੇਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਤੇ ਹਾਲਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਠੀਕ ਵੀ ਹੋਵਣ, ਪਰ ਸਿਖ ਸਿਧਾਂਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਵੀ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਦੀ ਸੁਰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਬਿਖੜੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਤੁਰਕ ਹਾਕਮ ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਬੀ ਨਾਸ ਕਰਨ 'ਤੇ ਤੁਲੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਤੀਕ੍ਰਿਆ ਵਜੋਂ ਸਿਖੀ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਕਰੜਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਦੂਜੇ, ਇਸ ਨਵੇਂ ਕੇਸਧਾਰੀ ਪੰਥ ਦੀ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਤੇ ਤੁਰਕਵਾਦ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਸਖਤ ਹਦਾਯਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—‘ਸਿਖ ਹੋਇ ਸਿਰ ਟੋਪੀ ਧਰੈ। ਸਾਡ ਜਨਮ ਕੁਸ਼ਟੀ ਹੋਇ ਮਰੈ।’

ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹਰਗਿਜ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹਰ ਟੋਪੀ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਦੁਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈ। ਤਾਤਪ੍ਰਜ ਇਤਨਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਸਿਖ ਹੋ ਕੇ ਟੋਪੀ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਧਰਮ ਤੋਂ ਪਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕੋੜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਜੀਉਂਦਾ ਹੈ।

ਬਾਕੀ ਜੋ ਕਥਨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਆਸ਼ੇ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਜੋ ਕਿਸੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਿਖ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਵਾਣ ਕਰੇ। ਅੰਤਮ ਪ੍ਰਮਾਣ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਤੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪਵਿਤਰ ਬਚਨ ਹੀ ਹਨ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੀਰਥ ਸੰਗ੍ਰਹਿ (੧੮੮੪ ਈ:) ਵਿਚ ਪਰਸਿੱਧ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਦਾ ਚਰਚਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਆਪ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:

ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੇ ਜੋ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਬੁਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੇਕ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖੋਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਸੇ ਯਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਨਾਮ ਸੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਆਦਿ ਨਾਮ ਰਖ, ਨਾਨਾ ਪਰਕਾਰ ਕੀ ਕਥਾ-ਮਿਸਰਤ ਵਾ ਕੇਵਲ ਬਡੇ ਛੋਟੇ ਪਰਮ-ਪੁਸਤਕ ਲਿਖੇ ਹੈਂ, ਸੋ ਲਿਖਤੇ ਹੈਂ:

- ੧., ੨., ੩. ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਕੇ
੪. ਚੌਥਾ ਪਹਿਲਾਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾ
੫. ਪਾਂਚਵਾਂ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਕਾ
੬. ਛਟਾ ਹਾਜ਼ਰਨਾਮਾ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਕਾ
੭. ਸਾਤਵਾਂ ਗੁਰੂ ਸ਼ੰਭਾ ਨਾਮ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਕਵਿ-ਸੈਨਾਪਤਿ ਕਾ
੮. ਆਠਵਾਂ ਗੁਰੂ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਮੈਂ ਮੁਕਤਿਨਾਮਾ, ਭਾ: ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾ
੯. ਨਵਮਾ ਗੁਰੂ ਬਿਲਾਸ ਮੈਂ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਕਾ
੧੦. ਦਸਵਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਨਾਮ ਕਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਮਾਰਗ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ
੧੧. ਗਿਆਰ੍ਹਵਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਨਾਮ ਕਾ ਸਰਬ ਲੋਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ
੧੨. ਬਾਰ੍ਹਵਾਂ ਕੇਸਰਾ ਸਿੰਘ ਹਜ਼ੂਰੀ ਕੀ ਸਾਖੀ ਮੈਂ
੧੩. ਤੇਰ੍ਹਵਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਕੀ ਟੀਕਾ ਮੈਂ ਵਾਜਬੁਲ ਅਰਜ਼ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾ
੧੪. ਦੋਹਵਾਂ ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਜੀ ਕੇ ਬਿਲਾਵੇ ਚੌਪਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾ, ਇਸਨੇ ਬੀਚ ਮੇਂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕੀ ਤੁਕਾਂ ਭੀ ਲਿਖੀ ਹੈ।
੧੫. ਪੰਦ੍ਰਵਾਂ ਬਾਵਾ ਸਰੂਪ ਚੰਦ ਭੱਲੇ ਜੀ ਕਾ
੧੬. ਸੋਲ੍ਹਵਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਿਧੀ ਮੈਂ ਕਾਹੂੰ ਔਰ ਕਾ
੧੭. ਸਤਾਰਵਾਂ ਗੋਬਿੰਦ ਗੀਤਾ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਨਾਮ ਕਾ
੧੮. ਅਠਾਰਵਾਂ ਗੋਰਖ ਦੱਬਾਝੇਯ ਕਾ ਸੰਬਾਦ ਰੂਪ ਕਾਹੂੰ ਕਾ
੧੯. ਉਨੀਸਵਾਂ ਮੁਕਤੇ ਸਿਖਾਂ ਪ੍ਰਤਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਨਾਮ ਕਾ

੨੦. ਬੀਸਵਾਂ ਸੌ ਸਾਖੀ ਮੇਂ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾ

੨੧. ਇਕੀਸਵਾਂ ਮੁਕਤਿ ਮਾਰਗ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਨਾਮ ਕਾ

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੀਰਥ ਸੰਗ੍ਰਹਿ, ਪੰਨਾ ੧੨੦-੧੨੧, ੧੮੮੪ ਈ.)

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਦ ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਪਟਨੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸਿਸ਼ ਭਾਈ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਰਹਿਤਨਾਮੀਏ ਹੋਏ, ਇਨ੍ਹਾਂ ੩੭ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਦਾ ਸੰਕਲਨ ਕਰ ਕੇ ਬਰ ਬਿਮਲ ਬਿਬੇਕ ਬਾਰਧਿ ਗ੍ਰੰਥ ਬਣਾਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਕ ਰਹਿਤ ਦਰਪਣ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਿਆ, ਜਿਸ ਦੇ ੯ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਯਾ ਕਾਂਡ ਹਨ, ਇਸ ਵਿਚ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਨੇ ਰਹਿਤਾਂ ਉਤੇ ਟੀਕਾ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ੩੭ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਹੈ :

੧. ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ

੨੦. ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਸਾਖੀ ਕਾ

੨. ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ

੨੧. ਗੋਰਖ ਦਤਾਤ੍ਰੇਯ ਸੰਵਾਦ

੩. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ

੨੨.—

੪. ਸਰਬਲੋਹ

੨੩. ਗੋਸ਼ਿਟ ਮੱਕੇ ਮਦੀਨੇ ਪਾਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

੫. ਤਨਖਾਹਨਾਮਾ ਨੰਦ ਲਾਲ

੨੪. ਭਾ: ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

੬. ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਚੌਪਾ ਸਿੰਘ

੨੫. ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਵਨ ਅਰ

(੧੦੨੪) ਰਹਿਤਾਂ

ਛਕਨੇ ਕੀ ਲੀਲ੍ਹਾ

੭. ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਸਿੰਘ

੨੬. ਗੋਬਿੰਦ ਗੀਤਾ

੮. ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਮਾਰਗ

੨੭. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

੯. ਖਾਲਸਾ ਸ਼ਤਕ

੨੮. ਗੁਰਬਿਲਾਸ—ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ

੧੦. ਖਾਲਸਾ ਪਚਾਸਾ

੨੯. ਮਾਲਵਾ ਦੇਸ ਰਟਨ ਕੀ ਸਾਖੀ

੧੧. ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰ ਨੰਦ ਲਾਲ

੩੦. ਗੁਰਬਿਲਾਸ—ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਕਾ

੧੨. ਬਿਬੇਕ ਅਸ਼ਟਕ (ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ)

੩੧. ਬਿਬੇਕ ਬੋਧਿਨ ਸਪਤਸਤੀ

੧੩. ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਦਯਾ ਸਿੰਘ

੩੨. ਚਕ੍ਰਧਰ ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਾਰੁ ਚੰਦ੍ਰਕਾ

੧੪. ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

੩੩. ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ

੧੫. ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ

੩੪. ਮੁਕਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀ ਪਾ: ੧੦

੧੬. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸ਼ੋਭਾ

੩੫. ਪ੍ਰਸੰਗ ਮੁਕਤੋਂ ਕਾ

੧੭. ਸਾਖੀ ਰਹਤ ਕੀ (ਨੰਦ ਲਾਲ)

੩੬. ਚਾਲੀਸ ਚਾਰ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਕੇ

੧੮. ਰਤਨਮਾਲ

ਮੁਕਤੋਂ ਕੇ ਨਾਮ

੧੯. ਵਾਜਬਲ ਅਰਜ਼

੩੭. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬੰਸਾਵਲੀ (ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਦ੍ਰਿਜ)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਡਤ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਤੇ ਸਿਖ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰਹਿਤ ਬਾਰੇ ਚੋਣਵੇਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੰਕਲਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਉਤਾਰਾ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦੇ ਭਗਤਾ ਭਾਈ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ੧੯੦੧ ਈ. ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਪੁੱਤਰ ਭਾ: ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਹਰੀ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦੇਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਦੂਜਾ ਉਤਾਰਾ ਡੇਹਰਾਦੂਨ ਡਾ. ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ

(੧,੨,੩) **ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ** : ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ (੧੬੧੨-੧੭੧੫ ਈ:) ਇਕ ਚੰਗੇ ਆਲਮ ਫ਼ਾਜ਼ਲ ਸ਼ਾਇਰ, ਵਿਦਵਾਨ ਸਿਦਕੀ ਸਿਖ ਸਨ। ਆਪ ਨੇ ਰੂਹਾਨੀ ਅਨੁਭਵ ਤੇ ਗੁਰੂਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸ਼ਰਧਾ-ਦੀਵਾਨਿ ਗੋਯਾ, ਜ਼ਿੰਦਗੀਨਾਮਾ, ਗੰਜਨਾਮਾ, ਤੋਸੀਫੋਸਨਾ, ਜੋਤਿ ਵਿਗਾਸ ਆਦਿ ਤੋਂ ਪਰਗਟ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਉਤੇ ਤਿੰਨ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਦੋ ਛੰਦਾਬੰਦੀ ਵਿਚ, ਇਕ ਗੱਦ ਵਿਚ। ਪਹਿਲਾ ਰਹਿਤਾਂ ਬਾਰੇ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਤਨਖਾਹਨਾਮਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਚਾਨਣ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਇਹ ਰਹਿਤ ਨਹੀਂ ਕਮਾਉਂਦਾ, ਉਹ ਕਿਸ ਕਿਸ ਦੰਡ ਦਾ ਭਾਗੀ ਹੈ। ਖਾਲਸਈ ਬੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਧਰਮ-ਦੰਡ ਨੂੰ 'ਤਨਖਾਹ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਕੁਝ ਅਰਸਾ ਬਾਦ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਖਾਲਸੇ ਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲਿਖਤਾਂ ਪਿਛੋਂ ਵਜੂਦ ਵਿਚ ਆਈਆਂ।

(੪) **ਭਾਈ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਸਿੰਘ** : ਇਹ ਫ਼ਾਰਸੀਦਾਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਿਖ, ਦਰਬਾਰੀ ਲੇਖਕ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਦਾਰਾ ਸ਼ਿਕੋਹ ਵਲੋਂ ਕਰਾਏ ੫੦ ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਦੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਤਰਜਮੇ ਦਾ ਭਾਖਾਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਇਸ ਦੀ ਕਿਰਤ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਅਬਚਲ ਨਗਰ (ਨਾਂਦੇੜ) ਬੈਠੇ ਸਨ, ਉਥੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਰਹਿਤ ਦੱਸੀ, ਸਤਿਗੁਰੂ ੧੭੬੫ ਬਿ: ਵਿਚ ਪੁਜੇ ਤੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਏ। ਦੇਰ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਇਸ ਥਾਂ ਦਾ ਨਾਂ 'ਅਬਚਲ ਨਗਰ' ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੋਇਆ। ਫਿਰ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਰਚਨਾਕਾਲ ੧੭੫੨ ਬਿ: ਦਿਤਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਸਨ।

(੫) **ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ** : ਇਹ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਮੁਖੀ ਵਿਦਵਾਨ ਸਿਖ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਸਿਆਲਕੋਟ ਦਾ ਸੋਪਤੀ ਖੜੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਲਿਆਕਤ ਤੇ ਸਿਖੀ

ਸਿਦਕ ਨੂੰ ਸਨਮੁਖ ਰਖਕੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਖਤ ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ ਦੇਣ ਲਈ ਅਹਿਮਦ ਨਗਰ ਘੱਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਚਲਾਣਾ ੧੭੬੫ ਬਿ: ਨੂੰ ਨਾਂਦੇੜ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਵਿਚ ਪਿਛੋਂ ਦੇ ਕਈ ਹਵਾਲੇ ਹਨ:

‘ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਔਰ ਦੁਆਰੇ ਜਾਇ ਜਗਨਨਾਥਾਦਿ, ਪਿਛੋਂ ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਜਾਵੈ ਉਥੇ ਪਰੀਸ ਰੁਪਏ ਤਨਖਾਹ ਲਗਾਵੈ।’

‘ਜੇ ਮੁਕਤਸਰ ਨਾਵੈ ਤਾਂ ਮੁਕਤ ਹੈ।’ ਆਦਿ

(੬) **ਭਾਈ ਚੌਧਾ ਸਿੰਘ**: ਇਹ ਕੜਿਆਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੇਹਲਮ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਛਿੱਬਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਖਿਡਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ‘ਚੌਧਾ ਸਿੰਘ ਖਿਡਾਵਾ’ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। **ਬੈਸਾਵਲੀਨਾਮੇ** ਦੇ ਕਰਤਾ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਈ ਚੌਧਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਿਲਾਈ ਤੇ ਫਿਰ ਇਸੇ ਨੇ ਪਹਿਲਾ **ਰਹਿਤਨਾਮਾ** **ਬੁਧਿ ਬਿਭੇਕ** ਲਿਖਿਆ। ਇਹ ਕਈ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਵਿਦਵਾਨ ਮੁਕਤੇ ਸਿਖਾਂ ਮਿਲ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਖੂਬੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਰਹਿਤ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮਾਣ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਵਾਲੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਮੁਕਤੇ ਕੌਣ ਸਨ, ਇਹ ਮੋਹਰੀ ਵਿਦਵਾਨ ਸਿਖ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖਾਲਸਾ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਵਿਧਾਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਭਾ: ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੧੪ ਦੱਸੀ ਹੈ, ਭਾਈ ਕੁਇਰ ਸਿੰਘ ਪੰਝੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। **ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ** ਵਿਚ ਪੰਜ ਲਿਖੇ ਹਨ—ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ, ਹਾਮ ਸਿੰਘ, ਟਹਿਲ ਸਿੰਘ, ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ। ਦਸਿਆ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਫਿਰ ਲੰਮੀ ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਦਾ ਖਰੜਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲਿਖਿਆ। ਭਾਈ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ੧੮੦੦ ਰਹਿਤ ਦਰਜ ਸੀ, ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੱਤ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ, ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀਆਂ। ਹੁਣ ਜੋ ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਬੋਲੀ ਤੇ ਸ਼ੈਲੀ ਇਤਨੀ ਨਵੀਨ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਮੰਨਣਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕਤਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਚੌਧਾ ਸਿੰਘ (ਸ਼ਹੀਦ ੧੭੮੦ ਬਿ:) ਨੇ ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਇਤਨਾ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਆਈ ਟੁਕ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭਾਈ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਜੋ ਕਿ ਭਾਈ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਛਿੱਬਰ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ:

‘ਬੁਧਿ ਦਾਤ ਚੋਪਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਦਸਤਖਤ ਬਲਾਕਾ ਸਿੰਘ ਲਿਖਾਰੀ ਦੇ, ਪਰਵਾਨਗੀ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ ਨਾਲਿ ਅਤੇ ਏਹ ਕਾਗਜ਼ ਰਹਤਨਾਮੇ ਦਾ ਚਿੱਠਾ ਲਿਖਾਇਆ, ਪਰਮ ਚੰਦ ਛਿੱਬਰ ਬ੍ਰਹਮਣ ਬਜ਼ਾਨਚੀ ਗੁਰੂ ਕਾ ਤਿਸਦੇ ਪੁੱਤਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਲਿਖਾਇਆ ਹੈ।’

ਬਾਦ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਦੇ ਗੇਜ਼ ਨਾਲ ਇਸ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਧੇ ਘਾਟੇ ਹੋਏ ਇਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਕ ਗੱਲ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਕਈ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੇ ਸੰਮਤ ਦਿਤੇ ਹਨ ਜੋ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਬਹੁਮੁੱਲੇ ਹਨ।

(੭) ਕਰਤਾ ਪਰਮ ਸੁਮਾਰਗ : ਇਸ ਦਾ ‘ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਮਾਰਗ’ ਨਾਂ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਪਰ ਸਹੀ ‘ਪਰਮ ਸੁਮਾਰਗ’ ਹੈ ਜੋ ਪੁਰਾਤਨ ਹੱਥ-ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਰਤਕ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਚੰਗੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਿਖ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਦਸ ਅਧਿਆ, ੧੧੨ ਬਚਨ ਹਨ। ਵੱਡੀ ਖੂਬੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖ ਦੇ ਹਰ ਸੰਸਕਾਰ ਬਾਰੇ ਵਿਸਤਾਰ ਸਹਿਤ ਵਿਧੀ ਅੰਕਿਤ ਹੈ। ਅੱਠਵੇਂ ਨੌਵੇਂ ਅਧਿਆ ਵਿਚ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਤੇ ਨਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸੋਹਣੇ ਸੂਚੱਜੇ ਨੇਮ ਦੱਸੇ ਹਨ ਇਸ ਤੋਂ ਇਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਚਨਾ ਸਿਖ ਮਿਸਲਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵੇਲੇ ੧੭੬੫ ਈ: ਦੇ ਲਾਗੇ ਚਾਗੇ ਜਾਂ ਜਰਾ ਅੱਗੋਂ ਪਿਛੋਂ ਲਿਖੀ ਗਈ। ਜੀਵਨ ਜੁਗਤੀ ਬਾਰੇ ਅੱਛੀ ਰਚਨਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਹੋਰ ਰਲਾਵਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਈ।

(੮) ਭਾਈ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ : ਭੱਟ ਵਹੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਸ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਸਨ। ਹੋਰ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕੁਝ ਚਿਰ ਮਰਾਲੀ ਵਾਲੇ ਬੁੰਗੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਠਹਰਿਆ ਸਾਂ ਜਿਥੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਸ: ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਕਲਾਲ ਵੀ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਸ: ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੧੭੮੩ ਈ: ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਰਗਟ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਅਠਾਰ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ।

(੯, ੧੦) ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਲਿਖਾਰੀ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀਆਂ ਵਾਰਤਾਵਾਂ ਦੱਸੀਆਂ, ਇਹ ਲਿਖਦਾ ਗਿਆ। ਸੌ ਸਾਖੀ ਦਾ ਲਿਖਣ ਕਾਲ ੧੭੬੧ ਬਿ: ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪਿਛੋਂ ਇਸ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰ ਵਾਧੇ ਘਾਟੇ ਹੋਏ। ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ‘ਰਹਿਤਨਾਮਾ’ ਤੇ ‘ਮੁਕਤਨਾਮਾ’ ਦੋ ਰਚਨਾਵਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਿਖ-ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਨਿਰੂਪਣ ਹੈ। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਦਾ ਰੂਪ ਕੁਝ ਸੋਧ ਕੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ, ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਹੈ।

(੧੧) ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਸਹਿਜਧਾਰੀਆਂ ਕਾ—ਇਹ ਨਾਂ ਅਸਾਂ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਰਚਨਾ ਭਗਤ ਰਤਨਾਵਲੀ ਵਿਚ ‘ਵਾਜਬੁਲ ਅਰਜ਼’ ਕਰਕੇ ਅੰਕਿਤ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਕਰਤਾ ਕੌਣ ਸੀ, ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਭਗਤ ਰਤਨਾਵਲੀ ਦਾ ਕਰਤਾ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਬਾਇਦ ਭਾਈ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖੀ ਜੋ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸਨ।

(੧੨) ਕਰਤਾ ‘ਸਰਬਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ’—ਇਹ ‘ਮੰਗਲਾਚਰਣ ਗ੍ਰੰਥ’ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਮਨਸੂਬ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦੇ ਪੰਜਾਂ ਅਧਿਆਂ ਵਿਚ ਮਹਾਂਕਾਲ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਸਰਬਲੋਹ ਦੀ ਵਿਸ਼ਯਕਥਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਭੀਮਨਾਦ ਤੇ ਬ੍ਰਿਜਨਾਦ ਆਦਿ ਦੈਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਪਾਈ। ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਕਿਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਂ ਦਸ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਤੇ ਸੰਕੇਤ ਹਨ। ‘ਗੁਰਗਦੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਸਨ ਚਤੁਰ ਬੰਸ।’ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

ਚਤੁਰ ਬੰਸ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਨੀਕਾ। ਸੁਭ ਬੰਸਨ ਬਰਨਤ ਜਸ ਟੀਕਾ।
ਬੇਦੀ, ਤ੍ਰੇਹਣ, ਭੱਲੇ, ਸੋਦੀ ਭਨ। ਚਤੁਰ ਬੰਸ ਗੁਰਬੰਸ ਬਿਰੋਮਣਿ।
ਦਸਭੁ ਰੂਪ ਧਰਿ ਆਪ ਪਰਮੇਸਰ, ਰਾਜ ਯੋਗ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਕਮਾਏ।
ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਏਕ ਕਰਿ ਜਾਨੈ। ਏਕ ਜੋਤਿ ਦੁਇ ਰੂਪ ਬਖਾਨੈ।

ਇਕ ਥਾਂ ਦਸ ਗੁਰੂਆਂ ਨਾਲ ਗ੍ਰੰਥ ਤੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਬਾਰਾਂ ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ

ਗੁਰੂ ਅਪਨ ਪੈ ਖਾਲਸੇ ਦੀਨਾ ਦੁਤਿਯ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਾ.....।
ਦਾਦਸ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰ ਏ ਕਹੀਅਹਿ ਦਾਦਸ ਭਾਨੁ ਪ੍ਰਗਟ ਹਰਿ ਸੰਤਾ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਪਰਗਟ ਹੈ, ਦਸਮੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਆਪ ਅਜੇਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਖ ਸਕਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿਖ ਦਾ ਹੀ ਬਿਆਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਕ ਮੰਗ ਹੈ, ਜੋ ਸਿਖ ਮਿਸਲਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੀਤੀ ਰਾਈ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਸਿੰਘ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ:

ਨਉਂ ਲਾਖ ਐਰਾਕੀ ਮਿਲੋਂ, ਮਿਲੈ ਸਰਾਯਚ ਲਾਖ।
ਸਵਾ ਲਾਖ ਹਾਥੀ ਮਿਲੈ, ਦੇਹੁ ਯਹੈ ਅਭਿਲਾਖ।
ਖਾਸ ਸੁਾਰੀ ਮੋਹ ਚਲੈ, ਨੇਜਾ ਲਾਖ ਨਿਬਾਨ।
ਵਾਹ ਗੁਰੂ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਜੀਤਹਿ ਸਤਰ ਚੌਗਾਨ।
ਯਹਿ ਲਾਲਚ ਗੁਣ ਤ੍ਵ ਕਹਯੋ, ਦਾਸ ਗੁਬਿੰਦ ਸਮਾਜ।
ਫਤਹਿ ਹੋਵੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀ, ਉਦਯ ਅਸਤ ਲੋ ਰਾਜ।

ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਲਿਪਟ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਬੀਰ-ਹਸੀ ਸਿਖ ਕਵੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ, ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਵਸਤੂ ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਤਨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਭਾਸ ਵਿਚੋਂ ਸਾਮੰਗਰੀ ਲੈਣ ਦਾ ਉਲੇਖ ਵੀ ਹੈ।

ਇਸ ਵਿਚ ਖਾਲਸਾ ਮਹਿਮਾ ਦੇ ਛੰਦ ਆਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਭਾਵਨਾ ਤੇ ਸਪ੍ਰਿਟ ਅੰਕਿਤ ਹੈ ਉਹ ਸਚਮੁਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੈ। ਉਸੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਇਸ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਕਰਨਾ ਮੁਨਾਸਬ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਪਰ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ।

(੧੩) ਕਵੀ ਰਾਜ ਸੰਤ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਲਾਹੌਰੀ : ਇਹ ਬੜੇ ਉਚੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਨ ਜੋ ਸ਼ੇਰਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਹੋਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਖੀ ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਵਿਚ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਗਾਈ ਹੈ ਜੋ ਸਿਖ ਚਰਿਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ।

(੧੪) ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ : ਇਹ ਪਟਨੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਹੰਤ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਚਾਸਿਕਾ ਵਿਚ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੁਣ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਬਨਾਰਸ ੧੮੬੩ ਈ: ਵਿਚ ਛਪਿਆ ਸੀ।

(੧੫) ਭਾਈ ਬੁਧ ਸਿੰਘ ਰਚਿਤ ਖਾਲਸਾ ਸ਼ਤਕ ਅਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੈ ਤੇ ੧੮੭੬ ਈ: ਦੀ ਕਿਰਤ ਹੈ।

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਦਰਾਂ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਅਸਾਂ ਵਧੇਰੇ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਖਰੜਿਆਂ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਤੇ ਭਾਈ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਸਿੰਘ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਅਸਾਨੂੰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਲਾਗੇ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡੋਂ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰੋਂ ਮਿਲੇ ਸਨ।

ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਅਸਾਂ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਪਏ ਖਰੜੇ ਤੋਂ ਉਤਾਰਿਆ ਸੀ। ਹੋਰਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਪੂਰਣ ਨਕਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਚੌਪਾ ਸਿੰਘ ਵਾਲੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਦਾ ਖਰੜਾ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਗੁਜਰਾਤ ਛਿੱਬਰ ਘਰਾਣੇ ਪਾਸ ਸੀ, ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਕਾਪੀ ੧੭੬੪ ਈ: ਦੀ ਨਕਲ ਸਿਖ ਰੈਡਰੈਂਸ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ (ਨੰ: ੬੧੨੪) ਵਿਚ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ। ਇਕ ਕਾਪੀ ਗਿ: ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਾਲਿਆਂ ਪਾਸ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਅਸਾਂ ਇਹੋ ਪਾਠ ਵਰਤਿਆ ਹੈ *ਪਰਮ ਸੁਮਾਰਗ* (ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਮਾਰਗ) ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਸਾਂ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ਦੋ ਅਧਿਆਏ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਬੁਧ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ *ਮਾਲਸਾ ਸਤਕ* ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਪਏ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਖਰੜੇ ਤੋਂ ਲਿਆ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਛਪੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਅਕਾਲ ਗੜੀਏ ਨੇ ਵੀ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜੇਹੀ ਧਰਮ ਪੋਥੀ ਲਿਖੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤ ਝੰਡਾ ਸਿੰਘ ਕਿਰਤ *ਸਿੰਘ ਮਤ ਸੰਸਕਾਰ ਗ੍ਰੰਥ* ਛੰਦਾਬੰਦੀ ਵਿਚ ਹੈ। ਨਵੀਨ ਰਚਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ ਗਈ।

‘ਰਹਿਤਨਾਮੇ’ ਸਿਖ-ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਗ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਦਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੰਘ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ, ਸਿੰਘ ਸਰੂਪ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਸੁਰਬੀਰ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਸਥਾਪਨ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਢੇਰ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।

ਜਨਵਰੀ ੧੯੭੪

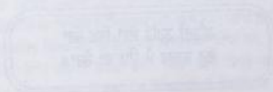
ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਦਮ

ਰਹਿਤਨਾਮੇ

ਰਹਿਣੀ ਰਹਿ ਸੋਈ ਸਿਖ ਮੇਰਾ
ਵਹੁ ਠਾਕੁਰ ਮੈ ਉਸ ਕਾ ਚੇਰਾ ॥

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਿਲਬੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿੱਚ ਸਹੂਲਤ ਮਿਲੇਗੀ। ਇਸ ਸਿਲਬੀ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਿਲਬੀ

ਇਸ ਸਿਲਬੀ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਲਬੀ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਲਬੀ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਸਿਲਬੀ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਲਬੀ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਲਬੀ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(੧) ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ

ਗੁਰਸਿਖ। ਰਹਿਤ ਸੁਨਹੁ ਮੇਰੇ ਮੀਤ। ਉਠਿ ਪ੍ਰਭਾਤ ਕਰੇ ਹਿਤ ਚੀਤ।
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪੁਨ ਮੰਤ੍ਰੁ ਸੁ ਜਾਪ। ਕਰ ਇਸਨਾਨ ਪੜ੍ਹੇ ਜਪੁ ਜਾਪੁ।੧।
 ਦਰਸਨ ਕਰੇ ਮੇਰਾ ਪੁਨ ਆਇ। ਅਦਬ ਸਿਉ ਬੇਨ ਰਹਹਿ ਚਿਤ ਲਾਇ।
 ਤੀਨ ਪਹਿਰ ਜਬ ਬੀਤੇ ਜਾਨ। ਕਥਾ ਸੁਨੈ ਗੁਰ ਹਿਤ ਚਿਤ ਠਾਨ।੨।
 ਸਿਧਿਆ ਸਮੇਂ ਸੁਨੈ ਰਹਿਰਾਸ। ਕੀਰਤਨ ਕਥਾ ਸੁਨੈ ਹਰਿ ਜਾਸ।
 ਇਨ ਪੈ ਨੇਮੁ ਚੁ ਏਕ ਕਰਾਇ। ਸੋ ਸਿਖ ਅਮਰਪੁਰੀ ਮਹਿ ਜਾਇ।੩।
 ਪਾਂਚ ਨੇਮ ਕਰ ਸਿਖ ਚੁ ਪਾਰਹਿ। ਇਕੀਸ ਕੁਲ ਕੁਟੰਬ ਕਉ ਤਾਰਹਿ।
 ਤਾਰੇ ਕੁਟੰਬ ਮੁਕਤ ਸੋ ਹੋਇ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਹਿ ਪਾਵਹਿ ਸੋਇ।੪।

ਨੰਦ ਲਾਲ ਉਵਾਚ

ਤਮ ਜੁ ਕਹਾ ਗੁਰਦੇਵ ਜੀ, ਦਰਸਨ ਕਰਿ ਮਹ ਆਇ।
 ਲਖੀਏ ਤਮਰਾ ਦਰਸ ਕਰਾ, ਕਹਹੁ ਮੋਹਿ ਸਮਝਾਇ।੫।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਵਾਚ

ਤੀਨ ਰੂਪ ਹੈ ਮੋਹ ਕੇ, ਸੁਨਹੁ ਨੰਦ। ਚਿਤ ਲਾਇ।

ਨਿਰਗੁਣ, ਸਰਗੁਣ, ਗੁਰਬਖਸ਼ਦ, ਕਹਹੁ ਤਹਿ ਸਮਝਾਇ।੬।

ਚੁਪਈ

ਏਕ ਰੂਪ ਤਿਹੁ ਗੁਣ ਤੇ ਪਰੇ। ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਜਿਹ ਨਿਗਮ ਉਚਰੇ।
 ਘਟਿ ਘਟਿ ਵਿਆਪਕ ਅੰਤਰਜਾਮੀ। ਪੂਰਿ ਹਰਯੋ ਜਿਉਂ ਜਲ ਘਟ ਭਾਨੀ।੭।
ਦੂਸਰ ਰੂਪ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਜਾਨਹੁ। ਆਪਨ ਅੰਗ ਮੇਰੇ ਕਰ ਮਾਨਹੁ।
 ਹੋਮ ਹੋਮ ਅੰਛਰ ਸੋ ਲਹਹੁ। ਬਾਤ ਜਥਾਰਥ ਤੁਮ ਸੋਂ ਕਹਹੁ।੮।
 ਜੋ ਸਿਖ ਗੁਰ ਦਰਸਨ ਕੀ ਚਾਹਿ। ਦਰਸਨ ਕਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਆਹਿ।
 ਪ੍ਰਭਾਤ ਸਮੇਂ ਕਰਕੇ ਇਸਨਾਨ। ਤੀਨ ਪ੍ਰਦੋਸ਼ਣਾ ਕਰੇ ਸੁਜਾਨ।੯।
 ਸ਼ਬਦ ਸੁਨੈ ਗੁਰ ਹਿਤ ਚਿਤ ਲਾਇ। ਗਿਆਨ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰ ਸੁਨੈ ਸੁਨਾਇ।
 ਜੋ ਮਮ ਸਾਥ ਚਹੇ ਕਰਿ ਬਾਤ। ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਪੜ੍ਹੈ ਸਿਚਾਰਹਿ ਸਾਥ।੧੦।
 ਜੋ ਮੁਝ ਬਚਨ ਸੁਨਨ ਕੀ ਚਾਹਿ। ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚਾਰ ਸੁਨਹੁ ਚਿਤ ਲਾਇ।
ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਜਾਨ। ਇਸ ਮੇਂ ਭੇਦ ਨ ਰੇਚਕ ਮਾਨ।੧੧।
 ਤੀਸਰ ਰੂਪ ਸਿਖ ਹੋ ਮੇਰ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਤਿ ਜਿਹ ਨਿਸ ਭਰ।
 ਵਿਸਾਹੁ ਪ੍ਰੀਤਿ ਗੁਰਬਖਸ਼ਦ ਚੁ ਧਰੇ। ਗੁਰ ਕਾ ਦਰਸਨ ਨਿਤ ਉਨ ਕਰੇ।੧੨।

ਗਿਆਨ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਸੁਣੇ ਸੁਣਾਇ। ਜਪੁਜੀ ਜਾਪੁ ਪੜ੍ਹੇ ਚਿਤ ਲਾਇ।
ਗੁਰਦਵਾਰਨ ਕਾ ਦਰਸਨ ਕਰਹਿ। ਪਰਦਾਰਾ ਕਾ ਤਿਆਗੁ ਜੋ ਕਰਹਿ।੧੩।
ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੇਵ ਕਰੇ ਚਿਤ ਲਾਇ। ਆਪਾ ਮਨ ਕਾ ਸਗਲ ਮਿਟਾਇ।
ਇਨ ਕਰਮਨ ਮਹਿ ਜੋ ਪਰਧਾਨ। ਸੇ ਸਿਖ ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਪਹਿਚਾਨ।੧੪।

ਦੋਹਰਾ

ਐਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਮਾਨ ਹੈ, ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਜੋ ਕੋਇ।
ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਪੁੰਨ ਅਰਪਕੈ, ਸੇ ਮੁਖ ਸੇਵਾ ਹੋਇ।੧੫।
ਐਸੇ ਗੁਰਸਿਖ ਸੇਵ ਕੀ, ਮੋਹਿ ਪਹੁੰਚੇ ਆਇ।
ਸੁਨਹੁ ਨੰਦ। ਚਿਤ ਦੇਇ ਕਰਿ, ਮੁਕਤਿ ਸੇਕੁੰਨੇ ਪਾਇ।੧੬।

ਨੰਦ-ਲਾਲ ਉਵਾਰ

ਨਿਰਗੁਣ ਸਰਗੁਣ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ, ਕਹੇ ਰੂਪ ਤਮ ਤੀਨ।
ਨਿਰਗੁਣ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀਏ, ਸਰਗੁਣ ਸਿਖ ਅਧੀਨ।੧੭।

ਚੌਪਈ

ਤਮਰਾ ਨਿਰਗੁਣ ਰੂਪ ਅਪਾਰਾ। ਸੋ ਕਿਮ ਦੇਖੋ ਦੀਨ ਦਯਾਰਾ।
ਜਗਤ ਰੂਪ ਤਮ ਕਹਹੁ ਸੁਆਮੀ। ਘਟਿ ਘਟਿ ਵਾਸੀ ਅੰਤਰਯਾਮੀ।੧੮।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਵਾਰ

ਸੁਨਹੁ ਸਿਖ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ। ਤੁਮਹਿ ਹਮਾਰੇ ਬਚਨ ਰਸਾਲ।
ਗੁਰਮੁਖ ਸਰਗੁਣ ਰੂਪ ਸੁਜਾਨ। ਪ੍ਰਿਥਮ ਸੇਵ ਗੁਰ ਹਿਤ ਚਿਤ ਕਾਨ।੧੯।
ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੇਵ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਗਹਹੁ। ਸ਼ਬਦ ਸਰੂਪ ਸੇ ਇਹ ਬਿਧਿ ਲਹਹੁ।
ਸ਼ਬਦ ਸਰੂਪ ਵਾਕ ਜੋ ਧਾਰੇ। ਤਿਸ ਤੇ ਲਖੀਏ ਅਪਰ ਅਪਾਰੇ।੨੦।
ਤੇ ਮੈਂ ਗੋਸਟਿ ਕਹੀ ਸੇ ਭਾਈ। ਪੜ੍ਹੇ ਸੁਨੇ ਜੋ ਮਨ ਚਿਤ ਲਾਈ।
ਤਿਸ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਹਹੁ ਬਖਾਨ। ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਮਿਲੈ ਮੋਹਿ ਆਨ।੨੧।
ਸੰਮਤ ਸਤ੍ਰਹ ਸਹਸ ਸੁ ਸਾਵਨ। ਮੱਘਰ ਨੇਮੀ ਸੁਖ ਦਾਵਨ।
ਸਰਗੁਰ ਵਾਹ ਸਤਦਰੁ ਤੀਰ। ਬਚਨ ਕਹੇ ਨੰਦ ਲਾਲ ਸੁ ਬੀਰ।੨੨।

ਦੋਹਰਾ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਜਾਪਈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਿ ਧਿਆਨ।
ਮੁਕਤਿ ਲਾਭ ਮੇਂ ਹੋਇ ਹੈ, ਗੁਰਸਿਖ ਰਿਦਿ ਮਹਿ ਮਾਨ।੨੩।

(੨) ਤਨਖਾਹਨਾਮਾ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ

ਪ੍ਰਸਨ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ
ਵਾਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਦੋਹਰਾ

ਪ੍ਰਸਨ ਕੀਆ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਬਤਾਈਐ ਮੋਹਿ।
ਕਉਨ ਕਰਮ ਇਨ ਜੋਗ ਹੈ, ਕਉਨ ਕਰਮ ਨਹੀ ਮੋਹਿ।੧।
ਨੰਦ ਲਾਲ। ਤੁਮ ਬਚਨ ਸੁਨ, ਸਿਖ ਕਰਮ ਹੈ ਏਹੁ।
ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸਨਾਨ ਬਿਨ, ਕਰਹਿ ਨ ਅਨ ਸਿਉ ਨੇਹੁ।੨।

ਦੋਪਈ

ਪ੍ਰਾਤਹ ਕਾਲ ਸਤਿਸੰਗ ਨ ਜਾਵਹਿ। ਤਨਖਾਹਦਾਰ ਵਹ ਵਡਾ ਕਹਾਵਹਿ।
ਸਤਿਸੰਗ ਜਾਇ ਕਰਿ ਚਿਤ ਝੁਲਾਵਹਿ। ਈਹਾਂ ਉਹਾਂ ਠਉਹ ਨ ਪਾਵਹਿ।੩।
ਹਰਿ ਜਸ ਸੁਨਤੇ ਬਾਤ ਚਲਾਵਹਿ। ਕਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜਮਪੁਰਿ ਜਾਵਹਿ।
ਨਿਰਧਨ ਦੇਖਿ ਨ ਪਾਸਿ ਬਹਾਵਹਿ। ਸੋ ਤਨਖਾਹੀ ਮੂਲ ਕਹਾਵਹਿ।੪।
ਸ਼ਬਦ ਗਿਆਨ ਬਿਨ ਕਹਹਿ ਜੁ ਥਾਤ। ਤਾਂ ਕੋ ਕਛੁ ਨਾ ਆਵਹਿ ਹਾਥ।
ਸ਼ਬਦ ਭੋਗ ਨ ਨਿਵਾਵੈ ਸੀਸ। ਤਾਂ ਕੋ ਮਿਲੈ ਨਾ ਪਰਮ ਜਗਦੀਸ਼।੫।

ਦੋਹਰਾ

ਜੋ ਪ੍ਰਸਾਦ ਕੋ ਬਾਂਟ ਹੈ, ਮਨ ਮਹਿ ਧਾਰਹਿ ਲੋਭ।
ਕਿਸੈ ਥੋੜਾ ਕਿਸੇ ਅਗਲਾ, ਸਦਾ ਰਹਹਿ ਤਿਸ ਸੋਗ।੬।
ਕਤਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਕੀ ਵਿਧਿ ਸੁਨ ਲੀਜੈ। ਤੀਨ ਭਾਂਤ ਕੋ ਸਮਸਰ ਕੀਜੈ।
ਲੇਪਨ ਆਗੇ ਬਹੁਕਰ ਦੀਜੈ। ਮਾਂਜਨ ਕਰ ਭਾਂਜਨ ਧੋਵੀਜੈ।੭।
ਕਰਿ ਇਸਨਾਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੁਇ ਬਹਹਿ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬਿਨ ਅਵਰ ਨ ਕਹਹਿ।
ਨਵਤਨਾ ਕੁੰਭ ਪੂਰਿ ਜਲ ਲੇਹੁ। ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਫਲ ਤਿਹ ਦੇਹ।
ਕਰਿ ਤਿਆਰ ਚੌਂਕੀ ਪਰ ਧਰੈ। ਚਾਰ ਓਰ ਕੀਰਤਨ ਬਹਿ ਕਰੈ।੮।

ਦੋਹਰਾ

ਮੋਹਰ ਤੁਰਕ ਕੀ ਸਿਰ ਧਰੈ, ਲੋਹ ਲਗਾਵਹਿ ਚਰਨ।
ਕਰੈ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਲਾਲ ਜੀ, ਫਿਰ ਫਿਰ ਹੁਇ ਤਿਸ ਮਰਨ।੯।

੧. ਪਾਠਾਂਤ-ਲੋਹਿਤ।

ਚੋਪਈ

ਲਗੈ ਦੀਵਾਨ ਮੂਲ ਨਹਿ ਜਾਵਹਿ। ਰਹਿਤ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਵਰਤਾਵਹਿ।
ਸੁਹਾ ਪਹਿਨ ਲਏ ਨਸਵਾਰ। ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜਮ ਕਰੈ ਖੁਆਰ।੧੦।
ਮਾਇ ਭੈਣ ਜੋ ਆਵਹਿ ਸੰਗਤਿ। ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਖੁਰਿ ਦੇਖਹਿ ਤਿਸ ਪੰਗਤਿ।
ਸਿਖ ਹੋਇ ਜੋ ਕਰਹਿ ਕ੍ਰੋਧ। ਕੰਨਿਆ ਮੂਲ ਨ ਦੇਵਹਿ ਸੋਧ।
ਧੀ ਭੈਣ ਕਾ ਪੈਸਾ ਖਾਇ। ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਧੱਕੇ ਜਮ ਲਾਇ।੧੧।
ਸਿਖ ਹੋਇ ਬਿਨ ਲੋਹਾ ਜੋ ਫਿਰਹਿ। ਆਵਤ ਜਾਵਤ ਜਨਮੇ ਮਰੈ।
ਮਾਲ ਅਤਿਥਿ ਕਾ ਬਲ ਕਰ ਛਲਹਿ। ਜਪ ਤਪ ਤਾਂ ਕੋ ਸਰ ਨਿਹਵਲਹਿ।੧੨।

ਸੋਰਨਾ

ਕੰਘਾ ਦੋਨਉ ਵਕਤ ਕਰ, ਪਾਗ ਚੁਨਹਿ ਕਰ ਬਾਧਈ।
ਦਾਤਨ ਨੀਤ ਕਰੋਇ, ਨ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ ਲਾਲ ਜੀ।੧੩।

ਦੋਹਰਾ

ਦਸਵੰਧ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਦੇਵਹੀ, ਧੂਨ ਬੋਲਿ ਜੋ ਖਾਇ।
ਕਹਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਲਾਲ ਜੀ, ਤਿਸ ਕਾ ਕਛੁ ਨ ਬਿਸਾਹੁ।੧੪।

ਚੋਪਈ

ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਜੋ ਨਹੀਂ ਨੁਾਵੇ। ਸਿਨ ਜਪੁ ਪੜ੍ਹੇ ਪ੍ਰਸਾਦ ਜੁ ਖਾਵੇ।
ਸਿਨ ਰਹਿਰਾਸ ਸੋਧਿਆ ਜੋ ਖੋਵਹਿ। ਕੀਰਤਨ ਪੜ੍ਹੇ ਸਿਨ ਰੋਣ ਜੁ ਸੋਵਹਿ।੧੫।
ਚੁਗਲੀ ਕਰਿ ਜੋ ਕਾਜ ਬਿਗਾਰਹਿ। ਧ੍ਰਿਗ ਤਿਸ ਜਨਮ ਸੁ ਧਰਮ ਬਿਸਾਰਹਿ।
ਕਰੈ ਬਚਨ ਜੋ ਪਾਲਹਿ ਨਾਹੀ। ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਨਉਰ ਕਤ ਨਾਹੀ।੧੬।
ਲੈ ਭੁਰਕਨ ਤੇ ਮਾਸ ਜੁ ਖਾਵਹਿ। ਬਿਨ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਬਚਨ ਜੋ ਗਾਵਹਿ।
ਤ੍ਰਿਯਾ ਰਾਗ ਸੁਨਹਿ ਚਿਤ ਲਾਇ। ਸੁਨਹੁ ਲਾਲ। ਸੋ ਜਮਪੁਰਿ ਜਾਇ।੧੭।
ਅਰਦਾਸ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਕਾਜ ਸਿਧਾਵੈ। ਭੇਟ ਕੀਏ ਸਿਨ ਕਛੁ ਮੁਖ ਪਾਵੈ।
ਤਿਆਗੀ ਵਸਤੂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਜੋ ਕਰੈ। ਸਿਨ ਤ੍ਰਿਯ ਆਪਨੀ ਸੋਜ ਜੋ ਧਰੈ।੧੮।
ਅਤਿਥਿ ਦੇਖ ਨਹਿ ਦੇਵਹਿ ਦਾਨ। ਸੋ ਨਹਿ ਪਾਵਹਿ ਦਰਗਹਿ ਮਾਨ।
ਕੀਰਤਨ ਕਥਾ ਸਿਉਂ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲਾਵਹਿ। ਸੰਤ ਸਿਖ ਕੋ ਬੁਰਾ ਅਲਾਵਹਿ।੧੯।
ਨਿੰਦਾ ਜੂਆ ਹਿਰੈ ਜੁ ਮਾਲ। ਮਹਾਂ ਦੁਖਾਵਹਿ ਤਿਸ ਕੋ ਕਾਲ।
ਗੁਰ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਸੁਨਹਿ ਨ ਕਾਨ। ਭੇਟਨ ਕਰੈ ਸੰਗਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ।੨੦।

ਦੋਹਰਾ

ਗੋਲਕ ਰਾਖਹਿ ਨਾਹਿ ਜੋ ਛਲ ਕਾ ਕਰਹਿ ਵਪਾਰ।
ਕਹੈ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਲਾਲ ਜੀ, ਭੋਗਹਿ ਨਰਕ ਹਜ਼ਾਰ।੨੧।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਨ ਕਹੇ ਜੁ ਪਾਵਹਿ। ਵੇਸਵਾ ਦੁਆਰੇ ਸਿਖ ਜੋ ਜਾਵਹਿ।
ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਿਉਂ ਨੋਹੁ ਲਗਾਵਹਿ। ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਹੁ ਸਿਖ ਨ ਭਾਵਹਿ।੨੨।

੧. ਭਾਵ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੋਂ ਹੈ।

ਗੁਰ ਤਲਪੀ ਕਪਟੀ ਹੈ ਜੋਇ। ਬਡ ਤਨਖਾਈ ਜਾਨਹੁ ਸੋਇ।
ਗੁਰ ਕੋ ਛੋਡਿ ਅਵਰ ਸਿਉ ਮਾਂਗਹਿ। ਰਾਤੀ ਸੋਇ ਤੇਝ ਹੋਇ ਨਾਂਗਹਿ।੨੩।
ਦੋਹਰਾ

ਨਗਨ ਹੋਇ ਬਾਹਰ ਫਿਰਹਿ, ਨਗਨ ਸੀਸ ਜੋ ਖਾਇ,
ਨਗਨ ਪ੍ਰਸਾਦ ਜੋ ਬਾਟਈ, ਤਨਖਾਹੀ ਬਡੋ ਕਹਾਇ।੨੪।
ਸਵੈਯਾ

ਜੋ ਗੁਰ ਵਾਕਨ ਕੋ ਤਜ ਕੈ, ਪੁਨ ਅਉਰਨ ਵਾਕ ਰਿਦੈ ਜੁ ਲਿਆਵੈ।
ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਮੈਂ ਠਉਰ ਨਹੀਂ ਤਿਨ, ਸੋ ਨਰਕਾਂਤਰ ਬੀਚ ਭੁਮਾਵੈ।
ਤਾਂ ਨਰ ਸੋ ਯਮ ਧਾਮ ਭਰਉਂ, ਦਿਨ ਰਾਤ ਹਮੇਸਹਿ ਸੋ ਦੁਖ ਪਾਵੈ।
ਆਵਨ ਜਾਵਨ ਬੀਚ ਫਿਰਹਿ, ਯਮ ਕੀ ਸਦਹੀ ਪੁਨ ਚੋਟਨ ਖਾਵੈ।੨੫।
ਦੋਹਰਾ

ਖਲਕ ਖਾਲਕ ਕੀ ਜਾਨ ਕੈ, ਖਲਕ ਦੁਖਾਵਹਿ ਨਾਹਿ।
ਖਲਕ ਦੁਖਹਿ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ, ਖਾਲਕ ਕੋਪਹਿ ਤਾਂਹਿ।੨੬।
ਚੌਪਈ

ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਜੋ ਨਿੰਦਾ ਤਿਆਗੈ। ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਲਝੈ ਹੁਇ ਆਗੈ।
ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਪੰਚ ਕਉ ਮਾਰੈ। ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਭਰਮ ਕਉ ਸਾਜੈ।੨੭।
ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਮਾਨ ਜੋ ਤਿਆਗੈ। ਖਾਲਸਾ ਜੋ ਪਰਤ੍ਰਿਆ ਤੇ ਭਾਗੈ।
ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਪਰਦ੍ਰੁਸਟਿ ਤਿਆਗੈ। ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਨਾਮ ਹਤ ਲਾਗੈ।੨੮।
ਖਾਲਸਾ ਸੋ ਬਾਟੀ ਹਿਤ ਲਾਇ। ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਸਾਰ ਮੁਹਿ ਖਾਹਿ।
ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਨਿਰਧਨ ਕੋ ਪਾਲੈ। ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਦੁਸਟ ਕੋ ਗਾਲੈ।੨੯।
ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਨਾਮ ਜਪ ਕਰੈ। ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਮਲੋਛ ਪਰ ਚੜ੍ਹੈ।
ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਨਾਮ ਸਿਉਂ ਜੋੜਹਿ। ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਬੰਧਨ ਕਉ ਤੋੜਹਿ।੩੦।
ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਜੋ ਚੜ੍ਹਹਿ ਤੁਰੰਗ। ਖਾਲਸਾ ਸੋ ਜੋ ਕਰੈ ਨਿਤ ਜੰਗ।
ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕਉ ਧਾਰੈ। ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ ਦੁਸ਼ਟਿ ਕਉ ਮਾਰੈ।੩੧।
ਦੋਹਰਾ

ਦੋਹੀ ਫਿਰੈ ਅਕਾਲ ਕੀ, ਨਿੰਦਾ ਕਰਹਿ ਨ ਕੋਇ।
ਬਨ ਪਰਬਤ ਸਭ ਭਜੈਗੇ, ਤ੍ਰਿਹੁ ਜਗਤ ਮੈਂ ਸੋਇ।੩੨।
ਚੌਪਈ

ਸੁਨਹੁ ਨੰਦ ਲਾਲ। ਇਹ ਸਾਜ। ਪਰਗਟ ਕਰਾਉਂ ਆਪਨੋ ਰਾਜ।
ਚਾਰ ਬਰਨ ਇਕ ਬਰਨ ਕਰਾਉਂ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਾ ਜਾਪ ਜਪਾਉਂ।੩੩।
ਚਦਹਿ ਤੁਰੰਗ ਉਡਾਵਹਿ ਸਾਜ। ਤੁਰਕ ਦੇਖ ਕਰਿ ਜਾਵਹਿ ਭਾਜ।
ਸਵਾ ਲਾਖ ਸੇ ਏਕ ਲੜਾਉਂ। ਚੜ੍ਹੈ ਸਿੰਘ ਤਿਸ ਮੁਕਤ ਕਰਾਉਂ।੩੪।

੧. ਗੁਰੂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ ੨. ਖਲਕਤ, ਜਨਤਾ।

ਝੁਲਣ ਨੇਜੇ ਹਸਤੀ ਸਾਜੇ। ਦੁਆਰ ਦੁਆਰ ਪੰਹ ਨਉਬਤ ਵਾਜੇ।
ਸਵਾ ਲਾਖ ਜਬ ਪੁਖੇ ਪਲੀਤਾ। ਤਬ ਖਾਲਸਾ ਉਦੈ ਅਸਤ ਲਉ ਜੀਤਾ।੨੫।
ਦੋਹਰਾ

ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ, ਆਕੀ ਰਹਹਿ ਨ ਕੋਇ।
ਖੂਹ ਹੋਇ ਸਭ ਮਿਲੈਗੇ, ਬਚਹਿ ਸ਼ਰਨ ਜੇ ਹੋਇ।੨੬।

ਬਚਨ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਸਿਖ ਦਾ ਬੇਟਾ ਹੋਇ ਔਰ ਮੋਨਾ
ਹੋਇ ਜਾਵੇ, ਤਿਸ ਕੀ ਜੜ ਸੁੱਕੀ ਔਰ ਜੇ ਮੋਨਾ, ਸਿਖ ਹੋਇ ਜਾਵੇ ਤਿਸ ਕੀ ਜੜ
ਹਰੀ।

(੩) ਸਾਖੀ ਰਹਿਤ ਕੀ (ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ)

ਇਕ ਦਿਨ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਬੋਲਿਆ, 'ਜੁ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼। ਸਿਖਾਂ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਕਉਣ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਜੋਗਿ ਹੈਨ ?'

ਤਬ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਹਿਆ : ਜੋ ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਹੋਵੇਗਾ ਸੋ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਬਗੈਰ ਹੋਏ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਨ ਕਰਸੀ। ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਸਬਦੁ ਹੋਵੇ ਤਿਥੇ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ, ਹੋਰ ਮੜੀ ਮਸਾਣੀ ਨਹੀਂ ਜਾਵਣਾ। ਪੰਡਤ ਪਾਂਧੇ ਮੀਏਂ ਮਹਤੋ ਦੀ ਮਤ ਨਹੀਂ ਲੈਣੀ ਅਤੇ ਜੋ ਮੇਰਾ ਹੋਸੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਥੀਂ ਸਿਵਾਇ ਕਰਮ ਕਿਰਿਆ, ਭਦਣ, ਉਸਤਰਾ ਨਹੀਂ ਲਾਵਣਾ। ਗਾਇਤ੍ਰੀ, ਤਰਪਣ ਪੂਜਾ, ਅਰਚਾ, ਧੋਤੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ, ਸਿਰੀ ਨੰਗਾ ਖਾਵਣਾ ਨਾਹੀ। ਨੰਗੀ ਬੋਲੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਗੈ ਬੈਠਣਾ ਨਾਹੀ। ਜੋ ਕੋਈ ਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੋਸੀ ਸੋ ਇਤਨੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਾ ਆਵਾਸੀ।

ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਰੂਪ ਗੁਰੂ ਹੈ। ਜੋ ਮੇਰਾ ਸਿਖੁ ਹੋਸੀ, ਸੋ ਉਸਤਰਾ ਨ ਲਾਵਾਸੀ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸਿਖ ਨੋ ਜਿਹਾ ਉਸਤਰਾ ਲਾਇਆ ਅਤੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਮੁੰਨੀ ਤੇਹਾ ਧੀਅ ਨਾਲਿ ਸੰਗੁ ਕੀਤਾ। ਵਸਤਾਂ ਏਹੁ ਜੋ ਭਲੀ ਵਸਤੁ ਹੋਵੈ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਬਰੀ ਨਿਕਲੈ ਤਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭੀ ਬਿਖੁ ਹੋਇ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਖੇਦੀ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ—'ਜੋ ਸੰਤ ਪਰਸਾਦਿ ਪਸਰਿਓ ਪਸਾਰਿ।'

'ਸੰਤ ਕਰੇ ਸੋ ਹੋਵੈ', 'ਕੀਤਾ ਲੋੜੈ ਸੋ ਕਰੈ।'

ਹੁਕਮ ਪਰਮੇਸਰ ਦੇ ਸਾਸਿ ਗੁਰੂ ਕਾ ਆਖਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਿਖੁ ਮੇਰਾ ਹੋਵੈ ਤਿਸ ਨੂੰ ਤਮਾਕੂ ਪੀਵਣਾ ਅਤੇ ਨਸਵਾਰ ਚੜ੍ਹਾਵਣੀ ਅਜੇਹੀ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਗਊ ਮਾਸ ਖਾਇਆ ਤੇ ਤਮਾਕੂ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਚਨ ਹੈ, ਜੋ ਕੋਈ ਸਿਖੁ ਮੇਰਾ ਹੋਸੀ ਏਨਾਂ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਪਰਤੀਤਿ ਕਰਸੀ। ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਬੇਮੁਖੁ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨੇਗਾ। ਜੋ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਨ ਮੰਨੇਗਾ ਸੋ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਵੇਗਾ।

ਅਤੇ ਜਨੇਊ ਪਾਵਣ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਸਿਆਣਿਐ। ਸੋ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਏਹੁ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਲਗੀ ਹੈ। ਜੋ ਲੱਖ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਲੱਖ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਵਨਿ ਤਾਂ ਭੀ ਸਿਖੁ ਵਿਚ ਛਪਦਾ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਜੋ ਹੱਛਾ ਦਾੜ੍ਹਾ, ਸਿਰ ਤੇ ਕੇਸ, ਸੋ ਕਿਥੋਂ ਛਪੇ।

ਅਤੇ ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤਮਾਕੂ ਪੀਵੈ ਅਤੇ ਮਾਸ ਖਾਵੈ ਤਿਸ ਪਾਸੋਂ ਜੰਝ ਪਾਵਣਾ ਮਹਾਂ ਹਤਿਆ ਹੈ। ਕਿਉਂ ਤਮਾਕੂ ਅਤੇ ਗਊ ਮਾਸ ਖਾਵੈ, ਤੈਸਾ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕਾ ਆਖਣਾ ਹੈ।

ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕੁਪਾਤੁ ਹੋਵੈ ਸੁਪਾਤੁ ਨਾ ਹੋਵੈ। ਅਰਥ ਏਹੁ ਜਨਮ ਬ੍ਰਾਹਮਣ

ਕੋ ਹੋਵੈ ਕਰਮ ਚੰਡਾਲ ਦੇ ਕਰੇ ਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕੇਹਾ, ਨ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਨ ਗੁਰਮੁਖ ਹੋਇਆ। ਤਾਂ ਏਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ ਜੋਗੁ। ਤਿਸ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਦਾਨ ਨਾ ਦੇਣਾ। ਦੇਵਣ ਵਾਲਾ ਕੁੱਤੇ ਕੀ ਜੂਨ ਆਵਤਾ ਹੈ। ਹੋਛੀ ਜਗ੍ਹਾ ਦਾਨ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਕੁਹੜ ਜਾਗ੍ਹਾ ਵਸਤੁ ਪਾਈਦੀ ਹੈ, ਕੁਹੜੀ ਹੋਇ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ।

ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਆਖਿਆ ਜੇ ਉਧੋ। ਕੋਈ ਇਕਾਦਸੀ ਥੁਤ ਰਖੇ ਅਤੇ ਦੁਆਦਸੀ ਨੂੰ ਲੱਖ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਖੁਆਏ ਅਤੇ ਲੱਖ ਗਊ ਦਾਨ ਕਰੇ ਤਾਂ ਭੀ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥ ਫਲ ਬਰਾਬਰਿ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ। ਜੇ ਇਕਸੁ ਗੁਰਭਾਈ ਸਿਖ ਕੋ ਭਾਉ ਸਾਥ ਪ੍ਰਸਾਦ ਖਵਾਵੈ ਤਾਂ ਉਸ ਕਾ ਸਭਿ ਗੁਣਾਂ ਹੋਇ ਫਲਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਜੋ ਗੁਰਭਾਈ ਗੁਰੂ ਸਮਾਨ ਹੈ। ਕਿਉਂਜੁ ਗੁਰੂ ਹੈ ਸੋ ਸਿਖੁ ਹੈ, ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਸਮਾਨ ਹੈ।

‘ਗੁਰੂ ਸੋ ਜੋ ਗੁਰਉਪਦੇਸ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਵੈ।’

‘ਬਾਣੀ ਕਹੈ ਸੇਵਕੁ ਜਨੁ ਮਾਨੈ ਪ੍ਰਤਖ ਗੁਰੂ ਨਿਸਤਾਰੈ।’

ਜੇ ਕੋਈ ਗੁਰਭਾਈ ਥੀ ਬੇਮੁਖ ਹੋਵੈਗਾ। ਗੁਰੂ ਕਾ ਆਖਣਾ ਹੈ, ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮੰਨਣਾ। ਮੰਨੈਗਾ ਸੋ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਵੈਗਾ।

ਅਤੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਰ ਰਾਤਿ ਹੋਵੈ ਤਾਂ ਉਠੇ, ਉਠ ਕੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰੇ। ਅਤੇ ਜਪੁ ਤੇ ਜਾਪੁ ਪੜ੍ਹੇ ਦੋਵੇਂ ਅਤੇ ਦਾਤਣ ਕਰੇ। ਅਤੇ ਜੋ ਪੜ੍ਹ ਨ ਜਾਣੈ, ਤਾਂ ਜਪੁ ਜਾਪੁ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਪੜ੍ਹੇ। ਭਰਿਬਾਤ ਹੋਵੈ ਤੇ ਜਿਥੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀਵਾਨ ਹੋਵੈ ਤਾਂ ਜਾਵੈ, ਮੱਥਾ ਟੇਕੇ, ਸਬਦੁ ਸੁਣੈ ਪੜ੍ਹੈ ਅਰਦਾਸ ਪਾਵੈ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਜਾਵੈ। ਜਬ ਦੋ ਪਹਿਰ ਦਿਨੁ ਰਹੈ ਤਾਂ ਹਾਥਿ ਪੈਰ ਧੋਵੈ, ਧੋ ਕਰ ਜਪੁ ਤੇ ਜਾਪੁ ਦੋਵੇਂ ਪੜ੍ਹੇ। ਜਬ ਦੁਇ ਘੜੀ ਰਹੇ ਦਿਨੁ ਤਾਂ ਸੋ ਦਰੁ ਰਹਿਰਾਸ ਨਾਲ, ਅਠੇ ਪਹਿਰ ਸਬਦਿ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੇ। ਜੇ ਕੋ ਏਹੁ ਰਹਤ ਕਮਾਵੈਗਾ, ਸੋ ਏਥੇ ਭੀ ਸੁਖ ਨਾਲਿ ਅਰੁ ਅਗੈ ਭੀ ਸੁਖ ਨਾਲਿ ਰਹੈਗਾ।

ਅਤੇ ਜੇ ਸਰਾਪ ਆਵਨ ਤਾਂ ਛੱਤੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਕਰੇ। ਕਰਕੈ ਤਿਆਰ ਪ੍ਰਸਾਦੁ, ਅਤੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਸੱਦ ਕੇ ਅਨੰਦ ਪੜ੍ਹੇ, ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਨੰਦ, ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਖਵਾਵੈ। ਇਸ ਦਾ ਦਿਤਾ ਬਾਇੰ ਪੜ੍ਹੇ ਅਤੇ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਪਹੁੰਚੈ।

ਅਤੇ ਪੂਜਾ, ਅਰਚਾ, ਕਰਮ ਕਿਰਿਆ, ਧੋਤੀ ਬੰਨਣੀ, ਸਿਰਿ ਨੰਗੇ ਖਾਵਣਾ ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਗਾਂ ਕਾ ਪਰਮੁ ਹੈ। ਅਤੇ ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖੀਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ। ਜੁਗ ਜੁਗ ਆਪੋ ਆਪਣਾ ਵੇਦ ਹੈ, ਅਖਰਬਣ ਕਾ ਵਾਕੁ ਹੈ। ਜੋ ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਚਨੁ ਮੰਨੈਗਾ ਸੋ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਤੇ ਹੋਰਤੁ ਗਲਿ ਮਿਲੈਗਾ ਸੋ ਬੁਝੇਗਾ। ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵੇਦ ਪੁਰਾਣ ਪੜ੍ਹੇ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਮੁਕਤਿ ਕੀ ਪਉੜੀ ਨਾਮੁ ਹੈ। ਨਾਮੁ ਗੁਰੂ ਕਾ ਜਪਿਆ।

‘ਗੁਰ ਬਿਨਾ ਮੁਕਤਿ ਨਹੀ ਸੋਧ ਦੇਖਉ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ।’

ਕਹੈ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਕਲਿ ਮਹਿ ਨਾਮ ਪ੍ਰਧਾਨ।’

ਅਤੇ ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮਾਨਤੇ ਹੈ, ਤਿਨ ਕੀਆਂ ਕੁਲੀਂ ਨਰਕਿ ਜਾਤੀਆਂ ਹੋਨਿ। ਗੁਰੂ ਕੋ ਛੋਡਿ ਮੀਏਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕੋ ਸੇਵੈ, ਉਸ ਕਉ ਆਗੇ ਬਾਉਂ ਨਾ ਧੋਹ।

ਗੁਰੂ ਸੱਚਾ ਬੋਲਿਆ ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪੰਡਤ ਮੀਏਂ ਮਹਤੇ ਮੜ੍ਹੀ ਮਸ਼ਾਨ ਪੂਜੇਗਾ

ਸੋ ਮੀਥੀ ਦੂਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਤੇ ਜੋ ਮੇਰਾ ਸਿਖੁ ਹੋਵੇਗਾ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮਣ ਅਗੇ ਬਹਿ ਕਰਿ ਕਰਮ ਨਾ ਕਹਿਵਾਵੇਗਾ। ਮੇਰੇ ਪੰਥ ਕੇ ਕਰਮ ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਕਰਿ ਛੋਡੇ ਹੋਨਿ। ਜਦ ਇਸ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬਿਘਨੁ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਂ ਸਿਖਾਂ ਪ੍ਰਸਾਦ ਖਾਧਾ ਅਤੇ ਅਰਦਾਸ ਭੀ ਕੀਤੀ ਇਕ ਕਰਮ ਕੀਆ ਕੋਟਿ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਮ ਹੋਵੇ। ਕਰਮ ਭੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਪਿਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਪਹੁੰਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾ ਭੀ ਭਲਾ ਹੋਇਆ। ਮਣਸਣਾ ਮਣਿਸਾਵਣਾ ਏਹੁ ਸੰਸਾਰ ਕੀ ਭੇਡ ਚਾਲ ਹੈ। ਕਿਆ ਜੋ ਅਉਖੀ ਘਾਟੀ ਆਵਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਭੇਡਾਂ ਦਾ ਇਯਤੁ ਜਾਂਦਾ ਨਹੀਂ। ਏਕ ਭੇਡ ਗਈ ਤਾਂ ਸਭੇ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹੋਨਿ। ਤੈਸਾ ਏਹੁ ਸੰਸਾਰ ਹੈ।

ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਮ, ਪੂਜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੁਕਰਮੀ, ਸੋ ਏਹੁ-ਸਭ ਕਰਮ ਮਾਨੁਖ ਕੇ ਹੋਨਿ ਕਿਉਂ ਏਹੁ ਮਣਿਸਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਖਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਕੀਤਾ, ਮੈਂ ਮਣਸਿਆ ਹੈ। ਜਦ ਏਹੁ ਗੱਲਾਂ ਆਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਕੀਤਾ ਕਤਰਿਆ ਸਭ ਬਿਰਥਾ ਗਇਆ। ਜੋ ਗੁਰੂ ਕਾ ਅਨੰਦੁ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤਾ। ਤਾਂ ਸਿਖੁ ਭੀ ਗੁਰੂ ਕਾ ਖਾਵਦੇ ਖਾਂਦੇ ਸਭ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਸਭ ਕਾਰਜ ਏਸ ਕੇ ਸਿਧ ਹੋਏ। ਕਿਉਂ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖੀ ਸਾਡ ਐਸੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨਮੁਖੀ ਸਾਡ ਅਉਰ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਆਖਣਾ ਹੈ। ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮੰਨਣਾ। ਮੰਨੇਗਾ ਸੋ ਨਿਹਾਲੁ ਹੋਵੇਗਾ। ਨਾ ਮੰਨੇਗਾ ਸੋ ਗੋਤੇ ਖਾਵੇਗਾ।

ਗੁਰੂ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਭਲੀ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਸੁਰੀ ਚਾ ਕਰੇ। ਗੁਰੂ ਕੀਤਾ ਲੋੜੇ ਸੋ ਕਰੇ, ਕਰੇ ਸੋ ਹੋਵੇ। ਹੁਕਮ ਮੰਨੇ ਸੋ ਹੋਵੇ। ਹੁਕਮ ਮੰਨੇ ਸੋ ਦਰਿ ਸਿਧੇ। ਹੁਕਮੁ ਨ ਮੰਨੇ ਸੋ ਜੂਨੀ ਦਝੇ। ਮੰਨੇ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬਹੁਤ ਹੈ।

ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੋਲਿਆ, ਏਹੁ ਕਹਿਆ। ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਹੋਵੇਗਾ ਸੋ ਸਬਦ ਬੀ ਸਿਵਾਇ ਹੋਰ ਬਾਇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਕਰਨੀ, ਸਬਦ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਰਕਿ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਬਦੁ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸੁਣਨਾ। ਸਬਦੁ ਕਮਾਵਣਾ

‘ਸਬਦੁ ਬਾਝਹੁ ਨਾਹੀ ਬਾਉ। ਸਬਦੇ ਬਾਝਹੁ ਮੁਹਿ ਮੁਹਿ ਮੁਹਿ ਖਾਹਿ।’

‘ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਾਰੇ।

ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਕਹੈ ਸੇਵਕੁ ਜਨੁ ਮਾਨੈ ਪਰਤਪਿ ਗੁਰੂ ਨਿਸਤਾਰੇ।’ (ਨਟ ਮ. ੪)

ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕਹਿਆ, ਜੋ ਭਾਈ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੈ ਚੁ ਗ੍ਰਿਸਤਿ ਬੈਰਾਗ ਖੋਲਣਾ ਅਤੇ ਭਾਈ। ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਜਾਮੇ ਤੇ ਵਿਸਾਹੁ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਅੰਤਰਿ ਦਾ ਲਾਹਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਉ ਨਹੀਂ ਦੇਵਣਾ। ਵੱਡੀ ਮਾਂ ਕਰਿ ਦੇਖਣੀ, ਹਾਣ ਦੀ ਭੈਣ ਕਰ ਦੇਖਣੀ। ਪਰਾਈ ਧੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣਾ। ਪਰਾਈ ਵਸਤੁ ਨਹੀਂ ਚੁਰਾਣੀ। ਪਰਾਈ ਬਖੀਲੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਸਭਨਾਂ ਗੋਰਾਂ ਕਾ ਦਾਰੂ ਨਾਮ ਹੈ। ਅਤੇ ਨਿੰਦਕ ਕਾ ਦਾਰੂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਨਿੰਦਕ ਝੂਠਾ ਮਾਰੀਐ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰਿ।

ਨਿੰਦਕ ਖਲਾ ਹੈਰਾਨ ਹੈ ਕੋਇ ਨ ਸੁਣੈ ਪ੍ਰਕਾਰ।

ਮਰ ਜਾਵਣਾ ਹੈ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਣਾ। ਗੁਰ ਤੇ ਬੇਮੁਖ ਨਹੀਂ ਹੋਵਣਾ, ਜਿਉਂ ਕਿਉਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਵਣਾ।

ਅਜ ਕਲਿ ਤਰੀ ਢੋਕ ਲਵੀਂਦੀ ਹੈ ਦੇਖੋ ਕਰ ਬੀਚਾਰੁ।
 ਖਰਚੀ ਤੋਸਾ ਤੈਂ ਕੋਇ ਨ ਕੀਤੇ, ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਉਤਰੈ ਪਾਰ।
 ਤੋਸਾ ਧਰਮ ਕਾ ਬਾਂਧਹੁ ਭਾਈ।
 ਹਰਿ ਦਰਗਹਿ ਮਹਿ ਹੋਇ ਸਹਾਈ।
 ਧਰਮ ਕਾ ਤੋਸਾ ਇਉਂ ਜਾਨੈ।
 ਭੁਖੇ ਨੰਗੇ ਕੀ ਸੇਵਾ ਮਾਨੈ।
 ਸੇਵਾ ਭਾਉ ਕਰਿ ਸੁਖੀ ਬਹੀਜੈ।
 ਹਰਿ ਦਰਗਹਿ ਮਹਿ ਸੁਖੀ ਰਹੀਜੈ।

ਸੇਵਾ ਕਰਣੀ ਸਿਖ ਕੀ ਅਰੁ ਅਥਿਤੀ ਕੀ। ਏਹੁ ਨਹੀਂ ਜਾਨਣਾ ਜੋ ਇਹ
 ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਰੁ ਇਹ ਖਤਰੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਜੋਗੀ ਹੈ, ਸੰਨਿਆਸੀ ਹੈ। ਭਗਵੇਂ ਕਪੜੇ ਅਤੇ
 ਲਿਟਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਥਿਤਿ ਨਾਹੀ। ਗੁਰ-ਭਾਈ ਜਾਣ ਕੇ ਪੂਜਾ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਾ ਵਾਕ ਹੈ ਜੈਸਾ ਗੁਰ-ਭਾਈ ਕਾ ਫਲੁ ਤੋਸਾ ਹੋਰਸ
 ਕੇ ਖਵਾਏ ਕਾ ਫਲੁ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ। ਜਿਤਨਾ ਧਨ ਵਧੇ ਸੇ ਗੁਰ-ਭਾਈ ਕੀ ਸੇਵਾ ਬੀ
 ਵਧੇ। ਭਾਈ ਜੀ ਬੋਲਹੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ। ਸੁਣਹੋ ਸਿਖੇ ਪੁੱਤ ਕਾਈਓ। ਗੁਰੂ
 ਕੇ ਵਾਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਾਕ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮੰਨਣੇ। ਦਰਗਹਿ ਨ ਹੋਵੇ ਠਾਕ।

ਦਰਗਹਿ ਠਾਕ ਨ ਹੋਵਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਹੋਇ ਪ੍ਰਣਾਮ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਵਾਕ ਹੈ:

ਜੇ ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਹੋਵੇਗਾ। ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਮ, ਭੱਵ, ਉਸਤਰਾ, ਗਾਇਤ੍ਰੀ, ਤਰਪਣ
 ਪਖੰਡ ਕਰ ਮੰਨੇਗਾ। ਜੋ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੋਵੇ ਸੋ ਸਬਦ ਮੰਨੈ।

ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਇਸ ਬੀਂ ਸਿਵਾਇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਨਹੀਂ ਕਰਣੀ। ਹੋਰ ਪ੍ਰਤੀਤਿ
 ਨਰਕਿ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਬੋਲਹੁ ਭਾਈ ਜੀ ਵਾਹ ਗੁਰੂ! ਵਾਹ ਗੁਰੂ॥

ਸਾਖੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ, ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਸੰਪੂਰਣ।

(੪) ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭਾਈ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਸਿੰਘ

ਹੁਕਮ ਹੋਆ ਸਿਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਪਾ: ੧੦ ਲਾਲ ਦਰਿਆਈ ਕੇ ਪ੍ਰਥਾਇ।

ਦੋਹਰਾ

ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਬੈਠੇ ਗੁਰੂ, ਮਨਿ ਮਹਿ ਕੀਆ ਬੀਚਾਰ
ਬੋਲਿਆ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਕਰਿ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਤਾਰ।੧।
ਹੁਕਮੁ ਹੋਯਾ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਸਿੰਘ ਬਿਪ੍ਰ ਜਾਤਿ ਹੰਸਰਾਇ
ਨਿਕਟ ਬੁਲਾਯਾ ਗੁਰੂ ਜੀ, ਲੀਨਉ ਕੰਠ ਲਗਾਇ।੨।
ਪੰਥ ਚਲਯੋ ਹੈ ਜਗਤ ਮੈਂ, ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਸਾਦਿ
ਰਹਿਤ ਬਡਾਈਏ ਖਾਲਸੇ, ਸੁਣ ਭਾਈ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ।੩।

ਚੌਪਈ

ਹੋਇ ਸਿਖ ਸਿਰ ਟੋਪੀ ਧਰੈ। ਸਾਤ ਜਨਮ ਰੁਸਟੀ ਹੁਇ ਮਰੈ।
ਜੋ ਸਿਖ ਗਲ ਮਹਿ ਭਾਗਾ ਮੇਲੇ। ਚੌਪੜ ਬਾਜੀ ਗਨਿਕਾ ਖੇਲੇ।੪।
ਜਨਮ ਸੁਆਨ ਪਾਵੈਗਾ ਕੋਟਿ। ਬੀਜਯੋ ਹਾਥ ਬੁਰਾ ਇਸ ਬੇਟ।
ਪਾਗ ਉਤਾਰਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਜੋ ਖਾਵੈ। ਸੋ ਸਿਖ ਕੁੰਭੀ ਨਰਕ ਸਿਧਾਵੈ।੫।

ਦੋਹਰਾ

ਮੀਣਾ ਔਰ ਮਸੰਦੀਆ, ਮੋਨਾ ਕੁੜੀ ਜੋ ਮਾਰ
ਹੋਇ ਸਿਖ ਵਰਤਨ ਕਰਹਿ ਅੰਤ ਕਰੇਗਾ ਪੁਆਰ।੬।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੇ ਮੰਤ੍ਰ ਬਿਨ ਜਪੈ ਅਉਹਿ ਕੋਈ ਜਾਪ
ਸੋ ਸਾਕਤ, ਸਿਖ ਮੂਲ ਨਹਿ, ਬਾਚਤ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਆਪ।੭।
ਮੇਰਉ ਹੁਕਮ ਮਾਨਹਿ ਨਹੀਂ, ਕਰਹਿ ਨ ਸਿਖ ਕੀ ਸੇਵ
ਸੋ ਬੀਰਜ ਮਲੇਛ ਕੋ, ਪਰਗਟ ਪਛਾਨਹੁ ਭੇਵ।੮।

ਚੌਪਈ

ਹੁਕਮ ਦੇਖਿ ਕਾਰ ਨਹੀਂ ਰਾਖੇ। ਗੋਲਕ ਗੋਪ ਮਿਥਿਆ ਮੁਖ ਭਾਖੇ।
ਕਾਰ ਭੇਟ ਸੁੱਖ ਮੰਨਤ ਦੁਰਾਵੈ। ਐਸਾ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਨਹਿ ਭਾਵੈ।੯।
ਤੂਟ ਪਹਿਓਂ ਮਾਇਆ ਕੀ ਫਾਸੀ। ਕ੍ਰਮਤਾ ਫਿਰੇ ਲਾਖ ਚਉਰਾਸੀ।
ਸੋ ਬੀਰਜ ਮਲੇਛ ਕੋ ਜਾਨ। ਸਨ ਭਾਈ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਸੁਜਾਨ।੧੦।
ਗੁਰੂ ਖਾਲਸੇ ਆਦਿ ਲੋਂ, ਜੋ ਪਾਲੈ ਜਗ ਮੋਹਿ
ਸੋ ਸਾਕਤ ਨਰਕੀ ਸਦਾ, ਇਨ ਸੇ ਕਰੈ ਜੋ ਪ੍ਰੋਹ।੧੧।

ਸੂਹੇ ਅੰਬਰ ਪਹਿਨ ਕਰ, ਜੋ ਨਾਸੇ ਨਸਵਾਰ
ਲਗੇ ਤਾੜਨਾ ਸੀਸ ਪਰ, ਸੁਨੀਏ ਨਰਕ ਮੰਝਾਰ।੧੨।
ਬਿਨਾ ਜਪੁ ਜਾਪੁ ਜਪੇ, ਜੋ ਜੇਵਹਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ
ਸੋ ਬਿਸਟਾ ਕਾ ਕਿਰਮ ਹੁਇ, ਜਨਮ ਗਵਾਵੈ ਬਾਦ।੧੩।

ਚੋਪਈ

ਪ੍ਰਾਤਾ ਕਾਲ ਗੁਰ ਗੀਤ ਨ ਗਾਵੈ। ਰਹਿਰਾਸ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਜੋ ਖਾਵੈ।
ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਸਿਖ ਤਿਸ ਜਾਨੈ। ਸਭ ਬਰਤਨ ਮਿਥਿਆ ਤਿਸ ਮਾਨੈ।੧੪।
ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਕ੍ਰਮਤਾ ਫਿਰੈ। ਬਾਰ ਬਾਰ ਜਗ ਜਨਮੈ ਮਰੈ।
ਗੁਰੂ ਬਚਨ ਸਿਉ ਝੂਟਾ ਜਾਇ। ਦਰਗਹਿ ਤਾਕਉ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ।੧੫।

ਦੋਹਰਾ

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕਉ ਛਾਡ ਕਰਿ, ਭਜੈ ਦੇਵ ਕੋਈ ਅਉਰ
ਜਨਮ ਜਨਮ ਕ੍ਰਮਤਾ ਫਿਰਹਿ, ਲਹਹਿ ਨ ਸੁਖ ਕੀ ਠਉਰ।੧੬।
ਪਾਹਨ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕਰੈ, ਸਿਖ ਨ ਨਿਵਾਵਹਿ ਸੀਸ
ਸੋ ਸਾਕਤ ਨਿਗਰਾ ਸਦਾ, ਮਾਰਿਆ ਸ੍ਰੀ ਜਗਦੀਸ਼।੧੭।
ਕਰੀ ਬਾਪਨਾ ਜਾਸ ਕੀ, ਮੋਹ ਜੁ ਅਪਨੇ ਹਾਥਿ
ਤਿਸ ਕੀ ਸਮਸਰ ਜੋ ਕਰੈ, ਜਰ ਜਾਵਹਿ ਕੁਲ ਸਾਥਿ।੧੮।
ਕਾਰ ਭੇਟ ਸੁਖ ਮੰਨਤ ਕਰ, ਜੋ ਸਿਖ ਚਿਤ ਕ੍ਰਮਾਇ
ਸੋ ਸਾਕਤ ਪਾਪੀ ਸਦਾ, ਫਿਕਟ ਰੂਪ ਹੋਇ ਜਾਇ।੧੯।
ਕੁਝੀਮਾਰ ਮਸੰਦ ਜੋ, ਮੀਟੇ ਕਾ ਪ੍ਰਸਾਦਿ
ਲਏ ਜੁ ਇਨ ਕੇ ਹਾਥ ਕਾ, ਜਨਮ ਗਵਾਵਹਿ ਬਾਦ।੨੦।
ਛਾਡ ਸਿਖਨ ਕੇ ਚਰਨ ਕਉ, ਲਏ ਪੰਥ ਜੋ ਅਉਰ
ਐਥਹਿ ਓਥਹਿ ਦੁਖ ਲਹੈ, ਗੁਰ ਸਿਖਨ ਕੇ ਚੋਹ।੨੧।

ਚੋਪਈ

ਮਝੀ ਗੋਹ ਦੇਵਲ ਜੋ ਮਾਨੈ। ਪਰ ਪੰਥਨ ਕੋ ਉਚ ਬਖਾਨੈ।
ਸੋ ਸੋ ਸਾਕਤ ਗੁਰ ਕਾ ਸਿਖ ਨਾਹੀ। ਫਾਸਿ ਪਰਯੋ ਜਮ ਕੰਕਰ ਪਾਹੀ।੨੨।
ਟੋਪੀ ਦੇਖਿ ਨਿਵਾਵਹਿ ਸੀਸ। ਸੋ ਸਿਖ ਨਰਕੀ ਬਿਸੈ ਬੀਸ।
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈ। ਸੋ ਸਿਖ ਬੰਸ ਸਗਲ ਲੇ ਤਰੈ।੨੩।

ਦੋਹਰਾ

ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਮਾਨੀਅਹਿ, ਪਰਗਟ ਗੁਰੂ ਕੀ ਦੇਹ
ਜੋ ਸਿਖ ਮੇ ਮਿਲਬੋ ਚਹਿਹ, ਖੋਜ ਇਨਹੁ ਮਹਿ ਲੋਹੁ।੨੪।
ਕਾਨ ਕਟੇ ਅਰ ਤੁਰਕ ਕਾ, ਕਰੈ ਨ ਮੂਲ ਵਿਸਾਹੁ
ਜੋ ਸਿਖ ਸੋ ਹਿਤ ਨ ਕਰਹਿ, ਸੋ ਨਰਕੇ ਪਰਿ ਜਾਹੁ।੨੫।
ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਿਨਾ, ਰਸਨਾ ਰਟਹਿ ਜੋ ਹੋਰ
ਸੋ ਮਾਰਿਆ ਕਰਤਾਰ ਕਾ, ਪੜਾ ਨਰਕਿ ਮਧ ਘੋਰ।੨੬।

ਚੋਖਈ

ਛੇ ਦਰਸਨ ਕੀ ਜੋ ਮਤ ਧਾਰੈ। ਕੁਲ ਸੰਸ੍ਰੁਹ ਲੈ ਨਰਕ ਸਿਧਾਰੈ।
ਬਾਝਹੁ ਗੁਰ ਸਿਖਨ ਕਰੇ ਸੇਵਾ। ਮਿਥਿਆ ਮਾਨੋ ਸੁਰ ਨਰ ਦੇਵਾ।੨੭।
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਏਹ। ਪਰਗਟ ਅਕਾਲ ਖਾਲਸਾ ਦੇਹਿ
ਯਾਮੋ ਰੰਚ ਨਹਿ ਮਿਥਿਆ ਭਾਖੀ। ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਸਾਖੀ।੨੮।

ਦੋਹਰਾ

ਲੈਣਾ ਦੇਣਾ ਖਾਲਸੇ, ਆਨ ਦੇਵ ਸਭ ਭੂਠ
ਅਚੁਰ ਦੇਵ ਇਵ ਮਾਨੀਏ, ਜਿਉਂ ਬਾਰੂ ਕੀ ਮੂਠ।੨੯।
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੇ ਬਚਨ ਸਿਉਂ, ਪ੍ਰਗਟ ਚਲਾਯੋ ਪੰਥ
ਸਭ ਸਿਖਨ ਕੇ ਬਚਨ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮਾਨੀਅਹੁ ਗ੍ਰੰਥ।੩੦।
ਬਾਪ ਚਲਯੋ ਜੋ ਜਗਤ ਮੇਂ ਤਿਨਹਿ ਨਿਵਾਵਉ ਮਾਥ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕੇ ਮੰਤ੍ਰ ਬਿਨ, ਮਿਥਿਆ ਸਾਰੀ ਗਾਥ।੩੧।
ਸਿਖ ਕਉ ਸਿਖ ਜਉ ਅੰਬਰ ਦੀਨਾ। ਕੋਟਿ ਅਸੁਮੇਧ ਜੋਗ ਫਲ ਕੀਨਾ
ਜੋ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਿਖ ਗਾਵੈ। ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥ ਪਾਵੈ।੩੨।
ਚਾਪੀ ਕਰੋ ਮਲਹਿ ਸਿਖ ਚਰਨਾ। ਤਿਸ ਸਿਖ ਕੋ ਮੈਂ ਲੀਨੋ ਸਰਨਾ
ਕਰਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਿਖ ਮੁਖ ਪਾਵੈ। ਤਿਸ ਸਿਖ ਪੈ ਗੁਰ ਵਾਰਨੇ ਜਾਵੈ।੩੩।
ਰਹਿਰਾਸ ਸਮੇ ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਕੋ, ਪਦਹਿ ਪ੍ਰੀਤ ਸਤ ਭਾਉ
ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ ਰਸਨਾ ਰਵਹਿ, ਪ੍ਰਗਟ ਮਿਲਹਿ ਮੁਹਿ ਆਉ।੩੪।
ਬਚਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਰਖਹਿ ਸਿਖ ਜੇਈ। ਤੈਸੇ ਹੀ ਫਲ ਪਰਾਪਤ ਹੋਈ
ਗੁਰ ਕਾ ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮੂਰਤਿ, ਭੁਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਵਰ ਸਾਚੇ ਪੂਰਤ।੩੫।
ਰਹਿਣੀ ਰਹਿ ਸੋਈ ਸਿਖ ਮੇਰਾ, ਵਹ ਠਾਕੁਰ ਮੈਂ ਉਸ ਕਾ ਚੇਰਾ
ਕਰਹਿ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਆਸਾ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਟ ਡਾਰੈ ਡਾਸਾ।੩੬।
ਸਤਿ ਅਕਾਲ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਧਰਮ ਬੀਜ ਯਹ ਮੰਤ੍ਰ
ਸਰਬ ਜਾਪ ਕਉ ਜਾਪੁ ਇਹ, ਕਹਿਓ ਆਦਿ ਅਰੁ ਅੰਤ।੩੭।
ਸੰਬਤ ਸਤ੍ਰਹ ਸੈ ਭਏ, ਬਹੁ ਬਵੰਜਾ ਨਿਹਾਰ
ਮਾਘ ਵਦੀ ਧਿਤਿ ਪੰਚਮੀ, ਹਵਿਵਾਰ ਸੁਭ ਵਾਰ।੩੮।

(੫) ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ

ਸ੍ਰੀ ਦਸਵੀਂ ਪਾਡਸ਼ਾਹੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਮੈਂ ਬੈਠੇ ਥੇ, ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਆ
'ਜੁ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਕਹੀਏ ਜਿਸ ਕੇ ਸੁਨਨੇ ਸੇ ਮੁਕਤ ਹੋਇ।'

ਉਤਰ—ਜਬ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਭਈ ਔਰ ਪਾਂਚ ਪਾਯਾਰੇ ਸਾਵਧਾਨ ਹੂਏ, ਤਬ ਸਸ ਦੇਵਤਾ ਆਏ। 'ੴ ਸਤਿਨਾਮ' ਉਪਦੇਸ ਮੰਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨੇ ਦੀਆ, ਔਰ ਜੰਤ੍ਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੋਹਨ ਬਸੀਕਰਨ ਨੇ ਦੀਆ, ਤੰਤ੍ਰ ਜਲ ਅਮਰ ਬਰੁਣ ਵਾਸਤੇ ਚਿਤ ਦਿੜਤਾ ਦੇ ਦੀਆ, ਮਿਸਟਾਨ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਦੀਆ, ਬੁਧੀ ਮੀਠੀ ਰਹਨ ਨਮਿਤ ਅਰ ਲੋਹ ਪਾਤਰ ਯਮਰਾਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਵਣੇ ਨਿਮਿਤ ਦੀਆ, ਸਰਬਲੋਹ ਕੀ ਕਰਦ ਕਾਲ ਜੀ ਦਈ, ਯੁਧ ਕੇ ਵਾਸਤੇ, ਕੋਸ ਚੰਡੀ ਜੀ ਦੀਏ, ਬਾਹਨੀ ਕੱਛ ਹਨੂ ਜੀ ਦਈ, ਜਪੁਜੀ ਮੁਕਤ ਕੇ ਧਾਠ ਦੀਆ, ਅਨੰਦ ਚਿਤ ਬਾਂਤ ਲੀਏ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਜੀ ਦੀਨਾ, ਚੋਪਈ, ਟ੍ਰੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਦ੍ਰਿੜ ਚਿਤ ਤੇ ਜੁੱਧ ਨਿਮਿਤ। ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਖੰਡੇ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਤੇ ਦੀਏਂ ਸਿੱਖੋਂ ਕੇ ਸਰਕਰ ਬਿਸਨੁ ਜੀ ਦੀਨੀ, ਮੈਦਾ ਮਹਾਂਦੇਵ ਜੀ ਦੀਨਾ, ਘੋਵ ਬ੍ਰਹਮੇ ਨੇ ਦੀਆ ਤ੍ਰਿਭਾਵ ਕਾ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਕੀਆ, ਜੇ ਤੀਨ ਭਾਵ ਤੇ ਘਟ ਕਰੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋ ਨ ਪਹੁੰਚੇ ਔਰ ਜਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਨਾ ਹੋ ਤਬ ਪ੍ਰਸਾਦ ਗੁੜ ਕਾ ਨ ਕਰੇ। ਇਸ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਸਬ ਦੇਵਤਾ ਅੰਸ ਦੇਤ ਭਏ ਔਰ ਜੋ ਚਾਰ ਬਹਨ ਮੈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰੇਗਾ ਸੋ ਮੁਕਤ ਹੋਗਾ ਔਰ ਨੀਚਾਦਿ ਭੀ ਗਤੀ ਕੋ ਪਾਵਹਿੰਗੇ। ਜਹਾਂ ਸਰਬਤ੍ਰ ਖਾਲਸਾ ਹੋ ਤਹਾਂ ਬੀਚ ਗੁੰਥ ਸਾਹਬ ਰਖ ਲੈਣਾ, ਅੰਗ ਸੰਗ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਮਿਲੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਨੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ। ਪਹਿਲੇ ਕਛ ਪਹਰਾਨੀ, ਕੇਸ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਜੁੜਾ, ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਵਨੀ, ਗਾਤ੍ਰੇ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਬ ਹਾਥ ਜੋੜਿ ਖੜਾ ਰਹੈ। ਕੜਾਹ ਜੀ ਬੀਚ ਧਰੇ ਉਤਮ ਸਿੰਘ ਲੋਹ ਪਾਤ੍ਰ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਕਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਵੈ, ਪ੍ਰਥਮ ਸੰਪੂਰਨ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਆਦਿ ਅੰਤ ਪੂਰਨ, ਪੂਰਨ ਜਾਪੁ ਜੀ ਆਦਿ ਅੰਤ ਕਾ ਪਾਠ ਕਰੇ ਚੋਪਈ, ਪੰਜ ਪੰਜ ਸਵੈਯੇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ੧ ਸ੍ਰਾਵਗ ੨ ਦੀਨਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ੩ ਪਾਪ ਸੰਬੂਹ ਬਿਨਾਸਨ ੪ ਸਤਿ ਸਦੈਵ ਸਦਾ ਬ੍ਰਤ ਪੰਜ, ਪਉੜੀ ਅਨੰਦ ਜੀ ਕੀ, ਕਰਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬੀਚ ਫੇਰੇ ਅਪਨੀ ਓਰ ਕੋ। ਪੁਨਹ ਏਕ ਸਿੰਘ ਸਰਬਤ੍ਰ ਆਗਿਆ ਲੈ, ਹਥਿ ਮੈਂ ਕਟੈਰਾ ਲੋਕਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਵੈ, ਉਹ ਕਰਦ ਉਸ ਕੀ ਪਾਗ ਮੇਂ ਧਰ ਦੇ। ਛਕਨ ਵਾਲਾ ਬਾਏ ਹਾਥ ਪਰ ਦਾਇਆਂ ਰਖ ਕੈ ਛਕੈ। ਵਹ ਕਹੇ-ਬੋਲੈ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ। ਇਸ ਭਾਂਤ ਪਾਂਚ ਪਾਂਚ ਚੁਲੇ ਛਕਾਵੈ, ਨੇਤ੍ਰ ਮੇਂ ਪਾ ਛਤੇ ਬੁਲਾਵੈ, ਕੇਸ ਮੇਂ ਪਾਵੈ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਸਤਿਨਾਮ ਦੇ ਰਹਤ ਦਸਣੀ, ਨਾਮ ਰੱਖਣਾ। ੧।

ਸਵਾ ਰੁਪਯਾ ਤਨਖਾਹ, ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ, ਉਸ ਕਾਲ ਸਭ ਰਲ ਕਰਿ ਛਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦ
ਕਤਾਹ, ਪੀਛੇ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਬਰਤਨ ਮੈਂ ਛਕੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਵਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰਦੇਵ
ਕੋ ਬਸਤ੍ਰ ਸਸਤ੍ਰ ਕਰਿ ਪੂਜੇ।

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕਾ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਆ ਖਾਲਸਾ।

ਪੰਜ ਭੁਜੰਗੀ ਹੈ—ਮਹਾਂ ਸੁਕਤੇ ਨਾਮ—ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ, ਦੇਵਾ ਸਿੰਘ,
ਟਹਿਲ ਸਿੰਘ, ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ—ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਚੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਹਾਥ ਸੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਥਾ। ਜੋ
ਗੁਰਦੇਵ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਨੇ ਵਾਲਾ। ੧ ਸਤਗੁਣੀ ਨਿਰਲੋਭੀ ਸੁਕਦੇਵ ਹੈ, ੨ ਤਮਗੁਣੀ
ਦੁਰਬਾਸਾ ਸਮ, ੩ ਕਾਮੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਤੁਲ, ੪ ਮੋਹ ਜੁਗ ਕਰ ਵਸਿਸ਼ਟ ਸ੍ਵਰੂਪ,
ਹੰਕਾਰੀ ਬਿਸਵਾਮਿਤ੍ਰ ਰੂਪ, ੬ ਅਚਾਰੀ ਬਿਆਸ, ੭ ਸਮਾਧਿ ਸਿਥਿਤ ਕਪਿਲ,
੮ ਭਿਖੁਯਕ ਜਾਗਵਲਿਕ, ੯ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਜੈਮਨਿ ਤਲ, ੧੦ ਪਾਤੰਜਲੀ ਸ਼ੇਸ਼ ਤਲ।

ਰਹਿਤ ਏਹੀ ਹੈ ਜੋ ੧ ਮਸੰਦੀਏ ੨ ਧੀਰਮੱਲੀਏ ੩ ਰਾਮਰਾਈਏ ੪ ਸਿਰ
ਮੁੰਡਤ—ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਰਤਣਾ ਨਹੀਂ। ਸਿੰਘੋਂ ਕੀ ਸੇਵਾ, ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਅਭਿਆਸ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ
ਬਿਦਯਾ ਸੀਖਣੀ, ਮਨ ਵਾਹ ਗੁਰੂ ਓਰ ਰਖੇ, ਕ੍ਰਿਪਰ ਕਾ ਸ਼ਾਸ ਆਵੇ ਤੋਂ ਵਾਹ ਗੁਰੂ,
ਅੰਤ ਕਾ ਵਾਹ ਗੁਰੂ ਮਨ ਵਸਤ ਕਰੇ। ਮਿਥਯਾ ਨ ਬੋਲੈ, ਪਰਨਾਰੀ ਤਯਾਰੀ, ਕ੍ਰੋਧ
ਹੰਕਾਰ, ਮੋਹ, ਨਿੰਦਾ, ਹਿੰਸਾ, ਅਸਤ ਤਯਾਰੀ, ਬੁਰਾ ਨ ਕਰੇ, ਅੰਤ ਕੀ ਓਰ ਦੇਖੇ
ਦੁਖਾਵੇ ਨਾਈ, ਮੀਠਾ ਬੋਲੈ, ਮਨ ਸੁਧ ਰਖੇ, ਹਰਖ ਸੋਗ ਹਰੇ, ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਪਾਇ,
ਦੂਸਰੇ ਪੰਥ ਮਾਰਗ ਕੀ ਮਝੀ ਨ ਸੇਵੈ, ਮਨ, ਬੁਤ, ਤੀਰਥ, ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ, ਬਰਤ,
ਪੂਜਾ ਅਰਚਾ, ਮੰਤ੍ਰ ਪੀਰ ਪੁਰਖ, ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਪੁਛਨਾ, ਤਰਪਨ ਗਾਇਤ੍ਰੀ, ਸੰਧਯਾ ਹੋਰ
ਕਿਤੈ ਵਲਿ ਚਿਤ ਦੇਵੈ ਨਾਹੀ। ਅਕਾਲ ਚਰਨ ਖਾਲਸੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ। ਖਾਲਸਾ ਸੋ
ਜਿਨ ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ ਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੋ ਸੌਂਪਿਆ ਹੈ।

ਜਨੇਊ ਧਾਇ ਕਰ ਪਿਤਰ ਸਿਰਾਧ, ਪਿਤਰ, ਪਿੰਡ, ਬਿਵਾਹ ਆਦਿ ਨ ਕਰਾਵੈ।
ਸਭ ਜੁਗਤਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮਰਯਾਦਾ ਅਰਦਾਸ ਸੇ ਕਾਰਜ ਕਰੇ, ਮਨ ਗੁਰੋਂ ਮੈਂ ਰਾਖੇ,
ਵੰਡ ਖਾਇ, ਕਿਸੂ ਕਾ ਹੋਇ ਸਵਾਰੇ, ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੈ, ਦਸਵੰਧ ਦੇਵੈ। ਹੁਕਮ ਮਾਨ
ਅਭਿਮਾਨ ਨ ਕਰੇ, ਸਿੰਘ ਮੁਖ ਗੋ ਹੋਇ ਰਹੇ, ਜੋ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਵੈ ਮਾਰਗ ਮੈਂ
ਬ੍ਰਹਮਚਰਜ ਧਾਰੇ, ਸਭ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਹੋਣ, ਅਰਦਾਸ ਮਨ ਵਿਚ ਲਾਇਕੇ ਕਾਰਨ ਕਾਰਜ
ਸਿਧ ਹੋਵੈ। ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਬਿਸਰੇ ਚੁਥੇ ਨਾ ਜਾਵੈ। ਅੰਨ ਬਹੁਤ ਨ ਖਾਇ, ਛੱਡੇ ਭੀ
ਨਾਹੀ, ਬਹੁਤ ਸਾਉਣਾ ਨਹੀਂ, ਬਹੁਤ ਬੋਲਣਾ ਨਹੀਂ। ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਅਗਾਧੇ,
ਗੁਰੂ ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੇ, ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰੇ, ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ, ਦੇਵਨਹਾਰ ਗੁਰੂ ਹੈ।

ਪਾਚ ਕਰਮ ਨ ਕਰੇ ਜੋ ਜੀਵਨ-ਮੁਕਤ ਹੈ—

ਪਰਪਨ, ਪਰ-ਇਸਤ੍ਰੀ, ਪਰ-ਨਿੰਦਾ, ਚੁਆ, ਮਦਰਾ।

ਸੰਗਤ ਮੈਂ ਖਾਲੀ ਜਾਵੈ ਨਾਹੀ ਕੀਰਤਨ ਸੁਨੇ ਸੁਨਾਵੈ, ਅਰਥੀ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇ
ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕੁਝਮਾਈ ਕਰੇ ਨਾਹੀ ਤਿਸ ਨੂੰ ਲੋਚਕੇ ਕਰੇ ਕਰਾਵੈ। ਕੁਸਿਧ ਹੋਵੇ
ਤਿਸਕੋ ਸਿਖ ਕਰੇ, ਦੁਖੈ ਦੁਖਾਵੇ ਨਾ, ਸਿਖ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਜਾਣੀਏ, ਰਹਤ ਤੇ ਪਛਾਣੀਏ
ਐਰ ਅੰਤਰਾਤਮਾ ਮੈਂ ਇਹ ਰਹਤ ਧਾਰੇ। ਨਾਮ-ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਵੇ, ਸੀਲ ਜੁਗਤਿ

ਕੀ ਕੱਛ ਪਹਿਰੈ, ਫਤੇ ਮਨ ਜੀਤਥੇ ਕੀ ਬੁਲਾਵੈ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਬਾਣੀ ਕੇ ਹਥਯਾਰ
ਪਹਿਰੈ, ਬੁਧਿ ਕਾ ਨਿਹਚਲ ਇਹ ਕੇਸ ਧਾਰੈ, ਕੇਸਾਂ ਕਾ ਬੜਾ ਅਦਬ ਹੈ। ਕੇਸ ਮਾਤਾ
ਕਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ਜਹਾਂ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਜਲ ਪੜੇ ਸੋ ਅਸਥਾਨ ਸਰੀਰ ਈ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਤਾ ਹੈ,
ਸਿੰਘਾਂ ਕੇ ਚਰਣੋਂ ਕਾ ਜਲ ਪੜੇ ਪਿਛੇ ਫਿਰੇ, ਅੰਤ ਕੋ ਗਤੀ ਕਰੇ। ਚੁੜਾ ਸੀਸ ਕੇ
ਮੱਧ ਭਾਗ ਮੈਂ ਰਾਖੇ, ਔਰ ਪਾਗ ਬੜੀ ਬਾਂਧੇ, ਕੇਸ ਢਾਂਧੇ ਰਖੇ, ਕੰਘਾ ਦੂ ਕਾਲ ਕਰੇ,
ਪਾਗ ਚੁਨਕੇ ਬਾਂਧੇ, ਕੱਛ ਪਾਂਚ ਗਜ ਵ ਢਾਈ ਗਜ ਕੁ ਹੋ। ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਕੋਸੀ ਸਨਾਨ
ਕਰੇ, ਢਾਈ ਗਜ ਕਾ ਸਾਫਾ ਕਛਹਿਰਾ ਬਦਲਾਨੇ ਕੋ।

ਚਤੁਰ ਬਰਨ ਮੇਂ ਕੋਊ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੇ, ਉਹ ਮੇਰਾ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਅਪਨਾ ਹਰਮ
ਸੁਮੇਰੂ ਫੁਲ ਪਰਾਇਆ ਰਾਈ ਫੁਲ। ਸੇਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਤਰਾਵੈ। ਲੋਹ ਕੀ ਕਰਦ
ਸੀਸ ਮੈਂ ਰਖੈ, ੧ ਸੁਰਮਈ ੨ ਸੁੰ, ੩ ਪੀਤ, ੪ ਹਰਤ ਬਸਤ੍ਰ ਧਾਰੈ। ਬਸਤ੍ਰ ਕਸੁੰਡੇ
ਕੋ ਨ ਪਹਿਰਹਿ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਕੋ ਭੇਟ ਦੇ, ਗੋਲਕ ਰਖੈ, ਨਸਵਾਰ ਤਮਾਕੂ ਕੀ ਨ ਲੇਵਹਿ,
ਦਹੀਂ ਦੂਧ ਘ੍ਰਿਤ ਸੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰੈ, ਧੂਪ ਦੇਵੈ ਫੁਲ ਚੜ੍ਹਾਵਹਿ, ਧੂੜ ਨ ਪੜ੍ਹਨੇ ਦੇਇ,
ਪੱਗ ਉਤਾਰ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦ ਜੋ ਪਾਵੈ, ਨਗਨ ਹੋਇ ਜੋ ਨ੍ਰਾਵਹਿ ਕੁੰਝੀ ਨਰਕ ਭੋਗੈ। ਕੇਸ
ਮੇਂ ਤੇਲ ਨ ਲਾਇ, ਕਾਦਰਾ ਤਟੀ ਵਾਲਾ ਪਹਰੇ, ਜੋਗੀ ਕਾਨ ਪਾੜੇ ਵਾਲੇ ਕੇ ਹਾਥ
ਕਾ ਜਲਾਇ ਪਾਨ ਨ ਕਰੇ, ਪਹਿਲੇ ਫਤੇ ਬੁਲਾਵੈ ਫਲ ਬੀਸ ਗੁਣਾ, ਪੀਛੇ ਬੁਲਾਵੈ
ਦਸ ਗੁਣਾ। ਜਿਸ ਪੁਤ੍ਰ ਕੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਹੋ, ਤਿਸ ਕਾ ਕੀਯਾ
ਪੁਤ੍ਰ ਕੋ ਪਰਾਪਤ ਹੋਤਾ ਹੈ। ਪੁਤ੍ਰ ਕੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨ ਛਕਾਵੈ ਪਿਤਾ ਸਿੰਘ, ਤਿਸਕਾ ਕੀਯਾ
ਭੁਛ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਪਰਲੋਕ ਮੇਂ। ਜੋ ਸਿੰਘ ਕਾ ਆਧਾ ਨਾਮ ਬੁਲਾਵੈ ਬੜਾ ਤਨਖਾਹੀਆ
ਔਰ ਕਿਸੀ ਦੇ ਚਰਨ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨ ਲਾਵੈ ਬਿਨਾ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖੋਂ ਕੇ ਖਾਲਸੇ ਕੋ, ਭਾਈ ਬਰਾਬਰ
ਸਿੰਘ ਕੋ ਸਮਝੇ, ਕੇਸੀ ਇਸਨਾਨ ਕਰਾਵੇ, ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਾਵੇ ਸਿੰਘੋਂ ਕੇ ਚਰਨ ਕੋ ਛੂਆ
ਕੇ ਚਤੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਕੋ ਛੁਵਾ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰੈ। ਉਪਰਿ ਸੇ ਸਿਖ ਹੈ ਭੀਤਰ ਸੇ ਧੋਹ
ਹੈ, ਸੋ ਨਰਕ ਖੀਚ ਜਾਇਗਾ। ਕੰਨਯਾ ਕੋ ਮਾਰੇ, ਮੋਨੇ ਕੋ ਕੰਨਯਾ ਦੇ, ਸੋ ਨਰਕ ਮੇਂ
ਪੜੇਗਾ। ਕੰਦੂਰੀ, ਸਰੀਟੀ, ਸਰਬਰ, ਸ਼ਕਰ, ਮਹਾਂਮਦਰਾ ਇਨ ਕਾ ਜੋ ਪ੍ਰਸਾਦ ਖਾਵੈ
ਸੋ ਨਰਕ ਜਾਵੈ। ਖੰਡੇ ਕਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿ ਤਰਕ ਦੁਆਰੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈ, ਸੋ ਮਲੇਛ
ਕਾ ਬੀਰਜ ਹੈ, ਜੋ ਧਾਗਾ ਗਲ ਪਾਵੈ, ਭਾਦਨੀ ਕੋ ਅੰਨ ਖਾਵੈ, ਦੇਵਲ ਪੱਥਰ ਪੂਜੈ,
ਮਿਟੀ ਬੁਤ ਮਾਨੈ ਅਪਨਿਯੋਂ ਕੋ ਛੋਡ ਕੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੁਆ ਖੋਲੈ ਮਦ ਪੀਵੈ ਸੋ ਨਰਕ ਮੇਂ ਜਾਵੈ।

ਦੋਹਰਾ

ਸਿਖ ਕੋ ਸਿਖ ਪ੍ਰਤੀ ਦਈ ਸੁਧਾ^੧ ਸੁਧਾ ਮਿਲ ਜਾਇ
ਦਈ ਭਾਦਨੀ^੨ ਕੋ ਸੁਤਾ 'ਅਹਿ'^੩ ਮੁਖ ਅਸੀਂ ਚੁਆਇ।੧।
ਬਿਨਾ ਸਿੰਘ, ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੁਤਾ ਅਜਾ ਕਸਾਈ ਸਾਕ
ਜਮ ਕੰਕਰ ਸੋ ਸਿਖ ਹੈ ਜਨਮ ਹੋਤ ਸਤ ਕਾਕਾ^੪।੨।

੧. ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ੨. ਮੋਨਾ। ੩. ਸੱਪ। ੪. ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ੫. ਕਾ ਦਾ।

ਧ੍ਰੁਪਾਨ ਛੁਇ ਹਾਥ ਮੈਂ, ਨਾਸਿਕਾ ਕਣੀ ਲੇਤ।

ਮਰੈ ਨਰਕ ਭੋਗੈ ਬਿਕਟ, ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਨਾ ਦੇਤ।੨।

ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਦੋਵੇਂ ਤੇ ਗਯਾ, ਕਹੀਂ ਗਤੀ ਨ ਹੋਗੀ। ਪ੍ਰੀਤ ਸੋ ਸਿੰਘ ਕੋ ਦੇਗਾ ਸੋ ਮੇਰੇ ਕੋ ਮਿਲੇਗਾ। ਤੁਰਕ ਕਾ ਮਾਸ ਖਾਇ ਔ ਬੇਸਯਾ ਭੋਗੈ, ਸੋ ਦੋਨੋਂ ਨਰਕ ਕੋ ਜਾਇ। ਤੁਰਕੋਂ ਕੀ ਸੰਗਤ ਕਰੈ ਉਸ ਕੁਸੰਗਤ ਮੈਂ ਨ ਮੇਲ ਕਰੇ, ਅੰਤ ਕੋ ਵਹਿ ਨਰਕ ਮੈਂ ਜਾਇਗਾ। ਸਿੰਘ ਹੋਇ ਕਰਿ ਟੋਪੀ ਧਾਰੈਗਾ ਸੋ ਕਾਬਟੀ ਹੋਗਾ, ਸਿੰਘ ਕਾ ਮੁਖ ਨ ਫਿਟਕਾਰੈ, ਸਿਖਾਂ ਬਿਨਾਂ ਸੀਸ ਨ ਨਿਵਾਵੈ ਜਿਨ ਕੋ ਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਕਰੀ ਹੈ ਤਿਨ ਕੋ ਮਾਨੈ, ਸਭ ਕਿਛ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ।

ਅਸਵਾਰਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਕਾ ਸੀਸ ਪਰ, ਜੇਤੇ ਕਰਮ ਲੇਕਰ ਜਾਵੈ, ਸੁਰਗ ਤੇਤੇ ਬਰਸ ਭੋਗੇ। ਤਿਥ, ਦਸਮੀ, ਪੰਚਮੀ ਆਦਿ ਬ੍ਰਿਖਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਚੋਰ ਹੈ, ਲੰਗੇਟ ਧੋਤੀ ਧਵਲੀ ਕਟਿ ਬਾਧੇ ਔ ਕੇਸ ਨਗਨ ਰਖੇ, ਸੋ ਮਹਾਂ ਨਰਕ ਭੋਗੈ।

ਇਸਤ੍ਰੀ, ਪੁਤ੍ਰ, ਬਹਿਨ, ਮਾਤ, ਇਕਸੇ ਕਿਸੀ ਦੂਸਰੇ ਕੀ ਸੋ ਸਿਖ, ਸੰਗਤ ਕਰੇ, ਘੋਰ ਨਰਕ ਮੈਂ ਜਾਇ। ਗੁਰੂ ਕੀ ਜੋ ਨਿੰਦਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਕਾ ਸੀਸ ਕਾਟੇ, ਨਹੀਂ ਵਹਾਂ ਸੋ ਭਾਗੈ। ਜਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਹੈ, ਸੋਈ ਮੁਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਕਾਨ ਨਾਕ ਨ ਕਟਾਨੇ ਦੇਇ। ਜੇਸਾ ਮਨ ਮਹਿ ਹੋ ਤੇਸਾ ਰਹੇ ਅਖੰਡ ਸੁਧ। ਬੇਦੀ, ਕੱਲਾ, ਸੋਦੀ ਬੇਸ ਰਹਤ ਰਹੇ ਤਿਹਿ ਪੂਜਾ ਕਰੇ ਧਰਮ ਤੇ ਮਾਨ ਰਹਤ ਹੋ ਦਰਸਨ ਕੀ, ਜੇਉ ਬਿਨਾਂ ਕੱਛ ਪਹਿਰੇ, ਜੋ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕੇ ਸੋ ਸਿਸਟਾ ਭੁਲ ਹੋ। ਜੋਗੀ, ਜੇਨੀ, ਮੋਨੀ ਤੁਰਕਾਦਿਕ ਕਾ ਬਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਨੀ ਕੋ ਔਰ ਬਾਨੀ ਪੜ੍ਹੇ, ਸੋ ਕੁੰਭੀ ਨਰਕ ਮੈਂ ਪੜੇ। ਖਟ ਦਰਸਨੀ ਮਤ ਨ ਧਾਰੇ। ਪਰਗਟ ਮੂਰਤਿ ਅਕਾਲ ਕੀ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਕੀ ਦੇਹ ਹੈ, ਐਸਾ ਮਾਨੇਗਾ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਤਿਸਕਾ ਕਟਾ ਜਾਇਗਾ। ਤਿਲਕ ਧਰੇ, ਧਾਗਾ ਧਾਰੇ, ਕੰਠ ਮੈਂ ਮਾਲਾ ਕਾਠ ਕੀ ਪਹਿਰੇ, ਅਪਨੇ ਧਰਮ ਕੋ ਛੋਦੇਗਾ, ਘੋਰ ਨਰਕ ਮੈਂ ਪੜੇ।

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੇ ਬਚਨ ਸਿਉਂ ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਪੰਥ ਮਹਾਨ

ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਥ ਗੁਰੂ ਮਾਨੀਏ ਤਾਰੇ ਸਕਲ ਕੁਲਾਨ।

ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਣੀ ਦਿਨ ਰਾਤ ਜਪੈ, ਸਿੰਘ ਕੀ ਟਹਿਲ ਕਰੇ, ਚਰਨ ਮਲੇ ਚਾਪੀ ਕਰੇ, ਮੁਕਤਿ ਪਦਾਰਥ ਪਾਇ। ਪਿਤਾ ਸਿੰਘ, ਪੁਤ੍ਰ ਕੋ ਪ੍ਰਬੋਧ ਨ ਕਰੇ ਸੋ ਫਿਟਕਾਰਿਆ ਹੈ। ਪੁਤ੍ਰ ਸਿੰਘ ਹੋ ਪਿਤਾ ਕੋ ਪ੍ਰਬੋਧ ਕਰੇ ਸੋ ਪੁਤ੍ਰ ਨਰਕ ਸੇ ਨਿਕਾਲੇ।

ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਹਣ ਪੜੇ ਤਿਸਕੋ ਯਮ ਕਾ ਬਾਣ ਨ ਲਹੇਗਾ।

ਬਿਨਾਂ ਗੁਰਦੇਵ ਕੇ ਜੁਠਾ ਕਿਸੀ ਕਾ ਨ ਛਕੈ। ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਮਿਲ ਕਰਕੇ ਇਕੱਠਾ ਬਿਬੇਕ ਕਰਨ, ਹਰਤ ਧਮ੍ਰਜਬ, ਤਬ ਤਨਖਾਹ ਕੋ ਲਾ ਕਰ ਦੋਖ ਕੋ ਟਾਹ ਸਕਤੇ ਹੈਂ। ਜਿਸ ਕੀ ਲੜਾਈ ਮੈਂ ਪੱਗ ਉਤਰੈ ਸੋ ਟਕਾ ਪੱਕਾ ਤਨਖਾਹ ਜੋ ਉਤਾਰੇ ਦੋ ਟਕੇ ਪੱਕੇ। ਜੋ ਕਰਮ ਧਰਮ ਕਰਾਇ ਗਲ ਮੈ ਧਾਗਾ ਪਹਿਰੈ ੧॥ ਸਵਾ ਰੁਪਯਾ ਤਨਖਾਹ ਦੇਵੈ। ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਿਥਮੇਂ ਔਰ ਦੁਆ ਹੋਜਾਇ ਜਗਨਾਥਾਦਿਕ ਪਿਛੇ ਅਬਚਲ ਨਗਰਾਦਿ ਜਾਵੈ। ਉਥੇ

੧. ਧਰਮਰਾਜ ਤਾੜਦਾ ਹੈ।

ਪਚੀਸ ਰੁਪਏ ਤਨਖਾਹ ਲਗਾਵੇ ਜੋ ਤਖਤ ਜੀ ਮੈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੇ ਔਰ ਸਵਾ ਰੁਪਯਾ ਦੇਵੇ। ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਜਾ ਕੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਪੁਛਕੈ ਅਰਦਾਸ ਬਿਨਾ ਦੇ ਜਾਇ ਤਾਂ ਬੜਾ ਤਨਖਾਹੀਆ ਹੈ ਸੋ ਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ੇ। ਲਖ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਸੌ ਵਾ ਮੋਹਰ ਵਾ ਸਵਾ ਪਚੀਸ ਕਦਰ ਮੁਜਬ ਤਨਖਾਹ ਲਾਏ। ਪੁਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕੇ ਜੂਏ, ਚੌਰੀ, ਮਦਰਾ ਕੀ ਭੀ ਪੰਝੀ ਤਨਖਾਹ ਕਹੀ ਹੈ। ਜੇ ਬਾਲਕ ਭੋਗੇ ੧।) ਰੁਪਯਾ। ਜੇਕਰ ਯਵਨੀ ਯਾ ਬਾਲਨੀ ਭੋਗੇ ਪੱਕਾ ਤਨਖਾਹੀਆ, ਕੁਲਪੁਤ੍ਰੀ, ਬਹਿਨ ਆਦਿਕ ਭੋਗੇ ਸੋ ਤਨਖਾਹੀ ਨ ਬਖਸ਼ੀਏ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਦਿਕ ਸਭ ਤੀਰਥੋਂ ਮੈਂ ਇਸਨਾਨ ਕਰਾਕੇ ਸਵਾ ਰੁਪਯਾ ਤਨਖਾਹ।

ਜੇ ਸਿਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਹੀਂ ਇਸਨਾਨ ਕੀਆ, ਸੋ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ ਕੋਰੇ ਬਸਤ੍ਰ ਕੀ ਨਯਾਈਂ। ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਬਿਨਾ ਕੇਸ ਗੜ੍ਹ ਜੀ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਬਿਨਾ, ਸਿਖੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਤੀ। ਜੇਕਰ ਕੱਛ ਬਿਨਾ ਇਸਨਾਨ ਕਰੇ ਪੱਗ ਬੜੀ ਨਾ ਬਾਂਧੇ, ਸੀਸ ਕੇਸ ਨੰਗੇ ਰਹੇ ਤੋ ਉਸ ਕੋ ੧।) ਸਵਾ ਰੁਪਯਾ ਤਨਖਾਹ। ਜੇ ਕੱਛ ਬਿਨਾ ਮ੍ਰਿਤ ਹੋਵੇ ਤੋ ਅਗਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੰਘ ਕੋ ਕਹਾ ਹੈ—ਏਕ ਪਾਉਂਚਾ ਨਿਚੋੜ ਕੇ ਏਕ ਪਾਵੇ।

ਜੇ ਤੁਰਕ ਸੋ ਮਾਸ ਲੈਇਕੇ ਖਾਵੇ ਸੋ ਬੜਾ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਕੱਛ ਬੜੀ ਗੋਡੇ ਢਾਂਧੇ ਰਖੇ ਸੋ ਬੜਾ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਧੂਮ੍ਰਪਾਨ ਕਰੇ ਤਾਂ ਪਚੀਸ ਰੁਪਏ ਤੇ ਸਰੋਤਰ (ਸਲੋਤਰ, ਸੋਟਾ) ਪਚਾਸ ਮਾਰੇ ਪੁਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਵੇ ਤੋ ਸੁਧ ਹੋ।

ਜੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਹੋ ਤਾਂ ਤਨਖਾਹ ਪ੍ਰਾਣਾਂਤ ਹੈ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਹੁਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਖਾਲਸਾ ਬਖਸ਼ੇ। ਸੋ ਯਾ ਪਚਾਸ ਦੇਭੇ ਮਾਰੇ ਪੂਰਬੋਕਤ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਵੇ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਸੁਨਾਵੇ। ਔਰ ਜਪੁਜੀ ਕੇ ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਅਨਗਨਤ ਪਾਠ ਕਰਾਵੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਪਕਰਮ—ਬੇਸਵਾ, ਮਦਰਾ, ਤੁਰਕ ਯਾ ਮਾਸ, ਜੂਆ ਕੀਆ ਹੈ ਸੋ ਤੋਂ ਅੰਤ ਕਾਲ ਮੈਂ ਅੰਤਿ ਦੁਖ ਪਾਵਤੇ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਣ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਤੇ ਤੋ ਤਿਨ ਕੋ ਅੰਤ ਕਾਲ ਮੈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਵੇ। ਜਨਮ ਬਿਵਾਹ ਮਰਨ ਅੰਤ ਕਰਮ ਮੈਂ ਸਵਾ ਰੁਪਯਾ ਤਨਖਾਹ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਾ ਪਾਠ ਕਰਾਇ ਤਿਲਕ ਲਗਾਵੇ, ਮੜੀ ਗੋਰ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੇ ਪੱਕਾ ਟਕਾ ਤਨਖਾਹ। ਭੋਜਨਾਦਿ ਮੁੰਡਿਤ ਨਾਲ ਛਕੇ ਤਨਖਾਹੀਆ। ਭਾਦਨੀ ਕੁੜੀਮਾਰ ਧੀਰਮਲੀਆ ਮਸੰਦ, ਰਾਮਰਾਈਆ ਗੋਰੂ ਰੰਗੇ ਕਸੁੰਭਾ ਕੇ ਰੰਗ ਸੇ ਬਰਤਨ ਕਰੇ ਸਵਾ ਰੁਪਯਾ ਤਨਖਾਹ। ਰੋਮ ਸਰੀਰ ਸੇ ਕਛੂ ਨ ਛੇਦੇ, ਨਖ ਕਟਾਇ ਕਿਉਂ ਕਿ ਪ੍ਰਸਾਦ ਮੈਂ ਮੇਲ ਨ ਪੜੇ। ਹਾਥ, ਪਾਵ ਧੋਇ ਸੁਪਿ ਸਥਾਨ ਮੈਂ ਬੈਠੇ ਪ੍ਰਸਾਦ ਕਰੇ, ਲੱਕੜੀ ਸੋ ਕਰੇ ਮਿਟੀ ਕਾ ਚੌਕਾ ਦੇਇ। ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਤਾ ਰਹੈ, ਕੋਰਾ ਭੁੰਡ ਜਲ ਭਰ ਕਹ ਅੰਦਰ ਰਖੇ, ਪੰਚ ਸਿੰਘ ਬੈਠ ਕਰ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨ, ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ ਸਤਿਨਾਮ ਆਦਿ ਮੰਤਰ। ਅੰਤ 'ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ਅਹੰਸੇਵ' ਪੜ੍ਹੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਿ ਜਲ ਨੇੜ੍ਹੇ ਮੈਂ ਫੇਰੇ, ਚੁਲਾ ਕਰੇ, ਤਯਾਰ ਕਰ ਬਰਤਾਵੇ ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋ ਰਾਖੇ ਪੁਨਾ ਪੰਜ ਭੁਜੰਗੀਆ ਕੋ, ਪੁਨਾ ਸਿੰਘ ਕੋ ਛਕਾਵੇ, ਕੜਾਹ ਗੁੜ ਕਾ ਨ ਕਰੇ। ਐਸੇ ਗੁੜ ਸਰਤਾਇ ਦੇ। ਏਕ ਸਾ ਦੇਵੇ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਕੇ ਭੇ ਤੇ ਛੁਟੇ।

ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਾਨੇ ਕੀ ਬਿਧੀ

ਪ੍ਰਿਥਮ ਸਿੱਖਾਂ ਕੋ ਕੋਸੀ ਇਸਨਾਨ ਕਰਾਵੇ, ਰਾਤ੍ਰੀ ਬੜੀ ਜਾਇਕੇ ਕਰੇ :

ਪ੍ਰਾਤਰ ਹਮਾਰੇ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਨਾ। ਪੁਨਾ ਆ ਕੇ ਪੂਰਬੋਕਤ ਮਿਟੀ ਕਾ ਚੌਂਕ ਦੇਵੇ, ਧਰਤੀ ਮੇਂ ਬਿਧਿ ਵਤ ਕੜਾਹ ਕਰੇਂ ਭੂਰਿਓ ਕੀ ਤਾਣੀ ਬਿਛਾਵੇ ਢੇਰ ਸਿੱਖਾਂ ਸਰਬਤ੍ਰ ਕੋ ਇਸਨਾਨ ਕਰਾਵੇ। ਪੁਨਾ ਉਨ ਕੇ ਚਰਨ ਹਾਥ ਧੁਵਾ ਕਰ ਆਸਨ ਪਰ ਏਕ ਛੋਰ ਚਾਰ ਬਰਨ ਸਿੰਘੋਂ ਕੋ ਬੈਠਾਇ ਦੇ, ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕਰੇ, ਮੋਢੇ ਪੈ ਸਾਵੇ ਰਖਕੇ, ਫਿਰ ਉਨ ਕੇ ਹਾਥ ਧੁਵਾਇ, ਚੁਲਾ ਕਰਾਵੇ। ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਵੇ ਖੜਾ ਹੋ ਕੇ ਜਬ ਪ੍ਰਸਾਦ ਬਰਤਾਵੇ ਤਬ ਪਹਿਲੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਬਰਤਾਵਨਾ। ਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੁੜ ਕਾ ਯਾ ਪਤਾਸੇ ਕਾ ਬਰਤਾਵੇ, ਸ਼ੱਕਰ ਕਾ ਨ ਬਰਤਾਵੇ। ਜਪ ਭਜਨ ਕਰਨਾ ਹੋਇ ਤੋ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਕੀ ਬਾਨੀ ਕਾ ਕਰੇ, ਜੋ ਕਥਾ ਬਾਰਤਾ ਕਰਨੀ ਹੋਇ ਤੋਂ ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਜੀ ਕੀ ਕਰੇ।

ਏਕ ਸਿਖ ਨੇ ਦਹੀਂ ਰਾਖਾ ਬਾ ਕੋਸੀਂ ਇਸਨਾਨ ਲੀਏ ਕਾਕ ਨੇ ਚੁੱਚ ਮਾਰਾ। ਤਬ ਸਿੰਘ ਗੁਰੋਂ ਪਾਸ ਆਇਆ ਕਹਾ 'ਮਹਾਰਾਜ! ਦਹੀਂ ਖਰਾਬ ਹੋਇ ਗਯਾ ਹੈ।' ਸਾਹਬੋਂ ਕਹਾ, 'ਮੈਂ ਜਾਨਤਾ ਬਾ ਕਿਸੀ ਹੁੱਕੋ ਫੁਕਣੇ ਵਾਲੇ ਕਾ ਹਾਥ ਲਗਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕਰਾ ਦੀਆ।'

ਪੰਥ ਖੜੀ ਸੰਨਿਆਸਧਾਰੀਆਂ ਕਾ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਬ ਕਾ ਜਨੇਊ ਗਲ ਸਜਾਇ ਦੀਆ ਅਗੇ ਬਚਨ ਕੀਆ ਜੁ ਗਲ ਮੈਂ ਪਾਵੇਗਾ ਤਾਗਾ ਪਾਹੁਲੀਆ ਸਿੰਘ ਤਿਸਕੋ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੁੰਭੀ ਨਰਕ ਮੇਂ ਪਾਵਾਂਗਾ। ਕੱਛ ਬਿਨਾ ਨ ਹਰੈ, ਕਰਦ ਕੜਾ ਛਾਪ ਰਖੇ ਜੋ ਸਿਖ ਕੁਰਹਿਤ ਰਹੈ ਤੇ ਵਹ ਪ੍ਰਾਣਾਂਤ ਦੁਪੀ ਹੋਇ। ਸਿਖ ਮ੍ਰਿਤ ਹੋਇ ਤੇ ਕੱਛ ਪਹਿਰਾ ਕਰ ਇਸਨਾਨ ਕਰਾ ਕਰ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾ ਕਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਪੁਜੀ ਪੜ੍ਹਤਾ ਰਹੈ। ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੫—'ਖੁਲਿਆ ਕਰਮ ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਾਈ ਠਾਕੁਰ ਕੀਰਤਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗਾਈ—।' ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਛਕਾਇ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਿਨਾ ਖੜੀ ਬੁਰਾ ਪੜ੍ਹੇ ਬਿਨਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬੁਰਾ, ਸੂਦ੍ਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਬੁਰਾ, ਤਯਾਗੀ ਨਾਰ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨੀ ਬੁਰੀ, ਬਾਲ ਮਿਤ੍ਰ ਨ ਕਰੇ, ਜੁਧ ਮੇਂ ਮਨ ਨ ਡੁਲਾਵੇ, ਅੰਨ ਕਾ ਬਪਾਰ ਨ ਕਰੇ, ਬਹੁ ਝਗੜਾ ਨ ਕਰੇ, ਅਪਨੀ ਰਹਿਤ ਨ ਛਾਡੇ, ਖੜੀ ਘੋੜੀ ਨ ਚੜ੍ਹੇ, ਬਾਮਣ ਬੈਲ ਨ ਚੜ੍ਹੇ, ਰਹਿਤਵਾਨ ਦੇਖਕੇ ਪੁੜੀ ਦੇਵੇ, ਇਸਤ੍ਰੀਓਂ ਕਾ ਸੀਸ ਜੁੜੇ ਵਤ ਕਰਾਵੇ, ਲੇਬਾ ਨ ਕਰਾਵੇ। ਤਰਪਨ, ਸੰਧਯਾ, ਕੰਨਯਾ ਧਨ, ਗ੍ਰਾਹਿ, ਦੇਵਪੂਜਾ, ਪਖਾਣ ਪੂਜਾ, ਜੋ ਖਾਵੇ ਸੋ ਨਰਕ ਜਾਵੇ। ਭੂਨੀ ਚੁਗਲੀ ਕਰੇ ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਨਹੀਂ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਿੰਦੂ ਕੀ ਆਣ ਮੇਟ ਇਕਾਦਸੀ ਆਦਿਕ ਸ਼ੁੱਤ ਨ ਧਾਰੇ, ਸ਼ਸਤਰ ਧਾਰ ਕੇ ਪਰਸ਼ਾਦ ਛਕਣਾ—ਇਹ ਖਤਰੀਆਂ ਕਾ ਧਰਮ ਹੈ।

ਹਮਾਰੇ ਕੋ ਭੇਖ ਬਰਣ ਪਿਆਰਾ ਨਹੀਂ, ਰਹਣੀ ਪਿਆਰੀ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੋ ਮੁਕਤ ਹੋਇ ਚਰਨ ਪਾਹੁਲੀਆ, ਪੁਤਰੀ ਦੇ ਪਾਹੁਲੀਏ ਕੋ, ਖੰਡੀਏ ਕੋ। ਖੰਡੋਪਾਹੁਲੀਆ, ਚਰਨ ਪਾਹੁਲੀਆ, ਕੁੱਠਾ ਔਰ ਸੂਰ ਪਾਲਿਆ ਨ ਖਾਇ, ਖੇਤੋ ਆਦਿ ਨ ਛੁਵੇ। ਸੁਰਮਾ ਦਿਨੇ ਨਾ ਪਾਵੇ, ਨੇਰਾ ਰਾਤੀ ਨ ਸੋਵੇ, ਅੱਧਾ ਨਾਮ ਸਿਖ ਕਾ ਲੇਇ ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜਿਸ ਜਲ ਮੈਂ ਹਾਥ ਪਵੈ ਸੋ ਨ ਪੀਵੈ, ਅਨੰਦ ਬਿਨਾ ਬਿਆਹ ਨ ਕਰੇ, ਸਾਂਝ ਪ੍ਰਾਤ ਨਾ ਭੋਗੇ, ਖੁਲੇ ਕੰਥੇ ਭੋਜਨ ਨ ਕਰੇ, ਮੁਏ ਸਿਖ ਰੋਵੈ ਨਾਹੀ, ਤੁਰਤਾ ਨ ਖਾਇ, ਜਿਸ ਖੇਤੀ ਮੈਂ ਤਮਾਕੂ ਉਗੇ ਸੋ ਕ੍ਰਸ਼ਟ ਹੈ। ਜੇ ਤਮਾਕੂ ਛਵੈ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ ਜੋ ਚੱਬ ਖਾਇ ਤੋਂ ਜਪ ਤਪ ਸਭ ਨਸ਼ਟ ਹੋਇ, ਨਿਜ ਗੱਡੇ ਮੈਂ ਪਗੜੀ ਨ ਰਖੇ, ਬਿਨਾ ਬੋਲਾਇ ਬੋਲੇ ਨਹੀਂ, ਰਣ ਮੈਂ ਸ਼ਤਰੂ ਕੇ ਸਾਮ੍ਹਨੇ ਹੰਕਾਰ ਕਰੇ, ਰਿਤਆਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੋਂ ਸੰਗ ਨ ਕਰੇ, ਘੋੜੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੀ ਖਬਰ ਰਖੇ, ਤੁਰਕ ਪਹਾੜੀਏ ਸੋਂ ਮਿਤ੍ਰਾਈ ਨ ਕਰੇ, ਲੋਭ ਕਰ ਪਾਇ ਔਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਕੋ ਨਿੰਦੈ ਸੋ ਨਰਕ ਜਾਵੈ। ਸਿਖ ਭੁੱਖੇ ਕੋ ਛਕਾਵੈ ਸੋ ਜੱਗ ਤੁਲ ਹੈ। ਦਮਦਮਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਕਾਂਸ਼ੀ ਹੈ ਸਿੰਘ ਹਿੰਦੂ ਕੋ ਛਕਾਵੈ ਸੋ ਜੱਗ ਤੁੱਲ ਹੈ।

ਤੁਰਕ ਬੈਰੀ ਹੈਂ ਮਾਰਨੇ ਖੰਡੇ ਸਾਥ, ਸਿਦਕ ਸਭ ਕਿਛੁ ਦੇਵੈ, ਗ੍ਰਿਸਥੀ ਸਹੁਡੇ ਖਾਲਸੇ ਘਰ ਸੁਧ, ਸਿਹੰਗਮ ਏਕਲ ਸੁਧ, ਖੰਡੇ ਕੋ ਪਾਹੁਲ ਬਿਨਾ ਕੇਸ ਰਾਖੇ, ਸੋ ਭੇਖੀ। ਬਾਣੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੜ੍ਹੇ, ਅਰਬੀ ਫਾਰਸੀ ਨ ਪੜ੍ਹੇ, ਸਿੰਘ ਹੋਕਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ ਨ ਪੜ੍ਹੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਮਣੋਂ ਕੇ ਪਖਯ ਮੈਂ ਤਤਪਰ ਹੋ ਜਾਇ ਛੂਛਾ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਣੀ ਛੁਟ ਜਾਇਗੀ। ਜੋ ਸਿੰਘ ਹੋ ਕੇ ਪਹਿਲੇ ਪੜ੍ਹਾ ਹੈ ਉਸ ਕੀ ਤੋਂ ਸੁਫਲ ਹੁਈ। ਉਹ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ ਪੜ੍ਹ ਕਹ ਫਿਰ ਖਾਲਸੇ ਮੈਂ ਆਇਆ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖੰਡੇ ਕਾ ਜਿਨ ਛਕਾ ਹੈ, ਸੋ ਬਾਮੁਣ, ਸਰਵਰੀ, ਫਕੀਰੀ ਇਨ ਸੋ ਨ ਮਿਲੈ, ਬਾਮੁਣ ਕੇਸ ਪਾਹੁਲ ਬਿਨਾ ਹੋਇ ਤਿਸ ਕੇ ਹਾਥ ਕਾ ਨ ਖਾਇ, ਧਨ ਨ ਦੇਇ, ਜੋ ਰਿਖੀ ਸਦਿਸ਼ ਹੋਇ ਜਟਾਧਾਰੀ ਤਮਾਕੂ ਤਿਆਗੀ ਤਿਸ ਕੋ ਚਰਨ ਪੁਜੇ। ਤਹਾਂ ਕਹਾਂ ਕਾ ਭੋਜਨ ਨ ਖਾਇ, ਧਨ ਨ ਦੇਇ ਜੋ, ਜੋ ਪਰਨਾਹੀ ਭੋਗੇ, ਫਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹੇ, ਨ ਮੈਂ ਉਹਦਾ, ਨ ਵਹ ਮੇਰਾ, ਉਸ ਸਿਖ ਕੋ ਹਾਥ ਕਾ ਜਲ ਨ ਪੀਵੈ। ਪਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹੇ ਕਾ ਬਿਸਾਹ ਨਾ ਕਰੈ, ਅੰਨ ਉਸ ਕਾ ਨ ਖਾਵੈ, ਜੋ ਸਰਾਧ ਬਿਵਾਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬੀ ਕਰਾਵੈ। ਗੁਰੂ ਕੀ ਗੀਤਿ ਨ ਕਰੇ ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ। ਜੋ ਪਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹੇ ਤਨਖਾਹੀਆ ਹੈ। ਸ਼ੰਕਰ, ਦੱਤ, ਰਾਮਾਨੁਜ, ਗੋਰਖ, ਮੁਹੰਮਦ ਇਨ ਕੋ ਪੂਜੇ, ਨਰਕ ਘੋਰ ਮੈਂ ਪਵੈਗੇ। ਬਾਣੀ ਸੁੱਧ ਪੜ੍ਹੇ, ਅੱਠੀਂ ਦਿਨੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਲਏ, ਸੋਧ ਲਏ। ਜੋ ਮੁਕਤਸਰ ਨਾਵੈ, ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੜ੍ਹੇਏ ਆਖੀਅਨ, ਇਨ ਕਾ ਬਿਸ਼ਾਸ ਨ ਕਰੇ। ਸਿਖੀ ਭੀ ਪੰਜ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀ ਹੈ—ਇਕ ਧੰਦੇ ਕੀ, ਦੂਜੀ ਦੇਖਾਦੇਖੀ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਕਰਨ ਸੋ ਕਰਨਾ, ਤੀਜੀ ਹਿਰਸੀ ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਵਾਸਤੇ—ਚੋਬੀ ਸਿਦਕੀ, ਪੰਜਵੀਂ ਭਾਵ ਕੀ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਾਚ

ਸੋ ਅਕਾਲੀ ਰੂਪ ਹੈ, ਨੀਲ ਬਸਤ੍ਰ ਧਹਿਰਾਇ
ਜਪੇ ਜਾਪੁ ਗੁਰਸਰ ਅਕਾਲ, ਸਰਸਲੋਹ ਪਹਿਰਾਇ।੧।
ਸਰਬ ਲੋਹ ਚਕ੍ਰ ਕਰਦ.....ਛੱਲਾਇ,
ਧੀਧੇ ਕਾਨ ਨਾ ਨਾਕ ਕੋ, ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਮ੍ਰਿਜਾਦ।
ਪੰਜ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਰ ਦੇਹ ਪੈ, ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਗਾੜ੍ਹੇ ਰਾਖ
ਕਰਦ ਭੇਟ ਬਿਨ ਪਾਨ ਨਹਿ, ਅਕਾਲ ਭਾਵ ਸਤ ਭਾਖ।
ਸੁਰਮਾਇਕ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਨਹਿ, ਨਹਿ ਪਰ ਤਰੁਨੀ ਸੰਗ

ਧਧਾਰਧ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤਯਾਗ ਨਹਿੰ, ਗੁਰਕੋ ਧਯਾਨ ਅਭੰਗ।
 ਪਾਤ੍ਰ ਸਰਬ ਸੁਲੋਹ ਕੋ, ਭੁਗਤੋ ਅਸਨ ਸੁਆਦਿ
 ਲੱਕੜੀ ਕੋ ਭੋਜਨ ਭਖੇ, ਨੀਲ ਬਸਤ੍ਰ ਮਿਰਜਾਦਿ।
 ਕੱਛ ਸ੍ਰੋਤ ਔਰ ਨੀਲ ਪਟ, ਜਪੁ ਅਰੁ ਜਾਪੁ ਉਚਾਰ
 ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਕਰੇ, ਚੰਡੀ ਕੰਠ ਸੁਧਾਰਿ।
 ਰੋਮ ਬਸੰ ਤਨ ਮੈਂ ਕ੍ਰਿਯਾ ਪਿੰਡ ਕਰਮ ਕੋ ਤਯਾਗ
 ਗੁਰੁ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰ, ਪੰਚ ਜਨਨ ਤੇ ਭਾਗ।
 ਮੜੀ ਦੇਵ ਗੌਰਲ ਤਜੈ ਔਰ ਨ ਪੰਥ ਪੁਜਵਾਇ।
 ਕਰੇ ਕੇਸ ਕੋ ਕਲਪ ਨਾ, ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਦੈ ਤਯਾਗ
 ਚੁਪ ਕਰੇ ਤ ਸੋਨਹਾਰ, ਦੀਨ ਪ੍ਰਤਿਗਯਾ ਲਾਗ।
 ਕੱਛ ਅਢਾਈ ਗਜ ਮਾਨ, ਸਾਢਾ ਭੀ ਤੁਲ ਤਾਸ
 ਤੀਨ ਕਾਲ ਮੈਂ ਨਾਮ ਜਪੁ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਕਟ ਫਾਸਿ।
 ਉਚਾ ਬੁੰਗਾ ਜੋ ਸਜੈ ਨਾਮ ਨਿਹੰਗ ਸੁਜਾਨ
 ਕਰਮ ਅਕਾਲੀ ਸਮ ਕਰੇ, ਸੁਨਹੁ ਸਿਖ ਧਰ ਕਾਨ।
 ਬਾਤ੍ਰ ਤਨ ਮੈਂ ਧਾਰੇ, ਬਿਨਾ ਮਯਾਨ ਤੇ ਤੇਗ ਹਾਥ ਮੈਂ ਰਾਖੇ
 ਭੇਸ ਸ਼ਤਰੂ ਕਾਰਨ ਕਰੇ ਮਰਨ ਜਨਮ ਕਾ ਭੈ ਨ ਹੋਇ।
 ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਸੀਸ ਪੈ ਰਾਖ ਕੈ, ਬੁੰਗਾ ਉਚਾ ਧਾਰ
 ਧਰੀ ਸੁ ਕਲਗੀ ਪੰਥ ਸਿਰ ਸਤਿਗੁਰ ਹੋਇ ਦਯਾਰ।
 ਲੋਹ ਪਾਤ੍ਰ ਮੈਂ ਛਕੈ, ਨੀਲ ਪੀਤ ਧਾਰੇ ਬਸਤ੍ਰ
 ਭੂਸ਼ਨ ਲੋਹ ਕੋ ਧਾਰੇ, ਕੋਟਿ ਗੰਗਾ ਸਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਮਝੇ
 ਫੌਜ, ਮੁਸੱਦੀ, ਵਜ਼ੀਰ, ਦੀਵਾਨ ਸਭ ਖਾਲਸਾ ਰਖਣੇ, ਧਰਮ ਬਢੈਗਾ।
 ਭੇਟ ਕਰਦ ਬਿਨ ਨਹਿ ਭਖੇ, ਤਯਾਗੀ ਨਾ ਗ੍ਰਹਨਾਇ
 ਸਿਨ ਸਿਵਾਹੀ ਨ ਸੋਜ ਰਮ, ਤਿਸ ਸਦ ਧਰਮ ਸਹਾਇ।
 ਡੁਕ ਨ ਬੁਝੀਏ ਦੀਨ ਕੋ, ਗੁਰ ਸੋ ਕਪਟ ਨ ਕੀਨ
 ਅਗਨਿ ਨਾ ਬੁਝਈ ਜੂਠ ਜਲ, ਤੇ ਸੁਖ ਜਗ ਮੈਂ ਲੀਨ।
 ਵੈਸਾਖੀ ਦੀਪਮਾਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕਰੇ, ਹੋਲਾ ਅਨੰਦਪੁਰ ਕਰੇ,
 ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਜਾਇ ਕੁਲ ਸੰਬੁਹ ਤਰੇ।
 ਰਹਿਤ ਰਹਤ ਸਮ ਸਿਖ ਜੋ, ਸੋ ਮੋਰੇ ਰੂਪਾਇ
 ਵਾ ਮੈ ਮੈ ਮੈ ਭੇਦ ਨਹਿ, ਸਮ ਸਰੂਪ ਹੁਇ ਜਾਇ।

ਅਬ ਬਿਹੰਗਮ ਕੋ ਲੱਖਨ

ਜਗਤ ਮੈਂ ਮਾਯਾ ਕਾ ਸੰਗ ਤਯਾਗ ਕਰਿ ਰਹੇ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੋ ਦੇਖਤ ਭਾਗੇ,
 ਧਨ ਕੋ ਰੇਤ ਨ ਲਾਗੇ, ਸਵਾ ਗਜ਼ ਕੀ ਕੱਛ ਰਾਖੇ, ਏਕ ਸਰਬਲੋਹ ਕੀ ਗੜਵੀ ਰਖੇ,
 ਏਕਾਕੀ ਬਿਚਰੇ, ਪਾਤ੍ਰ ਕੋ ਸਪਰਸ਼ ਨ ਕਰੇ, ਸ਼ਹਰ ਮੈਂ ਨਾ ਰਹੈ, ਅਸਵਾਰੀ ਪੈ ਨ

ਚੜ੍ਹੈ, ਔਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਮੇਂ ਫਿਰਤਾ ਰਹੈ। ਭੱਲਾ, ਬੇਦੀ, ਤ੍ਰੇਹਨ, ਉਦਾਸੀ, ਸੋਢੀ ਇਨ
ਕੋ ਨਿੰਦੇ ਨਾਹੀ, ਮਦਰਾ ਮਾਸ ਕੋ ਛੁਏ ਨਾਹੀ, ਪ੍ਰਿਥਮੇਂ ਤੋਂ ਬੈਰਾਗ ਕਰੇ, ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ
ਹੱਸਣਾ ਛੋਡੇ, ਸੁਾਦ ਅਸੁਾਦ ਸਭ ਛੋਡੇ, ਜੋ ਕਰਮ ਤੀਨ ਕਾਲ ਮੇਂ ਕਹੇ ਹੈਂ, ਖਾਲਸੇ
ਕੋ। ਸੋ ਚੋਗੁਨੇ ਕਰੇ ਤੋਂ ਸੁਧ ਹੋ। ਦ੍ਰੈ ਚਾਦਰੇ ਰਖੇ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੋ ਦਰਸਨ ਤਜੈ, ਰਕਤ
ਬਸਤ੍ਰ ਤਜੈ, ਮਨ ਕੋ ਅਸਬੰਭ ਰਖੇ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੇ ਹਾਥ ਕਾ ਅੰਨ ਜਲ ਨ ਛਕੇ,
ਇਤਯਾਦਿ ਧਰਮ ਚਾਰੋਂ ਆਸ਼੍ਰਮੋਂ, ਕੇ ਲੀਏ ਕਹੇ ਹੈਂ, ਸੋ ਯਥਾ ਬਿਧਿ ਕਰਿ ਸਮਝ
ਲੇਵੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਮੇਂ। ਸ੍ਰੀ ਵਾਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਹਾਇ।

(੬) ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਹਜ਼ੂਰੀ, ਭਾਈ ਚਉਪਾ ਸਿੰਘ ਛਿੱਬਰ

ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਅਥਿਨਾਸੀ ਜੀ ਕਾ ਸਚਨ ਹੈ, ਜੋ ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ, ਸਰਬਤਿ ਨੂੰ ਰਹਿਤ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਮਾਵਣੀ ਪਰਵਾਨ ਹੈ। ਇਹ ਜੋ ਮੁਕਤੇ ਸਿਖ ਗੁਰਮੁਖ ਸਰੋ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਅਥਿਨਾਸੀ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰਿ ਹੋਸਨਿ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਬਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਏਕ ਰਹਿਤਨਾਮੇ ਕਾ ਚਿੰਠਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੋਵੇ, ਸੋ ਗੁਰੂ ਕੀ ਰਹਤ ਪਰ ਚਲੇ। ਰਹਿਤ ਸਿਖ ਕੀ ਇਹੁ ਹੈ:

ਸ੍ਰਾਮੇ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਕੀ ਕਾਣ ਨਾ ਕਰੇ, ਆਪਣੇ ਗੁਰਾਂ ਕੇ ਬਚਨ ਮੰਨੇ। ਅੱਗੇ ਜੋ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਸੋ ਆਪਣੇ ਗੁਰਾਂ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਸਾਖ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਹੈ ਗ੍ਰੰਥ ਬੀਚ:

ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ ਦਿਉਹਾਡੀ ਸਦ ਵਾਰ

ਜਿਨਿ ਮਾਨਸ ਤੇ ਦੇਵਤੇ ਕੀਏ ਕਰਤ ਨ ਲਾਗੀ ਬਾਰ।

ਤਾਂ ਹੋ ਲੋਕ ਅਰੁ ਪਰਲੋਕ ਬੀਚ ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਹੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਸੋ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਰਹਿਤ ਰਖਣੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ। ਜੋ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਹਜ਼ੂਰੀ ਦੀਦਾਰ ਵਾਸਤੇ ਆਵਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਖਾਂ ਮੁਕਤਿਆਂ ਪਾਸ ਦੀਦਾਰ ਜਾਵਨ, ਤਾਂ ਸਿਖ ਮੁਕਤੇ, ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖੀ ਕਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨ। ਜੋ ਸਿਖ ਵਾਸੀਆਂ ਵਾਲੇ ਆਵਨ ਇਹੁ ਰਹਿਤ ਮੰਨਕੇ ਚਲੇ ਜਾਵਨ। ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਸਿਖ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਕਲਪ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਬਹੁਤ ਸਿਖਾਂ ਵਿਚ ਟੁਰੀ। ਜੋ ਮੁਕਤੇ ਸਿੰਘ ਏਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੈਨਿ—ਜੋ ਸਿਖ ਨਾਲਿ ਨਾਤਾ ਕਰੈ। ਨਾ ਦੇਖੇ ਖੜੀ, ਨਾ ਦੇਖੇ ਸੂਦ ਕਿ ਵੇਸ਼ ਹੈ। ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਕਾ ਦੇਖੈ, ਜਾਤਿ ਬਰਨੁ ਨ ਦੇਖੈ। ਅਤੇ ਜੰਝੂ ਟਿੱਕਾ ਧੋਤੀ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਮ ਕੋਈ ਨ ਕਰੈ। ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੇ, ਕਾਰਜ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਾ ਸੱਦੇ। ਅਨੰਦ ਪੜ੍ਹ ਲਏ, ਤੁਰਕ ਦੀ ਸੰਗਤ ਭੇਟਾ ਨਾ ਕਰੈ। ਏਹੁ ਚਰਚਾ ਬਹੁਤ ਹੋਈ। ਮੁਸੱਦੀਆਂ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਂ ਆਖਿਆ, ਜੋ ਮੁਕਤੇ ਸਿਖ ਏਹੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੈਨਿ। ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਾਲਿ ਆਖਦੇ ਹੈਨਿ। ਤਾਂ ਮੁਸੱਦੀ ਸਿਖ ਜੋ ਭਲੇ ਹੈਸਨ, ਸੋ ਮੁਕਤਿਆਂ ਸਿੰਘਾਂ ਪਾਸ ਆਏ, ਅਰੁ ਕਹਿਆ, 'ਤੁਮ ਕਿਸ ਬਾਤ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਤੇ ਹੋ?' ਤਾਂ ਮੁਕਤਿਆਂ ਸਿਖਾਂ ਆਖਿਆ, 'ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਸਹੁ। ਪੰਥ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲੋਂ ਜੁਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰਹਿਤ ਭੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਜੁਦਾ ਹੈ।' ਮੁਸੱਦੀਆਂ ਸਿਖਾਂ ਆਖਿਆ, 'ਤੁਸੀਂ ਹੱਛੀ ਆਖਦੇ ਹੋ। ਪਰ ਗੁਰਾਂ ਕੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਆਖਹੁ, ਤਾਂ ਸਭ ਮੰਨਣਗੇ। ਬਿਨਾਂ ਖਾਵੇਦ ਬਚਨ ਸਿਖ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਤੁਸੀਂ ਹਜ਼ੂਰਿ

ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਜੋ ਸਿਖ ਸਰਬ ਮੰਨ ਲੈਸਨਿ।' ਤਾਂ ਸਿਖਾਂ ਮੁਕਤਿਆਂ ਇਕ ਕਾਗਦ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਰਹਿਤ ਦਾ ਮੁਸੱਦੀਆਂ ਕਹਿਆ, 'ਹਜ਼ੂਰਿ ਰੋਬਰੋ ਖਾਵੰਦ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਇ ਸੁਣਾਵਾਂਗੇ। ਅਗੈ ਜੋ ਹੁਕਮੁ ਕਰਹਿਗੈ, ਸੋ ਪਰਵਾਨ।' ਤਾਂ ਮੁਕਤਿਆਂ ਆਖਿਆ, 'ਸਮਾਂ ਦੇਖ ਕੈ ਸੁਣਾਵਣਾ।' ਮੁਸੱਦੀਆਂ ਕਹਿਆ, 'ਸਮਾਂ ਦੇਖ ਕੈ ਸੁਣਾਵਾਂਗੇ। ਪਰ ਖਾਵੰਦ ਸਭਨਾਂ ਘਟਾਂ ਕਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਜੇ ਖਾਵੰਦ ਉਪਰਿ ਦਸਖਤ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਪਰਵਾਣ ਹੋਸੀ।'

ਸੋ ਮੁਸੱਦੀ ਸਿਖ ਲੈ ਆਏ। ਸਮਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਾਗਦ ਪੜ੍ਹਿ ਸੁਣਾਇਆ ਤਾਂ ਬਚਨ ਹੋਇਆ:

'ਅਸਾਂ ਪੰਥ ਧਰਮ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਭਰਿਸ਼ਟ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ।' ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਕਾ ਬਚਨ ਹੈ:

'ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸਭ ਇਕ ਵਰਨ ਹੋਇ ਧਰਮ ਕੀ ਗਤਿ ਰਹੀ।'

ਬਚਨ ਹੋਇਆ:

'ਚਾਰੇ ਬਰਨ ਏਕੋ ਭਾਈ। ਗੁਰੂ ਕਾ ਨਾਤਾ ਚਹੁ ਬਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਇਕੋ ਜੇਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਵਿਕਲਪ ਨਾਹੀ ਕੋਇ।'

ਬਚਨ ਹੋਇਆ:

'ਮੁਕਤੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਨ, ਇਹ ਕਰਨ ਸੋ ਪਰਵਾਨ।'

ਬਚਨ ਹੋਇਆ ਮੁਕਤਿਆਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ, ਰਹਿਤ ਦਾ। 'ਭਾਈ। ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਾਖ ਨਾਲਿ ਰਹਿਤ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਬਣਾਵੇ।' ਤਾਂ ਮੁਕਤਿਆਂ ਕਹਿਆ, 'ਜੀ। ਜੰਤ ਹਾਂ ਆਸੀ, ਤੂੰ ਹੈ ਖਾਵੰਦ, ਤੇਰੇ ਹਿਦੇ ਕੀ ਕਿਆ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ?'

ਬਚਨ ਹੋਇਆ 'ਤੁਸਾਡੀਆਂ ਗਸਨਾ ਉਪਰਿ ਹਉਂ ਹਾਂ। ਬੁੱਧਿ ਨਾਲ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਕੀ ਸਾਖ ਨਾਲ ਸਬਦ ਲਿਖੋ।'

ਤਾਂ ਮੁਕਤਿਆਂ ਭੈਮਾਨ ਹੋਇਕੈ, ਸਿਖੀ ਦੀਆਂ ਰਹਿਤਾਂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦੀ ਸਾਖ ਨਾਲ ਲਿਖੀਆਂ। ਸੱਤਵੇਂ ਦਿਨ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰਿ ਲੈ ਆਏ। ਬਚਨ ਹੋਇਆ: ਪੜ੍ਹਿ ਸੁਣਾਓ, ਤਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਪੜ੍ਹਿ ਸੁਣਾਇਆ।

ਤਾਂ ਬਚਨ ਹੋਇਆ: 'ਹੱਛਾ ਲਿਖਿਆ ਜੇ। ਕੁਛੁ ਬੋਝਾ ਹੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ ਜੋ ਸੁਣਕੇ ਸਹੀ ਪਾਇ ਦਿਤੀ। ਤਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਸੰਮਤੁ ਸਤਾਰਾਂ ਸੋ ਸਤਵੰਜਾ, ਜੇਠ ਦਿਨ ਸੱਤਵੀਂ। ਬਚਨ ਹੋਇਆ ਜੇ ਕੋ ਨਕਲ ਉਤਾਰੇਗਾ, ਸੋ ਸਹੀ ਪਵਾਇ ਲੈਣੀ। ਏਹੁ ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਹਜ਼ੂਰੀ ਹੈ ਜੋ ਕੋਇ ਸਿਖ ਹੋਵੇਗਾ ਸੋ ਹੋਰੁ ਮਨੋ ਉਕਤਿ ਨਾਲ ਨਾ ਰਲਾਵੇਗਾ। ਮ੍ਰਿਜਾਦਾ ਨਾਲਿ ਤੁਰੇਗਾ, ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਸਿਖਾਂ ਬਿਚਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਅੜੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ।

ਅਥ ਰਹਿਤ

ਗੁਰ ਪ੍ਰਮਾਣ—'ਰਹਤ ਰਹਿਤ ਰਹਿ ਜਾਇ ਬਿਕਾਰਾ।' ਜਿਸ ਰਹਿਤ ਕੀਤਿਆਂ ਬਿਕਾਰ ਨਾ ਹੋਵਨਿ ਤਿਸਕਾ ਨਾਮ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਸਾਖ ਗਰੰਥ ਜੀ ਕੀ:

'ਐਸੀ ਰਹਿਤ ਰਹਉ ਗੁਰ ਪਾਸਾ।'

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਐਸੀ ਰਹਿਤ ਦੀ ਖੋਜਣਾ ਕਰੇ, ਜੇਹੜੀ ਰਹਿਤ ਸਾਹਿਬ ਖੁਸ਼ੀ ਆਵੈ। ਸਾਖ—‘ਕਹਿਤਿਉ ਕਹਤੀ ਸੁਣੀ ਰਹਿਤ ਕੋ ਖੁਸ਼ੀ ਨ ਆਇਓ।’ ਕਹਿੰਦੀ ਬਹੁਤ ਹੋ ਰਹਿਤ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਿਸੇ ਵਿਚਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਰਹਿਤ ਕੀ ਖੋਜਣਾ ਕਰੇ। ਤਬ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਹੋਇ ਹੈ।

ਜੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਹੋਇ ਕੇਸਧਾਰੀ ਅਥਵਾ ਸਹਜਧਾਰੀ ਸੋ ਪ੍ਰਾਤਾ ਸਮੇਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਅਥਵਾ ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ। ਪੰਜ ਵੇਰੀ ‘ਜਪੁਜੀ’ ਪੜ੍ਹੇ। ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਾ ਬਚਨੁ ਹੈ। ਪੰਜ ਵੇਰੀ ‘ਜਪੁਜੀ’ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨੇ ਕਰਿ ਬੁੱਧਿ ਉਜਲ ਹੋਂਦੀ ਹੈ। ਉਪਰੰਤ, ਹੋਰ ਬਾਣੀ ਕੰਠ ਹੋਇ, ਸੋ ਪੜ੍ਹੇ। ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਹਥ ਜੋੜ ਕਰਿ ਅਰਦਾਸਿ ਕਰੇ।

ਫੇਰ ਧਰਮਸਾਲਾ—ਜਿਥੇ ਕਥਾ ਸਬਦ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਪੜ੍ਹੀਐ ਤਹਾਂ—ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਹਾਥਿ ਵਿਖੇ ਫੁਛ ਲੈ ਕਰਿ ਜਾਏ ਫੁਲ, ਫਲ, ਪੈਸਾ, ਕਚੂਡੀ, ਦਾਣੇ, ਮੱਥਾ ਟੇਕੇ। ਫਿਰ ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰੇ, ਜੇਹੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇਵੇ।

ਜਦ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਖਾਵਣੈ ਆਵੈ ਤਾਂ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਏਕ ਗਰਾਸ ਅਰਪਨ ਕਰੇ, ਚਉਂਕੇ ਵਿਖੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਬੈਠੇ ਅਰਥ ਗੁਰੂ ਕੇ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਹੈ : ‘ਘਾਲ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥਹੁ ਦੇਇ। ਨਾਨਕ ਰਾਹ ਪਛਾਣਹਿ ਸੇਇ।’

ਜੇ ਗੁਰਾਂ ਕਾ ਸਿਖ ਹੋਇ ਫੇਰ ਰਹਿਰਾਸ ਸਮੇਂ ‘ਸਿ ਦਰੁ’ ਪੜ੍ਹੇ, ਧਰਮਸਾਲ ਵਿਖੇ ਜਾ ਕਰਿ। ਅਹੁ ਜੇਕਰਿ ਧਰਮਸਾਲ ਪਹੁੰਚ ਨਾ ਹੋਇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਘਰਿ ਬੈਠਉ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ। ਰਾਤੀ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਛਕੇ, ਧਰਮਸਾਲ ਵਿਖੇ ਜਾਇ ਬੈਠ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ—ਗੋਬਿੰਦ ਕਾ ਜਸੁ ਸੁਣੈ। ਪ੍ਰਮਾਣ :

‘ਪਹਿਲੀ ਰਾਤੀ ਫੁਲੜਾ ਫਲ ਭੀ ਪਛਾ ਰਾਤਿ।

ਜੇ ਜਾਰੰਨਿ ਲਹੰਨਿ ਸੇ ਸਾਈ ਕੰਨੋ ਦਾਤਿ।’

ਜੇਕਰ ਸਿਖ ਕਬੀਲਦਾਰ ਹੋਇ ਤਾਂ ਇਸਕ੍ਰੀ ਸਾਬ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਰ ਤੇ ਪਿਛਲਾ ਪਹਿਰ (ਰਾਤਿ ਦੇ) ਸੰਗ ਨ ਕਰੇ। ਵਿਚਲੇ ਦੋ ਪਹਿਰ ਬਿਲਾਸ ਦੇ ਹੋਨਿ ਪਿਛਲੀ ਰਾਤਿ ਉਠ ਕੇ ਬੀੜੀ ਕਰੇ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ ਅਥਵਾ ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ। ਅਹੁ ਜੋ ਨਾਰੀ ਸਾਬ ਸੰਗ ਕਰੇ ਤਾਂ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਸਾਬ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ ਜ਼ਰੂਰ।

ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤਿ ਪੜ੍ਹੇ।

ਜੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਹੋਵੇ ਪੰਜਾਂ ਨਾਲਿ ਨਾਤਾ ਨ ਕਰੇ। ਵਰਤਣ ਭੀ ਨਾ ਕਰੇ—ਪਹਿਲੇ ਮੀਣੇ, ਦੂਜੇ ਰਾਮਰਾਈਏ, ਤੀਜੇ ਕੂੜੀਮਾਰ, ਚਉਥੇ ਭੱਦਣੀ, ਪੰਜਵੇਂ ਮਸੰਦ। ਭਾਵੇਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਰਬੰਧੀ ਹੋਨਿ ਤਾਂ ਭੀ ਇਹ ਨਿੰਦਾ ਕਰਕੇ ਦੁਸ਼ਟ ਹੋਏ ਹੋਨਿ। ਜੇਸੇ ਦਰਖਤ ਵਿਚਹੁ ਫਲ ਪਤ੍ਰ ਟਾਸ ਨਿਕਸਦੇ ਹੋਨਿ ਅਤੇ ਕੰਡੇ ਭੀ ਵਿਚਹੁ ਹੀ ਨਿਕਸਦੇ ਹੋਨਿ। ਸੋ ਏਹੁ ਕੰਡੇ ਹੋਨਿ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਸ਼ਰਾਬ ਨ ਪੀਵੇ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ :

‘ਐਸਾ ਮਦ ਮੂਲ ਨਾ ਪੀਜਦੀ ਜੇਕਾ ਪਾਰ ਵਸਾਇ।’

ਅਤੇ ਪੰਜਾਂ ਨਾਲਿ ਮੇਲ ਕਰੇ—ਕੱਛ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ, ਕੇਸ, ਬਾਣੀ, ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਵਸ ਲਗਦੇ ਬਿਖਿਆ ਕਾ ਵਟਜ ਭੀ ਨਾ ਕਰੇ।

੧. ਪਾਠ ਬੀੜਾ। ੨. ਭਾਖਾ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਬਿਖਿਆ ਨਾ ਪੀਵੈ। ਭਾਵੈਂ ਸਹਜਧਾਰੀ ਹੋਵੈ ਤਾਂ ਭੀ ਨਾ ਵਰਤੇ।
ਨਾ ਨਸਵਾਰ ਲੇਵੈ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਛਕਟੇ ਬੈਠੇ ਹਥ ਪੈਰ ਧੋਇ ਲਏ। ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਲੰਗਰ
ਵਿਚ ਜਾਏ ਅਦਬ ਨਾਲਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਾਵਦਾ ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਕਰੈ। ਕਿਸੈ ਆਏ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ
ਛਕਦਾ ਉਠੇ ਨਾਹੀ। 'ਮਤਿਨਾਮ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ'-ਆਖ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਾਏ, ਪ੍ਰਸਾਦਿ
ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਕਾ ਦਾਤਾ ਹੈ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਗੁਰਾਂ ਕੇ ਸਮ ਤੁਲ ਜਾਣੈ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਕੀ:

‘ਆਸਣ ਲੋਇ ਲੋਇ ਭੰਡਾਰੁ। ਜੋ ਕਿਛੁ ਪਾਇਆ ਸੁ ਏਕਾ ਵਾਰੁ।

ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੇ ਸਿਰਜਨਹਾਰੁ। ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਕੀ ਸਾਚੀ ਕਾਰ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਹੋਇਕੋ ਤੁਰਕਣੀ ਨਾਲ ਸੰਗ ਨਾ ਕਰੈ, ਤੁਰਕ ਨਾਲਿ ਦੋਸਤੀ
ਭੀ ਨਾ ਕਰੈ ਅਤੇ ਵਿਸਾਹੁ ਭੀ ਨਾ ਕਰੈ। ਤੁਰਕ ਦੇ ਹਥਹੂੰ ਪਾਣੀ ਨ ਪੀਵੈ। ਤੁਰਕ
ਨਾਲ ਰਲਿ ਨਾ ਸਵੈ। ਤੁਰਕ ਦੀ ਸੁਗੰਦ ਦਾ ਇਤਥਾਹ ਨ ਕਰੈ। ਤੁਰਕ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ
ਗਿਆਨ-ਚਰਚਾ ਸੁਣ ਕੇ ਮੋਹਿਤ ਨ ਹੋਇ। ਇਕ-ਸਫਾ ਬੈਠਿਆਂ ਤੁਰਕ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ
ਨ ਖਾਏ। ਜੇਹਾ ਨਾਲ ਰਲਿ ਖਾਧਾ, ਤੇਹ ਇਕ-ਸਫਾ ਬੈਠੇ। ਤੁਰਕ ਨੂੰ ਧਰਮ-ਕਰਮ,
ਗਉ-ਦੋਖੀ ਜਾਣੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਚਨੁ ਹੈ:

‘ਸਕਲ ਮਲੇਛ ਕਰਹੁ ਰਟਿ ਘਾਤਾ।’

ਜੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਹੋਇ ਸੋ ਪਰ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇਖੇ ਨਾਹੀਂ। ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ
ਸੰਗਤ ਨਾ ਬੈਠੇ। ਬਿਆਹੁ ਕਰੈ ਆਪਣੇ ਬਰਨ ਆਖੁਮੁ ਕੁਲ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਬਰਤਨ
ਕਰੇ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਿਖ ਨੂੰ ਦਾਗ ਲਗੇ ਸੋ ਕਰਮ ਨਾ ਕਰੇ। ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਕਾ
ਬਚਨ ਮੰਨੇ।

ਜੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਹੋਇ ਸੋ ਕੰਨਿਆ ਨ ਮਾਰੇ। ਅਤੇ ਨੜੀਮਾਰ, ਕੁੜੀ ਮਾਰ
ਨਾਲ ਨਾ ਵਰਤੇ। ਕੰਨਿਆ ਦੇ ਨਾ ਪੈਸੇ ਖਾਏ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ:

‘ਸਾਈ ਪੁੜੀ ਜਜਮਾਨ ਦੀ ਸਾ ਤੇਰੀ ਏਤ ਧਾਨ ਖਾਧੈ ਤੇਰਾ ਜਨਮ ਗਇਆ।’

ਏਹ ਬਚਨ ਪਰੋਹਿਤਾਂ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਕੰਨਿਆ ਆਪਣੀ, ਨੜੀਮਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਲੈਇ
ਲਏ। ਗੁਰੂ ਕਿਆਂ ਬਚਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਹੁਲ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ
ਦੀ ਮੰਜੀ ਦਾ। ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਪਤਾਸੇ ਪਾਏ ਜਪੁਜੀ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਪੜ੍ਹ
ਕੇ ਅਸਵਾ ਅਨੰਦ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਪਉੜੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪਿਆਵੇ। ਤਨਖਾਹ ਲੇਤੀ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਸਾਕ ਸਿਖ ਨਾਲ ਕਰੇ। ਦੇਣ ਲੇਣ ਦਾ ਲਾਲਚ ਨਾ ਕਰੇ,
ਹਾਣੁ ਦੇਖੇ, ਹੱਡ ਸੁੱਚਾ ਦੇਖੇ, ਮੱਥਾ ਮਿਲਦਾ ਦੇਖ ਲਏ।

‘ਮੂਲ ਜਾਣਿ ਗੱਲਾਂ ਕਰੈ, ਹਾਣ ਲਾਏ ਹਾਣ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਗਰੀਬ ਸਿਖ ਨਾਲ ਨਾਤਾ ਕਰੇ ਗੁਰੂ ਗੰਢ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਕੇਸ ਦਾੜੀ ਛੰਨੀਆਂ ਨਾਈਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਸਿਰ ਨ ਪਵਾਏ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਜੰਝੂ ਟਿੱਕੇ ਕੀ ਕਾਣ ਨ ਕਰੇ, ਕੇਸਧਾਰੀ ਨੂੰ ਜੰਝੂ ਟਿੱਕਾ ਕੇਸ
ਹੇਠਿ, ਸਹਜਧਾਰੀ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਹੈ। ਅਗੈ ਆਪਣੀ ਭਾਵਨੀ।

ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ, ਸਿਖ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਢੰਗ-ਸੁਆਰਥ ਦਾ ਕਾਰਜ ਬਣੇ ਸੇਵਕ ਨਾਲ
ਲੈਣ ਦਾ ਤਾਂ ਜੰਝੂ ਧਰ ਲਏ। ਕਾਰਜ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਉਤਾਰ ਛੱਡੇ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਸਿਖ ਦੀ ਟਹਲ, ਸੇਵਾ ਅਰਥ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਅਟਕਾਇ ਨਾਹੀ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਗਰੀਬ ਦੀ ਰਸਨਾ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਗੋਲਕ ਜਾਣੇ।

ਜੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ-ਟਹਿਲ ਕਰਣੀ ਦੂਟਾ ਨਛਾ।
ਜੇ ਜਗਤ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹੋਇਕੈ, ਗੁਰੂ ਸਰਨਿ ਆਵੈ ਤਾਂ ਦੂਟਾ ਮਰਾਤਬਾ।

ਜੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਰਥ-ਸੰਕਟ ਬਣ ਜਾਏ ਤਾਂ ਪਿਛਲੀ ਰਾਤੀਂ ਜਪੁ ਜੀ
ਦਾ ਭੋਗ ਪੰਜ ਵਾਰੀ ਪਾਏ ਪਿਆਨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਕਰੇ। ਸਿਖਾਂ ਪਾਸਹੂੰ ਹੋਥ ਜੁਡਾਏ।
ਜਖਾ ਸ਼ਕਤਿ ਸੇਵਾ-ਟਹਲ ਕਰੈ। ਵਾਹਗੁਰੂ ਆਸਾਨ ਕਰੈ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
ਦੀ:

‘ਸਤਿਗੁਰੂ ਤ੍ਰਿਪਤੇ ਗੁਰਸਿਖ ਮੁਖਿ ਪਾਇ।’

ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ ਤਾਂ ਦੁਖ ਕਿਉਂ ਰਹਿਣਾ ਹੈ?

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣੇ। ਸੁਥਾਨ ਦਾ ਬੀਜਿਆ ਸਫਲ
ਹੋਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ ਬੀਜੇ। ਸਾਖ: ‘ਕਲਰਿ ਖੇਡੀ ਬੀਜੀਐ, ਕਿਉਂ
ਲਾਹਾ ਪਾਈਐ?’ ਸਾਖ:

‘ਅਭਿਆਗਤਿ ਏਹ ਨ ਆਖੀਅਨਿ ਜਿਨ ਕੇ ਚਿਤ ਮਹਿ ਭਰਮੁ।

ਤਿਨ ਕੇ ਚਿਤੇ ਨਾਨਕਾ ਭੇਹੋ ਜੇਹਾ ਧਰਮ।’

‘ਖੇਤ ਪਛਾਣੈ ਬੀਜੈ ਚਾਨੁ। ਸੋ ਖੜੀ ਦਰਗਹਿ ਪਰਵਾਨੁ।’

ਖੜੀ ਕਿਸ ਦਾ ਨਾਮੁ ਹੈ। ਸੋ ਸੁਣੋ: ਖੇਤੋ ਪਾਪਾਂ ਕਾ ਨਾਮੁ ਹੈ। ਪਾਪਾਂ ਦਾ
ਜੋ ਵੇਰੀ ਹੋਇ ਸੋ ‘ਖਤਰੀ’ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਲੈਣ ਵਾਲਾ, ਸੋ ‘ਅਰਥੀ’। ਸੋ ਭੀ
ਅਰਥੀ ਧਾਨੁ ਕੁਧਾਨੁ ਕਉ ਦੇਖੇ। ਜੈਸਾ ਧਾਨੁ ਪਾਈਏ ਤੈਸੀ ਬੁਧਿ ਹੋਇਗੀ। ਸਾਖ:

‘ਮਾਣਸ ਖਾਣੇ ਕਹਹਿ ਨਿਵਾਜੁ।

ਛੁਹੀ ਵਗਾਇਨਿ ਤਿਨਿ ਗਲਿ ਤਾਹੁ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਠਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨਾ ਕਰੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ੁ ਨਾ
ਲਏ—ਤੁਹਕ ੧। ਜੋਹੀ ੨। ਪਗ-ਲੰਥਾ ੩। ਸਿਰ-ਪੁੱਥਾ ੪। ਲਿਟੀਆ ੫।
ਧੁੜੀਆ ੬। ਟੁਪੀਆ ੭। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ੮। ਏਹੁ ਆਪਣਾ ਧਰਮੁ ਦਸਣਹੀ ਅਗਲੇ ਦਾ
ਖੋਹਣਹੀ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ‘ਪੁਜਾਰੀ’ ਹੋਵੇ। ਗੁਰੂ ਕੀ ਅੰਸੁ ਨ ਪਾਵੈ ਅਹੁ ਨਾ ਚੁਰਾਵੈ।
ਇਨ ਕੇ ਖਾਏ ਤੇ ਬੁਧਿ ਨਸ਼ਟ ਹੋਂਦੀ ਹੈ। ਮਾਨੀ ਕਸਬੀ ਆਦਿ ਭੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਕਾਮੀ,
ਕ੍ਰੋਧੀ, ਨਿੰਦਕ, ਅਹੰਕਾਰੀ ਭੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ:

‘ਅਵਥਧਿ ਸਭੇ ਕੀਤੀਅਨਿ ਨਿੰਦਕ ਕਾ ਦਾਰੂ ਨਾਹਿ।’

੧. ਲਿਟਾਂ ਵਾਲਾ ਜਟਾਧਾਰੀ। ੨. ਟੋਪੀ ਧਾਰੀ।

ਹੋਰ ਸਾਖ :

‘ਭੁਲੇ ਮਨ ਮੇਰੇ ਕਪਟ ਨ ਕੀਜੈ। ਅਤਿ ਨਿਬੇਰਾ ਤੇਰੇ ਜੀਅ ਪਹਿ ਲੀਜੈ।’
ਦਾਨ ਦੀ ਅੰਸੁ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਜੋਗ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਆਪ ਕਉ ‘ਭਾਈ’ ‘ਮਹੰਤ’ ਨਾ ਅਖਾਏ। ਸਾਖ :

‘ਆਪਸਿ ਕਉ ਜੋ ਭਲਾ ਕਹਾਵੈ। ਤਿਸਹਿ ਭਲਾਈ ਨਿਕਟਿ ਨ ਆਵੈ।’
ਕਪਟੀ ਨਾ ਹੋਵੈ। ਇਸ ਮਾਨ-ਵਡਿਆਈ ਨੇ ਮਸੰਦਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਿਖ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਹੋਵੈ, ਅਥਵਾ ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿਚ
ਹੋਵੈ, ਸੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਕੀ ਅੰਸੁ ਸੁਥਾਨ ਲਾਏ। ਬਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਲਗਾਏ। ਸਾਖ
ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ :

‘ਵਦੀਅਹਿ ਹੱਥ ਦਲਾਲ ਕੇ, ਮੁਸਫੀ ਏਹ ਕਰੇਇ।’

ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਜਿਥੇ ਪੰਜ ਸੱਤ ਗਲਿ ਬੈਠਣ, ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਚਰਚਾ ਵਾਰਤਾ
ਕਰਨ। ਸਾਖ :

‘ਜਿਥੇ ਸਾਧ ਸੇਤ ਹੋਵਹਿ ਇਕਤ੍ਰ। ਹਰਿ ਜਸ ਗਾਵਹਿ ਨਾਦ ਕਬਿਤ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਕੋਸਧਾਰੀ ਅਥਵਾ ਸਹਜਧਾਰੀ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਛਡ ਕੇ, ਹੋਰ
ਭਾਵੇਂ ਕੋਹਾ ਹੋਇ, ਗੁਰੂ ਨਾ ਧਾਰੇ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਕਹੇ ਕਹਾਏ ਚੰਗੇ-ਮੰਦੇ ਭੁਲੇ ਨਾਹੀ।

ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦੀ :

‘ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੇ ਭੁਲਿਆਂ ਵਿਆਪਨਿ ਸਭੇ ਰੋਗ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਕਿਸੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਕਲਪਾਏ ਨਾਹੀ। ਸਿਖ ਦੀ ਮਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਲਹੁ
ਤਾਈ ਹੈ। ਸਾਖ :

‘ਮੇਰੀ ਬਾਂਧੀ ਭਗਤ ਛਡਾਵੈ ਬਾਂਧੇ ਭਗਤ ਨ ਛੂਟੇ ਮੋਹਿ।

ਏਕ ਸਮੇਂ ਮੋ ਕਉ ਗਹਿ ਬਾਂਧੇ ਤਉ ਭੁਨਿ ਮੋ ਪੈਂ ਜਬਾਬੁ ਨ ਹੋਇ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਜੋ ਗੁਰਾਂ ਕੇ ਅਸਥਾਨ ਪਰ ਬੈਠਾ ਹੋਇਗਾ, ਤਾਂ ਐਸਾ ਸੁਭਾਵ
ਰਖੇ, ਜੋ ਸਦਾ ਦਿਆਲ ਕਿਰਪਾਲ, ਦਇਆ ਸੰਜੁਗਤ ਹੋਇ। ਕ੍ਰਿਪਨਾ ਨਾ ਹੋਇ।
ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨਾ ਕਰਦਾ ਜਾਏ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਸਿਰੀ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਅਦਬ ਕਰੇ : ਪੂਜਾ ਕਰੈ। ਆਪਿ ਸਾਹਿਬ
ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਕਰਦ ਭੇਟ ਕੀਏ ਧਿਨਾਂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨ ਛਕੇ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਦਾਨ—ਪੁੰਨ, ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪੁਰਬ, ਹੋਰ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰੇ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਅਰਥ।
ਸੋ ਮਾਨੀ ਹੋਇਕੇ ਮੂੰਹ ਨ ਆਖੇ। ਹੋਲਾ ਹੋਛਾ ਨਾ ਹੋਇ। ਸਾਖ :

‘ਜੇ ਲੋੜਹਿ ਚੰਗਾ ਆਪਣਾ ਕਹਿ ਪੁੰਨਹੁ ਨੀਚੁ ਸਦਾਈਐ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਜਗਿਆਸੀ ਹੋਇ। ਸੋ ਨਿਹਵੈਰ, ਨਿਹਕਾਮ, ਨਿਰਮਾਨ,
ਨਿਰਲੋਭ, ਹਿੰਸਾ ਤੇ ਰਹਿਤ, ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਹੇਤ ਨਾ ਕਰੇ। ਗੁੱਸਾ ਮੂਲ
ਨ ਕਰੇ। ਪ੍ਰਮਾਣ :

‘ਹੰਸੁ ਹੇਤੁ ਲੋਭੁ ਕੋਪੁ ਚਾਰੇ ਨਦੀਆਂ ਅਗਿ।

ਪਵਹਿ ਦਝਹਿ ਨਾਨਕਾ ਤਰੀਐ ਕਰਮੀ ਲਗਿ।’

੧. ਸੂਮ ੨. ਤਲਵਾਰ, ਭੋਗ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਸਹਜਧਾਰੀ, ਭੱਦਣ ਨਾ ਕਰਾਏ। ਜੋ ਕੋਈ ਸਿਖ ਸਬੰਧੀ ਚਲਿ ਜਾਏ, ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰਾਏ। ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਪ੍ਰਸਾਦ ਲੈ ਜਾਏ। ਇਸਨਾਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦ ਵਰਤਾਏ, ਸੋਗ ਭੋਨਿ ਆਵਣਾ, ਕ੍ਰਿਆ-ਕਰਮ ਆਪਣੀ ਭਾਵਣਾ। ਹਰਿ ਸਰ ਫੁਲ ਪਾਏ। ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਹੋਏ ਰਹਿਣ। ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਕਾ ਭੋਗ ਪਵਾਏ। ਦਿਨਾਂ ਦਸਾਂ ਯਾਰਾਂ ਵਿਖੇ, ੧੬ ਤਥਾ ੧੫ ਤਥਾ ੧੭ ਦਿਨਾਂ ਵਿਖੇ ਪਾਠ ਕਰਾਏ। ਹੋਰ ਜਗਤ-ਚਾਲ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰਾਏ, ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਵਾਸਤੇ, ਪਿਛੇ ਜੋੜ-ਪੁਰਖ ਕਰੇ ਜਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਪੁਆਏ, ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਰਵਾਏ। ਜੋ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦਾ ਵਾਸਾ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਵਿਖੇ ਹੋਇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਪਿਛੇ ਸਰਾਧ ਪਿਆਹ ਕਰੇ। ਸੋ ਪ੍ਰਾਣੀ ਸਿਖ ਹੋਇ ਤਾਂ ਸਿਖ ਨੂੰ ਪੂਜੈ, ਦਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਦੇਵੇ। ਸਿਖ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਪਰਸਾਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਅਥਵਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਦੇਵੇ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਕਿਰਤ ਦੇ ਨਵੇ ਵਿਚਹੁ ਦਸਵੰਧ ਗੁਰੂ ਕਾ ਦੇਵੈ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਅਰਥ ਲਗਾਏ। ਪਰਸਾਦਿ ਛਕਾਏ।

ਹਜ਼ੂਰ ਸਿਰੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਜੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਇਕ ਸਿਖ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ 'ਜੀ ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਮੇਰੇ ਬੇਟੀ ਕਾ ਸੁਆਰਥ ਹੈ ਜੀ। ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਪੱਲੇ ਸੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਲੂਮ ਹੈ।'

ਬਚਨੁ ਹੋਆ.....'ਸਾਕ ਕਿਸ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹਈ?' ਜੀ, 'ਸਿਖ ਨਾਲ'। ਤਾਂ ਬਚਨੁ ਹੋਆ ਧਰਮਚੰਦ ਖਜ਼ਾਨਚੀ! ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸਿਖ ਦਾ ਕਾਰਜ ਉਜਲਾ ਕਰ ਦੇਣਾ। ਤਾਂ ਧਰਮ ਚੰਦ ਵੀ ਆਪ ਬੈਠ ਕੇ ਜੋ ਲਗਾ ਸੋ ਸਿਰਕਾਰੋਂ ਲਾਇਕੈ ਕਾਰਜ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਸਿਖ ਆਪਣਾ ਪਰਸਾਦੀ ਦਾ ਲੋਭ ਭੀ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਕੀ ਅੰਸ਼ ਤੇ ਡਰਿਆ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਜੁਠਾ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਨਾ ਦੇਵੈ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਸਹਜਧਾਰੀ, ਰੋਮ ਕੈਚੀ ਨਾਲ ਉਤਰਾਵੇ, ਚਿਹਰਾ ਜ਼ਹੁਰ ਸਾਬਤ ਰਖੇ। ਦੀਦਾਰ ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਦੇਹੀ ਦੇ ਰੋਮ ਨ ਲੁਹਾਏ। ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਹੋਇ ਤਾਂ ਭੀ ਪਾਕੀ ਹੁਕੀ ਨਾ ਕਰਾਏ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਵਣਜ ਵਪਾਰ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਬੰਧ ਸਿਖ ਨਾਲ ਉਚਾ ਨੀਵਾਂ ਨਾ ਬੈਲੇ, ਤਾਂ ਬਖਸ਼ਾਇ ਲਏ। ਗਤਿ ਵਿਚ ਨਾ ਪਾਏ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਮੰਨਤ ਰਖੇ ਨਾਹੀ, ਹੋਂਦੇ ਥਲ ਦੇ ਛੋਡੇ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਸਿਖ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਚੁਗਲੀ, ਦਗਾ ਬਖੀਲੀ ਨਾ ਕਰੇ।

ਕਿਸੇ ਦੀ ਕਿਰਤ ਲਗੀ ਦੇਖ ਕੇ, ਅਥਵਾ ਮਾਇਆ, ਪਰਵਾਰ ਸੁਖ ਦੇਖ ਕੇ, ਦੁਖੀ ਨਾ ਹੋਇ। ਬੀਰਖਾ ਨਾ ਕਰੇ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ:

'ਅਹਿਰਖਵਾਦ ਨ ਕੀਜੇ ਰੇ ਮਨ। ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਕਰਿ ਕਰਿ ਲੀਜੇ ਰੇ ਮਨ।'

ਹੋਰ ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ:

'ਨਿੰਦਕ ਕੀ ਗਤਿ ਕਤਹੂ ਨਾਹੀ।'

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਪੜਦਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨ ਉਘਾੜੇ, ਘਾਤੀ ਨ ਹੋਇ।

ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਦੇ ਘਰ ਲੜਕਾ ਜਨਮੇ, ਤਾਂ ਗੁੜਤੀ ਵਿਚ ਪੰਜਾਂ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਧੋਇ ਕਰਿ ਪਾਹੁਲ ਪਾਏ। ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਕਾ ਕਰਕੇ ਦੀਦਾਰ ਲਏ। ਜੇਕਰ ਕੋਸ ਧਾਰੀ ਕਰਨਾ ਹੋਇ ਜਨਮ ਦੇ ਨਾਲ ਰਖੇ। ਨਾਉਂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਲੈਕਰਿ ਰਖਾਏ। ਹੀਤਾਂ ਕਰੇ, ਦਹੀ ਪਾਇ ਨੁਵਾਲੇ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਹੱਥੋ-ਪਾਈ, ਲੜਾਈ ਕਿਸੇ ਨਾਲਿ ਨਾ ਕਰੇ। ਆਪਣਿਆਂ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਅਬਰੋਹਿ ਵਲ ਦੇਖੇ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਚੰਗੀ ਚੋਖੀ ਵਸਤੁ ਇਕੱਲਾ ਨਾ ਖਾਏ, ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੰਡ ਕਰਿ ਖਾਏ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਪੋਥੀ ਲਿਖ, ਪੜ੍ਹਕੇ ਵੇਚੇ ਨਾਹੀ। ਭੋਟ-ਮੋਖ। ਵੇਚੀ ਵਸਤੁ ਨਾਲ ਸਾਕ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ:

‘ਪ੍ਰਿਗੁ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਿਆ ਜੋ ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਵੇਚਹਿ ਨਾਉ।

ਖੇਤੀ ਜਿਨ ਕੀ ਉਜਤੀ ਖਲਵਾੜੇ ਕਿਆ ਸਾਉ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਰਹੇ। ਪਰਾਇਆ ਧਰਮ ਨਾ ਕਰੇ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ:

‘ਗੁਰੁ ਬਿਨੁ ਅਉਰ ਨ ਜਾਣਹੁ ਕੋਈ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਪਰਉਪਕਾਰ ਨੂੰ ਢਿੱਲ ਨ ਕਰੇ। ਜੇਕਰ ਆਪਣੀ ਵਾਸੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦਾ ਢੰਗ ਸੁਆਰਥੁ ਪਵੈ ਪਰਨੇ ਤਥਾ ਮਰਨੇ ਦਾ, ਤਾਂ ਤੰਬੋਲ ਪਗੜੀ ਪਹਿਲੈ ਗੁਰੂ ਕੇ ਵਲੋਂ ਸਿਖ ਨੂੰ ਸਿਖ ਕਰਿ ਦੇਵਨਾ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਲਿਖਾਰੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਪੋਥੀ, ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਲਿਖਕੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਦੇਵੇ। ਪ੍ਰੇਮ ਭੋਟ ਲਏ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ:

‘ਹਰਿਜਸ ਲਿਪਹਿ ਬੇਅੰਤ ਸੋਹਹਿ ਜੇ ਹਥਾ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਜੋ ਧਰਮਸਾਲੀ ਹੋਵੇ, ਸੋ ਕੈਸਾ ਹੋਵੇ? ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਨਿਰਲੋਭੀ ਹੋਇ, ਨਿਰਅਭਿਮਾਨੀ ਹੋਵੇ, ਜਤੀ ਸਤੀ ਹੋਵੇ, ਪਰਸੁਆਰਥੀ, ਧੀਰਜੀ, ਉਦਾਰ, ਦਯਾਵਾਨ, ਪਤਵਾਨ, ਤਪੀਆ, ਅਨਿੰਦ, ਰਹਿਤਵਾਨ, ਮਤਸਰ ਬਿਨਾਂ, ਪੜਦੇ ਕੱਜ, ਸੁਚੇਤ, ਦੇਹੀ ਪਵਿਤ੍ਰ, ਟਹਿਲ ਕਰਿ, ਵੰਡ ਖਾਇ, ਪਰਦੇਸੀ ਸਿਖ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਵਸਤੁ ਦੀ ਸੁਚੇਤੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਤਨੈ ਗੁਣ ਹੋਵਣ, ਦਰਦਵੰਦ ਹੋਵੇ, ਜੋ ਧਰਮਸਾਲੀਆ ਹੋਵੇ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ:

‘ਮਿਹਿ ਨਿਰਗੁਨਿ ਦੀਜੈ ਥਾਉ ਸੰਤ ਧਰਮਸਾਲੀਐ।’

ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਵਾਸੀ ਵਾਲੇ ਐਸੇ ਸਿਖ ਧਰਮਸਾਲੀਏ ਦੀ ਗੌਰ ਕਰਨ, ਢੰਗ ਸੁਆਰਥ ਵਿਚ ਪਲ ਪਲ ਅਰਦਾਸ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਰਨੀ, ਅਤੇ ਧਰਮਸਾਲੀਏ ਦੀ ਸਮੂਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ।

ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿਚ ਜਨਾਨਾ ਘਰ ਨ ਹੋਵੇ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਘਰਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਗਰੀਬ, ਅਰਥੀ, ਭਜਨਵਾਨ ਰਹਿਣ, ਵਿਕਾਰੀ ਨਾਹੀ ਚਾਹੀਐ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ:

‘ਕਲੀ ਅੰਦਰਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿੰਨਾ ਦਾ ਅਉਤਾਰ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਸਿਖਾਂ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਪੋਥੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਬਦ ਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਸਿਖਾਏ। ਪੀਰ ਮਸੰਦ ਨਾ ਬਣਾਏ। ਗੁਰੂ ਕਾ ਨਾਤਾ ਜਾਣੈ, ਬੁਰਾ ਨ ਤੱਕੇ। ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ (ਸਿਖ ਦੀ) ਟਹਿਲ ਸੇਵਾ ਅਦਬ, ਭਾਉ ਕਰੇ, ਪਿਤਾ ਸਮਾਨ ਜਾਣੇ। ਜੇ ਸਿਖ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਮੰਦੀ ਨਦਰ ਕਰਿ ਦੇਖੇ, ਸੋ ਗੋ-ਹੰਤਾ ਹੈ, ਸਿਖ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਹੋਇਕੈ, ਸਿਖ ਦੇ ਬਾਲ ਬੱਚੇ, ਧਨ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਧੂਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨ ਤੱਕੇ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਜੇ ਅਰਥੀ (ਹੋਵੈ) ਜੋ ਸਿਖ ਦੇ ਘਰੋਂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਰੇ, ਸੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਮਾਨ ਜਾਣੈ। ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਨਵਾਂ ਭੋਜਨ ਫੁਲ, ਫਲ, ਅਨਾਜ ਆਦਿ ਲੈ ਕਰ ਪਹਿਲੇ ਸਿਖ ਦੀ ਰਸਨੀ ਚੜ੍ਹਾਇ ਲਏ, ਤਾਂ ਪਿਛੋਂ ਆਪ ਖਾਏ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਹੋਇਕੈ, ਸਿਖ ਉਪਰਿ ਸੱਟ ਨ ਕਰੇ। ਸਿਖ ਦੇ ਹਤ ਕੀਏ ਨਰਕ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਲ-ਹੱਤਿਆ, ਸੋ ਭਾਰੀ ਹੈ। ਕੈਰਵ ਗਲੇ, ਇਸੇ ਹਤਿਆ ਕਰਿ। ਇਕ ਗੋਤੁ ਕਲ ਹੈ, ਇਕ ਗੁਰੂ ਕਲ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਮੁਸੱਦੀ—ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਵਿਚ ਹੋਵਨ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਭੋ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਮਾਫ਼, ਇਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤ੍ਰਿਹੁ ਬਿਨਾ—ਇਕ ਕੰਨਿਆ-ਹਤ, ਦੂਜਾ ਭੱਦਟ, ਤੀਜਾ ਬਿਖਿਆ (ਤਮਾਕੂ) ਇਹੁ ਨ ਕਰਨ, ਹੋਰ ਕਰਨ ਤਾਂ ਬਖਸ਼ਾਇ ਲੈਣ।

ਜੇ ਕਿਸੇ ਸਿਖ ਦਾ ਕਾਰਜ ਆਇ ਬਣੈ, ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵਣਾ। ਹੋਂਦੇ ਬਲ ਅਟਕਾਇ ਨ ਕਰੇ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਸੂਫੀ, ਘੋਰੀ ਨ ਹੋਵੈ।

ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਪਾਸ ਜੇ ਕੋ ਹਿਤੀਆ ਬੁਣਕੇ ਆਵੈ ਸ਼ਰਨ ਗੁਰੂ ਕੀ, ਤਾਂ ਮੇਲਿ ਲੈਣਾ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਕੁਰਹਿਤੀਏ ਧਾੜੀਏ ਦਾ ਧੜਾ ਨ ਕਰਨ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦੀ : ‘ਮਿਥਿਆ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਧੜੇ ਬਹੁ ਪਕਾਏ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਸਰਦਾਰ ਹੋਵੈ, ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਹੋਵੈ, ਮੁਸੱਦੀ ਹੋਵੈ, ਆਪਣੇ ਲੰਗਰ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਸਿਖ ਰਖੇ। ਹੁਕਈ, ਟੋਪੀਆ, ਭਾਦਣੀ, ਚੋਰ, ਯਾਰ, ਜੁਏਸਾਜ ਕੁਰਹਿਤੀਆ ਨਾ ਰਖੇ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਬੇਮੁਖੀਆ ਨਾ ਹੋਵੈ, ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਸਿਖ ਮੂੰਹ ਨ ਵੇਰੇ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦੀ :

‘ਮੁਹਿ ਢੇਰੇ ਮੁਹ ਜੂਠਾ ਹੋਇ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਲੰਗਰ ਗੋਰੇ ਨਾ ਬਾਲੇ, ਲੱਕੜੀਆਂ ਬਾਲੇ। ਜੇ ਲੱਕੜੀਆਂ ਨਾ ਹੋਵਨ, ਤਾਂ ਭੀ ਇਕ ਅੱਧ ਲੱਕੜੀ ਰਖੇ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਬਿਨਾਂ ਨ ਹੋਵੈ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ :

‘ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਹੀਣਸੁ ਜੋ ਪ੍ਰਾਣੀ ਧ੍ਰਿਗਤਿ ਜਨਮ ਭ੍ਰਿਸਟਣਹ।’

ਕੁਕਰਹ ਸੁਕਰਹ ਹਾਰਧਰਹ ਕਾਕਰਹ ਸਰਪਨਹ ਤੁਲ ਖਲਹ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਪਾਹੁਲ ਲਏ ਜੂੜੇ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਂਦੇ ਤੋੜੀਂ। ਸੇਵਕੀ, ਟਹਿਲ ਭਾਉ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਖਦਾ ਰਹੈ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਜਾਤੇ ਪਛਾਤੇ ਬਿਨਾ ਨਾ ਵਰਤੇ, ਨਾ ਵਿਸਾਹੁ ਕਰੇ। ਸੁਚੇਤ ਰਹੇ।
ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਸਿਖ ਨੂੰ ਪਾਹੁਲ ਦੇਵਣ ਲਗੇ, ਤਾਂ ਗੁਰਦੀਖਿਆ ਦੀ ਮਿਜਾਦਾ
ਹੈ; ਪੰਜ ਚੁਲੇ, ਰਸਨੀਂ ਚੜ੍ਹਾਏ, ਪੰਜ ਸੀਸ, ਨੇੜੀਂ.....

‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ।’ ਬੁਲਾਏ।

ਸਤਿਨਾਮ ਮੰਤ੍ਰ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੇ।

ਪਾਹੁਲ ਦੇਵਣ ਵਾਲਾ ਸਿਖ ਕਾਮੀ, ਕ੍ਰੋਧੀ, ਮਾਨੀ, ਵਿਕਾਰੀ ਨ ਹੋਵੇ।
ਰਹਿਤਵਾਨ ਹੋਵੇ। ਆਪ ਗੁਰੂ ਨਾ ਸਦਾਏ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰੇ। ਦੋ ਵਕਤ ਕੰਘਾ ਹੋਵੇ। ਹੋਵੇ ਦਹੀਂ
ਨਾਲ, ਮੈਲਾ ਹੱਥ ਨਾ ਲਾਏ, ਜੀਉ ਨ ਪਛਣੇ ਦੇਵੇ। ਸੁਚੇਤ ਰਹੇ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਕੇਸ ਮੁਹਰ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸਿਖੀ ਦੀ ਜਾਣੇ।

ਜੋ ਪਾਹੁਲ ਬਿਨਾ ਰਖੇ, ਸੋ ਭੰਡ ਭਗਤੀਆ ਜਾਣਨਾ ਨਿਗੁਰਾ। ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ
ਚਤੁਰਾਈ ਸਭ ਖੂਨੀ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ:

‘ਜਿਉਂ ਨਿਗੁਰਾਂ ਬਹੁ ਥਾਤਾਂ ਜਾਣੈ, ਉਹ ਹਰਿ ਦਰਗਹਿ ਹੈ ਭ੍ਰਿਸਟੀ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਜੋੜ ਮੇਲ ਸਿਖਾਂ ਵਿਚ ਜਾਏ। ਜੇ ਰੁੱਠਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਸਿਖ ਮਨਾਇ
ਲੈਣਾ।

ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ, ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਆਦਰ ਦੇਣ। ਭਾਉ ਕਰਨ, ਮਾਨ ਕਰਨ, ਮਾਨ
ਛੱਡਣ। ਵਾਸੀ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ, ਮਿਲਣਾ ਪਿਆਰ ਨਾਲ।

ਸਿਖਾਂ ਵਿਚ ਸਿਖ ਨੂੰ ਗਇਆਂ ਚਾਰ ਨਵੇਂ ਹੁੰਦੇ ਹੈਨ, ਇਕ ਤਾਂ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨਾ
ਅਰੁ ਸੁਨਣਾ, ਦੂਜੀ ‘ਸਿਖੀ ਪਛਾਣ’ ਅਰੁ ਮਰਮੀ, ਤੀਜੀ ਸਿਖੀ ਰਹਿਤ-ਬੁਧਿ ਅੰਵਦੀ
ਹੈ। ਚੌਥੇ ਯਥਾ-ਸਕਤਿ ਪੁੰਨ ਕਰਨਾ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਜੇ ਸਿਖਾਂ ਵਿਚ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਬੈਠੇ। ਪੰਗਤ ਦੇ ਵਿਚ
ਕਿਸੇ ਦੇ ਅੱਗੇ ਨਾ ਬੈਠੇ। ਦੋ ਘਾਟੇ ਹੁੰਦੇ ਹੈਨ, ਅੱਗੇ ਬੈਠਿਆਂ, ਇਕੋ ਪਿਛਲੇ ਦਾ
ਮਾਨ ਘਟਦਾ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਅਪਣਾ ਵਧਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਜੋੜੇ ਸਿਧੇ ਕਰਿ ਰਖੇ, ਤਾਂ ਜੁ ਮਾਨ ਨ ਵਧੇ। ਗੁਰੂ
ਕਾ ਸਿਖ, ਚੰਗਾ ਕੋਈ ਸਰਦਾਰ ਬਣਿਆ ਚਾਹੇ, ਤਾਂ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਟਹਿਲ ਕਰੇ। ਸਾਖ
ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ:

‘ਟਹਲ ਮਹਲ ਤਾਂ ਕੋ ਮਿਲੇ, ਜਾ ਕਉ ਸਾਧ ਕ੍ਰਿਪਾਲ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਨਾਹੀ ਦਾ ਵਿਸਾਹ ਨਾ ਕਰੇ।

ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਿਖ ਅਹਥੀ ਮਿਲੇ, ਅਥਵਾ ਪਰਚੇ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਬਲ
ਬਸਤ੍ਰ ਸਿਖ ਨੂੰ ਪੁਆਇ ਦੇਵੇ। ਕੇਸੀ ਨੁਵਾਲੇ, ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਛਕਾਏ

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਚੋਰੀ, ਯਾਰੀ ਨ ਕਰੇ, ਤੇ ਜੁਆ ਨ ਖੇਡੇ।

ਸਾਖ:

‘ਚੋਰ ਯਾਰ ਜੁਆਰ ਪੀੜੇ ਘਾਟੀਐ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਜੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸਨਮੁਖ ਹੋਵੇ।

ਮਾਇਆ ਦਾ ਵਿਸਾਹ ਨਹੀਂ। ਸਾਖ :

‘ਇਨ ਮਾਇਆ ਘਰ ਬਹੁਤੇ ਗਾਲੇ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਾਂਵਦਾ ਗੱਲਾਂ ਨ ਕਰੇ। ਉਪਰਿ ਬੁੱਕਾਂ ਪਉਂਦੀਆਂ ਹੋਨਿ। ਗਿਲਾਨਿ ਨ ਹੋਵੈ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਅਥਵਾ ਸਿਖਣੀ ਆਟਾ ਗੁੰਨੁਦੀ, ਪ੍ਰਸਾਦ ਪਾਂਵਦੀ, ਹੱਥ ਧੋਇ ਲਵੈ। ਪਿੰਡਾ ਖੁਰਕੈ, ਤਾਂ ਵੀ ਹੱਥ ਧੋ ਲਏ। ਨਹੁੰ ਵਡੇ ਨ ਰਖੇ।

ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਕਰੇ, ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਾਂਵਦੀ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਕਾਵੇਂ ਬੈਠਕੇ ਮਿਟੀ ਨਾਲ ਸੋਚ ਕਰੇ, ਪੰਜ-ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਕਰੈ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਅਉਲਾਦ ਨੂੰ ਮੰਨੇ। ਗੁਰੂ ਕੀ ਜਾਗ੍ਰਾ ਨੂੰ ਮੰਨੇ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਟਹਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮੰਨੇ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਲਿਖੇ ਨੂੰ ਮੰਨੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਵੰਦ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਖਿਆ ਹੈ, ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨੇ ਅਰੁ ਪੂਜੇ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਕਿਤੇ ਕਾਰਜ ਜਾਏ—ਦੇਸ ਅਥਵਾ ਪਰਦੇਸ, ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਟੁਰੇ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਦੇਸੋਂ ਪਰਦੇਸੋਂ ਨੇੜਿਓਂ ਅਥਵਾ ਦੂਰੋਂ ਘਰਿ ਆਵੈ, ਪਹਿਲੇ ਧਰਮਸਾਲੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕੈ। ਯਥਾ-ਸ਼ਕਤਿ ਘਰੋਂ ਆਇਕੇ ਪੂਜਾ ਕਰੈ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਜੋ ਕਿਸੇ ਗ਼ੈਰ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਵਰਤਿਆ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਹੱਥ ਜੁੜਾਇ ਲਏ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਤੀਰਥ ਜਾਏ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਇ, ਹੋਂਦੇ ਬਲ ਕਿਸੇ ਦਾ ਧਾਨ ਨ ਖਾਏ। ਕੁਝ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖਵਾਏ। ਵਿਕਾਰ ਚਿਤਵੈ ਨਾ, ਨਾ ਕਰੈ। ਘਰ ਆਵੈ, ਯਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਸਿਖ ਨੂੰ ਹੱਥ ਧੁਆਏ :

‘ਤੀਰਥ ਤਪੁ ਦਇਆ ਦਤੁ ਦਾਨ। ਜੇ ਕੋ ਪਾਵੈ ਤਿਲਕਾ ਮਾਨ।’

ਤਿਲ ਕਾ ਮਣ ਹੋਂਦਾ ਹੈ। ਦਾਨ ਕਰੇ, ਜੋ ਪਾਪ ਨਾ ਕਰੇ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਜੋ ਅਰਥੀ ਆਵੈ, ਤਿਸ ਕਾ ਅਰਥ ਪੂਰਾ ਕਰੇ। ਅਰੁ ਜੋ ਨਾਲਿ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਕੇ ਹੋਰ ਹੋਵਨਿ ਤਾਂ ਯਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਸਭਨਾਂ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ, ਉਸਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਸਮਾਨ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਸਿਖਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਕਾਈ ਗੱਲ ਵਧ ਕੇ ਨਾ ਕਰੇ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਸ਼ਬਦ-ਪਾਠ, ਕੀਰਤਨ, ਚਰਚਾ ਸਿਖਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਕਰੇ, ਹੋਰ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰੇ, ਨਾ ਸੁਣੈ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਗੰਦ-ਵਾਕੀ ਨਾ ਹੋਵੈ :

‘ਜਿਤੁ ਬੋਲਿਐ ਪਤਿ ਪਾਈਐ ਸੋ ਬੋਲਿਆ ਪਰਵਾਣੁ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਰਜਿਕ ਘਾਟਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨ ਕਰੈ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਭਜਨਵਾਨ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਮ੍ਰਿਜਾਦਾ ਦਾ ਖਾਏ। ਜਿਸ ਦੀ ਚਾਹ ਰਹੇ,

ਸੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਭੋਜਨ ਪੁਰ ਕਰਿ ਭਾਂਡਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੋ
ਅੰਨ ਮਾਨੁਖ ਕਾ ਅਹਾਰ ਭਾਂਡਾ ਭਰ ਲੈਣਾ। ਅਤੇ ਜੇ ਵਧੀਕ ਸੋ ਸਮਾਨ ਪਸ਼ੂਆਂ
ਦਾ ਅਹਾਰ, ਬੁੱਧਿ ਨੂੰ ਅਛਾਦ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਨਾਲੇ ਦੁੱਖ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਭੁੱਲੇ ਨੂੰ ਮਾਰਗ ਪਾਏ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਕੀਰਤਨ ਸ਼ਬਦ ਸੋਹਿਲਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਵੇਂ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਕਾਰਜ, ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਕੰਮ ਉਸ ਸ੍ਵਾਹਮਣ ਪਾਸੋਂ ਕਰਾਏ,
ਜੇ ਰਹਿਤ ਗੁਰੂ ਕੀ ਰਖੇ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਦੋਂਦੇ ਬਲ ਧੌੜੀ ਦੇ ਬਕੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਪੀਐ, ਨਾ ਤੁਰਕ ਕੇ
ਪਾਸੋਂ ਜਲ ਪੀਐ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਦਇਆ ਪਾਲੇ, ਸਰਬਤ ਉਪਰਿ। ਪਰ ਜਿਸ ਦਇਆ ਵਿਚ
ਵਿਘਨ ਨਿਕਲੇ, ਸੋ ਨਾ ਕਰੇ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਨੀਚ ਕਰਮ ਨਾ ਸਿਖੇ। ਕੁਸੰਗਤਿ ਨਾ ਕਰੇ। ਜੜ੍ਹ ਅਚੇਤ
ਨਾ ਹੋਵੇ। ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਨਾ ਜਾਣੇ। ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸੋਧੇ, ਅਰਥ ਵੀਚਾਰੇ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਜੇ ਉਦਾਸੀ^੧ ਕਰੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਦੇਖੇ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਜੇ ਬਚਨ ਕਹੇ, ਮਿਠਾ ਮਿਠਾ ਕਰੇ, ਕੌੜਾ ਨ ਕਰੇ।

ਰਿਦਾ ਨਾ ਦੁਖਾਇ। ਸਾਖ:

‘ਇਕੁ ਫਿਕਾ ਨ ਗਾਲਾਇ, ਸਭਨਾ ਮੈ ਸਚਾ ਧਣੀ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਸਨਸੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤਿ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੇ। ਜੋ ਧਨਵਾਨ
ਹੋਵੇ, ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੇ। ਦੁਸ਼ਟ ਨਾਲ, ਤਤੋ^੨ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਨਾ ਕਰੇ।
ਧੀਰਜ ਦੀ ਚਰਚਾ, ਸਾ ਚਰਚਾ। ਕਾਗ-ਚਰਚਾ ਨਾ ਕਰੇ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਪਾਹੁਲ ਲਏ, ਤਾਂ ਸੁਚੇਤ ਰਹੇ, ਕਜਨਵਾਨ, ਬੁਧਿਮਾਨ ਦੇ ਹੱਥੀਂ
ਲਏ। ਕਾਟਾ, ਗੰਜਾ, ਕੌੜਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਗੰਦ-ਵਾਕੀਆ, ਅਣਦਾੜੀਆ, ਬਦ-ਕਰਮੀ,
ਚੋਰ, ਯਾਰ, ਜੁਆਰੀ, ਵਿਕਾਰੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜਿਸ ਕੇ ਹਾਥੋਂ ਗੁਰਦੀਖਿਆ ਲਈਦੀ
ਹੈ, ਤਿਸ ਕੇ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਹਿਸਾਬ ਹੋਂਦਾ ਹੈ, ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਦਾ। ਤਾਂ ਤੇ ਸੁਚੇਤ ਪਾਸੋਂ
ਦੀਖਿਆ ਲਏ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਧਨਵਾਨ ਹੋਵੇ, ਗਰੀਬ ਹੋਵੇ, ਆਪਣੇ ਪਰਵਾਰ ਵਲਿ ਨਦਰਿ
ਕਰਿ ਦੇਖੇ। ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਵਲਿ ਨਜ਼ਰ ਕਰ ਦੇਖੇ—ਜੇ ਬੀਤੀ ਕਿਤਨੀ ਅਤੇ ਰਹਿੰਦੀ
ਕਿਤਨੀ? ਚਾਰ ਅਵਸਥਾ ਦੇਹ ਦੀਆਂ ਹਨ—ਬਾਲ, ਜੁਆਨੀ, ਬ੍ਰਿਧਾ ਤੇ ਮਿਰਤਕ।
ਤਾਂ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਜੀਵਣ ਦਾ ਕਿਆ ਹੈ।

ਅਤ੍ਰੁ ਭਾਉ-ਮੁਹਬਤ ਸਮਾ ਪਾਇਕੇ ਘਟ ਜਾਇਗੀ। ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਮਿਲਦਾ
ਮੇਲ ਕਰੇ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਟ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਪ੍ਰਸਾਦ ਖਾਂਦਾ, ਦਾਨ ਦੇਂਦਾ, ਭਜਨ ਕਰਦਾ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾ ਕਰੇ।

੧. ਯਾਤਰਾ, ਕ੍ਰਮਣ। ੨. ਤੁਰਕ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ।

ਕ੍ਰੋਧ ਚੰਡਾਲ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨਾਹੀ ਕਰਨੀ। ਸਾਖ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ੧੦:

‘ਧਰਮ ਜਿਉਂ ਕ੍ਰੋਧ ਤੇ, ਭਰਮ ਸੁ ਬੁਧਿ ਤੇ ਚੰਡਿ ਕੇ ਜੁਧ ਤੇ ਦੌੜ ਪ੍ਰਾਨੇ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਭਲੇ ਸਿਖ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰੇ, ਜਿਸ ਕੇ ਸੰਗਿ ਭਾਉ-ਪ੍ਰੀਤਿ
ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਇ। ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਸ਼ਬਦ ਬਾਣੀ, ਚਰਚਾ, ਉਸ ਨਾਲ ਕਰੇ,
ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੇ ਨਾਲ ਪੁੱਛੈ ਅਰੁ ਸੁਣੇ। ਸਾਖ:

‘ਵਿਣੁ ਗਾਹਕ ਗੁਣ ਵੇਚੀਐ ਤਉ ਗੁਣ ਸਹਿਯੋ ਜਾਇ।’

ਪ੍ਰੀਤਵਾਨ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਨੀ, ਤਿਸ ਦਾ ਫਲ ਏਹੁ ਹੈ:

‘ਗੁਣ ਕਾ ਗਾਹਕੁ ਜੇ ਮਿਲੈ, ਤਉ ਗੁਣ ਲਾਖ ਬਿਕਾਇ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਕੀ ਚਰਚਾ ਸ਼ਬਦ ਦੀ, ਗੈਰ ਨਾਲ ਨ ਕਰੇ। ਸਾਖ:

‘ਪਰ ਘਰ ਜਾਇ ਨ ਕੀਜੈ ਕਥਾ। ਏਹੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀ ਹੈ ਮਥਾ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰੇ।

ਜੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਅਖਾਏ, ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਕਰਕੇ
ਨਾ ਮੰਨੇ, ਆਪਣੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਗਲਤਾਨ ਰਹੇ। ਸਾਖ:

‘ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੁਕਮੁ ਨ ਮੰਨੈ ਓਹੁ ਮਨਮੁਖੁ ਅਗਿਆਨੁ ਮੁਠਾ ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਖੋਜਨਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਾ ਰਹੇ, ਸਿਖੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ
ਹੋਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਖ:

‘ਸਿਖੀ ਸਿਖਿਆ ਗੁਰ ਵੀਚਾਰਿ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਗੀਤ, ਟੱਪੇ, ਖਿਆਲ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਨਾ ਸੁਣੇ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਰਸਾਂ-ਕਸਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਪਵੇ। ਸਾਖ:

‘ਰਾਗ ਨਾਦ ਛੋਡਿ ਹਰਿ ਸੇਵੀਐ ਤਾ ਦਰਗਹ ਪਾਈਐ ਮਾਨੁ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਣੀ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਬਾਤਾਂ ਨਾ ਸੁਣੇ। ਸਾਖ:

‘ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਨਾ ਹੋਰੁ ਕਚੀ ਹੈ ਬਾਣੀ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਸ਼ਾਹ ਨਾਲ, ਟਟੋਟੇ ਨਾਲ, ਚਾਕਰ, ਖਾਵੰਦ ਨਾਲ ਧ੍ਰੋਹ ਨਾ
ਕਰੇ, ਖੁਰਾ ਨ ਚਿਤਵੇ। ਸਾਖ:

‘ਪਰ ਕਾ ਬਰਾ ਨ ਰਾਖਹੁ ਚੀਤ।

ਤੁਮ ਕਉ ਦੁਖ ਨਹੀ ਭਾਈ ਮੀਤ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਧਰਮਸਾਲੇ—ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਸਿਖਾਂ
ਦੀ ਸੁਹਬਤਿ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਕਿਸੇ ਗੁਣ ਚਤੁਰਾਈ ਧਨ ਜੁਆਨੀ ਦਾ ਮਾਣ ਨਾ ਕਰੇ।
ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ:

‘ਮਾਨ ਮੁਨੀ ਮੁਨਿਵਰ ਗਲੇ, ਮਾਨ ਸਭੈ ਕਉ ਖਾਇ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਤਨ, ਧਨ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਰਪੇ, ਆਪਣਾ ਨਾ ਰਖੇ। ਸਾਖ:

‘ਫਰੀਦਾ ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਹੋਇ ਰਹਿੰ ਸਭ ਜਗ ਤੇਰਾ ਹੋਇ।’

ਗੁਰੂ ਉਸ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੋਇ ਰਹੇ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਦੇਸ-ਪਰਦੇਸਿ ਸੁਸਤ-ਨਰਮ ਹੋਇ ਜਾਇ ਤਾਂ ਸਿਖ ਵਸਤੀ ਵਾਲੇ

ਓਸ ਦੀ ਟਹਿਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦਰਦ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਾਤੇ, ਉਸ ਦੇ ਪੱਲੇ ਹੋਵੇ ਅਥਵਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਤਾਜ਼ਿਆਂ ਕਰਨ, ਆਪਣੇ ਪੱਲਿਓਂ ਲਾਵਣ। ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਗੰਢ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੰਕਟ ਬਣ ਜਾਏ, ਮਾਇਆ ਦਾ, ਅਥਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ—ਹੋਏ ਬਲ ਸਿਖ ਸਿਖ ਦਾ ਸੰਕਟ ਦੂਰ ਕਰੇ। ਉਸ ਦਾ ਵਿਤ ਵੇਖ ਕੇ ਆਪ ਪੱਲਿਓਂ ਦੇਵਣ। ਮਕਰੀ, ਭੇਖਧਾਰੀ, ਪਖੰਡੀ ਬਹੁਤੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਧਸ ਜਾਵਣਗੇ। ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਦੇਖ ਲੈਣ।

ਸਿਖ ਦੀ ਲੜਕੀ ਦਾ ਸੁਆਰਥ ਹੋਵੇ ਸਿਖ ਨਾਲ ਤਾਂ ਸਿਖ ਵਾਸੀ ਵਾਲੇ ਲਾਗਤ ਆਪ ਦੇਵਣ। ਅਤੇ ਜਿਤਨੀ ਸਰੇ, ਤਿਤਨੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਵਣ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਗੋਰ, ਮੜੀ, ਕਬਰ, ਦੇਹਰਾ, ਮਸੀਤ, ਮੁੱਲਾਂ, ਕਾਜੀ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨੇ, ਬਿਨਾਂ ਗੁਰੂ ਆਪਣੇ। ਸਾਖ:

‘ਗੋਰ ਮੜੀ ਮਠ ਭੂਲ ਨ ਮਾਨੈ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਲੜਕਾ ਅਚੇਤ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਨਾ ਬੈਠਾਏ। ਸਿਖਾਲਣੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸ ਬੈਠਾ ਰਹੇ। ਅਦਬ ਦੱਸੇ। ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਰਿ ਜਾਣੇ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਪਾਠ ਕਰਨ ਬੈਠੇ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦਾ ਸੁਚੇਤ ਹੋਇ ਕੇ ਬੈਠੇ। ਨੱਕ, ਪਿੰਡਾ ਖੁਰਕ ਕੇ ਹੱਥ ਹੋਇ ਲਏ। ਸਾਖ:

‘ਪਿਥੀ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਥਾਨ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਿਖ ਭੁੱਲੇ ਨੂੰ ਸੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦਾ, ਸਿਖੀ ਦਾ, ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਸਿਖ ਨੂੰ ਕਰੇ, ਗੋਰ ਨੂੰ ਨ ਕਰੇ। ਪਰ-ਹਿਤ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੇ। ਭੁਭ ਆਪ ਭੀ ਕਮਾਏ, ਜੋ ਓਸ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋਵੇ। ਸਾਖ:

‘ਆਪ ਜਪੈ ਅਵਗਹ ਨਾਮ ਜਪਾਵੈ।’

ਹੋਰ ਸਾਖ:

‘ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਮਨ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣਾ, ਪਾਛੇ ਅਵਗਿ ਗੰਭਾਵੈ।’

ਹੋਰ:

‘ਅਵਗਿ ਉਪਦੇਸੇ ਆਪ ਨਾ ਕਰੇ। ਆਵਤ ਜਾਵਤ ਜਨਮੇ ਮਰੇ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪੜ੍ਹਕੇ ਭੋਗ ਪਾਵਣ ਲਗੇ ਤਾਂ ਜਪੁ ਸਲੋਕ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਭੋਗ ਪਾਏ—‘ਕੋਈ ਛੁਟੀ ਨਾਲਿ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਕਾਰਜ ਕਰਦਾ, ਵਸਤੂ ਕਰਦਾ, ਪਾਂਵਦਾ, ਵਾਹਗੁਰੂ ਵਾਹਗੁਰੂ ਆਖੇ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ, ਮਨ ਕਾ ਵਿਸਾਰੂ ਨਾ ਕਰੇ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੇ ਵਰਜੇ।

‘ਮਨ ਖੁਟਰ ਤੇਰਾ ਨਹੀ ਬਿਸਾਸੁ, ਤੂੰ ਮਹਾ ਉਦਮਾਦਾ।’

ਖਰ ਕਾ ਹੋਮਰੁ ਤਉ ਛੁਟੈ, ਜਉ ਉਪਰਿ ਲਾਦਾ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੰਜ, ਸੱਤ, ਦਸ ਸੌ ਘਰ ਹੋਵਣ, ਉਥੇ ਇਕ ਸਥਾਨ ਗੁਰੂ ਕੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਣਾਵਣੀ ਤਾਂ ਜੁ ਆਇਆ ਗਇਆ ਸਿਖ ਅਰਾਮ ਪਾਏ। ਆਏ ਸਿਖ ਦੀ ਟਹਿਲ ਕਰੋ ਤਨੋਂ ਮਨੋਂ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਅਹੰਕਾਰ ਕਹਿ ਸਿਖੀ ਨਾ ਗਵਾਏ। ਕੇਸ ਬਾਹਰ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ, ਸਿਖੀ ਦੀ।

ਸਿਖੀ ਕੇਸਾਂ ਸ਼ਾਸਾਂ ਕੀ, ਚਰਚਾ ਸ਼ਬਦ ਕਾ, ਫਲ ਸੰਗਤਿ ਕਾ, ਬੀਜ ਕਰਮਾ ਕਾ, ਬੀਚਾਰ ਗੁਰਮਤਿ ਕਾ, ਕਿਰਤ ਧਰਮ ਕੀ, ਹਥਿਆਰ ਜਤ ਕਾ, ਵਾਕ ਸਤ ਕਾ, ਰਾਗ ਪੂਰਬ ਕਾ, ਜਸ ਦੇਗ ਕਾ, ਪੂਜਾ ਅਕਾਲ ਕੀ, ਪੂਜਾ ਸਸਤ੍ਰ ਕੀ, ਸਾਖ ਪੁੰਨ ਕੀ, ਖੁਸ਼ਬੋਈ ਸਿਖੀ ਕੀ, ਸੋਭਾ ਸੇਵਾ ਕੀ, ਸੀਰੀ ਬਚਨ ਦੀ, ਲਾਜ ਲੈਣ ਕੀ, ਹਿਯਾਉ ਅੰਧੀ ਕਾ, ਘੁੰਡ ਪਰਨਾਰਿ ਕਾ, ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਭਲੀ ਨਾਰਿ ਕਾ, ਨਾਰਿ ਭਲੀ ਕੁਲ ਕੀ, ਰਹਿਣਾ ਹਜ਼ੂਰੀ ਕਾ, ਮੰਨਣਾ ਕੁਲ ਕਾ, ਹੁਕਮ ਗੁਰੂ ਕਾ, ਸੇਵਕੀ ਸਿਖ ਕੀ, ਆਗਿਆ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ, ਦੀਦਾਰ ਖਾਲਸੇ ਕਾ, ਜਾਗਣਾ ਹਰਿਜਸ ਕਾ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੇਸਾਂ ਕਾ, ਤਿਆਗਣਾ ਵਿਕਾਰਾਂ ਕਾ, ਵਰਤਣ ਸੁਚੇਤੀ ਕੀ, ਬੋਲਣਾ ਮਿਰਜਾਦਾ ਕਾ, ਰਹਿਤ ਰਿਦੇ ਕੀ, ਬਿਬੇਕ ਮੰਨਣ ਕਾ, ਸੇਵਾ ਸਿਖ ਕੀ, ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਕਾ, ਪ੍ਰੀਤਿ ਗੁਰ-ਭਾਈ ਕੀ, ਟਹਿਲ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਕੀ, ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੌਕ ਕਾ, ਗਾਂਵਣਾ ਕੰਠ ਕਾ, ਜੀਤਣਾ ਮਨ ਕਾ, ਸਿਰਦਾਰੀ ਟਹਿਲ ਕੀ, ਭਾਉ ਅੰਦਰ ਕਾ, ਵੰਡਿ ਖਾਣਾ ਹੋਦੇ ਦਾ, ਚਿਤਵਣਾ ਭਲਿਆਈ ਦਾ, ਮਾਰਨਾ ਪਾਪਾਂ ਦਾ, ਵਰਤਣ ਜੁਗਤਿ ਦੀ, ਅਮਲ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਦਾ, ਪ੍ਰਸਾਦ ਕਜ਼ਾਹ ਕਾ, ਜੁਧ ਜੁਟੇ ਕਾ, ਬਲ ਸ਼ਬਦ ਕਾ, ਵਾਧਾ ਧਰਮ ਕਾ, ਨਾਤਾ ਸਿਖੀ ਕਾ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਭਜਨ ਕੀ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੰਖਰਾਂ ਦਾ ਅਦਬ ਕਰੈ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਨਾ ਆਵਣ, ਪੁੜੀਆਂ ਨਾ ਬੰਨੈ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਨੰਗਾ ਜਲ ਵਿਚ ਨਾ ਨ੍ਹਾਵੈ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਬਾਣੀ ਕੰਠ ਕਰੈ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਪ੍ਰਾਤੇ ਉਠ ਕੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰੇ ਆਖ ਕੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਵਡਹਿ ਬੁਲਾਏ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਨਵੇਂ ਚੰਦ ਚੜ੍ਹੇ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ, ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਵਡਹਿ ਬੁਲਾਏ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਬਿਦੇਸ਼ੇ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਾ ਲਗਾਏ।

ਜੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਆਪਣੀ ਮੁਹਬਤਿ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਬੀਜੇਗਾ, ਸੋ ਸਹਸ੍ਰ ਗੁਣਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ ਹੋਵਿ ਕਰ ਫਲੇਗਾ।

ਜੇ ਦਿਲ ਟੁਟੇ ਅਤੇ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੇਗਾ ਸੋ ਬਰੇਬਰ.....

ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ:

‘ਬਧਾ ਚਟੀ ਜੋ ਭਰੈ ਨਾ ਗੁਣ ਨਾ ਉਪਕਾਰ।’

ਇਹ ਜੋ ਬਚਨ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ, ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ, ਆਗਿਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਹੋਨਿ, ਜਗਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਆਖੇ, ਸੋ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਆਖੇ ਹੋਨਿ।

ਹੋਰ ਇਤਨੇ ਸਿਵਤ ਹੋਣ ਗੁਰਮਤਿ-ਰਹਿਤ ਹੋਛੀ ਹੋਵੈ, ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ, ਸੋ ਭੀ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਕਮਾਵੈ। ਭਲੇ ਕਰਮਾਂ ਤੇ ਨ ਟਲੇ।

ਇਹ ਪੂਰਨ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਕਾ ਕਲਿਜੁਗ ਅਉਤਾਰ ਚਲਿਆ ਹੈ। ਆਗਿਆ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਨਾਲ, ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸੋਚੀ, ਦੇਗ ਤੇਗ ਦੇ ਧਨੀ, ਤਿਸ ਕੇ ਘਰਿ ਪੈਏ ਹੋਇ ਅਵਤਰੇ। ਹੇਮਕੁੰਟ ਪਰਬਤ-ਸੁਮੇਰ ਉਪਰੋਂ ਤਪ ਕਰਦੇ ਆਏ, ਗੁਰੂ ਹੋਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਘਰਿ ਸੁਤ ਹੋਇ, ਜਨਮੇ ਪਟਨਾ ਨਗਰ ਵਿਖੇ। ਸੰਮਤ ੧੭੧੮ ਮਾਘ ਦੇ ਮਹੀਨੇ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਪੰਥ, ਦਿਨ ਸਪਤਮੀ, ਹਵਿਵਾਰ, ਪੁਖ ਨਿਖਤੁ ਪਹਰ ਕੁ ਰਾਤਿ ਰਹਿੰਦੀ।'

ਤਹਾਂ ਤੇ ਮਢ ਦੇਸਿ ਆਏ। ਦਾਈਆਂ ਦਾਏ ਬਹੁਤ ਤਿਪਤਾਏ।

(ਚਉਪਾ ਸਿੰਘ ਖਿਡਾਵਾ)

ਸੰਮਤ ੧੭੨੨ ਸਾਹਿਬ ਹਥੀਆਰ ਬੰਨ੍ਹਵਾਏ। ਚੋਟੀ ਢਾਲ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਤਲਵਾਰ, ਤੀਰ-ਕਮਾਣ ਨਵਰ ਨਾਲਿ ਚੁਕੀ ਫਿਰਨ। ਨਾਲੇ ਹੋਰ ਅਵਸਥਾ ਬਾਲਕ ਆਦਿ ਸਾਬ ਵੀ ਖੇਡਣ। ਬਾਲਕੇ ਨਾਲ ਟਹਿਲੀਏ ਬਹੁਤ।

ਸੰਮਤ ੧੭੨੪ ਦਾਸ ਚਉਪਾ ਸਿੰਘ ਪਾਸੋਂ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰ ਪੁਛਿਆ ਕਰਨ। ਉਹ ਕਹੇ, ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਜਾਣ ਰਹੇ ਹੋ ਮਹਾਰਾਜ। ਜਾਣ ਤਾਂ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਪਹਿਲੀ ਲਾਮ ਪੁਛਨੇ ਹਾਂ।

ਸੰਮਤ ੧੭੨੬ ਭਾਈ ਕ੍ਰਿਪਾਰਾਮ ਸ੍ਰਹਮਣ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ ਅੱਖਰ ਪੁਛਿਆ ਕਰਨ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਰਾਮ ਜੀ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਪਾਸੋਂ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਸੇਦੀਪਨ ਪਾਸੋਂ, ਲੀਲਾ ਮਾਤ੍ਰ ਸਬ ਬਿਧਿ ਜਾਨਣਹਾਰ।

ਸੰਮਤ ੧੭੨੮ ਸਿਆਹੂ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਦਾਸ ਪੰਡਿਤ ਕਬਾ ਕਰਨ ਲਗੇ ਨਿਤ। ਨਿਤ ਨਾਲੇ ਤੀਰ ਕਮਾਣ, ਬੰਦੂਕ, ਬਾਂਕ, ਪਟਰੂ, ਪਲੱਥਾ ਖੇਡਣ, ਨਾਲੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸੀ ਦੇਸੀ ਤਰਿਆ, ਜੋ ਹੁਣ ਦੇ ਕਵੀਸਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸੁਣੀਐ ਅਗੁ ਵਿਚਾਰੀਐ। ਆਪਣੇ ਜੋ ਸਨਬੰਧੀ ਆਏ, ਸੋ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਜਾਇ ਫਰਿਯਾਦੀ ਹੋਏ। ਸਾਹਿਬ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਿੱਲੀ ਗਏ। ਜੁਆਸ ਸੁਆਲ ਕਰਿ ਸੱਚੇ ਹੋਇ ਆਏ।

ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਅਗੁ ਦਸਟਾਂ ਨੂੰ ਭੂਨੇ ਕਰਿ ਮਾਰਨਾ, ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਜੜ ਪਟਣੀ ਜੋ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਕਹੈ ਲਗਕੇ ਨਿਆਇ ਕੀਤਾ ਨਾਹੀ। ਸਾਹਿਬ ਜਾਣਕੇ ਹਿੰਦ ਦੀ ਪਤ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਪਕੜਾਇਆ। ਕਿਉਂ ਜੁ ਸ੍ਰਹਮਣਾਂ ਦੇ ਜਨੇਊ ਸਵਾ ਮਣ ਉਤਾਰਣ ਲਗ ਪਏ ਸੀ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਮੈਂ।

ਅੰਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਿਖ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਭੇ। ਟਹਿਲ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਰਕੇ ਦਿੱਲੀ ਗਏ। ਦੁਇ ਮਹੀਨੇ ਅਗੁ ਤ੍ਰੈ ਦਿਨ ਜਬਾਬ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਸੀਸ ਦਿਤਾ ਸੰਮਤ ੧੭੩੨ ਮਾਘ ਸਦੀ ਪੰਚਮੀ। ਅਤੇ ਇਕ ਸਿਖ ਸੀਸ ਲੈ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨਾਵੇਂ ਦਿਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਗੇ ਆਨ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਲੋਭ ਦਿਤੀ ਉਥੇ ਸਸਕਾਰ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬ ਸੀਸ ਲੈ ਕੇ ਰੁਮਾਲ ਨਾਲ ਪੁੰਝਿਆ। ਅਤੇ ਨੇੜ ਰਸਨੀ ਲਾਇਆ। ਦਿਜਾਂ ਗੰਗਾ ਜਲ ਨਾਲਿ ਧੋਤਾ।

੧. ਪੁਰਾਤਨ ਲੇਖਕਾਂ ਤੇ ਡੱਟ ਵਹੀਆਂ ਵਿਚ ਇਹੋ ਜਨਮ-ਸੰਮਤ ਦਿਤਾ ਹੈ।

‘ਨੀਕਰ ਫੇਰਿ ਦਿਲੀਸ ਸਿਰਿ, ਪ੍ਰਭੁ ਪੁਰ ਕੀਆ ਪਯਾਨ।

ਭੋਗ ਬਹਾਦਰ ਸੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਕਰੀ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਆਨ।’

ਚੰਦਨ ਨਾਲ ਸੀਸ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਬਚਨ ਹੋਆ, ‘ਸਿਖਾ। ਕਿਡਨੋ ਸਿਖ ਕੰਮ ਨਾਲ ਆਹੇ?’

ਬਚਨ ਹੋਇਆ। ਨਿਹਾਲ ਹੋਏ, ਮੁਕਤਿ ਹੋਏ। ਪਿਛਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰ ਗਏ। ਫੇਰ ਦੁਇ ਘੜੀ ਪਕੀ ਡੀਕ ਸਾਹਿਬ ਤੁਸਨੀਂ ਰਹੇ।

ਫੇਰ ਬਚਨ ਹੋਇਆ, ‘ਸਿਖਾ। ਸਿਖ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਬਹੁਤ ਆਹੇ?’

‘ਜੀ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ। ਸਭ ਬੇਮੁਖ ਹੋਏ, ਸਭ ਫਿਰ ਗਏ।’

‘ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਤਾਂ ਨਾਹੀ ਸਿਖੀ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਲਗੀ, ਜੁ ਕੋਈ ਸਿਖ ਸਹੀ ਕਰੇ।’

ਤਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਬਚਨ ਹੋਇਆ: ‘ਐਸੀ-ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਲਾਵਾਂਗਾ, ਜੁ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਖੜੋਤਾ ਸਿਖ ਲੁਕੇ ਨਾਹੀ।’

ਇਉਂ ਬਚਨ ਕਹਿਕੇ ਸਾਹਿਬ ਕ੍ਰਿਆ ਉਪਰਿ ਬੈਠੇ। ਸੱਤਵੇਂ ਚਿਨ ਸਰੀਰ ਦੇ ਫੁਲ ਆਇ ਪਹੁਤੇ। ਸਭੇ ਹਲਾਇਕੇ, ਹਰਨ ਦੀ ਤੁਚਾ ਵਿਚ ਪਾਇਕੇ ਭੇਜੇ।

ਭੋਗ ਦਿਨ ਜਿਸਕ੍ਰਿਤੀ ਸਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਦੇਵੀਦਾਸ ਪੰਡਿਤ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ-ਉਕਤਿ ਕਰਮ ਜੋ ਆਹੇ, ਸੋ ਸਾਹੇ ਹੀ ਕੀਤੇ। ਬ੍ਰਹਮ-ਭੋਜ ਜੱਗ ਕੀਤਾ।

ਤਾਂ ਮਸੰਦ ਅਤੇ ਸਿਖ ਰਲ ਕੇ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਆਏ। ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀਓਨਿ, ‘ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ। ਤੁਸੀਂ ਬਚਨ ਕਰੋ। ਜੁ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ ਰਾਜ ਤਿਲਕ ਹੋਵੇ। ਸੰਗਤਿ ਪਾਸ ਮਸੰਦ ਜਾਣ। ਜਦੁ ਏਹੁ ਮੰਜੀ ਬੈਠਨ, ਤਦੋਂ ਇਹੁਕਾਰਖਾਨਾ ਟੁਰੇ।’

ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਕਹਿਆ, ‘ਬੇਟਾ ਕਾਰਖਾਨਾ ਭੀ ਟੋਰਿਆ ਚਾਹੀਏ।’ ਤਾਂ ਚੇਤ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੰਮਤ ੧੭੩੩ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੀਦਾਸ (ਪਾਸਹੁੰ) ਸਮਾ-ਸਾਇਤ ਪੁਛਿ ਕੇ, ਸਭਨਾਂ ਮਸੰਦਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹਿ ਨਾਲ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਮੰਜੀ ਬੈਠੇ। ਬਚਨ ਹੋਇਆ, ‘ਛਿੱਬਰਾਂ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦੋ।’ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ, ਧਰਮ ਚੰਦ ਦੋਨੋਂ ਸਿਖ ਆਨ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ। ਬਚਨ ਹੋਇਆ, ‘ਕੰਮ ਸਮੂਲੋਂ।’ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ, ‘ਜੀ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ ਸਾਥੇ ਵੇਡੀ ਪਹੁੰਚ ਨਾਹੀ।’

ਬਚਨ ਹੋਇਆ, ‘ਤੁਹਾਡੇ ਵਡੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਗੁਰੂ ਕੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹੈਨਿ ਦਰਗਾਹ ਮਲ ਤੇ ਹੀਰਾ ਮਲ ਸਿਖ, ਛਿੱਬਰਾਂ ਸਿੱਖਾਂ (ਵਿਚੋਂ) ਸੱਤਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਰਹੇ ਹੈਨਿ। ਸਤੀ ਦਾਸ, ਮਤੀਦਾਸ ਬਾਹਾਣ ਛਿੱਬਰ ਸਿਖ ਅੱਠਵੀਂ ਤੇ ਨਾਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਪਾਸ ਰਹੇ ਹੈਨਿ ਅਤੇ ਨਾਲ ਨਿਭੇ ਗੁਰੂ ਕੇ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਨਸੰਦੇ ਹਉਂ, ਕੰਮ ਸਮੂਲੋਂ।’

ਸਾਧੂ ਰਾਮਾਂ ਸਿਖ ਨੂੰ ਬਚਨ ਹੋਇਆ, ‘ਸਿਰੋਪਾਉ ਲਿਆਉ’। ਦਿਵਾਨੀ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਦਾ ਸਿਰੋਪਾਉ ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਨੂੰ ਹੋਆ। ਇਹੁ ਕੰਮ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ। ਤਾਂ ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਲਿਖਿ ਘੱਲੇ; ਮਸੰਦ ਸੰਗਤਾਂ ਵਲ ਟੁਰੇ ਅਤੇ ਮਜ਼ਾਨੇ ਦਾ

੧. ਚੁਪ-ਚਾਪ।

੨. ਸਾਇਦ ਇਹ ਸਾਧੂ ਰਾਮ ਬੀਬੀ ਵੀਰੋ ਦਾ ਪਤੀ, ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਫੁੱਫੜ ਸੀ।

ਸਿਰੋਪਾਉ ਪਰਮਚੰਦ ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਅਤ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਕੜੇ ਅਤੇ 'ਹਨੂਮਾਨ ਨਾਟਕ' ਦੀ ਪੇਂਥੀ ਇਕ ਸਿਖ ਲੈ ਆਇਆ।

ਫੇਰ ਹੋਰ ਕਬੀਲੇ ਸੁਨਣੇ ਛੱਡੀ। ਨਾਲੇ ਕਥਾ ਦੇਵੀਦਾਸ ਕਰੇ; ਸੋ ਸੁਣੀਐ। ਨਾਲੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਲੇ। ਨਾਲੇ ਥਾਂਕਪਣਾ ਖੇਡੇ। ਸੰਮਤ ੧੭੩੪, 'ਜਾਪੁ' ਆਪਨੀ ਰਸਨੀ ਉਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਉਚਾਰੀ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਸੁੰਧੇ ਉਚਾਰੇ।

ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਸਿਖਾਂ ਵਲ ਲਿਖੇ: 'ਜੋ ਲਿਖਾਰੀ ਸਿਖ ਹੋਵੇ ਸੋ ਹਜ਼ੂਰ ਆਵੇ।'

ਸੰਮਤ ੧੭੩੫, ਮੱਘਰ ਸੂਦੀ ਪੰਚਮੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਕਾ ਸੁਰਾਧ ਕੀਤਾ, ਅਰ ਵੱਡਾ ਪੁਰਬ ਹੋਇਆ। ਬਾਣੀ ਦਾ ਉਚਾਰ ਹੋਂਦਾ ਰਹੇ, ਇਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੁੰਝ-ਸਾਗਰ ਬਣਾਇਆ, ਦੂਜਾ ਗੁੰਝ ਜੀ ਅਉਤਾਰ ਲੀਲਾ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਚੁੱਪ ਹੋਇਆ ਸ਼ਾਹ ਫਤਿਹ ਨਾਲ। ਅਤੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਆਦਮੀ ਭੇਜੇ।

ਜੁ ਆਦਿ ਗੁੰਝ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਅਸਾਨੂੰ ਭੇਜੇ। ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ, ਤਾਂ ਸੋਵੀਆਂ ਆਖ ਭੇਜਿਆ, 'ਜੋ ਫ਼ਾਸੀ ਗੁਰੂ ਹੋ ਹੋਰ ਬਣਾਇ ਲਓ।' ਬਚਨ ਹੋਇਆ, 'ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਗੇ ਅਸਾਥੇ ਛਿੰਨਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਦੋਂ ਦੇਂਦੇ ਹੈਨ।'

ਸੰਮਤ ੧੭੩੭ ਫਤਿਹ ਸ਼ਾਹ ਨੱਠਾ। ਮੁਲਕ ਲਿਆ, ਫਤਿਹ ਪਾਈ, ਜੁਧ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਥਭੇ ਥਭੇ ਜੁਧ ਹੋਏ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਭੀ ਕੰਮ ਆਏ। ਸਿਖ ਬਹੁਤ ਲੜੇ, ਅਖਾੜੇ ਹੋਂਦੇ ਰਹੇ।

ਸੰਮਤ ੧੭੪੮ ਇਕ ਖੜਾਣੀ ਰੂਪ ਕੌਰ ਸਰੀਰ ਦੀ, ਮੇਲੇ ਵੈਸਾਖੀ ਦੇ ਲਾਹੌਰੋਂ ਨਾਲ ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਆਈ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਵੱਡਾ ਛਲ ਕੀਤਾ ਪਰ ਭੇਸ ਨਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਥਾਇ 'ਚਰਿਤ੍ਰ' ਉਚਾਰ ਹੋਏ। ਸੰਮਤ ੧੭੫੩ ਭਾਦ੍ਰਵ ਸੂਦੀ ਅਫ਼ਟਮੀ ਭੋਗ ਪਾਇਆ।

ਫੇਰ ਸਾਹਿਬ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਜੀ, ਪੰਥ ਲਗੇ ਨਿਖੇੜਨ, ਸੰਮਤ ੧੭੫੪ ਸਾਵਣ ਦਿਨ ਸੱਤਵੇਂ, ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਦਾ ਉਦਮ ਕੀਤਾ। ਬਚਨ ਹੋਇਆ, 'ਚਉਪਾ ਸਿੰਘ। ਕਟੋਰੇ ਵਿਚ ਜਲ ਪਾ ਲੈ ਆਉ।' ਸੋ, ਲੈ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ—ਹਥਿ ਖੰਡਾ ਪਕੜ ਕੇ ਵਿਚ ਫੇਰਹੁ ਅਤੇ ਪੰਜ ਪੰਜ ਸਵੈਯੇ ਪੰਜੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲਗੇ। ਕੇਹੜੇ? ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਫ਼ਤ੍ਹਿ-ਬੇਸ। ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, ਦਫ਼ਟਿ ਸੈਨ ਕੇ ਜਨਮ ਥਾ। ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਪੂਰੀ ਚੁਗਨਨਾਥ ਫੇਦਕ ਕੇ ਜਨਮ ਥਾ। ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਘਰ ਹਸਤਨਾਪੁਰ ਦੀ ਵਾਸੀ ਧੰਨ ਕੇ ਜਨਮ ਥਾ। ਪੰਜਵੇਂ ਮੁਹਕਮ ਸਿੰਘ ਨਾਮਦੇਵ ਕਾ ਜਨਮ ਥਾ। ਇਹ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਸਵੈਯੇ ਲਗੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਦੀਵਾਨ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, 'ਜੀ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ! ਜੇ ਵਿਚ ਪਤਾਸੇ ਪਉਨ, ਤਾਂ ਹੱਛਾ ਹੋਵੇ।' ਤਿਚਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਸ਼ਕਤੀ, ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ, ਦੇਵੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ, ਪਤਾਸੇ ਵਿਚ ਡਾਰ ਗਈ। ਤਾਂ ਸਾਹਿਬ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਜੀ ਵਿਚਹੂੰ ਪੰਜ ਚੁਲੇ ਲਏ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ। ਪੰਜ ਨੌੜੀਂ, ਫੇਰ ਪੰਜ ਚੁਲੇ ਸੀਸ ਪਾਏ। ਰਸਨਾ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਦਾ ਸਵੈਯਾ ਪੜ੍ਹਿਆ:

‘ਚੇਹ ਸਿਵਾ! ਸਰ ਮੋਹਿ ਇਹੈ, ਸੁਭ ਕਰਮਨ ਤੇ ਕਸਹੂੰ ਨ ਟਰੈ।

ਨ ਡਰੈ ਅਰਿ ਸੋ ਜਬ ਜਾਇ ਲਰੈ, ਨਿਸਚੈ ਕਰਿ ਅਪਨੀ ਜੀਤ ਕਰੈ।

ਅਰੁ ਸਿੱਖਰੋਂ ਅਪਨੇ ਹੀ ਮਨ ਕੇ ਇਹ ਲਾਲਚ ਹਉਂ ਗੁਨ ਤਉ ਉਚਰੋਂ।
ਜਬ ਆਵ ਕੀ ਅਉਧ ਨਿਦਾਨ ਬਨੈ, ਅਤਿ ਹੀ ਰਨ ਮੈਂ ਤਬ ਜੂਝਿ ਮਰੋਂ।'
ਫੇਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਅਤੇ
ਬਚਨ ਕੀਤਾ—'ਬਲਗੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਿਹ।'।
ਅਤੇ ਪਾਸਹੁੰ ਹੋਰ ਗਰੀਬ ਸਿਖ ਉਠਿ ਖੜੋਤੇ, ਹਥ ਜੋੜ ਕੇ। ਬਚਨ ਹੋਇਆ,
ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸਹੁੰ ਛਕੋ। ਨਾਮ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ—ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ, ਹਰੀ ਸਿੰਘ, ਮੇਵਾ ਸਿੰਘ, ਜੋਧ
ਸਿੰਘ, ਪਹਿਲੇ ਇਹ ਵੀ ਕੇਸਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਬਨਾਏ।

ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਹੋਰ ਸਿਖ ਹਥ ਜੋੜਿ ਖੜੇ ਹੋਇ। ਬਚਨ ਹੋਇਆ—ਜੁ ਕੜਾਹ
ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਰਕੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਪਾਸਹੁੰ ਪੰਜ ਸਵੈਯੇ ਪੜ੍ਹਾ ਕਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲੈਣਾ।
'ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ ਪੰਚ ਪਰਧਾਨ।' ਪੰਜਾਂ ਸਿਖਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕਰਿ ਪਾਹੁਲ ਲੈਣੀ। ਗੁਰੂ
ਕੇ ਸਿੰਘ ਕਰਨਾ। ਰਹਿਤ ਉਪਦੇਸ ਗੁਰਮਤ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਰਖਣੇ। ਨਾਂਵ ਏਥੇ ਆਇ ਕਰ
'ਸਿੰਘ' ਰਖਣਾ। ਉਸ ਦਿਨ ਪੈਤੀਹ ਸਿੰਘ ਕੇਸਧਾਰੀ ਹੋਏ। ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਸਭ ਹੋਏ।
ਜੇਹੜਾ ਕੇਸਧਾਰੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਸਾਹਿਬ ਤਿਸ ਦਾ ਮਾਨ ਵਧਾਵਟਾ। ਜੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰ
ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਆਵੇ, ਤਿਸ ਦਾ ਬੜਾ ਮਾਨ ਕਰਨ। ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉਪਰ ਜ਼ਖਮ
ਹੋਣ, ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨ।

ਬਚਨ ਹੋਇਆ: 'ਸਿੰਘ ਸੋਈ ਹੈ, ਜੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਰਖੇ।'

ਇਸ ਜੁਗਤਿ ਕਰਿ ਸਾਹਿਬ ਪੰਥ ਨਿਖੇੜਿਆ। ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸਿਖੀ ਦੀ 'ਕੇਸ'
ਮਿਲੇ। ਜੋ ਕਰੋਧ ਨਾਲਿ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਸੋ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ।

ਸੰਮਤ ੧੭੫੪, ਚੜ੍ਹਦੇ ਫਗੁਣ ਹੋਲੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਸੀ, ਜੁ ਮਸੰਦਾਂ ਉਪਰਿ ਕਰਪੀ
ਹੋਈ। ਕੁਛ ਵਸਤੂ ਛਪਾਈ, ਚੋੜੇ ਮਸੰਦ ਨੇ, ਅਤੇ ਕੁੱਠੇ ਸਭੇ। ਤੂੰ ਵੇਗੀ ਲੰਗਰ ਵਿਚ
ਸੱਦ ਭੇਜੇ, ਨਾ ਆਏ। ਬਚਨ ਹੋਇਆ, 'ਸਾਲੀਆਂ ਭੇਜੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਲੈਜਾਇਨ।' ਤਾਂ ਭੀ
ਨਾ ਮਾਨੀ। ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਾਇ ਉਠੇ। ਹੁਕਮੁ ਹੋਇਆ, 'ਜਾਣੇ ਨ ਪਾਵਣ। ਪਕੜਿ
ਲੈ ਆਉ।' ਕੁਛ ਪਕੜੇ, ਕੁਛ ਨੱਠੇ ਮਾਰੇ ਸਾੜੇ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ:

'ਖਸਮੈ ਕਰੇ ਬਰਾਬਰੀ ਫਿਰ ਗੈਰਤਿ ਅੰਦਰਿ ਪਾਇ।

ਵਜਹੁ ਗਵਾਏ ਅਗਲਾ ਮੁਹੇ ਮੁਹਿ ਪਾਣਾ ਖਾਇ।'

ਬਚਨ ਹੋਇਆ ਧਰਮ ਚੰਦ ਨੂੰ, ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੇ, 'ਜੁ ਮਸੰਦ ਮਸੰਦੀਏ, ਧੜੀਏ
ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ। ਜੋ ਕੁਛ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਿਮਿਤ ਹੋਵੇ, ਸੋ ਆਪਿ ਲੈ ਆਵਣੀ।
ਅਤੇ ਹਥੀਆਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਆਵਣਾ।'

ਤਾਂ ਦੀਵਾਨ ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ: 'ਜੀ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੂੰ ਮੇਲਾ
ਆਪਣੇ ਸਕੇ, ਸੋ ਅਗੇ ਹੀ ਨਿਕਲੇ ਹੈਸਨਿ। ਹੁਣ ਏਹ ਭੀ ਨਿਕਾਲੇ।' ਬਚਨ ਹੋਇਆ:
'ਏਹਨਾਂ ਚਹੁਆਂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਭੀ ਨਿਕਾਲੇ।' ਹੁਕਮੁ ਹੋਇਆ: 'ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣਾ
ਕਾਰਡੇਟ ਦਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਸੰਮਤ ੧੭੫੫, ਮੇਵੜਾ ਗੁਰੂ ਕਾ ਮੰਨਣਾ, ਮਸੰਦ ਨਾਹੀਂ
ਮੰਨਣਾ। ਸ਼ਸਤਰ ਰਖਣੇ।'

੧. ਮੀਟੋ, ਪੀਰਮੱਲੀਏ ਤੇ ਰਾਮਗਈਏ।

ਸਸਤਰਧਾਰੀ ਸਿਖ ਕੈਸਾ ਹੋਵੇ ? ਨਾਲੇ ਦਾ ਜਤੀ ਹੋਵੇ, ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਸਖੀ ਹੋਵੇ।
ਸਸਤਰ ਦਾ ਵਿਸਾਹੁ ਨਾ ਕਰੇ। ਕਾਵੇ ਬੈਠੇ, ਦੂਜੇ ਸਿੰਘ ਸਸਤਰ ਦੇ ਕਰਿ ਖੜੇ ਕਰੇ।
ਦੂਤ-ਦੁਆਣ ਦੇਖੇ ਉਠਿ ਖੜਾ ਹੋਇ। ਸੋਚ ਕਰਨਿ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਵੀ ਸੁਚੇਤ ਹੋਇ ਬੈਠੇ,
ਉੱਧਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜੈਸਾ ਜਾਨਵਰ ਦਾਣੇ ਭੀ ਚੁਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੱਕਦਾ ਭੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
ਸਸਤਰਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਰਣ ਵਿਚ ਪਿਠ ਦੇਵੇ ਨਾਹੀ। ਜੀਤੇ ਜਸ ਪਾਵੇ, ਮੇਰੇ ਸੁਰਪੁਰੀ ਜਾਵੇ।

ਸਸਤਰਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਰਾਤਿ ਨੂੰ ਐਕੜ ਨ ਸਵੈ। ਲੱਕੋ ਸਿਰੋਂ ਨੰਗਾ ਨ ਹੋਇ।
ਪਗੜੀ ਤਕੜੀ ਬੰਨ੍ਹੇ। ਜੈਸੇ ਸ਼ੇਰ ਅਚੇਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਸਸਤਰਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਨਾਰਿ ਉਪਰਿ ਸਸਤਰੁ ਨਾ ਉਠਾਵੈ।

ਸਸਤਰਧਾਰੀ ਹੋਰ ਕਪੜੇ ਆਪਣੀ ਭਾਵਨਾ ਤੇ ਰਖੇ, ਕਛ ਮਾੜੀ ਨਾ ਰਖੇ।
ਆਪ ਖਾਵੰਦ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਹੈ: 'ਮੇਰੇ ਸਰੂਪ ਡਿਠੇ ਤੇ ਮੁਕਤਿ ਨਾਹੀ, ਮੇਰੇ
ਬਚਨ ਮੰਨੇ ਤੇ ਮੁਕਤਿ ਹੈ।' ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ:

‘ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸਭ ਕੋ ਵੇਖਦਾ ਜੇਤਾ ਜਗਤ ਸੰਸਾਰੁ।

ਡਿਠੇ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਵਈ ਜਿਚਰੁ ਸਬਦਿ ਨ ਕਰਹਿ ਵੀਚਾਰ।’

ਜਬ ਏਹ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਹੋਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਭੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮੁਲਦਾ ਹੈ।

‘ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਿਖ ਕੀ ਕਹੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ।

ਸੇਵਕ ਕਉ ਗੁਰੂ ਸਦਾ ਦਇਆਲ।’

ਸੋ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੈਸੇ ਹਨ ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਥ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਐਡਾ ਪੁਰਪਾਰਥ ਕੀਤਾ
ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੀ ਵਿਦਿਆ ਵਿਚ ਸੁਚੇਤ ਕਰਨ ਲਗੇ। ਆਪਣੇ
ਹੱਥੀਂ ਤੀਰ ਬਣਾਇਆਨਿ, ਅਤੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈਐ। ਅਤੇ ਰਹਿਤ ਸਿਖੀ ਦਾ
ਉਪਦੇਸ਼ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ ਚਾਲੇ ਰਾਜਨੀਤਿ ਦੇ ਸਿਖਲਾਇਆ।

ਤਨਖਾਹਨਾਮਾ

ਬਚਨ ਹੋਆ—ਜਿਸ ਕੋਲੋਂ ਕੁਰਹਿਤ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਸਰਸਤ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਜੋੜਿ ਖਲੋਵੇ,
ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਣਾ, ਅੜੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਤਨਖਾਹ ਲੈਣੀ ਵੈਰੁ ਨਾਹੀ ਕਰਨਾ।
ਜੇ ਸਿਖ ਸਹਜਧਾਰੀ ਹੋਇਕੋ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਰੋਮ ਲੁਹਾਏ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਸਿਖ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਵਰਤਾਵਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਆਪੇ ਹੀ ਕੋਈ ਹੱਥ ਪਾਏ, ਸੋ ਭੀ
ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਸਿਖ ਸਰਬਤ੍ਰ ਵਿਚ ਬੀਚਾਰ ਕੇ ਨ ਬੈਠੇ, ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਤਥਾ ਸ਼ਬਦ
ਗਾਵਣੇ-ਪੜ੍ਹਨੇ ਵਾਲੇ ਅੱਗੇ ਹੋਇ ਬੈਠੇ ਸੋ ਮੂਰਖ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਸਿਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਲਿਆਵੇ, ਅਤੇ ਧਰਮਸਾਲੀਆ
ਅੰਤਰਿ ਧਰ ਲਏ, ਵਰਤਾਏ ਨਾਹੀ ਲੋਭ ਕਰਕੇ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਕੇਸਧਾਰੀ ਟੋਪੀ ਰਖੇ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਸਿਖ ਕੇਸਧਾਰੀ ਲੰਗੋਟ ਰਖੇ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਸਿਖ ਕੱਛ ਅੰਦਰਿ ਲੰਗੋਟ ਰਖੇ, ਸੋ ਪੱਕਾ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਪ੍ਰਸਾਦ ਗੁਰੂ ਕਾ ਜੋ ਚੁਰਾਇ ਲਏ, ਸੋ ਦਰਿਦ੍ਰੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਕੇਸਧਾਰੀ ਛਾਤੀ ਦੇ ਹੋਮ ਲੁਹਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਵਰਤਾਂਵਦਾ ਫਰਕ ਕਰੇ, ਪੰਗਤਿ ਵਿਚ, ਸੋ ਕਾਣਾ ਤਨਖਾਹੀਆ। ਪਰ ਅਦਬ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਖ ਕਰਿ ਕਰੇ। ਪ੍ਰਸਾਦ ਵਿਚ ਵਾਧ ਘਾਟ ਨ ਕਰੈ।

ਜੋ ਕੇਸਧਾਰੀ ਲੱਕ ਦਾ ਪੜਦਾ ਸਿਰ ਤੇ ਧਰੇ ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋੜੇ ਚੜ੍ਹੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਜਾਏ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋੜੇ ਚੜ੍ਹੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਾਏ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਿਖ ਨੂੰ ਆਖ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਛਕਾਏ ਬਿਨਾ, ਆਪਿ ਅਗੇ ਖਾਇ ਲਏ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਚੰਗਾ ਜੋੜ ਮੇਲ ਲਗੇ ਵਿਚ ਬੇ-ਪ੍ਰਜੋਜਨ ਉਠਿ ਜਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ, ਦੇਣਦਾਰ ਜਾਨਣਾ।

ਜੋ ਸਿਖ, ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਏ, ਅੜੀ ਕਰੈ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ, ਸਿਖ ਨਾਲ ਹਾਸਾ-ਮਸ਼ਕਰੀ ਕਰੈ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਚੌਕੇ ਪਾਏ ਬਿਨਾ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਰੈ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ ਵਾਸੀ ਦਾ ਵੁੰਮੇਦਾਰਿ, ਵਾਸੀ ਬਿਨਾ ਹੋਰਥੈ ਬਖਸ਼ਾਇ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਕੇਸਧਾਰੀ ਲੱਕ ਦੇ ਪੜਦੇ ਹੇਠ ਲੰਘੇ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ, ਸਿਖ ਦਾ ਮੂੰਹ ਫਿਟਕਾਰੇ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ, ਸਿਖ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਆਖੇ ਕੁਝ ਨਾਲ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ, ਸਿਖ ਨੂੰ ਧੀਰੀ ਦੇਵੇ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ, ਸਿਖ ਦੀ ਪੱਗ ਤੇ ਹੱਥ ਪਾਏ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ, ਸਿਖ ਦੇ ਦਾੜ੍ਹੇ ਹੱਥ ਪਾਏ, ਅਰੁ ਲੜੇ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ, ਸਿਖ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਏ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ, ਸਿਖ ਦੇ ਘਰਿ ਆਵੈ ਅਰਥੀ, ਯਥਾਸ਼ਕਤਿ ਵੰਡ ਨਾ ਪਾਏ, ਸੋ ਨੀਚ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ ਅਰਥੀ ਨੂੰ ਧਰਮਸਾਲੀਆ ਜਬਾਬ ਦੇਵੇ, ਸੋ ਨੀਚ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ ਵਾਸੀ ਵਾਲੇ ਭਲੇ ਸਿਖ ਦੀ ਹੋਏ ਧਨ ਟਹਿਲ ਨ ਕਰੇਨਿ, ਸੋ ਦੇਣਦਾਰ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ ਨਾਲ ਹੱਥੋ-ਪਾਈ-ਲੜਾਈ ਕਰੇ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਅਰਥੀ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਵਾਸੀ ਵਾਲਾ ਦੁਖਾਏ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਧਰਮਸਾਲੀਆ, ਪਰਦੇਸੀ ਸਿਖ ਦੀ ਰਸਤੁ ਤਕੜਾਈ ਨ ਕਰੈ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਨੋ ਉਲੰਘੇ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ ਦੀ ਆਪੇ ਪੱਗ ਉਤਾਰੇ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ। ਫੇਰ ਬਖਸ਼ਾਏ ਭੀ ਨਹੀਂ।
 ਜੋ ਸਿਖ ਕਰਦ ਦੇਂਦਾ ਭੁੰਦੇ ਸੁਟੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ। ਹਥਿ ਦੇਵੇ।
 ਜੋ ਕੁਰਹਿਤੀਏ, ਤਨਖਾਹੀਏ, ਧੜੀਏ ਦਾ ਪੱਖ ਕਰੇ, ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਔਹਨਾ ਕੋ, ਉਪਦੇਸ ਕਰੇ, ਆਪ ਨ ਕਰੇ, ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਕੁਰਹਿਤ ਕਰੇ ਬਖਸ਼ਾਏ ਨਾਹੀ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਜੋ ਸਿਖ, ਸਿਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਆਖੇ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਤਲਵਾਰ ਮਗਰ-ਪਾਛੇ ਸਿਟੇ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਮੁੱਠ ਮੋਢੇ ਉਪਰੋਂ ਪਿੱਛੇ ਰਖੇ ਤਲਵਾਰ ਦੀ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਤੁਰਕ ਨਫਰ ਦੇ ਹਥਿ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵੇ ਆਪ ਖਾਲੀ ਤੁਰੇ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਕਾਵ੍ਹੇ ਬੈਠੇ, ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਰਖੇ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭੀ ਸੁਚੇਤੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਿਨਾ ਖਾਲੀ ਤੁਰੇ, ਸੋ ਭੀ
 ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਕਾਵ੍ਹੇ ਫਿਰ ਕੇ, ਹੱਥ ਧੋਇ ਕੇ, ਪੰਜ-ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਜਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਾ ਕਰੇ, ਸੋ
 ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਪੱਗ ਨੂੰ ਬਾਸੀ ਰਖੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਜੋ ਹੋਏ ਦਹੀਂ ਕੇਸ ਨਾ ਧੋਏ, ਸੋ ਆਲਸੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਜੀਅ ਪਵਨਿ ਦੇਵੇ, ਸੋ ਆਲਸੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਜੋ ਗੁਰਮਤ੍ਰ ਜਪੁਜੀ ਰੋਜ਼ ਨ ਪੜ੍ਹੇ, ਸੋ ਅਚੇਤ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਜੋ ਸਾਣੀ ਕੰਠ ਕੀਤੀ ਨ ਵਿਚਾਰੇ, ਸੋ ਆਲਸੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਲੱਕੋ ਨੰਗਾ ਕਰੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ ਸਿੰਘ ਲੱਕੋ ਨੰਗਾ; ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਗਿੱਲੀ-ਸੁੱਕੀ ਕੱਛ ਪਾਇ ਲਏ। ਕੱਛ ਦੇ ਪਉਂਚੇ ਦਾ ਸਿਖ ਵਿਸਾਹ ਨਾ ਕਰੇ।
 ਜੋ ਸਿਖ ਪਰ ਨਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰੇ, ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਜੋ ਸਿਖ ਨਾਰੀ ਦਾ ਜੂਠਾ ਖਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਜੋ ਸਿਖ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਬਿਨਾਂ ਫ਼ੀਮਫ਼ ਦੀ ਪੈਰੀਂ ਪਵੈ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਜੋ ਸਿਖ ਹੋਇ ਕਰਿ ਨੱਚੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਜੋ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਕੇ ਜੋੜ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਣੀ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਬਾਣੀ ਗਾਵੇ, ਸੋ
 ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਚਿਟੇ ਚੁਣਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਜੋ ਕੇਸਧਾਰੀ ਕਲਵ ਲਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਜੋ ਸਿਖ, ਸਿਖ ਦੀ ਚੁਗਲੀ ਕਰੇ। ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ। ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸਾਖ :
 'ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਚੁਗਲੀ ਚੁਗਲੋ ਵਜੈ।
 ਕੀਤਾ ਕਰਤਿਆ ਓਸ ਦਾ ਸਭੁ ਗਇਆ।'
 ਜੋ ਸਿਖ ਸਿਖਾਂ ਵਿਚ ਮਨਸੂਬਾ ਕਰਿ ਦੁਬਿਧਾ ਪਵਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਸਿਖ ਕੂੜ ਸੱਚ ਆਖ ਕੇ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਲੜਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਾਂਵਦਿਆਂ ਆਏ ਸਿਖ ਨੂੰ ਸੁਲਾਹ ਨ ਕਰੇ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਸਿਖ ਪਾਸਹੁ ਮੁੱਹ ਛਿਪਾਏ—ਚੋਰੀ ਖਾਏ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਖ ਭੁੰਢੇ ਸਵਣ ਆਪ ਮਾਨੀ ਹੋਇ ਕਰਿ ਮੰਜੀ ਉਪਰਿ ਚੜ੍ਹ ਕਰਿ ਸਵੈ, ਸੋ ਪਾਖੰਡੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਦਸ ਸਿਖ ਮੰਜੇ ਚੜ੍ਹਿ ਸਵਨਿ, ਗਰੀਬ ਸਿਖ ਭੁੰਢੇ ਸਵਨਿ—ਆਦਰ ਨਾ ਕਰਨ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਏ।

ਜੇ ਸਰਸਤ੍ਰ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਬਿਨਾਂ ਵਧੀਕੀ ਆਪ ਕਰੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਸਿਖ ਦਾ ਮੰਦਾ ਹੋਵਣ ਲਗੇ—ਕਾਰਜ ਵਿਗੜੇ, ਜਾਂਦਿਆਂ ਦੱਸੇ ਨਾਹੀ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਆਪ ਚੰਗਾ ਚੋਖਾ ਖਾਏ, ਸਿਖ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਖਵਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਕੰਨਯਾ ਮਾਰੇ, ਸੋ ਖੂਨੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਸਿਖ ਦੀ ਵਸਤੁ ਚੁਰਾਏ, ਸੋ ਪ੍ਰੇਤ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਗਰੀਬਾਂ ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਕਰੇ, ਸੋ ਅਹੰਕਾਰੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਸਿਖ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਛਤਿਹ ਬੁਲਾਵੇ, ਅਗੋਂ ਨਾ ਬੋਲੇ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਸਿਖ ਕਿਰਤੀ ਘਰਿ ਹੋਏ ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਕੌਡੀ ਖਾਏ, ਸੋ ਦਰਿਦਰੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਪੂਜਾ ਦੀ ਕੌਡੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇਖ ਕੇ ਨਾ ਦੇਵੇ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਕੌਡੀ ਗੁਰੂ ਕਾ ਦਾਨ ਜਾਣੈ, ਸੋ ਮੂਰਖ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਗੁਰੂ ਕੀ ਅੰਸ ਅਰਦਾਸ ਮਲੇਛਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵੇ, ਜੇ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਸਿਖ ਕਬੀਲੇ ਨਾਲ ਰੈਣ-ਬਿਲਾਸ ਕਰਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਾ ਕਰੇ, ਸੋ ਪ੍ਰੇਤ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਸਰਸਤ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾ ਮੰਨੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਸਿਖ ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਘਰਿ ਜਾਇ ਹਰਾਮੀ ਕਰੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਮਾੜਾ ਪਿਤਾ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾ ਮੰਨੇ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਕੁੱਠਾ ਖਾਏ, ਸੋ ਨੀਚ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਨਿਗੁਰੇ, ਅਣਪਾਹੁਲੀਏ ਨਾਲ ਵਰਤੇ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਨਿਗੁਰਾ ਪੁੱਤ੍ਰ ਘਰ ਵਿਚ ਰਖੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਵਰਤਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਲੈਂਦਾ ਸਿਖ ਬਹੁਤਾ ਬੋਲੇ—ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕਰੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਚਨ ਉਪਰਿ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨ ਕਰੇ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਗੁਰੂ ਕੀ ਅਰਦਾਸੋਂ ਮੁੜੇ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਕੋਸਧਾਰੀ ਬਗਲਬੰਦੀ ਜਾਮਾ ਪਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਸੂਹਾ ਪਹਿਰੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਸੁਰਮਾ ਪਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਦੁਤਾਰਾ, ਪੋਥੀ, ਚੋਰੀ, ਰੁਮਾਲ ਚੁਰਾਏ ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਟੋਪੀ ਵਾਲੇ ਦੇ ਕੇਸਧਾਰੀ ਪੈਰੀ ਪਵੈ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਟੋਪੀ ਵਾਲੇ ਦਾ ਜੂਠਾ ਖਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਤੁਰਕ ਦੇ ਅੱਖਰ ਸਿਰਿ ਧਰੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਗੌਰ, ਮੜੀ ਪੂਜਣ ਜਾਇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਸ਼ਬਦ-ਕੀਰਤਨ ਪਾਠ ਵਿਚ ਗੱਲਾਂ ਚਰਚਾ ਕਰੈ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਹੋਂਦੇ ਬਲ ਅਰਬੀ ਸਿਖ ਗਰੀਬ ਦੀ ਗੌਰ ਨਾ ਕਰੈ, ਸੋ ਪੱਕਾ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਸਾਬੁਣ ਕੱਲਰ ਕੇਸੀ ਪਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਘਰਿ ਹੋਂਦੇ ਦਹੀਂ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਕੇਸੀ ਇਸਨਾਨ ਵਾਸਤੇ ਨਾ ਦੇਵੇ, ਸੋ ਭੀ
 ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਬਾਹਰਿ ਬੋਹਲ ਵਿਚਹੁ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹਿੱਸਾ ਨਾ ਕੱਢੇ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਘਰ ਹੋਂਦੇ, ਅਰਬੀ ਗਰੀਬ ਦੇ ਬਸਤ੍ਰ ਨਾ ਪੁਵਾਇ ਦੇਵੈ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਸਿਖ ਦੇਵਣ ਲਗੇ, ਦੂਜਾ ਸਿਖ ਮਨਹਿ ਕਰੇ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਜੋ ਸਿਖ, ਸਿਖ ਪਾਸਹੁ ਮਾਇਆ ਲੈ ਕੇ ਜੂਆ ਖੇਡੇ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਜੋ ਸਿਖ ਮਲੇਛਣੀ-ਬੇਸ਼ਵਾ ਕਾ ਸੰਗ ਕਰੇ, ਸੋ ਮਲੇਛ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਜੋ ਸਿਖ ਪਾਸਹੁ ਮਾਇਆ ਲੈਕਰ ਬਿਕਰਮ ਕਰੇ, ਸੋ ਨੀਚ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਜੋ ਸਿਖ ਪਾਸੋਂ ਮਾਇਆ ਲੈ ਕੇ ਨ ਖਵਾਏ, ਸੋ ਕ੍ਰਿਪਨ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਸਿਖ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਛਕਦਾ ਚੁਗਲੀ ਕਰੈ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਸਿਖ ਜੋੜ-ਮੇਲੇ ਵਿਚਹੁ ਉਠਿ ਜਾਏ, ਸੋ ਪੱਕਾ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਜੋ ਭੁਲਾ ਸਿਖ ਹੈ, ਸੋ ਰਹਿਤ ਕੁਰਹਿਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਲਏ।
 ਜੋ ਗਰੀਬ ਨਿਮਾਣਾ ਹੋਇ ਕੈ ਗੁੱਸਾ ਕਰੈ, ਸੋ ਝੱਲਣਾ।
 ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ :
 'ਹਮ ਗਰੀਬ ਮਸਕੀਨ ਪ੍ਰਭ ਤੇਰੇ ਹਰਿ ਰਾਖੁ ਰਾਖੁ ਵਡ ਵਡਾ ਹੇ।'
 ਜੋ ਘਰਿ ਆਏ ਜਿੰਘ ਨੂੰ ਭੁਖਿਆ ਟੋਰੇ, ਹੋਂਦੇ ਸ਼ਕਤਿ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਜੋ ਸਿਖ ਕਰਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਵੇਸ਼ਾ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖੇ ਸਿਆਹੁ ਵਿਚ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਜੋ ਸਿਖ, ਸਰਵਰ ਮੁਕਾਮ, ਮਾੜੀ ਜਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਤੁਰਕ ਦੀ ਯਾਰੂਵੀ ਮਨਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਜੋ ਸਿਖ ਦਾ ਅੱਧਾ ਨਾਉਂ ਸੱਦੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਜੋ ਕੇਸਧਾਰੀ ਹੋਇ ਕੇ, ਬੇਟੇ ਕਤਰੂ ਰਖੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਜੋ ਕੇਸਧਾਰੀ ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ ਦਾੜੀ ਟੁਕੇ ਅਥਵਾ ਕੈਂਦੀ ਮੋਚਨਾ ਲਵਾਏ, ਸੋ
 ਤਨਖਾਹੀਆ।

੧. ਕੇਸ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ।

ਗਰੀਬ ਅਰਬੀ ਸਿਖ ਬੈਠਾ ਰਹੇ, ਆਪ ਖਾਇ ਆਵੈ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਭਲੇ ਸਿਖ ਮੰਨੇ-ਪ੍ਰਮੰਨੇ, ਅਥਵਾ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ, ਹੁਕਮਨਾਂਵੀਏ ਵਾਸੀ ਵਿਚੋਂ
ਆਵਣ, ਵਾਸੀ ਵਾਲੇ ਸਿਖ ਨਾ ਲੇਵਨ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਸਿਖ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਪੋਥੀ, ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨਾ ਸਿਖਾਏ, ਸੋ ਭੀ
ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਸਿਖ ਦੀ ਬੋਲੀ ਠਠੋਲੀ ਕਰੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਦਰਸਨਿ, ਸ਼ਬਦ-ਕੀਰਤਨ, ਕਥਾ ਜੋੜ (ਮੇਲੇ) ਜਾਂਦਿਆਂ
ਮਨ੍ਹਾ ਕਰੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਤੁਰਕਾਂ ਮਾਰੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਸਿਖ ਹੋਏ ਬਲ, ਰਣ ਵਿਚ ਟੁਟੇ-ਭੁੰਨੇ, ਹਾਰੇ ਫੱਟੜ ਨੂੰ ਸਟਿ ਆਵੈ,
ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਗੈਰ ਮਾਰਗ ਲਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਸਿਖ ਦਾ ਮੁਰਦਾ, ਹੋਏ ਬਲ, ਰਣ ਵਿਚ ਸਸਕਾਰ ਨਾ ਕਰੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਸਿਖ, ਸਿਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਾ ਵਾਸਤਾ ਪਾਏ, ਜੇ ਨਾ ਮੰਨੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਕਿਸੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਬੇਪ੍ਰਯੋਜਨ ਵਾਸਤਾ ਪਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਇਹੁ ਚਿਤਕੁ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ।

ਜੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਗੁਰੂ ਕਾ ਕਰਕੇ, ਮੁਲਾਹਜੇ ਵਾਲੇ ਸੱਦ ਕਰ ਲੈ
ਜਾਏ, ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸੱਦੇ, ਸੋ ਲਿਬਾਸੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਸਿਖ ਹੋਇ ਕੇ ਲੜਾਕਾ ਛਿਪਰਾ ਹੋਵੇ, ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਗਰੀਬ ਹੋਇਕੇ ਮਸ਼ਕਰਾ ਹੋਵੇ, ਤਿਸ ਨੂੰ ਮਤ ਦੇਣੀ ਨਾਹੀ, ਗੁਰੂ ਕਾ
ਬਚਨ ਹੈ:

‘ਮੂਰਖ ਗੰਢੁ ਪਵੈ ਮੁਹਿ ਮਾਰੁ।’

ਜੇ ਸਿਖ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਟਹਿਲ ਨਾ ਕਰੇ, ਸੋ ਅਕ੍ਰਿਤਘਨ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਸਾਖ: ‘ਪੁਤ ਨ ਮੰਨੈ ਮਾਪਿਆ, ਕਮਜ਼ਾਤੀ ਗਈਐ।’

ਕੇਸਧਾਰੀ ਹੋਏ, ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਜੋੜ-ਮੇਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਵਰਤਾਏ, ਸੋ
ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਸਿਖ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਅੱਗੇ ਜਵਾਬ ਦੇਵੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਸਾਖ: ‘ਕਾਹੇ ਪੁਤ ਭਗਰਤ ਹਉ ਸੰਗਿ ਬਾਪ।’

ਜੇ ਮਾਪੇ ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ ਬੇਮੁਖ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਏ।

ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਨੇ ਪਿਤਾ ਤਿਆਗਿਆ, ਭਰਧਰੀ ਮਾਈ ਤਿਆਗੀ।

ਜੇ ਸਿਖ ਅਨੰਦ ਪੜ੍ਹੇ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਕੜਾਹ ਵਰਤਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਲੰਗਰ ਦਾ ਅਦਬ ਨਾਲ ਸੁੱਚੇ ਬਾਸਨ ਪਾਇਕੇ ਹੋਕਾ
ਨਾ ਕਰੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

੧. ਠੱਠਾ ਮਖੌਲ।

ਭਾਦਣੀ, ਹੁਕਈ, ਕੁਰਹਿਤੀਏ ਪਾਸੋਂ ਕੜਾਹ (ਪ੍ਰਸਾਦ) ਕਰਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਕਰਕੇ ਤੱਕੜੀ ਤੇਲੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪਾਸ ਪਿੱਠ ਕਰਿ ਬੈਠੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਸ਼ਬਦ ਹੇਠ ਪੜ੍ਹਨਿ, ਆਪ ਮੰਜੇ ਚੜ੍ਹਿ ਬੈਠਨਿ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਏ।

ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਬੈਠੇ ਆਪ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਖਾਏ-ਖਵਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਹੱਥ ਧੋਤੇ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਵਰਤਾਏ, ਹੱਥ ਧੋਤੇ ਬਿਨਾਂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪੌਥੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ:

‘ਪੋਥੀ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਥਾਨ।’

ਜੋ ਸਿਖ, ਬਿਖਿਆ ਪੀਦੇ ਦੇ ਕੋਲ ਬੈਠੇ, ਮੁਸਕ ਲਏ, ਸੋ ਪੱਕਾ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਹੋਇਕੇ, ਸਿਰੰਦ ਵਾਲੇ ਖੜ੍ਹੀ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਸਾਹੀ ਖੜ੍ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੱਤ ਵਾਰੀ ਮੂੰਹ ਫਿਟਕਾਰੇ ਬਿਨਾਂ ਨਾਇ ਲਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਵਰਡਾਂਵਦਾ ਪਹਿਲੇ ਰਖੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਤੁਰਕ ਮੁਖਤਿਆਰ ਕਰੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ ਘਰ ਦਾ ਭੇਤ ਤੁਰਕ ਨੂੰ ਦੇਵੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਲੱਛਮੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਫਿਟਕਾਰੇ, ਸੋ ਭਲਾ ਨਹੀਂ ਜਾਨਣਾ।

ਤੁਰਕ ਕੀ ਚਾਕਰੀ ਕਰਿ ਹੱਥ ਚੁੜਾਇ ਲੈਣੇ।

ਜੋ ਸਿਖ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮੋਂ ਸਿਖ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰੇ, ਸੇਵਕ ਨ ਰਖੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸਿਖ ਰਹਿ ਕੇ ਖਿਆਨਤ ਕਰੇ, ਸੋ ਬਡਾ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ ਦਾ ਚਲਾਣਾ ਸੁਣ ਕੇ ਨਾਲ ਨਾ ਜਾਏ, ਸੋ ਪੱਕਾ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਹਾਸਾ ਕਰੇ, ਸੋ ਪੱਕਾ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਬਹੇ, ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਨਾ ਬਹੇ, ਯਾ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪਾਸ ਬਹਾਵੈ ਨਾਹੀ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ, ਸਿਖ (ਪਾਸਹੁ) ਝੂਠੀ ਸਪਤ ਕਰਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਕਿਸੇ ਦਾ ਸਰੀਰ ਹਤ ਹੋਵੇ, ਇਕੇ ਭਲਾ ਹੋਵੇ, ਇਸ ਦੀ ਸਪਤ ਕੀਤਿਆਂ, ਸਪਤ ਨਾ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਰਾਖਸ਼ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ, ਗੁਰ-ਦੇਹੀ ਬਾਰ ਬਾਰ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਗੱਲਾਂ ਕਰੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ, ਸਿਖ ਨਾਲ ਗੰਦ-ਜਬਾਬ ਕਰੇ, ਸੋ ਗੰਦਾ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ, ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਕੇ ਕਿਰਤੇ ਲਾਵੇ ਉਹ ਮਾਇਆ ਛਲ ਕਰਕੇ ਖਾਇ ਲਏ, ਸਿਖ ਨੂੰ ਜਬਾਬ ਦੇਵੇ ਤਿਸ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣਾ, ਤੇ ਨਾਲ ਭੀ ਨਾ ਰਲਾਵਣਾ। ਅਰਜ਼ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਬਖਸ਼ਣਾ।

ਜੋ ਸਿਖ ਪਾਸਹੁ ਵਟਜ ਨਾਲ ਵਧ-ਘਟ ਜਾਇ, ਤਾਂ ਕਿਰਤੇ ਲਾਇਕੇ ਉਤਾਰ ਲੈਣਾ।

ਅਤੇ ਸਿਖ ਭਲੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸਿਖ ਨੂੰ ਰਖੇ।

ਜੋ ਸਿਖ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਵੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਸਿਖ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸਿਖਾਂ ਵਿਚ ਨਿਬੇੜੇ, ਦੇਣੇ-ਲੈਣੇ ਵਾਲਾ ਜੋ ਬੇਮੁਖ ਹੋਵੇਗਾ, ਸੋ ਨ ਨਿਬੇੜੇਗਾ, ਦੁਹਾਂ ਵਿਚੋਂ।

ਦੋਵੇਂ ਸਿਖ ਸਿਖੀ ਰਲਣ, ਗੋਬਿੰਦ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਹੈ, ਲੇਖਾ ਧਰਮਰਾਇ ਲੈਸੀ ਭੂਠੇ ਪਾਸਹੁ, ਜੋ ਸਿਖ ਦਾ ਆਖਿਆ ਨਾ ਮੰਨੇਗਾ, ਸੋ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚਹੁ ਤਨਖਾਹੀਆ। ਸਿਖ ਭੀ ਸਾਲਸ ਹੋਇਕੈ ਆਖਣ।

ਜੋ ਸਿਖ ਸਿਖ ਨੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਕੈਦ ਕਰਾਏ, ਲੁਟਾਏ, ਮਰਵਾਏ, ਸੋ ਦੈਂਤ ਜਾਨਣਾ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਐਸੇ ਨਾਲ ਨਾ ਵਰਤਣ, ਬੇਮੁਖ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ ਦੇ ਪਾਸਹੁ ਚਾਕਰੀ ਕਰਾਇਕੇ, ਨਾ ਦੇਵੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਮੜਿ ਜਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਹਥ ਸਾਬਿਤ ਹੋਵਣ ਅਤੇ ਸੱਜੇ ਨਾਲ ਸੈਂਚ ਕਰੇ, ਸੋ ਪੱਕਾ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁਧਿ ਤਥਾ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਪੰਜ-ਇਸ਼ਨਾਨ, ਹੋਦੇ ਸਲ ਨਾ ਕਰੇ, ਏਵੇਂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਛਕੇ ਅਥਵਾ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰੇ, ਸੋ ਅਚੇਤ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ ਸਿਖ ਨੂੰ ਤੁੱਛ ਬਚਨ ਕਰੇ, ਘਰਿ ਹੋਦੇ ਬਰਝਾਇਕੇ ਦੇਵੇ, ਸੋ ਪੱਕਾ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ ਦਾ ਕਾਰਜ ਭੋੜੇ, ਸੋ ਬੇਮੁਖ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ ਅਰੁ ਸੇਵਕ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕਾਰਜ ਪੈ ਜਾਏ ਝਗੜੇ ਦਾ ਅਤੇ ਸਿਖ ਮੁਨਸਬ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਧਰਮ ਵੀ ਕਰੇ, ਅਤੇ ਸਿਖ ਦਾ ਭਲਾ ਭੀ ਚਾਹੇ।

ਜੋ ਸਿਖ ਨਾਲ ਅੰਦਰੋਂ ਹੋਰ, ਬਾਹਰੋਂ ਹੋਰ—ਮੰਦਾ ਕਰੇਗਾ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਕਾ ਚੋਰ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ, ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਛਟਕੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜਿਥੇ ਸਿਖਾਂ ਸੀਸ ਦਿਤੇ ਹੋਵਣ, ਸਿਖੀ ਬਦਲੇ, ਸੋ ਸਹੀਦਗੰਜ ਜਾਨਣਾ ਅਤੇ ਦੀਵਾ ਬਾਲਣਾ।

ਅੰਨ ਦੇ ਪੱਕੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਕਾਢੇ ਬੈਠੇ, ਸੋ ਪੱਕਾ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਪਿਸ਼ਾਬ ਕਰਕੇ ਹੱਥ ਨਾ ਧੋਇ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜਲ ਦੇ ਕੰਢੇ ਉਪਰਿ ਕਾਢੇ ਬੈਠੇ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਕੱਛਾ ਲਾਹਿ ਕਰਿ ਰਾਤੀਂ ਨੰਗਾ ਸਵੇਂ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਪੱਗ ਰਾਤੀਂ ਲਾਹਿ ਕੇ ਸਵੇਂ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ, ਸਿਖਾਂ ਬਿਨਾਂ, ਗੈਰ ਸੰਗਤਿ ਕਰੇ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ, ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਦਲਾਲੀ ਖਾਏ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ, ਬਿਰਧ ਅਥਵਾ ਸੂਰਮੇ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਖਵਾਵਣੇ ਲਗੇ, ਅਤੇ (ਪੱਖਾ) ਝੱਲ ਕਰਿ ਨਾ ਖਵਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ, ਭੇਡਾਂ ਦਾ ਦੁਧ-ਦਹੀ ਖਾਏ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ, ਸਸਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਚਹਦਾ ਕਰਦੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਟੋਕੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਜੋ ਸਿਖ, ਕਿਸੇ ਸਿਖ ਦਾ ਮਾਨ ਭੰਗ ਕਰੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਸਾਖ: 'ਜੇ ਤਉ ਪਿਰੀਆ ਦੀ ਸਿਕ ਹਿਆਉ ਨ ਠਾਹੇ ਕਹੀਦਾ।'
 ਜੋ ਬੇਕਾਰਤੀ ਬਗੈਰ ਵਸਤ ਨਾ ਖਾਏ ਸੋ ਅਚੇਤ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਜੋ ਸਿਖ ਨੂੰ ਕਰੂਰ ਨੇੜ ਦੇਖੇ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਪੰਥ ਏਹੁ ਵਾਹੁ ਗੁਰੂ-ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੈ। ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਵਿਚ ਰਤਨ ਭੀ ਹੋਂਦੇ ਹੋਨਿ,
 ਅਤੇ ਘੁਰੇ, ਸਿਖ ਸਿਪੀਆਂ ਭੀ। ਮਾਣਕ-ਮੋਤੀ ਨੂੰ ਖਰੀਦੇ, ਘੁਰੇ ਨਾ ਖਰੀਦੇ।
 ਜੋ ਸਿਖ ਆਪ ਸੋਸਾਰ ਦੀ ਕਾਣ ਵਿਚ ਵਹਤੇ, ਅਤੇ ਬਾਹਰੋਂ 'ਮੁਕਤਾ' ਸਦਾਏ,
 ਸੋ ਭੁੜਾ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ ਸੁਸਤ ਹੋਵੇ, ਨਿਤ ਅਰਦਾਸਿ ਕਰਾਏ, 'ਤਾਜ਼ਾ ਹੋਵੇ'। ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਹੱਥ
 ਨ ਧੁਆਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ ਕਤੀਰਾ, ਮਹਿੰਦੀ ਹੱਥੀਂ ਲਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ, ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਥਵਾ ਪੋਥੀ ਸਾਹਿਬ ਬੇਅਦਬ ਜਗ੍ਹਾ ਰਖੇ, ਸੋ
 ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ ਪੋਥੀ ਗ੍ਰੰਥ ਅੰਦਰ ਰਖੇ ਅਰੁ ਪੜ੍ਹੇ ਨਾਹੀ, ਸੋ ਪੱਕਾ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਨਗਰੀ ਵਿਚ ਧਰਮਸਾਲ ਹੋਵੇ, ਸਿਖ ਨਾ ਜਾਇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ, ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਆਖ ਕੇ, ਢੋਰ ਢੋਰ ਤ੍ਰੈ ਵੇਰੀ ਅੰਗਰੇ ਮੋੜੇ, ਸੋ
 ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਸਿਖ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਖਾਵਣੇ ਵਾਲਾ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ-ਪੀਰ ਨਾ ਜਾਣੇ। ਵਡਿਆਈ
 ਗੁਰੂ ਕੀ ਜਾਣੇ। ਅਤੇ ਸਿਖ ਛਕਾਵਣੇ ਵਾਲਾ ਆਪ ਨੂੰ ਦਾਤਾ ਨ ਜਾਣੇ। ਅਰੁ ਜਾਣੇ
 ਇਹ ਦਾਤ ਸਾਰੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ। ਨਿਰਅਭਿਮਾਨ ਹੋਇ ਰਹੈ।

ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਇਕ ਸਿਖ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, 'ਜੀ! ਮੇਰੀ ਅਰਜ਼
 ਹੈ ਰਾਗੀ ਸਿਖਾਂ ਪਰ। ਜੋ ਸੁਖਮਨੀ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸਾਂ, ਇਕੋ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਮੈਂ
 ਰਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿਆ 'ਮੈਂ ਪੜ੍ਹ ਲਵਾਂ' ਤਾਂ ਤੁਸਾਂ ਗਾਵਣਾ, ਮੇਰੇ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਹੀ
 ਲਾਗੇ ਬਬਦ ਪੜ੍ਹਨੇ, ਮੈਨੂੰ ਭੋਗ ਨਾ ਪਾਵਣ ਦਿਤਾ। ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਹਿਆ ਹਜ਼ੂਰਿ ਅਰਦਾਸਿ
 ਕਰਕੇ ਫੇਰਿ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹੀਆ ਕਰਾਵਾਂਗਾ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਮੇਰਾ ਨਿਆਇ
 ਕਰਨਾ।' ਫੇਰਿ ਤਾਂ ਬਚਨ ਹੋਇਆ, 'ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਤਨਖਾਹ ਨਾਹੀ ਭਾਈ
 ਸਿਖਾ।' ਤੂੰ ਸੰਗਤਿ ਨੂੰ ਚਬੀਨਾ ਛਕਾਵਦਾ ਸੈਂ, ਅਤੇ ਰਾਗੀ ਲਗੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਛਕਾਵਣ।
 ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਪੁਸ਼ੀ ਹੋਈ 'ਕਲਿ ਕੀਰਤਨ ਨਾਮ ਅਧਾਰ।' ਭਾਈ। ਜੇ ਭਾਵਣੀ
 ਨਾਲ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਗੇ, ਸੋ ਮੁਕਤਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਗੇ। ਈਹਾਂ ਭੁਗਤਿ ਅਗੇ ਮੁਕਤਿ
 ਹੋਵੇਗੀ, ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਬਣ ਆਵੇਗੀ।'

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਮਾਰਗਿ ਜਾਂਦੇ, ਧਰਮਸਾਲਾ ਆਵੈ, ਅਥਵਾ ਕੀਰਤਨ ਸੋਤ-ਜਨ
 ਅਥਵਾ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪੋਥੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਵਨਿ, ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਨ ਜਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਆਖੇ, ਤਾਂ ਅਗੇ ਪਿੱਛੇ ਨਾ

ਕਰੈ। ਇਕੱਠੇ ਦੋਨੋਂ ਪੰਗਤਾਂ ਬਹਾਲੇ। ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਬਿਠਾਲੇ, ਤੇ ਪਾਛੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਬੇਠਾਲੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ ਜਾਣ ਕੇ ਪੰਗਤਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਖਾ ਜਾਏ, ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਜਾ ਖਾਵੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਸ਼ਬਦ ਪਾਠ, ਕੀਰਤਨ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਮਾਇਆ ਦਾ ਝਗੜਾ ਆਇ ਪਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਦਸਾਂ ਜਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਦ ਜਾਣੈ, ਸੋ ਪੱਕਾ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਜੰਵ ਨਾਲ ਜਾਏ, ਘਰਿ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਆਵੇ ਤਾਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਭੁਲ-ਚੁਕ ਬਖਸ਼ਾਇ ਲਏ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤਨਖਾਹੀਆ ਰਹੈ ਗਾ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਸਾਸ ਸਾਸ ਵਾਹਗੁਰੂ ਉਚਾਰ ਕਰਦਾ ਰਹੈ।

ਜੇ ਦੀਪਕ ਨੂੰ ਠੰਢਾ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪੱਖਾ-ਪੱਲਾ ਹਿਲਾਇ ਕੇ ਕਰੇ, ਮੂੰਹ ਦੀ ਫੂਕ, ਹਥ ਦਾ ਬੁੱਜਾ ਮਾਰੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ ਸਿਖਣੀ ਨੂੰ ਖੰਡੇ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਨਾ ਦੇਵੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਆਏ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਿਰਾਦਰ ਕਰੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਸਾਖ—‘ਆਦਿ ਪੁਰਖ ਤੇ ਭਇਆ ਅਨਾਦਿ। ਜਪੀਐ ਨਾਮ ਅੰਨ ਕੈ ਸਾਦਿ।’

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਪੋਥੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਹੋਰ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਆਖੇ, ਜੋ ਆਖੇ ਪੜ੍ਹਿ ਛਡਿਆ ਹੈ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੁਠੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨੂੰ ਕਰਦ ਭੋਟਾ ਕਰੈ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਪੋਥੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਵਿਚ ਕੱਖ ਦੀ ਰਖੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਕੇਸ ਧੋਇਕੇ ਹਰੇ ਕਰਨੇ ਦੀ ਥਾਂ ‘ਸੁਕਾਵਟੇ’ ਆਖੈ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਪੱਟੀ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਧੋਇ ਕੇ ‘ਸੁਕਾਵਟੀ’ ਆਖੈ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਰਾਹ ਚਲਦੇ ਸਿਖ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਜਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਸਿਖ, ਸਿਖ ਨੂੰ ਦਗਾ ਦੇ ਕੇ ਕੁਮਾਰਗ ਪਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਖੂਹੇ ਉਪਰਿ ਸਿਖ ਪਾਣੀ ਭਰਦਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸਿਖ ਪਾਣੀ ਮੰਗੇ ਨਾ ਪਿਆਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ ਮਾਰਗੋਂ ਆਏ ਬੱਕੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਖੋਚਲ ਕਰਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸੂਰਜ ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਜੋ ਸਿਖ, ਕੂਲਕ ਰਖੇ, ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਨੰਗੇ ਕੇਸੀਂ ਫਿਰੇ, ਰਵਾਲ ਪਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਨੰਗੇ ਕੇਸੀਂ ਮਾਰਗ ਟੁਰੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਨੰਗੇ ਕੇਸੀਂ ਭੋਜਨ ਕਰੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਦਾੜੀ ਵਾਲਾ ਤ੍ਰੀਮਤ ਪਾਸੋਂ ਕੇਸ ਦਿਖਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਥੇ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਭੁੱਤੇ ਨੂੰ ਸੋਟਾ ਵੱਟਾ ਮਾਰੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।

ਤੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਕੇਸ ਖੋਲ੍ਹ ਬੈਠੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ 'ਵਾਲ' ਆਖੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਜੀ ਪਵਨ ਖਬਰ ਨਾ ਲਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਮੰਦਾ ਹੱਥ ਲਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਗੁਰੂ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਕਰੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਸਿਖ ਸੁੱਤੇ ਨੂੰ ਪੈਰ ਮਾਰ ਕੇ ਜਗਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਜੋ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮਾਨ ਭੰਗ ਕਰੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਜੋ ਦੁਇ ਸਿਖ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜਨ, ਸਿਖ ਮਨ੍ਹਾ ਕਰਨ, ਅਤੇ ਲੜਾਈ ਨਾ
 ਛਡਣ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਏ।
 ਜੇਹੜਾ ਸਿਖ, ਸਿਖ ਦੇ ਕਹੇ ਉਪਰਿ ਚਲੇ ਨਾਹੀ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਜੋ ਸਿਖ ਆਪਣੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਹਾਣਤ ਕਰੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਉਤੇ ਬਾਕੀ ਕੱਢੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ—'ਆਪ ਸਤਿ, ਕੀਆ ਸਭ ਸਤਿ।'
 ਹੋਰ—'ਪੂਰੇ ਕਾ ਕੀਆ ਸਭ ਕਿਛੁ ਪੂਰਾ ਘਟ ਵਧ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ।'
 ਪਰਦੇਸੀ ਸਿਖ ਨੂੰ ਮੀਹ ਝੜ ਵਿਚ ਬਿਸਰਾਮ ਨੂੰ ਜਾਹਗਾ ਨਾ ਦੇਵੇ, ਸੋ
 ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣ। ਠੱਗ, ਉਚੱਕੇ, ਭੇਖੀ ਦਾ ਵਿਸਾਹ ਨਾਹੀਂ ਕਰਨਾ।
 ਪੰਥ ਗੁਰੂ ਕਾ ਵਧੋਗਾ ਸਮਾ ਪਾਇਕੇ, ਅਤੇ ਮੁਹੱਬਤ ਘਟੇਗੀ। ਵਾਧੇ ਵਿਚ ਮੰਦਾ
 ਚੰਗਾ ਸਮਾਂਵਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਸੁਚੇਤੀ ਨਾਲ ਵਰਤਨਗੇ।
 ਦਰਬਾਰ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਲਗੇ ਵਿਚ ਮਾਈ ਦਾ ਜਾਮਾ, ਪੰਥੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨਾ
 ਪੜ੍ਹੇ, ਸੁਣੇ ਸਹੀ।
 ਮਾਈ ਮਾਈਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ। ਸਿਖ, ਸਿਖਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠਣ।
 ਜੋ ਸਿਖ ਕਾਵੇ ਬੈਠਾ ਗੱਲਾਂ ਕਰੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਭੁਰਕ-ਮੰਤ੍ਰੀ ਸੀਹਨੀ ਲੈ ਕਰ ਵਸਤੁ ਸਿਖ ਖਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਪਗੜੀ ਲਾਹਿ ਕਰ ਸਿਖ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਖਾਏ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਬਸਤ—ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਜੁਠੇ ਨਾਲ ਠੰਢਾ ਕਰੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਸਿਖਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਬੇਮਿਜਾਦਾ ਬੋਲੇ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ—'ਮੁਹਿ ਚਲੈ ਸੁ ਅਗੈ ਮਾਰੀਐ।'
 ਹੋਰ ਸਾਖ—'ਜੇ ਕੋ ਦਰਗਹਿ ਬਹੁਤਾ ਬੋਲੈ ਨਾਉ ਪਵੈ ਬਾਜ਼ਾਰੀ।'
 ਜਿਹੜਾ ਸਿਖ ਬਿਆਦਈ, ਭੁਰਹਿਤ ਕਰੇ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਤਨਖਾਹ ਨ ਲਵਾਇ ਨਾ
 ਬਖਸ਼ਾਏ ਤੇ ਉਹ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਜੋ ਭੁਰਹਿਤੀ ਚੋਰ, ਯਾਰ, ਲੰਪਟ ਦੀ ਗਾਇਤ ਕਰੇ, ਸੋ ਭੀ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਸਿਖ ਹੋਇਕੇ ਕੰਨਿਆ ਮਾਰੇ, ਪੰਜੀ ਮੇਲੀ ਵਰਤੇ, ਸੋ ਪੱਕਾ ਤਨਖਾਹੀਆ।
 ਧਾੜਾ ਕਰਕੇ ਬਖਸ਼ਾਇ ਨਹੀਂ, ਤਿਸ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣਾ।

ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਐਸੀ ਸਿਖੀ ਰਖੈ ਜੈਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਿਖ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਰਹਿਣਾ ਐਸੇ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਰਾਤਿ ਦਾ ਰਹਿਣਾ ਪਰਦੇਸੀ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ—‘ਜੈਸੇ ਗੋਇਲ ਗੋਇਲੀ ਤੈਸੇ ਸੰਸਾਰ।’

ਸਿਖਣੀ ਹਿਤ ਰਹਿਤ

ਏਹੁ ਜੁਗਤਾਂ ਅਤੇ ਰਹਿਤਾਂ, ਤਨਖਾਹਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਆਖੀਆਂ ਹੈਨਿ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ, ਸੰਸਾਰੀਆ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕਹੀਆਂ।

ਜੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਿਖਣੀ ਹੋਵੈ, ਜਲ ਵਿਚ ਇਸਨਾਨ ਨੰਗੀ ਨਾ ਕਰੇ। ਸੂਰਜ ਸਨਮੁਖ ਨੰਗੀ ਜਲ ਨਾ ਦੇਵੈ। ਜਲ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਪਿਤਾ ਹੈਨਿ।

ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਿਖਣੀ ਮੈਲੀ ਹੋਇਕੈ ਨਾ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਕਾਇ ਅਤੇ ਨਾ ਖਵਾਇ।

ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਿਖਣੀ ਮਰਦ ਦਾ ਮੂੰਹ ਨਾ ਫਿਟਕਾਰੇ।

ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਿਖਣੀ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮੱਥਾ ਕਜਿ ਬੈਠੇ।

ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਿਖਣੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪੋਥੀ ਪੜ੍ਹਨ ਸਿਖੇ, ਤਾਂ ਪਰ-ਕ੍ਰਿਤਾਂ ਸੰਸਾਰੀ ਤਿਆਗ ਦੇਵੇ। ਸੋ ਕਉਣ ਪਰ-ਕ੍ਰਿਤਾਂ—ਗੀਤ, ਟੱਪੇ ਗਾਵਟੇ, ਮਸ਼ਕਰੀਆਂ ਗੰਦੀ ਜਬਾਨ ਨਾ ਕਰੇ। ਆਪਣੇ ਧਰਮ-ਪਰਾਇਣ ਰਹੇ। ਕਾਹੇ ਤੇ ? ਜੋ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਕਲਿਆਣ-ਕਰਤਾ ਹੈ। ਸੁਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਏਕਲੀ ਬੈਠ ਕਰਿ ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਕਰੇ।

ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਿਖਣੀ ਸੀਲ-ਧਰਮ ਰਖੇ। ਆਪਣੇ ਭਰਤੋਂ ਨੂੰ ਭਰਤਾ ਜਾਣੇ, ਹੋਰ ਸਭ ਪਿਤਾ, ਭਾਈ, ਪੁਤ੍ਰ ਕਰਿ ਜਾਣੇ।

ਭਰਤੋਂ ਨੂੰ ਸਿਖੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੇ।

ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਪੁਰਖ ਨਾਰੀ ਦੇ ਮੁਰੀਦ ਹੋਸਨ, ਸਿਖਣੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰੀ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਕੀ ਜੋ ਸਿਖਣੀ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਟੱਬਰ ਨਾਲੋਂ ਅਰਬੀ ਸਿਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹੱਛਾ ਛਕਾਇ।

ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਿਖਣੀ, ਸ਼ਬਦ-ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕੰਠ ਕਰੇ। ਧਰਮਸਾਲ ਦੁਇ ਵਕਤ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣੇ ਜਾਇ।

ਪੱਛੀ ਵਿਚਹੁ ਪੂਣੀ; ਸੂਤਰ ਵਿਚੋਂ ਛੱਲੀ, ਅੱਟੀ, ਗੋਹੜਾ ਵਟੀਆਂ ਨੂੰ, ਤਾਣੀ ਵਿਚਹੁੰ ਗੁਮਾਲ, ਚਾਦਰ ਯਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਨਮਿਤ ਦੇਵੇ।

ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਿਖਣੀ, ਚੌਕੇ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਸਾਦੀ, ਤੋਣ ਵਿਚਹੁੰ ਮੁਠ ਆਟੇ ਦੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਅਰਥ ਦੇਵੇ, ਧਰਮਸਾਲੋਂ ਅਰਬੀ ਸਿਖ ਨੂੰ। ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਚਨ ਹੈ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ: ‘ਸਤਿਗੁਰੁ ਤ੍ਰਿਪਤੈ, ਗੁਰੂ-ਸਿਖ ਮੁਖਿ ਪਾਇ।’

ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਿਖਣੀ ਸੁਚੇਤ ਰਹੇ। ਸਰੀਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਪਵਿਤ੍ਰ ਰਖੇ। ਸੋਚ ਜਲ ਮ੍ਰਿਤਕਾ (ਨਾਲ) ਕਰਕੇ ਚੌਕੇ ਵਿਚ ਜਾਇ।

ਆਟਾ ਗੁੰਨੁਦੀ, ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਕਾਵਦੀ ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਕਰੇ। ਜੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੇ ਭੁਕਾਂ ਪਉਂਦੀਆਂ ਹੈਨਿ।

ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਿਖਣੀ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਰਦੀ ਨੱਕ ਸੁਨਕੇ, ਯਾ ਪਿੰਡਾ ਖੁਰਕੇ, ਹਥ ਧੋਇ ਲਏ। ਬਾਲਕਾ ਬਾਲਕੀ ਨਿਦਾਨ ਚੌਕੇ ਵਿਚ ਨਾ ਲੈ ਬੈਠੇ। ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੋੜੀ ਨੈਦਾਨ ਦੀ ਖ਼ਕਾ ਰਖੇ।

ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਿਖਣੀ ਪੰਜੀ ਮੇਲੀ ਸਿਆਪੇ ਨਾ ਜਾਏ। ਭਾਜੀ ਭੀ ਲੇਵੇ-ਦੇਵੇ ਨਾਹੀ। ਆਪਣੇ ਘਰਿ ਸੁਆਰਥ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਭਾਜੀ ਧਰਮਸਾਲੇ ਦੇਵੇ।

ਨੱਨਾ-ਮਸ਼ਕਰੀ ਸਿੰਨਣੀ ਨਾ ਦੇਵੇ। ਗਾਵੇ, ਤਾਂ ਸੁਭ ਗੀਤ, ਘੋੜੀਆਂ, ਸੁਹਾਗ ਗਾਏ। ਗੰਦੇ ਬੋਲ ਨ ਆਏ।

ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਿਖਣੀ ਇਸਨਾਨ ਅਥਵਾ ਪੰਜ-ਇਸਨਾਨੀ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹੇ, ਗੋਰ ਮੜ੍ਹੀ ਨਾ ਮੰਨੇ, ਦਇਆ (ਦਿਤਾ) ਗੁਰੂ ਕਾ ਲਏ। ਗੁਰ ਬਿਨਾ, ਭਗਤਾਂ ਬਿਨ, ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਬਿਨਾ ਹੋਰਥੇ ਨਾ ਜਾਇ।

ਪਤਿਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਰਖੇ, ਜੇਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਕਹਿਆ ਹੈ।

ਰਹਿਤਵਾਨ, ਬੁਧਿਮਾਨ, ਸੀਲਮਾਨ, ਮਿਸਟ-ਬੈਨੀ, ਲਾਜ-ਚੌਛਾ, ਦਯਾਵਾਨ, ਏਹੁ ਉਪਦੇਸ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਅਤੇ ਸਿਖਣੀ ਨੂੰ ਹੈਨਿ। ਏਹੁ ਮਾਨੁਸ ਦਾ ਜਨਮ ਹਥ ਲਗਾ ਹੈ ਸੋ ਦੁਰਲਭ ਹੈ। ਇਸ ਕਉ ਬਿਰਥਾ ਨਾ ਗਵਾਏ।

ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ:

‘ਗੁਰਸੇਵਾ ਤੇ ਭਗਤਿ ਕਮਾਈ। ਤਬ ਇਹ ਮਾਨਸ ਦੇਹੀ ਪਾਈ।

ਇਸ ਦੇਹੀ ਕਉ ਸਿਮਰਹਿ ਦੇਵ। ਸੋ ਦੇਹੀ ਭਜ ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵ।’

ਸਰਬਤ ਵਿਚ ਵਾਹਗੁਰੂ ਹੈ। ਸਰਬਤ ਜੋਤ-ਮੇਲ ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਦੀਦਾਰ, ਗੁਰੂ ਕਾ ਦੀਦਾਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਚਨ ਹੈ—ਸਰਬਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਹਾਂ। ਸੋ ਸਰਬਤ ਸਿਖ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਗੁਰਦੇਵ ਜਾਨਣਾ। ਸਿਖੀ ਰੱਖਣੀ ਅਤੇ ਰਹਿਤ ਕਮਾਵਣੀ।

ਏਕ ਸਮੇਂ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸੀ, ਜੋ ਸੋ ਬਰਸ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਪੰਥ ਜੁਆਨ ਹੋਸੀ। ਸੋ ਜੁਆਨੀ ਕਾ ਵਾਧਾ ਪਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਪਰਪੱਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਜੋ ਵਿਕਾਰ ਹੋਨਿ, ਸੋ ਜੁਆਨੀ ਵਿਚ ਹੋਨਿ। ਸੋ ਵਿਕਾਰ ਕਿਆ? ਸਭ ਜਾਤਿ-ਵਰਨ ਪੰਥ ਵਿਚ ਧਸ ਜਾਣਗੇ, ਮਲੇਛਾਂ ਥੀ ਆਦਿ ਲੈ ਕੇ ਮੰਦੇ ਚੰਗੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਧਸ ਜਾਣਗੇ। ਸੋ ਮੰਦਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਮੰਦੇ ਕਰਮ ਹੋਸਨ। ਦੇਖਣੇ ਨੂੰ ਸਿਖ ਅਤੇ ਕਰਮ ਚੋਰਾਂ ਠੱਗਾਂ ਦੇ ਅਤੇ ਮਲੇਛਾਂ ਦੇ। ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਸਿਖ, ਕਰਮ ਸਾਕਤਾਂ ਦੇ, ਪੰਜਾਂ ਮੇਲਾਂ ਦੀ ਵਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਪੰਜ-ਪੀਰੀਏ, ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤੀ, ਅਕ੍ਰਿਤਘਨ, ਜਨਾਹੀ, ਨਿੰਦਕ, ਦੁਸ਼ਟ, ਹਤਿਆਰੇ, ਧਾੜਵੀ, ਨਿਗੁਰੇ, ਮੰਦਵਾਕੀਏ, ਐਸੇ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਸਿਖ ਗਿਆਨੀ ਬੁਧਿਮਾਨ। ਰਚਿਲਾ ਪੈ ਜਾਸੀ। ਜੁਆਨੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ। ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪ੍ਰੀਤਿਵਾਨ ਭੀ ਹੋਸਨ। ਰੋਲਾ-ਗਉਲਾ ਪਉਸੀ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ:

‘ਹੈਨਿ ਵਿਰਲੇ, ਨਾਹੀ ਘਟੇ, ਫੈਲ ਢਕੜੁ ਸੰਸਾਰੁ।’

ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੋਸਨ, ਸੋ ਵਿਚਾਰ ਹਹਿਤ ਦੇ ਨਾਲ ਵਰਤਣਗੇ। ਜੇ ਕੋਈ ਮਲੇਛ ਕਿ ਸੁਪਚ ਭੇਖ ਸਿਖੀ ਦਾ ਰਖਕੇ, ਦੂਰੋਂ ਨੇੜੇ ਆ ਜਾਣ ਜਾਗ੍ਰਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵਰਤ ਆਵੇ। ਤਿਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰੋਂ

ਬਿਰਦ ਦਾ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਫੇਰ ਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾਵਨਾ।

ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਪੰਥ ਜੁਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ੧੦ :

‘ਹਮ ਇਹੁ ਕਾਜ ਜਗਤ ਮੇ ਆਏ। ਧਰਮ ਹੇਤ ਗੁਰਦੇਵ ਪਠਾਏ।

ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਤੈ ਧਰਮ ਚਲਾਇ। ਕੁਝਧਿ ਕਰਨ ਤੇ ਲੋਕ ਹਟਾਇ।’

ਸੋ ਏਹੁ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਦਾ ਪੰਥ ਹੈ। ਕੁਝਪੀਏ ਨੂੰ ਸਜਾਇ ਦੇਣੀ।

ਚਾਰੇ ਬਰਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਹੈਨਿ। ਸਿਖੀ ਦਾ ਸਾਕ, ਰਹਿਤ ਕੁਰਹਿਤ ਸਰਬਤ
ਸਾਂਝੀ ਇਕੋ ਜੇਹੀ। ਅਤੇ ਬਰਨ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਦੀ ਵਰਤਣ।

ਇਕ ਸਮੇ-ਸਮਤ ੧੭੫੯ ਮੇਲਾ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਹੋਇ ਬੀਤਿਆ, ਬਚਨ ਹੋਇਆ
ਨਕੀਬ ਨੂੰ—‘ਆਵਾਜ਼ ਕਰ ਸੰਗਤਾਂ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਟਰ ਜਾਣ।’ ਸੋ ਨਕੀਬ ਉਚੇ ਚੜ੍ਹ
ਕੇ ਬੋਲਿਆ, ‘ਬਚਨ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜੁ ਸੰਗਤਾਂ ਘਰੇ ਘਰੀ ਟਰ ਜਾਣ।’

ਸੋ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਸਰਬਤ ਸੰਗਤਾਂ ਟਰ ਗਈਆਂ। ਨਕੀਬ ਨੇ ਖਬਰ ਲਈ ਸੰਗਤ
ਸਾਹੀ ਟਰ ਗਈ। ਇਕ ਰਾਇ ਸਿੰਘ ਹੀ ਰਹਿਆ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚੋਂ ਤਿਸਨੂੰ ਬਚਨ
ਹੋਆ, ‘ਸਿਖਾ! ਜੇ ਸਿਖੀ ਰੱਖਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਘਰਿ ਜਾਹੁ।’ ਤਿਨ ਕਹਿਆ ਜੀ, ‘ਸੱਚੇ
ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਘਰ ਦੀ ਸਾਰੀ ਆਸਾਂ ਚੁਕਾਇ ਕੇ ਆਇ ਰਹਿਆ ਹਾਂ। ਘਰਿ ਕੀਕੂੰ
ਸਿਖੀ ਰਹਿਣੀ ਹੈ?’ ਬਚਨ ਹੋਆ, ‘ਤੇਰੀ ਸਿਖੀ ਘਰਿ ਹੀ ਰਹਿਸੀ। ਇਥੇ ਨਾ ਰਹਿਸੀ।
ਤੂੰ ਹੈਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਯਾ ਵਾਰਸੀ ਅਤੇ ਅਸਾਂ ਕਰਨੇ ਹਨ ਜੁੱਧ; ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਲਾਹ ਤੇ
ਮਨਸੂਬੇ, ਅਸਾਡਾ ਰਹਿਲਾ। ਤੁਧੁ ਰਹਿਲਾ ਦੇਖਕੇ ਆਖਣਾ ਹੈ ਤਤਵੀਜਾਂ ਕਰਕੇ, ਜੁ
ਏਹੁ ਕੰਮੁ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨਾ, ਇਥੋਂ ਸਾਹਿਬ ਚੁਕ ਗਏ ਹੈਨਿ। ਤੁਧੁ ਬੈਠੇ, ਸੁਣਿ ਵੀਚਾਰਾਂ
ਕਰਨੀਆਂ ਹੈਨਿ, ਦੇਖ ਦੇਖ ਕੇ ਗਣਤੀਆਂ। ਅਸਾਂ ਪਾਵਣਾ ਹੈ ਰਹਿਲਾ। ਜਾਂ ਰਹਿਲਾ
ਪੰਥ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਜੁਧ ਹੋਇ, ਜੇ ਰਹਿਲਾ ਨਾ ਪਾਈਏ ਤਾਂ ਹੁਣੇ ਸਿਖ ਘਰਾਂ
ਨੂੰ ਤੁਰ ਜਾਣਗੇ ਧੀਆਂ ਪੁਤਰ ਮਾਲ-ਧਨ ਦਾ ਮੋਹੁ ਉਪਜਿ ਖਲੋਵੇਗਾ। ਹੁਣ ਰਹਿਲੇ
ਕਰਕੇ ਮੋਹ ਨਹੀਂ।’

ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਭੋਰ ਛਡਿਆ। ਏਹੁ ਪੁਰਖੁ ਦਾ ਰਹਿਲਾ ਹੈ।

ਤਿਸ ਸਮੇ ਮਾਮੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਦੀਵਾਨ ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਅਤੇ ਧਰਮਚੰਦ
ਖਜਾਨਚੀ, ਅਤੇ ਕਉਰ ਸਿੰਘ ਚੰਦਾ, ਦਰਬਾਰੀ ਅਤੇ ਘਰਬਾਰੀ ਮੌਲਾ ਭਾਈ ਛਕੂਨਾ
ਸਿੰਘ ਹੋਰ ਸਿਖ ਸਭਨਾ ਰਲ ਕੇ ਅਰਦਾਸਿ ਕੀਤੀ:

‘ਜੀ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ! ਬਚਨ ਹੋਆ ਹੈ ਜੀ ਮੇਰੇ ਰਹਿਲਾ।’

‘ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼। ਰਹਿਲੇ ਵਿਚ ਬੁਧਿ ਨਾ ਰਹੇਗੀ, ਬੁਧਿ ਚਲਿ ਜਾਇਗੀ, ਬੁਧਿ
ਗਈ, ਸਿਖੀ ਕੀਕੂੰ ਰਹਿਣੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸਿਖੀ ਗਈ ਤਾਂ ਨਰਕ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਆ।’

੧. ਇਹ ਵਿਦਵਾਨ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਸੁਪੁੱਤ੍ਰ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਸਣੇ, ਪਿਛੋਂ ਬਿਦਗਾਣੇ ਦੀ ਢਾਬ
(ਮੁਕਤਸਰ) ਤੇ ਧਰਮ-ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ ਸੀ।

੨. ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਭਾਈ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਭੱਲੇ ਬੰਸ ਵਿਚੋਂ ਸਨ। ਅਤੇ ਅੱਠਵੀਂ ਪੀੜੀ
ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਸਨ।

ਤਾਂ ਬਚਨ ਹੋਆ, 'ਮਾਮਾ ਜੀ। ਸਿਖਾਂ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦੀ ਬੁਧਿ ਨਾ ਚਲੇਗੀ। ਰਹਿੰਦੇ ਦੇ ਸਿਖ ਹੋਣਗੇ ਮਾਇਕੀ, ਪੰਥ ਵਿਚ ਕੱਚੇ-ਪਿਲੇ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁਧਿ ਜਾਸੀ।'।

ਸੋ ਐਸੇ ਬੀ ਸਿਖ ਪੰਥ ਵਿਚ ਹੋਸਨ, ਤਦ ਮਾਇਕੀ ਪੰਥ ਵਿਚ ਹੋਸਨ ਹੁਣ ਭੀ ਕੋਈ ਕੋਈ ਹੈ।

ਦੀਵਾਨ ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਅਤੇ ਛਉਨਾ ਸਿੰਘ ਅਰਦਾਸਿ ਕੀਤੀ:

‘ਜੀ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹੁ! ਉਹ ਰਹਿੰਦੇ ਦੇ ਸਿਖ ਪੰਥ ਵਿਚ ਪੈਦੇ ਹੋਸਨ? ਉਹ ਭੀ ਛਿੰਨਵੇ ਦੀ ਪੁਰੀ ਵਿਚ ਹੋਸਨ?’

ਬਚਨ ਹੋਆ, ‘ਦੀਵਾਨ ਜੀ! ਛਿੰਨਵਿਆਂ ਵਿਚਹੁ ਜੋ ਹੈਨ, ਸੋ ਹੁਣ ਅਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੈਨਿ ਅਤੇ ਪਿਛੋਂ ਭੀ ਪੰਥ ਵਿਚ ਹੋਸਨ, ਅਗੇ ਭੀ ਪੰਥ ਵਿਚ ਹੋਸਨ। ਅਤੇ ਕੁਛ ਨਵਾਂ ਮਹਲਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਮੁਕਤ ਹੋਇ ਗਏ ਹੈਨਿ। ਸੋ ਬਹੁਤ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪ ਲਖਾਇਆ ਨਹੀਂ। ਅਤੇ ਕੁਝ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਭੀ ਹੈਨਿ ਅਤੇ ਕੁਝ ਬੋਝੇ, ਮਾਇਕੀ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋਸਨ। ਅਤੇ ਜੋ ਰਹਿੰਦੇ ਦੇ ਸਿਖ ਹੋਸਨ, ਸੋ ਦੈਤ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਘਰੀਂ ਆਇ ਜਨਮ ਲੈਣਗੇ। ਅਤੇ ਦੈਤ ਸਿਖ ਬਣ ਕੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਵਾਤਿ ਜਾਣਗੇ।’

ਸੋ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ ਜੇਸੇ ਖੜੀਆਂ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿਚ ਤ੍ਰੇਤੇ ਜੁਗ ਦੈਤ ਆਇ ਜਨਮੈ ਸੋ ਅਤੇ ਪਰਸਰਾਮ ਮਾਰੇ ਖੜੀ। ਕਿਉਂ ਮਾਰਨੇ ਸੋ? ਕੋਈ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਮਾਰਦਾ ਹੈ? ਖੜੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਹੋਸਨ। ਖੜੀ, ਨਹੀਂ ਸਰੋਬਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਕਰਦੇ। ਦੈਤ-ਬੀਜ ਸਹੰਸ੍ਰਾਹੁ ਹੋਆ, ਸੋ ਖੜੀਆਂ ਦੇ ਘਰਿ, ਤਿਸ ਵਿਗਾਭੀ।

ਸੋਈ ਦੈਤ ਯਾਦਵ ਕੁਲ ਵਿਖੇ ਆਏ। ਕੋਈ ਸੇਵਕ ਵੀ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਸ਼ਕਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਉਹ ਬਾਲਕੇ ਯਾਦਵਾਂ ਦੇ ਦੈਤ ਜਨਮੈ ਸੋ। ਸੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਯਾਦਵ ਦੇ ਪਾਸਹੁ ਸ੍ਵਾਪ ਦਿਵਾਇਆ ਅਤੇ ਖਟਾਏ। ਜੇ ਸਿਖੋ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋਦਾ ਹੈ ਤਿਸ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਦੈਤ ਵੜ ਜਾਂਦੇ ਹੈਨਿ। ਸੋ ਰਹਿੰਦੇ ਦੇ ਦੈਤ-ਬੁਧਿ ਸਿਖ ਮਾਇਕੀ ਪੰਥ ਵਿਚ ਰਲ ਜਾਣਗੇ। ਸੇਵਾ, ਭਗਤਿ ਭਾਉ, ਟਹਿਲ, ਭਜਨ, ਦਯਾ, ਰਹਿਤ, ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਭਲੇ ਕਰਮ ਹੈਨਿ ਸੋ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਸਨਿ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਉ ਅਧੀਨ ਦੈਤ-ਕਰਮ ਕਰਸਨ, ਕਿਆ ਰਾਜਾ ਕਿਆ ਰੋਕ।

ਏਕ ਸਮੇਂ ਧਰਮਚੰਦ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮਜ਼ਾਨਚੀ ਗੁਰਾਂ ਕਾ, ਤਿਸ ਨੇ ਬੋਨਤੀ ਕੀਤੀ, ‘ਜੀ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹੁ। ਹਮਾਰਾ ਹਾਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਸੀ? ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਕੀ ਅੰਸ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਅੰਸੁ ਭਾਰੀ ਦਾਨ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕੀਕੂੰ ਕਰੀਐ?’

ਬਚਨ ਹੋਆ, ‘ਧਰਮ ਚੰਦ। ਤੁਸਾਡੇ ਵੱਡੇ ਭੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਘਰਿ ਹੋਇ ਅਤੇ ਹਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਿਉ ਤੇਰਾ ਦਰਗਾਹ ਮੱਲ, ਸੱਤਵੀਂ ਪਾਤਸਾਹੀ ਦੇ ਕੰਮ ਆਇਆ ਸੀ, ਦੀਵਾਨੀ ਕਰਦਾ, ਤੂੰ ਨਿਕਾ ਜੇਹਾ ਚਾਚਿਆ-ਤਾਇਆ ਪਾਸ ਰਹਿਓ। ਸੋ ਚਾਚੇ ਤਾਏ ਤੇਰੇ ਦੀਵਾਨ ਹੋਸਨ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਤੇਰਾ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਭੇ। ਤੁਸੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਹੋ, ਤੁਸਾਂ ਕਿਥੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਤੁਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਘਰ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਜਗਹ ਨਹੀਂ ਖੱਲਦੀ। ਪਾਣੀ ਮਣਤਾਰੂ ਨੂੰ ਡੋਬਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਮੱਛੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਡੋਬਦਾ।’

‘ਮਸੀਦ ਢਿੱਟੇ, ਤਾਂ ਮਾਰੇ। ਤੁਸੀ ਘਰੇ ਹੀ ਜੰਮੇ, ਵੱਡੇ ਹੋਏ, ਪਲੇ। ਤੁਸੀ ਛਡਿ

ਜਾਇ ਤਾਂ ਨਰਕੇ ਪਓ। ਖਾਓ, ਪਹਿਰੋ, ਪੜਦਾ ਨਾ ਕੀਤਾ ਕਰੋ।' ਤਾਂ ਧਰਮ ਚੰਦ
ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤਾਂ ਚਉਪਾ ਸਿੰਘ ਚਰਨਾਂ ਪਾਸਿ ਖੜੋਤਾ ਸੀ।

ਬਚਨ ਹੋਆ, 'ਚਉਪਾ ਸਿੰਘ। ਕਾਗਦ ਲੈ ਆਉ।' ਮੈਂ ਕਾਗਦ ਲੈ ਆਇਆ,
ਜਹੀ ਪਾਇ ਮਿਲੀ:

‘ਧਰਮ ਚੰਦ ਮੇਰਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਚੰਦ ਨੋ ਮੰਨੇਗਾ, ਤਾਂ ਭਲਾ ਹੋਇਗਾ।’

ਜੋ ਸਿਖ ਨੂੰ ਸਾਹਿਬ ਉਪਰਿ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਨੀ ਭਲੀ ਹੈ। ਜੋ ਅਚਲ-ਮਤੀ,
ਅਹਿਰਨ-ਖੁੱਧੀ ਸਿਖ ਹੋਸਨ, ਸੋ ਨਾ ਭੁਲਣਗੇ। ਅਤੇ ਜੋ ਰਉਲੇ ਦੇ ਸਿਖ ਹੋਸਨ ਸੋ
ਸਰਬਤ ਵਿਕਾਰਾਂ ਸੰਚੁਗਤਿ ਹੋਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤੀਤਿ ਗੁਰੂ ਉਪਰਿ ਨ ਹੋਸੀ, ਜੋ ਪਾਪ
ਹੈ, ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਹੋਸੀ। ਇਕ ਰਾਜੇ ਹੋਸਨ, ਸੋ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮਦ ਕਰਿ ਅੰਧੇ ਹੋਸਨ।

ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ:

‘ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਅਤਿ ਅੰਨਾ ਬੋਲਾ।

ਸਬਦ ਨ ਸੁਣਹੀ, ਬਹੁ ਰੋਲ-ਘਚੋਲਾ।’

ਏਹ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਪਰਚੇ ਰਹਿਨਗੇ। ਸਾਖ:

‘ਦੇਂਦੇ ਬਾਵਹੁ ਦਿਤਾ ਚੰਗਾ ਮਨਮੁਖ ਐਸਾ ਜਾਣੀਐ।’

ਹੋਰ—‘ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਬਾਹਰੇ, ਰਾਚਹਿ ਦਾਨ ਨ ਨਾਇ।’

ਜੋ ਰਉਲੇ ਦੇ ਸਿਖ ਹੋਸਨ, ਸੋ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਨਾ ਪਛਾਨਣਗੇ। ਜੇਸੇ
ਪਿਛਲਾ ਤਪੁ ਕਰਿਆ ਹੋਆ ਹੈ, ਤਿਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਫਲ ਭੋਗਣਗੇ।

ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ—‘ਦਾਨੇ ਪਰਾ ਪੂਰਬੇਣ ਭੁਚੇਤੇ ਮਹੀਪਤੇ।

ਬਿਪ੍ਰੀਤਿ ਬੁਧਿ ਮਾਰਤ ਲੋਕਹ ਨਾਨਕ ਚਿਰਕਾਲ ਦੁਖ ਭੋਗਤੇ।’

ਅੰਤ ਨੂੰ ਨਰਕ ਭੋਗਣਗੇ। ਸੋ ਕੈਸੇ ਹੋਸਨ? ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ:

‘ਖਾਇ ਮਾਇ ਕਰੇ ਬਦਵੈਲੀ ਜਾਣ ਵਿਸੂ ਕੀ ਵਾਤੀ ਜੀਉ।’

ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਕੈਸੇ—‘ਰਾਜੇ ਸੀਹ ਮੁਕਦਮ ਕੂਤੇ। ਜਾਇ ਜਗਾਇਨਿ ਬੈਠੇ ਸੁਤੇ।

ਚਾਕਰ ਨਹਦਾ ਪਾਇਨਿ ਘਾਉ। ਰਤ ਪਿਤ ਕੁਤਿਹੋ ਚਟਿ ਜਾਹੁ।’

ਜੇਸੇ ਰਾਜੇ, ਅਤੇ ਫੈਸੀ ਸੰਗਤਿ, ਐਸੇ ਹੋਸਨ ਤਾਂ ਨਰਕ ਵੀ ਭਰੀਐਗਾ।

ਪਹਿਲੇ ਜਾਮੇ ਨਰਕ ਖਾਲੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦਸਮੇ ਜਾਮੇ ਭਰਨਾ ਹੈ।

ਇਕ ਸਮੇਂ ਧਰਮਰਾਇ, ਗੁਪਤਿ ਹਜੂਰ ਆਇਆ ਸੀ:

‘ਜੀ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹੁ। ਤੁਸਾਂ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ—ਅਸੀਂ ਦਸਮੇ ਜਾਮੇ ਨਰਕ
ਭਰ ਦੇਵਾਂਗੇ? ਸੁ ਹੁਣ ਨਰਕ ਭਰ ਦਿਓ।’

ਬਚਨ ਹੋਆ, ‘ਤੁਸੀਂ ਚਲੋ ਅਸੀਂ ਭਰ ਦੇਵਾਂਗੇ।’

ਮਾਮੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਰਦਾਸਿ ਕੀਤੀ, ‘ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼। ਏਹੁ ਬਚਨ ਕਿਸ
ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੀ?’ ਤਾਂ ਬਚਨ ਹੋਇਆ, ‘ਮਾਮਾ ਜੀ। ਧਰਮਰਾਇ ਆਇਆ
ਸੀ। ਅਤੇ ਅਸਾਂ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ‘ਨਰਕ ਭਰ ਦੇਵਾਂਗੇ।’

ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ, ਪੰਥ ਦੇ ਚਾਰ ਭਾਗ ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਕੀਤੇ ਹੋਨ। ਸੋ ਅਗੇ ਬੇਮੁਖ
ਹੋਣਗੇ। ਜੈਸੇ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਇਹੁ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਮੇਵੜਾ ਬੇਮੁਖ ਹੋਇਆ। ਧਰਮ

ਚੰਦ ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਆਖ ਰਿਹਾ, ਨਾ ਮੰਨਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਕੇ ਆਦਮੀ ਏਸ ਦੇ ਘਰੋਂ ਗੁੱਲੀਆਂ ਅਤੇ ਮੋਤੀ ਲੈ ਆਇਆ। ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਕੰਮੋਂ ਦੂਰ ਕੀਤਾ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਜਾਣਦਾ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਮੁਕਰਦਾ। ਸੋ ਰਹਿਲੇ ਦਾ ਹੋਇਆ ਸੋ, ਹੁਣ ਜੇਹੜੇ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਮੁਕਰਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਪਾਸਹੂੰ ਪਿਛੇ ਮਾਇਕੀ ਪੰਥ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸ਼ਹੂਤ ਹੀ ਦੁਰਬੁਧੀ ਨੀਚ ਦੁਸਟ ਅਪਧਰਮੀ ਹੋਸਨ। ਜੋ ਹੁਣਿ ਨਸਿ ਨਸਿ ਜਾਂਦੇ ਹੈਨਿ, ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਲਿ ਪਉਣਾ ਹੈ। ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਏਹੁ ਦੁਰਬੁਧੀ ਆਪਸ ਬੀਚ ਲੜ ਕਰਿ ਮਰਸਨ। ਇਹੁ ਤਾਂ ਬਚਨ ਹੈ, 'ਧਨੁ ਅਰੁ ਭੂਮਿ ਪੁਰਾਤਨ ਬੈਰਾ।'

ਸੋ ਸਾਹਿਬ ਜੋ ਮਾਇਕੀ ਪੰਥ, ਕਾਲਕਾਦਾਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਹੈ, ਸੋ ਕੋਈ ਏਹੋ ਜੇਹਾ ਹੋਸੀ।

ਅਤੇ ਦੀਦਾਰੀ—ਜੋ ਪੁੰਨ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਹੈਨ, ਸੋ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਸੁਧਾਰ ਜਾਸਨਿ। ਮੁਕਤਿ ਭੀ ਲੰਘ ਜਾਸਨਿ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ:

‘ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੈ ਜਨੁ ਮੁਕਤਿ ਨ ਮਾਂਗੈ ਮਿਲਿ ਸਤਿਗੁਰ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਮਨ ਭੀਜੈ।’

ਇਕ ਸਮੇਂ, ਡੱਲੇ ਬੈਰਾੜ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸਹੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, ‘ਜੀ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ। ਲੱਖੀ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ੧੭੬੧ ਸੰਮਤ ਮਾਘੀ ਦੇ ਮੇਲੇ ਉਪਰਿ ਦਰਬਾਰ ਲਗਾ ਹੋਇਆ ਹੋਸੀ, ਦਾਸ ਚਉਪਾ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਖੜੋਤਾ ਸਾ—ਏ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ। ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ, ਚਾਰੇ ਦੇਵ ਲੋਕ ਨੂੰ ਟੋਰ ਛੱਡੇ, ਇਕ ਬੀ ਨਾ ਰਖਿਆ। ਇਹੁ ਪੰਥ ਕਿਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਠਹਿਰੇਗਾ। ਪੰਥ ਦਾ ਵਾਲੀ ਕਉਣ ਹੋਸੀ? ਤੁਰਕਾਂ ਨਾਲ ਵੈਰ ਹੈ। ਤੁਰਕ ਪੰਥ ਨਾਲ ਅੜਨਗੇ, ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਭੇਨਕੇ ਸਿੰਘ ਕੀਤੇ। ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਪਕੜਾਏ, ਤੁਰਕ ਡਾਢੇ ਹੋਨਿ।’ ਤਾਂ ਬਚਨ ਹੋਇਆ:

‘ਭੱਲਿਆ! ਅਗੇ ਮੰਜੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੱਖਣੀ। ਦਸਾਂ ਜਾਮਿਆਂ ਦਾ ਬਚਨ ਸੀ। ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਮਸੰਦ ਕਢਿ ਛੱਡੇ, ਪਿਛੇ ਅਸਾਡੇ ਮਤਾਂ ਆਪ ਗੁਰੂ ਬਣਿ ਬਹਿਣ।’

ਗੁਰਿਆਈ ਸਰਬਤ ਖਾਲਸੇ ਦੀ, ਅਤੇ ਆਸਰਾ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਬਦ ਦਾ ਅਤੇ ਵਾਲੀ ਪੁਰਖ। ਅਤੇ ਚਿਤੀਆਂ ਪਾਸਹੂੰ ਸਾਜ਼ ਤੁੜਾਵਣੇ ਹੈਨਿ, ਬਲ ਭਗਵਤੀ ਦਾ ਹੋਸੀ। ਅਤੇ ਜੋਰ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਭੇਨ ਛਡਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਬੰਦਾ ਜੇਜਾਗੇ, ਵੈਰ ਲੈ ਛੱਡਾਂਗੇ। ਅਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਾਉਣੀਂ ਲਹਾਵਾਂਗੇ। ਅਤੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਪੁਰਾਤਨ ਸਿੰਘ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ ਪੈਦੇ ਹੋਸਨ ਸੋ ਜੁੱਧ ਰੱਖਣਗੇ।

ਤਾਂ ਡੱਲੇ ਆਖਿਆ, ‘ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼। ਉਹ ਬੰਦਾ ਕਦੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਸੀ? ਅਤੇ ਕਉਣ ਹੋਸੀ? ਅਤੇ ਉਹ ਖਾਲਸਾ ਕਦੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਸੀ? ਅਤੇ ਉਹ ਖਾਲਸਾ ਕਿਹੜਾ ਹੋਸੀ? ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦਿਤੀ ਹੈ।’

ਬਚਨ ਹੋਆ, ‘ਖਾਲਸਾ ਉਹ ਜੋ ਖਾਲਸ ਹੋਵੇ ਸੰਮਾਰ ਦੀ ਕਾਟੋਂ। ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜਾਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਾਤਿ ਹੋਇ ਨਿਬੜੈ। ਸਰਬਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ। ਬੰਦਾ ਇਕ ਸਾਧ ਹੋਸੀ। ਅਸਾਡੇ ਅਸਵਾਰੇ ਕੀਤਿਆਂ ਨਉਂ ਦਿਨ ਅਤੇ ਨਉਂ ਮਹੀਨਿਓਂ ਪਾਛੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਸੀ।’

੧. ਦਾਮਨ, ਪੱਲਾ; ਭਾਵ ਗਲੋਂ ਉਤਾਰਾਂਗੇ।

ਸੋ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ, ਸਾਹਿਬ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖੁ ਜੀ ਸੰਮਤ ੧੭੬੩ ਵੈਸਾਖ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਇਕ ਅਤੀਤ ਸਾਧ ਬੈਰਾਗੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ, ਉਸ ਨਾਲ ਕੁਛ ਗੱਲਾਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਸਨ। ਅੱਗੇ ਉਸ ਦੀ ਚੁਹ ਜਾਣੈ। ਪਰ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਪੰਥ ਵਿਚ ਬਲ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖਬਰਦਾਰ ਕਰਨਗੇ। ਅਗੇ ਗੁਰੂ ਜਾਣੈ।

ਸੋ, ਚੁੱਪ ਅਹੁ ਪੰਥ ਭੀ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰ ਕੇ ਕੀਤਾ ਹੈਸ। ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਨਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਪਕੜੀਦਾ। ਸੋ ਕ੍ਰੋਧ ਭੀ ਪੰਥ ਵਿਚ ਰਹੇਗਾ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਸਿਖੀ ਲੈ ਨਿਭਟਗੇ। ਏਹੁ ਕੇਸ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸਿਖੀ ਦੀ ਹੈਨਿ, ਮੋਹਰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਹੈ। ਇਹ 'ਧਰਮ ਪੰਥ' ਵਾਹਗੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੀਦਾਰੀ, ਸਿਖੀ ਲੈ ਨਿਭੇ ਅਤੇ ਮੁਕਤੇ ਭੀ ਸਿਖੀ ਲੈਸਨ ਪਰ ਮਾਇਕੀ ਰਾਜ ਕਰਸਨ। ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੁਰੀਦ ਜੋ ਹੋਸਨ, ਸੋ ਸਿਖੀ ਲੈਸਨ। ਪਰ ਮੁਰੀਦ ਬੋਝੇ ਹੋਸਨ। ਭੀਰਥ ਦੀ ਆਉ ਤੋੜੀ ਪੰਥ ਕਾ ਰਾਜ ਚਲਸੀ। ਅਗੇ ਬਡਾ ਰਹਿਲਾ ਪੈ ਜਾਸੀ। ਪਰ ਮਾਇਕੀ ਪੰਥ ਵਿਚ ਭੀ ਐਸੇ ਮੁਰੀਦ ਹੋਸਨ, ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮੈਲੇ, ਕਿਰਤੀ, ਨਿਮਾਣੇ; ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਭਗਤ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ:

‘ਜਿਨ ਪਟ ਅੰਦਰਿ ਬਾਹਰਿ ਹੁਦਤ, ਤੇ ਭਲੇ ਸੰਸਾਰਿ।

ਤਿਨ ਨੇਹੁ ਲਗਾ ਰਬ ਸੇਤੀ ਦੇਖਨੇ ਵੀਚਾਰ।’

ਸੋ ਤਿਤ ਸਮੇਂ ਭੀ ਤੁਰਕ ਦੁਖ ਦੇਣਗੇ, ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ। ਸੋ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਦੇਣੇ ਕਰਕੇ, ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਸਲ ਖੀਣ ਹੋਸੀ। ਇਕ ਤੁਰਕ ਐਸਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜਾਂ ਪੁੱਟ ਜਾਇਗਾ। ਪਿਛੋਂ ਇਕ ਮੁਰੀਦ ਐਸਾ ਹੋਸੀ, ਜਤੀ ਸਤੀ, ਸੱਤ ਬਰਸ ਤੇ ਤ੍ਰੈ ਮਹੀਨੇ ਰਹਸੀ। ਤਿਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਪੰਥ ਤਕੜਾ ਹੋਸੀ। ਸਾਹਿਬ ਬਚਨ ਮੁਜਬ ਦੇਵੀ ਦਾਸ ਪੰਡਿਤ ਨੇ ਬੀਚਾਰ ਕਰਕੇ, ਇਹੁ ਗੱਲ ਆਖੀ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਗੁਰੂ ਜਾਣੈ।

ਇਕ ਦਿਨ ਸਿੰਘ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਤਨਖਾਹ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰਿ ਲੈ ਆਏ। ‘ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼। ਧਰਮ ਚੰਦ ਨੂੰ ਬਚਨ ਕਰੋ, ਜੋ ਏਹੁ ਸਰਕਾਰੇ ਜਮ੍ਹਾ ਕਰੇ।’ ਬਚਨ ਹੋਆ, ‘ਕੋਹੇ ਰੁਪਯੇ ਹੋਨਿ?’ ‘ਜੀ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼! ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਇ ਹੋਨਿ।’

ਤਾਂ ਬਚਨ ਹੋਆ, ‘ਗਰੀਬਾਂ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਕਪੜੇ ਜੋੜੇ ਕਰਾ ਦੇਹੁ। ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਰ ਦਿਓ।’

ਸੋ ਸਾਹਿਬ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖੁ ਆਪ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਗੌਰ ਕਰਦੇ ਹੋਨਿ। ਪੰਥ ਜਦ ਮਾਇਕੀ ਚੁਆਨੀ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਸਭੇ ਗੱਲਾਂ ਰਹਿ ਜਾਸਨ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ:

‘ਰਾਜ ਮਾਲ ਰੂਪ ਜਾਤਿ ਜੋਬਨ ਪੰਜੇ ਠਗ।

ਇਨੀਂ ਠਗੀਂ ਜਗ ਠਗਿਆ, ਕਿਸੈ ਨ ਰਖੀ ਲਜ।’

ਸੋ ਇਹ ਪੰਜੇ, ਮਾਇਕੀ ਪੰਥ ਵਿਚ ਹੋਸਨ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ:

‘ਰਾਜ ਕਪਟੇ ਰੂਪ ਕਪਟੇ ਧਨ ਕਪਟੇ ਕੁਲ ਗਰਬਤਹ।

ਸੰਚੇਤਿ ਬਿਖਿਆ ਛਲੇ ਛਿਦ੍ਰੇ ਨਾਨਕ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਸੇਗਿ ਨ ਚਾਲਤੇ।’

ਸੋ ਰਾਜ ਵਿਚ ਇਹੁ ਵਸਤੂ ਹੋਸਨਿ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ:

‘ਕੂਲੇ ਮਨ ਮੇਰੇ ਕਪਟ ਨ ਕੀਜੈ। ਅੰਤਿ ਨਬੇਰਾ ਤੇਰੇ ਜੀਅ ਪਹਿ ਲੀਜੈ।’

ਬਚਨ ਹੋਆ ਹੈ ਪੰਥ ਨੂੰ। ਸੋ ਨਾਲੇ ਮਿਹਰ ਹੈ, ਨਾਲੇ ਕਹਿਰ ਹੈ।

ਜੇ ਸਿਖੀ ਰਹੇਗੀ ਰਾਜ ਵਿਚ ਤਾਂ ਮਿਹਰ, ਅਤੇ ਸਿਖੀ ਜਾਇ ਤਾਂ ਕਹਿਰ ਹੈ।

ਸੋ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸਿਖੀ ਰਹਿਣੀ ਕਠਿਨ ਹੈ। ਬੁਧਿ ਚਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਰਾਜ ਦੇ ਉਪ੍ਰੰਤ ਨਰਕ। ਜੋ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਅਥਵਾ ਸਿਖਣੀ ਜੇ ਸਾਬਤ ਰਹਿਸੀ
ਰਾਜ ਵਿਚ ਉਦਾਰਤਾ, ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਉਜਲਤਾਈ, ਗਰੀਬੀ ਵਿਚ ਜੁਗਤਿ। ਸਾਖ
ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ :

‘ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ, ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਦੇ ਲਾਲੈ।’

ਇਕ ਦਿਨ ਧਰਮਚੰਦ ਪੰਜਾਨਚੀ ਅਤੇ ਕਉਰ ਸਿੰਘ ਚੰਦੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਰਦਾਸਿ
ਕੀਤੀ, ‘ਜੀ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ। ਤੇਰਾ ਬਚਨ ਹੈ ਜੇ ਸਰਬਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਹਾਂ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ
ਮੇਰਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਸਾਂ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਠਾਹਰ
ਪੰਥ ਵਿਚ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਵਾਸਤੇ ਪੰਥ ਦੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਬਲ ਤੋੜਿਆ ਹੈ, ਹੋਮ ਕੀਤਾ
ਅਤੇ ਉਦਾਰ ਕੀਤਾ ਪੰਥ ਵਾਸਤੇ।’

ਸੋ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼। ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਪਾਪ ਕਿਤ ਭਾਂਤਿ ਰਹਿਣ ? ਬਚਨ
ਹੋਆ, ‘ਜਿਥੇ ਸਰਬਤ ਇਕੱਠੁ ਹੋਸੀ, ਤਿਥੇ ਹਉਂ ਹਾਂ। ਅਤੇ ਸਰਬਤੁ ਹੀ ਖਾਲਸਾ
ਹੈ। ਇਕ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।’

ਜਿਥੇ ਧਰਮ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਿਖੀ ਦੇ ਅਥਵਾ ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨਾਲ
ਜੁੱਧ ਕਰਨਗੇ, ਉਥੇ ਮੇਰਾ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦੀਦਾਰ ਹੋਸੀ। ਜਿਥੇ ਸ਼ਬਦ ਪਾਠ ਚਰਚਾ,
ਕੀਰਤਨ ਹੋਵੇ, ਸੋ ਮੇਰਾ ਰੂਪ ਜਾਣੇ। ਜੋ ਮੇਰੇ ਬਚਨਾਂ ਉਪਰਿ ਚਲਣਗੇ, ਸੋ ਖਾਲਸਾ।
ਸੋ ਵੈਡਿ ਖਾਣਗੇ, ਸੋ ਮੇਰੀ ਦੇਹਿ। ਜੋ ਸਿਦਕਵਾਨ ਤੇ ਰਹਿਤਵਾਨ ਹੋਸਨ, ਸੋ ਮੇਰੇ
ਹੋਸਨ, ਸੋ ਮੇਰੇ ਹੋਮ ਹੋਮ ਹੈਨਿ ਅਤੇ ਵਾਧਾ ਧਰਮ ਕਾ ਕਰਨਾ, ਮਲੋਛਾਂ ਦੇ ਨਾਸ ਵਾਸਤੇ।

ਅਤੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਠਾਹਿਰ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਨਰਕਾਂ ਨੂੰ ਭਰਨ ਵਾਸਤੇ।

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਡੇਰੇ
ਵਿਚ ਆਇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜੋ ਇਹੁ ਠਹਿਰੀ ਜੋ ਪੰਥ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਬਰਲ ਅਤੇ
ਕ੍ਰੋਧ ਰਹਿਸੀ। ਅਤੇ ਬਰਲ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਹਰਾ ਅਤੇ ਬਰਲ ਵਿਚ ਉਦਿਆਨੀ ਉਪਦ੍ਰਵ
ਹੋਏ ਹੈਨਿ। ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਜੁੱਧ ਲੜਾਈਆਂ ਵੇਰ ਹੋਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਕੀ :

‘ਸੁਰੇ ਏਹ ਨ ਆਖੀਅਹਿ ਅਹੰਕਾਰ ਮਰਹਿ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ।’

‘ਹਰਿ ਜੀਉ ਅਹੰਕਾਰ ਨਾ ਭਾਵਈ...’

ਜਾਂ ਮਾਮੇ ਜੀ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸਾਖ ਸਾਥ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਸਿਖ ਸੁਣਕੇ ਵਿਸਮਾਦ
ਹੋ ਗਏ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ :

‘ਸੋ ਐਸਹੁ ਰਾਜ ਨ ਕਿਤੇ ਕਾਜੁ ਜਿਤੁ ਨਹਿ ਕ੍ਰਿਪਤਾਏ।’

ਸਮਾਂ ਪਾਇਕੇ ਮਾਮੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ, ‘ਜੀ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ।
ਉਸ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗਤਿ ਕਿਥੂੰ ਹੋਸੀ ?’ ਬਚਨ ਹੋਆ, ‘ਮਾਮਾ ਜੀ ! ਉਸ
ਸਮੇਂ ਮੁਰੀਦ ਗੁਰੂ ਕੀ ਜਾਣੇ, ਸੋ ਵਿਰਲੇ ਬੋਝੇ ਭੀ ਹੋਸਨਿ ਜੋ ਸਭ ਕਿਛੁ ਦਾਤਿ।’
ਸੁ ਕੈਸੇ, ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ :

‘ਤਿਨ ਕਾ ਖਾਧਾ ਪੈਧਾ ਸਭ ਪਵਿਤ੍ਰੁ ਹੈ.....।’

ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਰਾਂਤ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰਾਜ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ, ਅੰਤ ਦਾ ਰਾਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਸਮੇਂ ਸੰਮਤ ੧੭੬੩ ਪੋਹ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਡੇਢ ਪਹਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ ਦੁਸਾਖੇ ਦੱਖਣੀ ਪਏ ਜਲਦੇ ਹੋਸਨ ਅਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ, ਚੌਕੀਆਂ ਬੈਠੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਸਾਹਿਬ ਸੁਖ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਹੋਏ, ਮੈਂ ਦਾਸ ਚੌਪਾ ਸਿੰਘ ਚਰਨ ਕਵਲ ਦੀ ਪਵਾਂਦੀ, ਚਰਨ ਕਮਲ ਮਲਦਾ ਮੈਂ ਟਿਕ ਗਯਾ। ਸੋ ਇਕ ਸਾਧ ਅਕਸਮਾਤੋਂ ਆਇ ਖੜੋਤਾ। ਸਾਹਿਬ ਜਾਗੇ ਮੈਂ ਭੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣਕੇ ਜਾਗਿਆ। ਉਸ ਇਕ ਕਾਗਤ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ। ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਨੇ ਪੜ੍ਹਕੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ਧਰਮ ਚੰਦ ਨੂੰ ਸੱਦ ਦੇਹੁ। ਜੇ ਭਾਈ ਅਸਾਂ ਕੁਝ ਕਾਰਜ ਕੀਤੇ, ਕੁਛ ਕਰਨੇ ਹੋਨਿ, ਕਰਕੇ ਆਪ ਕੋ ਮਿਲੈਂਗੇ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਅਸਾਡੀ ਅਵਾਜ਼ੀ ਵਿਚ ਪੌਣੇ ਤ੍ਰੈ ਸਾਲ ਰਹਤੇ ਹੈਂ। ਤੁਸੀਂ ਮੰਦਾਕਨੀ ਕੇ ਕੰਨਾਂ, ਮੈਲਾਗਰ ਦੇ ਤਲੇ, ਜੋਗ ਨਿਧਿ ਦੀ ਕੁਟੀਆ ਵਿਚ ਠਹਰੇ। ਇਹ ਮਾਮੇ ਜੀ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਉਪਰਿ ਸਹੀ ਆਪ ਪਾ ਦਿਤੀ। ਉਹ ਸਾਧ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਾਮਾ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਪੁੱਛ ਰਹੇ ਜੁ ਇਹ ਕੌਣ ਸੀ, ਕਿਥੋਂ ਆਇਆ, ਕਿਸ ਭੇਜਯਾ ਹੈ ਪਰ ਸਾਹਿਬ ਨਾ ਦੱਸਿਆ। ਸਰਬ ਭਲਿਆਂ ਬੁਧਿਵਾਨਾਂ ਇਹ ਬਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜੋ ਜੈਸੇ ਪਹਿਲੇ ਜਾਮੇ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਰਗਾਹ ਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੈਸੇ ਹੀ ਏਹੁ ਹੈ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੋਣਾ, ਅਚਰਜ ਹੈ। ਅਸਾਂ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦਿਦਾਰ ਕਿਥੋਂ ਪਿਛੋਂ ਤਾਂ ਅਨੁਰਾ ਪੜ ਜਾਸੀ ਅਤੇ ਕਲਿਜੁਗ ਖੜੋਸੀ, ਇਹੁ ਦੇਵੀਦਾਸ ਜੋ ਕਥਾ ਭੋਗਲ ਪੁਰਾਣ ਦੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੋ ਇਹੁ ਸਮਾਂ ਆਵਣਾ ਹੈ। ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪੋਥੀਆਂ ਪੁਰਾਣ ਪਏ ਆਪਦੇ ਹੋਨ। ਭਲਿਆਈ ਬੋਝੀ, ਬੁਰਿਆਈ ਬਹੁਤ। ਉਤਪਾਤ ਹੋਸਨ, ਉਪਦ੍ਵ ਹੋਸਨ, ਅਨਾਚਾਰ, ਅਣਹੋਣੀ, ਸ਼ੰਕਰਬਰਣ ਹੋ ਜਾਸੀ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ। ਸੰਕਰ ਬੁਣ ਪਰਜਾ ਸਭ ਹੋਈ। ਛਤ੍ਰੀ ਧਰਮ ਨ ਰਹਯਾ ਕੋਈ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕੀ:

‘ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਸਾਈ।’

ਐਸਾ ਸਮਾਂ ਹੋਸੀ। ਤਿਸ ਸਮੇਂ ਬੁਧਿਆਨ ਕੈਸੇ ਹੋਸਨ ?

ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ :

‘ਮਨਹੁ ਜਿ ਅੰਧੇ ਰੂਪ ਕਹਿਆ ਬਿਰਦੁ ਨ ਜਾਣਨੀ।’

ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਖਰੇ ਪਲੇਕ ਪਰ ਬਿਰਦੁ ਵਿਚ ਹੋਛੇ ਹੋਸਨ, ਬਿਰਦ ਜੁ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੈ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ :

‘ਇਕਿ ਕਹਿ ਜਾਣਨ ਕਹਿਆ ਬੁਝਨਿ ਸੇ ਨਰ ਸੁਖਝ ਸਰੂਪ।’

ਜੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਮੁਰੀਦ, ਰਾਜ ਵਿਚ ਗਰੀਬੀ ਵਿਚ ਭੀ ਪਰ ਵਿਰਲੇ, ਨੀਚ ਬਹੁਤ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ :

‘ਇਕਨਾ ਨਾਦ ਨ ਬੇਦ ਨ ਗੀਅ ਰਸ ਰਸ ਕਸ ਨ ਜਾਣੰਤਿ।’

ਸੋ ਰੋਲੇ ਦੇ ਸਿਖ ਹੋਏ ਭਾਵੇਂ ਰਾਜ ਵਿਚ, ਭਾਵੇਂ ਮਾਇਆ ਵਿਚ, ਭਾਵੇਂ ਗਰੀਬੀ ਵਿਚ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਚੰਗੇ, ਗਿਆਨੀ ਰਹਤਵਾਨ ਮਹੰਤ, ਭਗਤ, ਸਾਧ ਸੰਤ। ਬਚਨ ਹੈ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦—‘ਭੋਖ ਦਿਖਾਇ ਜਗਤ ਕੋ ਲੋਗਨ ਕੋ ਬਸ ਕੀਨ।’ ਜੋ ਪੂਜਾ ਜੋਗ

ਹੋਸਨ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ। ਜੋ ਗਾਈ ਪੂਜਾ ਧਾਨ ਕੁਧਾਨ ਨ ਦੇਖਣਗੇ, ਆਖਣਗੇ
ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਖਾਇਓ ਪਵਿਤ ਹੋਆ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ:

‘ਮਾਰਣ ਪਾਇ ਹਰਾਮ ਮਹਿ ਹੋਇ ਹਲਾਲ ਨ ਜਾਇ।’

ਪਰ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਦਾ, ਬੁਧਿ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੇ ਤਾਂ ਨਾਹੀ ਲਗਦਾ।
ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ:

‘ਰਾਤੀ ਹੋਵਨਿ ਕਾਲੀਆਂ ਸੁਪੈਦਾ ਸੇਵੈਨਿ।’

‘ਛਾਡਿ ਕੁਚਰਚਾ, ਅਵਰ ਜਾਨਹਿ।’

ਗੋਰੁ ਦੀ ਨਾਰਿ ਗਮਨ, ਅਤੀਤ ਦੀ ਨਾਰਿ ਦਾ ਗਵਨ। ਸਾਰਾ ਨੀਚਾਂ ਦੇ
ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੋ ਪਾਪਾਂ ਬਲ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਐਸਾ ਸਮਾਂ ਹੋਸੀ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ:

‘ਸਤੀ ਪਾਪ ਕਰ ਸਤ ਕਮਾਹਿ।’

ਮਹਾਂ ਪਾਪ ਉਦੈ ਹੋਸਨ, ਬ੍ਰਹਮ ਹੱਤਿਆ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਦਾ ਗਮਨ; ਰਾਜਿਆਂ
ਦੀਆਂ ਦਾਰਾ ਦਾ ਗਮਨ, ਗੁਰਭਾਈਆਂ ਦਾ ਮਾਰਨਾ, ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਦਾ ਮਾਰਨਾ,
ਪਰਨਾਰੀ ਦਾ ਗਮਨ, ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤੀ, ਧ੍ਰੋਹੀ ਅਪਲੱਛਨ ਹੋਨ, ਸੋ ਉਤਪਤ ਹੋਵਨ,
ਏਸ ਕਲਿਜੁਗ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਹੈ—ਪਸ਼ੂ ਵਰਤਨ, ਪਰਜਾ ਭੀ ਘਟ ਜਾਸੀ, ਨਦੀਆਂ
ਕੇ ਨੀਰ ਘਟ ਜਾਸੀ, ਗਊਆਂ ਕੇ ਪੀਰ, ਬਰਖਾ ਓਸ ਬਰਾਬਰ ਹੋਸੀ ਕੁਆਰੀ ਕੰਨਿਆ
ਕੋ ਬਾਲਕਾ, ਸੋ ਸੋ ਕੋਸ ਉਪਰ ਬਸਤੀ, ਮਨੁੱਖ ਕੀ ਕਰਨ ਬੇਦ ਨਾ ਪੁਰਾਨ, ਨ ਕਰਮ
ਧਰਮ, ਐਸੀ ਚੁਗਤਿ ਨਾਲ ਕਲਿਜੁਗ ਵਰਤੇਗਾ। ਅੰਨ ਸੈ ਪੈਤੀ ਬਰਖ ਸੇਖ ਰਹੀ
ਤਾਂ ਸਤਿਜੁਗ ਜਨਮੈਗਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕੇ ਘਰ ਨਿਹਕਲੰਕ ਅਵਤਾਰ ਪੈਦੇ ਹੋਸੀ, ਸੰਭਲ
ਨਗਰੀ ਵਿਚ ਮਾਘ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਸ਼ੁਕਲ ਪੰਚ, ਬਿਤ ਪੰਚਮੀ ਸੰਮ ਦਿਨ ਬਿਸ਼ਨ ਦਾਸ
ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ, ਪਾਪਨ ਕੇ ਨਾਸ ਵਾਸਤੇ, ਧਰਮ ਮ੍ਰਿਜਾਦ ਰੱਖਣ
ਵਾਸਤੇ। ਬਚਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦:

‘ਪਾਪ ਸਮੁਹ ਬਿਨਾਸਨ ਕੇ.....’

ਜਾ ਦਿਨ ਨਿਹਕਲੰਕ ਦੇਵਪੁਰੀ ਨੂੰ ਸਿਧਾਣਗੇ ਤਾਂ ਸਤਿਜੁਗ ਜਨਮੈਗਾ।
ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕੇ ਘਰ ਕੱਤਕ ਸ਼ੁਕਲ ਪੰਚ ਨੌਮੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇਸ ਗੰਗ, ਇੱਕੀ ਹੱਥ ਹੋਸਨ
ਆਪਣੇ, ਆਰਥਲਾ ਲੱਖ ਬਰਸ ਦੀ, ਅਹਾਰ ਮਨੁੱਖ ਮਣ ਤੇਈ, ਅਵਤਾਰ ਬਿਸ਼ਨ
ਦੇ ਡੂੰਠ ਮੱਛ ਕੱਛ, ਵੈਰਾਹ, ਨਰ ਸਿੰਘ, ਬਾਵਨ। ਧਰਮ ਸਤ ਸੀਲ ਦਾ, ਪਾਪਾਂ ਦਾ
ਨਾਸ, ਸਤਿਜੁਗ ਦੀ ਆਰਥਲਾ ੧੭੨੮੦੦੦ ਫੇਰ ਤ੍ਰੇਤਾਜੁਗ ਜਨਮ ਲੈਸੀ ਖੜੀ ਦੇ
ਘਰ ਵੈਸਾਖ ਸ਼ੁਕਲ ਪੰਚ ੩ ਸਰੀਰ ਮਨੁੱਖ ਦੇਹ ਹੱਥ ੧੪। ਤ੍ਰੇਤੇ ਜੁਗ ਦੀ ਆਰਥਲਾ
੧੨੯੬੦੦੦ ਅਹਾਰ ਮਣ, ਤ੍ਰੇਤੇ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਪਰਸਰਾਮ ਜੀ, ਰਾਮ ਜੀ। ਇਕ ਹਿੱਸਾ
ਪਾਪ, ਪੁੰਨ ਤ੍ਰੇ ਹਿੱਸੇ। ਫੇਰ ਜਨਮ ਦੁਆਪੁਰ ਲੈਸੀ, ਸੂਦ ਦੇ ਘਰ, ਮਾਘ ਵਦੀ ੧੫
ਸਰੀਰ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਹਥ ਸੱਤ, ਅਹਾਰ ਸੈਰ ਬਾਰਾਂ। ਆਰਥਲਾ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬਰਸ ੧੦੦੦
ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਅੱਧੇ ਅੱਧ ਅਵਤਾਰ ਦੁਇ—ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਤੇ ਬੋਧਾ। ਆਰਥਲਾ ਜੁਗ ਦੀ
੮੬੪੦੦੦ ਫੇਰ ਕਲਜੁਗ ਜਨਮ ਚੰਡਾਲ ਕੇ ਘਰ ਹੋਸੀ ਭਾਦ੍ਰੋ ਵਦੀ ੧੩ ਮਨੁੱਖ ਦੇ
ਸਰੀਰ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਆਪਣੇ, ਆਰਥਲਾ ਬਰਸ ੧੦੦ ਪਾਪ ਹਿੱਸੇ ਤਿੰਨ, ਪੁੰਨ

ਇਕ ਹਿੱਸਾ, ਅਵਤਾਰ ਇਕ—ਨਿਹਕਲੰਕ। ਆਰਬਲਾ ਕਲਜੁਗ ਦੀ ਚਾਰ ਲੱਖ ਬੱਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਬਰਸ। ਏਹੁ ਚਾਰੋ ਜੁਗ ਤ੍ਰਿਤਾਲੀ ਲੱਖ ਅੱਸੀ ਹਜ਼ਾਰ ਬਰਸ ਚਹੁ ਜੁਗਾਂ ਦੀ ਮ੍ਰਿਜਾਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਕਾ : 'ਜੁਗਨ ਕੀ ਚੌਕਰੀ ਫਿਰਾਏ ਹੀ ਫਿਰਤ ਹੈ।'

ਸੋ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੰਘ ਹੋਇਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸ੍ਵਾਦ ਨਾਲ ਸਿਖੀ ਨ ਗਵਾਏ। ਅਤੇ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਸਿਖ ਕੇਸਾ ਹੋਵੈ—ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ : 'ਆਪ ਮੁਕਤਿ ਮੋਹ ਤਾਰੇ।' ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਹੋਣ, ਜੇ ਰਉਲੇ ਦਾ ਸਿਖ ਹੋਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ : 'ਮਨਮੁਖ ਪਥਰ ਸੈਲ ਹੈ, ਧ੍ਰਿਗੁ ਜੀਵਣ ਫੀਕਾ।'

ਇਹ ਜਨਮ ਦੁਹਲਭ ਹੈ, ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਪਾਇਕੇ ਅਜਾਈ ਨਹੀਂ ਗਵਾਵਣਾ। ਇਹ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਮਾਇਆ ਰਾਜ, ਦਾਰਾ, ਮੀਤ ਪੂਤ ਛਲ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈਨ, ਸਮੇ ਨਾਲਿ ਉਠ ਜਾਣਗੇ ਨ ਕੋਈ ਪਦਾਰਥ ਨਾਲ ਆਇਆ ਹੈ ਨ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਇਹ ਰਿਣ ਸਨਬੰਧੀ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸਿਖੀ ਨਹੀਂ ਗਵਾਵਣੀ। ਏਹ ਰਹਿਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਬੀਚਾਰ ਸਰਬਤ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਹੈ ਸਿਖੀ ਰੱਖਣੀ ਰਾਜ ਵਿਚ ਗਰੀਬੀ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਸਿਖੀ ਰੱਖੇ, ਰਹਤ ਕਮਾਵੈ ਅੱਗੇ ਨਮਿਤ, ਇਹ ਪਰਉਪਕਾਰ ਸਿਖ ਮੁਕਤਿਆਂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਹਜ਼ੂਰ ਰੋਬਰੋ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੀ ਦੇ ਅਤੇ ਮਿਹਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਏਡੇ ਉਦਮ ਪੁਰਖਾਰਥ ਨਾਲ ਪੰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੁਧਿ ਦਾਤ ਚੋਪਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਦਸਖਤ ਬਲਾਕਾ ਸਿੰਘ ਲਿਖਾਰੀ ਦੇ, ਪਰਵਾਨਗੀ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ ਨਾਲਿ ਅਤੇ ਏਹੁ ਕਾਗਤ ਰਹਤਨਾਮੇ ਦਾ ਚਿੱਠਾ ਲਿਖਾਇਆ, ਧਰਮ ਚੰਦ ਛਿੱਬਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਗੁਰੂ ਕਾ ਤਿਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਲਿਖਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਖੀ ਇਤ ਸਮੇਂ ਵਿਰਲੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਸਿਖਾਲਣੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਰਕ ਦਾ ਪਾਵਣਾ, ਮਾਇਆ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨੀ, ਸੰਚਨੀ ਅਨਰਥ ਲਾਵਣੀ ਮਨਮੁਖਾਂ ਲਈ ਹੈ।

ਸਾਖ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ : 'ਪਾਪਾ ਬਾਝਹੁ ਹੋਵੈ ਨਾਹੀ ਮੁਇਆ ਸਾਥ ਨ ਜਾਈ।' ਪਰ ਸਿੱਖੀ ਲੈਣੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਨ ਭੁਲਣਗੇ, ਬਿਹਦ ਵਾਹਗੁਰੂ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੈ।

(੨) ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਪਰਮ ਸੁਮਾਰਗ (ਅਗਿਆਤ)

ਪ੍ਰਿਥਮ ਧਿਆਉ

ਪਹਿਲਾ ਬਚਨ ਰਹਿਤ ਕਾ: ਇਸ ਪ੍ਰਾਨੀ ਕੇ ਉਧਾਰ ਕਰਨਿ ਕਾ ਸੁਨ: ਤਾਂ ਆਗਿਆ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਕੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਾਨੀ ਕਉ ਇਹ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਪਹਰ ਰਾਤਿ ਪਿਛਲੀ ਰਹੈ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠੇ। ਉਠਿ ਕਰਿ ਤਾਜੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲਿ ਇਸਨਾਨ ਕਰੇ। ਅਰੁ ਜਉ ਜਾਣੈ ਜੋ ਕਦਾਂਚ ਦੇਹੀ ਨੂੰ ਤਾਜਾ ਪਾਣੀ ਮਾਫਕ ਨ ਹੋਈ, ਤਾਂ ਗਰਮ ਕਰਿ ਕੇ ਪਾਣੀ ਕੇ ਸਾਥ ਨਾਵੈ, ਸਿਰ ਪਾਣੀ ਪਾਵੈ ਜੋ ਬੇਹਾ ਪਾਣੀ ਹੋਇ ਤਾਂ ਗਰਮ ਕਰ ਲੇਵੈ। ਅਤੇ ਜੋ ਕਦਾਂਚ ਜਾਣੈ ਜੋ ਕੋਈ ਸਬਬ ਨ ਬਣੇ, ਅਥਵਾ ਪਾਣੀ ਹਥਿ ਨਾ ਆਵੈ, ਅਕੇ ਦੇਹੀ ਨੋ ਕੁਛ ਹੀਲਾ ਹੋਇ, ਤਾਂ ਮੂੰਹੁ ਹਥ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਅਤੇ ਗੋਡਿਆਂ ਤਕ ਧੋਇ ਲੇਵੈ। ਅਰੁ ਇਹੁ ਨਾਮ, ਪਾਕੀ ਨਾਈ ਪਾਕੁ ਪੜ੍ਹੈ। ਤਾਂ ਉਸ ਸਮ ਮੂੰਹ ਹਥ ਧੋਇ ਕਰਿ ਪੜ੍ਹੁ ਸੱਤਿ ਵਾਰੀ ਜਦਿ ਪੜ੍ਹੈ ਤਬ ਹੀ ਹਥਾਂ ਨਾਲਿ ਦੇਹਿ ਸਾਰੀ ਸਿਰ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਲੇਕੇ.....ਜਿਉ ਪਾਣੀ ਸਾਥਿ ਧੋਈਦਾ ਹੈ—ਧੋਵੈ ਤਾਂ ਦੇਹਿ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਵੈ। ਪਰ ਏਹ ਜੁਗਤਿ ਤਦਿ ਕਰੈ ਜੋ ਪਾਣੀ ਹਥਿ ਨਾ ਆਵੈ, ਅਕੇ ਦੇਹ ਸਹਾਂਦੀ ਨਾਹੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਪਹਰ ਰਾਤਿ ਰਹਿੰਦੀ ਇਹਿ ਕਿਰਤਿ ਦੇਹੀ ਦੀ ਕਰੇ।

ਪੰਜ ਵੇਰੀ ਜਪੁ ਤੇ ਜਾਪੁ ਪੜ੍ਹੈ। ਨਾਲੇ ਅਨੰਦ ਪੰਜ ਵੇਰੀ ਪੜ੍ਹੈ।

ਜੋ ਜਾਨੈ ਕਛੁ ਕੰਮੁ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਚਰਨ ਕਮਲ ਆਰਤੀ ਪੜ੍ਹ ਕੈ ਮੱਥਾ ਟੇਕੈ। ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੈ ਕੰਮ ਨੂੰ ਉਠੈ। ਖਤਾ ਹੋਵੈ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਜੋ ਕੰਮੁ ਆਇ ਰਜੁ ਹੋਵੈ ਕਿਹਾ ਮੁਸਕਲ ਕਿ ਆਸਾਨ, ਸਭ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰੇ ਹੋਵਹਿ ਅਰੁ ਜੋ ਜਾਣੈ ਕਿਛੁ ਕੰਮ ਨਾਹੀ, ਦਿੱਲ ਹੈ ਤਾਂ ਪੋਥੀ ਗਰੰਥ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਰੁ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਨਾਵੀਂ ਤੀਕ ਜੋ ਖਾਣੀ ਹੈ ਸੋ ਪੜ੍ਹੈ। ਜੋ ਕਿਛੁ ਗੁਰੂ ਪੜ੍ਹਾਏ ਫੇਰ ਚਰਨ ਕਮਲ ਆਰਤੀ ਪੜ੍ਹਿ ਕੈ ਮੱਥਾ ਟੇਕੈ, ਆਪਣੀ ਬੇਨਤੀ ਆਜਜੀ ਕਰੇ।

‘ਜੋ ਮੁਖ ਪਤਿਤ ਕਉ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਦੇਹਿ, ਸੁਖਾਲੀ ਸੁਵਾਸੀ ਗੁਰੂ ਚਿਤ ਆਵੈ।’

ਏਹਿ ਆਪਣੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਜਮਯਤਿ ਹੋਇ ਕਰਿ ਕਿਰਤਿ ਜੁਗਤਿ ਉਠਿ ਲਾਗੈ। ਪਰ ਪਿਆਰੁ ਖਾਣੀ ਸਬਦ ਨਾਲਿ ਰਾਖੇ। ਸਬਦੁ ਗੁਰੂ ਹੈ; ਜੁਗਤਿ ਇਸ ਦੀ ਚੇਲਾ ਹੈ ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਏਕੁ ਅੰਗੁ ਪੜ੍ਹੈ।੧।

ਦੁਤੀਆ ਬਚਨ ਰਹਿਤ ਕਾ—ਹੁਕਮੁ ਹੈ,—ਜਾਣੈ ਜੋ ਦੋਇ ਪਹਿਰ ਦਿਨੁ
ਆਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਫੇਰਿ ਹੱਥ ਪੈਰ ਗੋਡਿਆਂ ਤਕ ਧੋਇ ਕਰਿ ਇਕ ਵੇਰੀ ਜਪੁ, ਜਾਪੁ
ਦੋਵੇਂ ਪੜ੍ਹੈ ਫੇਰ ਕਿਰਤਿ ਕਰੇ। ਅਤੇ ਜੋ ਜਾਨੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਬਨਿ ਨਹੀਂ ਆਵਦਾ ਤਾਂ
ਹੱਥ ਪੈਰ ਧੋਵਣੇ ਧੋਇਕੇ ਇਹ ਜੁਗਤਿ ਕਰੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਕੁ ਧਿਆਨੁ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ
ਪੁਰਖੁ ਜੀ ਕਾ ਕਰੇ। ਅਰੁ ਪਾਕੀ ਨਾਮ ਪੜ੍ਹੈ, ਜੋ ਦੇਹੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਇ। ਫਿਰ ਇਹ
ਜਾਨ ਪੜ੍ਹੈ ਮਨ ਬਿਖੇ ਸੱਤ ਵਾਰੀ:

‘ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਗੁਰੂ ਅਕਾਲਿ ਪੁਰਖ ਜੀ ਤੇਰੀ ਸਰਨੀਂ ਹਾਂ, ਸਤਿਨਾਮੁ
ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ।੧।’

‘ਚਕ੍ਰ ਚਿਹਨ ਅਰੁ ਬਰਨ ਜਾਤਿ ਅਰੁ ਪਾਤਿ ਨਹਿਨ ਜਹ।

ਰੂਪ ਰੰਗ ਅਰੁ ਰੋਖ ਭੋਖ ਕੋਊ ਕਹਿ ਨ ਸਕਤ ਕਿਹ।

ਅਚਲ ਮੂਰਤਿ ਅਨਭਉ ਪ੍ਰਕਾਸੁ ਅਮਿਤੋਜਿ ਕਹਿਜੈ।

ਕੋਟਿ ਇੰਦ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਾਣਿ ਸਾਹੁ ਸਾਹਾਣੁ ਗਣਿਜੈ।

ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਮਹੀਪ ਸੁਰ ਨਰ ਅਸੁਰ ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਬਨਿ ਤ੍ਰਿਣਿ ਕਹਤ।

ਤ੍ਰੁ ਸਰਬ ਨਾਮੁ ਕਥੇ ਕਵਨ ਕਰਮ ਨਾਮ ਬਰਨਤ ਸੁਮਤਿ।੨।’

ਏਹੁ ਪੜ੍ਹੈ। ਸਾਹੇ ਜਪੁ ਜਾਪੁ ਪੜ੍ਹੈ ਦਾ ਫਲੁ ਹੈ। ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰ ਕਿਤੇ
ਜਾਣੈ ਦਾ ਕੰਮੁ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਹੋਰੁ ਕਿਛੁ ਪੜ੍ਹਿ ਨ ਸਕੈ ਤਾਂ ਇਤਨਾ ਹੀ ਪੜ੍ਹੈ। ਪਰ ਇਸ
ਨੋ ਇਹੁ ਚਾਹੀਐ ਜੋ ਹਜ਼ਾਰ ਕੰਮੁ ਛਡਿ ਕੇ ਜ਼ਰੂਰ ਜੁਗਤਿ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੈ।੨।

ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਬਚਨ ਰਹਿਤ ਕਾ: ਜਬ ਜਾਣੈ ਦੁਇ ਘੜੀਆਂ ਦਿਨ ਰਹਿਆ ਹੈ,
ਤਾਂ ਸੋਦਰ ਰਹਿਰਾਸਿ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੈ। ਜਾਂ ਭੋਗ ਪਾਵੇ ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਜਪੁ ਤੇ ਜਾਪੁ ਪੜ੍ਹ ਕੇ
ਮੱਥਾ ਟੇਕੇ ਆਪਣੀ ਬੇਨਤੀ ਕਹੇ ਆਖੇ ਜੁ:

‘ਹਉ ਅਪਰਾਧੀ ਹਾਂ, ਤੇਰਾ ਬਿਰਦੁ ਹੈ ਜਿਉਂ ਭਾਵੇ ਤਿਉਂ ਰਖਿ ਲੇਹੁ।’

‘ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ ਮਿੱਠਾ ਲਗੈ, ਨਾਮੁ ਚਿਤਿ ਆਵੈ ਜੀ। ਤੇਰੀ ਸਰਨਿ।੩।’

ਚਉਥਾ ਬਚਨ ਰਹਿਤ ਦਾ ਇਹੁ ਹੈ: ਜਬ ਜਾਨੈ ਰਾਤਿ ਹੋਈ ਹੈ ਸਭਨਾਂ ਕੰਮਾਂ
ਦੁਨੀਆਂ ਸਿਉਂ ਫਾਰਕੁ ਹੋਇ ਰਹਿਆ ਹਾਂ। ਤਾਂ ਬਾਣੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਲੈਕਰਿ
ਦਸਵੀਂ ਦੀ—ਸਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ, ਹੋਰ ਬਾਣੀ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ, ਹੋਰਨਾਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੀ ਹੋਵੇ
ਸੋ ਪੜ੍ਹੈ। ਕੀਰਤਨ ਕਰੇ। ਜੋ ਜਾਣੇ ਜੁ ਨਿੰਦਾ ਬਹੁਤੁ ਆਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ
ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੋਇ ਰਹੈ, ਮਨ ਆਪਣਾ ਓਡ ਵੇਲੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੇ ਚਰਨਾਂ ਬਿਖੇ ਰਖੇ।
ਉਪਰਿ ਸਾਸੁ ਨਾਭਿ ਤੇ ਵਾਹ ਸੇ ਲੇਵੈ ਅਰੁ ਤਲੇ ਕਾ ਸਾਸੁ ਗੁਰੂ ਸੇ ਛੋਡੇ। ਵਾਹਗੁਰੂ
ਦਾ ਜਪੁ ਕਰੇ। ਸੁਰਤੀ ਜਾਗਤੀ ਰਹੈ ਅਰੁ ਕਰਮ ਕਉ ਲੋਕਰਿ ਸੰਗ ਸੋਵੈ। ਆਪਣਾ
ਮਨ ਹੋਰਤੇ ਠਉਰ ਬਿਖੇ ਜਾਵਣਿ ਨ ਦੇਇ। ਜੋ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਨੀ ਏਹ ਰਹਿਤ ਕਮਾਵੇ
ਅਥਵਾ ਮਰਦ ਅਥਵਾ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੋ ਪਾਰਗਿਰਾਮੀ ਹੋਇਗਾ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ
ਜੀ ਕੇ ਪੰਥੁ ਕੇ ਸੁਖੁ ਦੇਖੈਗਾ।੪।

ਅਰੁ ਸਭ ਤੇ ਵਡੀ ਰਹਿਤ ਏਹੁ ਹੈ ਜੋ ਮਿਥਿਆ ਨਾ ਬੋਲੇ। ਮਰਦੁ ਹੋਇਕੇ
ਪਰਨਾਰੀ ਕਾ ਸੰਗ ਨਾ ਕਰੇ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੋਇਕੇ ਮਰਦੁ ਨੋ ਨਾ ਦੇਖੇ। ਲੋਭ ਨਾ ਕਰੇ,

ਕ੍ਰੋਧ ਨਾ ਕਰੇ, ਅਹੰਕਾਰ ਨਾ ਕਰੇ, ਬਹੁਤ ਮੋਹ ਨ ਕਰੇ, ਨਿੰਦਿਆ ਨਾ ਕਰੇ ਅਰੁ ਅਸੰਤੁ ਵੀ ਨਾ ਬੋਲੇ। ਅਰੁ ਐਸਾ ਸੱਤ ਵੀ ਨਾ ਬੋਲੇ ਜੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਹੋਂਦਾ ਅਰੁ ਜੇ ਕਛੁ ਕਰੈ ਸੁਮਤਿ ਹੀ ਕਰੈ, ਅਰੁ ਅੰਤਕਾਲ ਨਦਰਿ ਕਰ ਦੇਖੇ, ਅਰੁ ਆਪਣਾ ਚਲਣਾ ਇਸ ਮ੍ਰਿਤ ਮੰਡਲ ਤੇ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਚਿਤਾਰੈ, ਭੂਲੇ ਨਾਹੀ। ਭਉ ਕਰੇ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਸਾਂ ਹੀ ਤੇ ਕਿਤੇ ਸਾਸਿ ਚਲਣਾ ਹੈ।

ਕੋਈ ਸਾਸ ਬਿਰਥਾ ਚਲਣੇ ਦੇਵੇ ਨਾਹੀਂ। ਦੁਖਾਵੇ ਕਿਸੇ ਕੋ ਨਾਹੀਂ। ਮੁਖ ਤੇ ਮਿਠਾ ਬੋਲੇ। ਜੇ ਕੋਈ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਕਹੈ; ਮਨ ਬਿਖੈ ਲਿਆਵੈ ਨਾਹੀਂ। ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਆਦਰੁ ਕਰੈ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਅਨਾਦਰ ਕਰੈ; ਹਰਖ ਸੋਗ ਕਿਸੀ ਬਾਤ ਕਾ ਨਾ ਕਰੇ, ਪਰਾਏ ਦਰਬੁ ਕਉ ਅੰਗੀਕਾਰੁ ਨਾ ਕਰੇ, ਪਰਮ ਕੀ ਕਿਰਤ ਕਰਿ ਖਾਇ। ਦਾਤਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਹੋਰਤਿ ਕਿਤੈ ਵਲਿ ਦੇਖੇ ਨਾਹੀਂ। ਮਨ ਮੜੀ, ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ, ਸ੍ਵਤ, ਤੀਰਥ ਬਰਤ, ਪੂਜਾ, ਅਰਚਾ, ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ, ਪੀਰ ਪੁਰਸ਼ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਪੁਛ ਨਾ ਲੇਵੈ। ਤਰਪਨ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਸੰਧਿਆ ਹੋਰਤਿ ਕਿਤੈ ਵਲਿ ਦੇਖੇ ਨਾਹੀਂ। ਮਨ ਆਪਣਾ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਕੇ ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ ਬਿਖੇ ਰਖੇ। ਅਰੁ ਸੰਤ ਖਾਲਸਾ ਜੋ ਇਸ ਦਾ ਸੰਗੀ ਹੈ, ਸੋ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰ ਰਖੇ। ਅਰੁ ਸੁਪਾਰਸ ਸਭ ਖਾਲਸੇ ਕਾ ਹੈ। ਸੋ ਕਉਨ ਖਾਲਸਾ ਹੈਨਿ? ਜਿਨ੍ਹੀ ਕਿਨ੍ਹੀ ਆਪਣਾ ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨੁ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਕਉ ਸਉਪਿਆ ਹੈ, ਕਿਸੀ ਬਾਤ ਕਾ ਉਨ ਕਉ ਹਰਖੁ ਸੋਗ ਨਾਹੀਂ। ਅਰੁ ਕਿਸੀ ਕੀ ਆਸਾ ਨਾਹੀਂ ਕਰਤੇ। ਅਰੁ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕਉ ਜੀਤ ਬੈਠੇ ਹੈਨਿ। ਅਰੁ ਚਿਤਵਨੀ ਅਪਨੀ ਕਉ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਕੇ ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ ਬਿਖੇ ਰਖਿਆ ਹੈ।

ਅਰੁ ਜਬ ਜਾਨੇ ਜੋ ਏਹੁ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕੰਮ ਤੇ ਨਿਹਚਿੰਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਸ ਸਾਸ ਬਿਰਥੇ ਜਾਤੇ ਹੈਨਿ, ਤਬ ਆਪਣਾ ਮਨੁ ਪਰਮ ਪੁਰਖੁ ਗੁਰੂ ਬਿਖੈ ਰੱਖੇ। ਇਸ ਕਉ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਇਉਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੁ ਭਾਵੇਂ ਕੈਸਾ ਕੰਮੁ ਖਰਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕਾ ਹੋਵੇ ਦੁਨੀਆ ਕਾ, ਪਰ ਸੁਰਤਿ ਆਪਣੀ ਗੁਰੂ ਬਿਖੈ ਰੱਖੇ। ਅਰੁ ਅਪਨੀ ਕਰਨੀ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤਿ ਜਪ ਤਪੁ, ਜੋ ਕਿਛੁ ਗੁਰੂ ਕਰਾਏ, ਸੋ ਕਿਸੀ ਕਉ ਜਣਾਏ ਨਾਹੀਂ। ਜਿਤਨਾ ਪੜਦੇ ਬਿਖੇ ਅਰਾਧੇਗਾ, ਤਿਤਨਾ ਹੀ ਫਲੁ ਹੋਇਗਾ; ਅਰੁ ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇਗਾ। ਸਦਾ ਇਸ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਰਨ ਕਵਲਾਂ ਨਾਲਿ ਜੁਗੈ ਜੁਗ ਲੱਗੀ ਰਹੈਗੀ। ਪਰੁ ਆਪਣਾ ਭੇਦੁ, ਜੁਗਤਿ ਸਿਮਰਨੁ ਰਹਿਤ ਕਾ ਜਾਹਿਰ ਕਰਨਾ ਡਿੱਕੁ ਹੈ। ਇਨ੍ਹੀ ਕੰਮੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜੋ ਹੈ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ, ਸੋ ਭਿਜਦਾ ਨਾਹੀਂ, ਅਰੁ ਰੀਝਤਾ ਭੀ ਨਹੀਂ। ਰੀਝਦਾ ਭੀਜਦਾ ਕਿਸ ਬਾਤ ਮੇਂ ਹੈ? ਇਸ ਬਾਤ ਮੇਂ ਰੀਝਤਾ ਭੀਜਤਾ ਹੈ: ਸੋ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਅਪਨਾ ਚਲਣਾ ਇਸ ਮ੍ਰਿਤ-ਮੰਡਲ ਤੇ ਜਾਨੈ। ਜੋ ਸਾਸ ਆਵਤਾ ਹੈ, ਅੰਦਰਿ ਤੇ ਬਾਹਰਿ ਆਵੈ ਕਿ ਫੇਰਿ ਨ ਆਵੈ। ਏਹ ਜਾਨ ਕਰਿ ਆਪਣੀ ਦੇਹ ਤੇ ਬਿਰਕਤੁ ਰਹੈ। ਜਬ ਜਾਨੈ ਏਹਿ ਪ੍ਰਾਨੀ, ਜੋ ਮਨ ਬਚ ਕਰਮ ਦੇਹ ਤੇ ਬਿਰਕਤ ਹੂਆ ਹੈ ਤਬ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕਉ ਹਿਰਦੇ ਮੇਂ ਅਪਨੇ ਊਪਰਿ ਹਰਦਮੁ ਹਾਜ਼ਰੁ ਹੀ ਜਾਨੈ। ਤਬ ਇਸ ਕਉ ਕੋਈ ਇੰਦ੍ਰੀ ਨ ਸੰਭਾਵੈ। ਆਪ ਹੀ ਸੋ ਬਿਨਾਸ ਉਪਜਤਾ ਹੈ। ਅਰੁ ਸਭਨਾਂ ਸੁਖਾਂ ਕਉ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਇ। ਅਰੁ ਗਿਆਨੁ ਕਉ ਰਮੈ। ਅਰੁ ਜੋ ਕੁਛ ਸਚੁ ਸ਼ਬਦ ਬਾਣੀ ਬਿਖੈ ਬੋਲਨਾ ਹੈ ਸੋ ਭੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ

ਹੋਇ। ਪਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦ ਕਉ ਰਮੈ। ਅਰੁ ਜੋ ਕੋਈ ਰੁੱਖਾ, ਨੰਗਾ ਅਰਥੀ ਹੋਇ, ਤਾਂ ਉਸ ਨਾਲਿ ਆਪਣੀ ਵੰਡ ਵਿਚੋਂ, ਜੋ ਕਿਛੁ ਸਾਹਿਬ ਦਿਤਾ ਹੋਇ ਸੋ ਵੰਡਿ ਖਾਇ, ਵੰਡਿ ਪਹਰੈ। ਅਰੁ ਕੰਮ ਕਿਸੈ ਕਾ ਜਾਨੈ ਜੋ ਮੁਖ ਤੇ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਾਣੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਢਿੱਲ ਨ ਕਰੈ। ਅਪਣਾ ਕੰਮ ਛੋਡਿ ਕਰਿ ਉਸ ਪ੍ਰਾਨੀ ਕੇ ਕੰਮਿ ਕਉ ਉਠਿ ਖੜਾ ਹੋਇ, ਜਾਣਿ ਨ ਦੇਇ। ਗੁਰੂ ਕਾ ਗੰਭੀਰਤਾ ਇਸੀ ਬਾਤ ਮੇਂ ਹੈ। ਜਿਉਂ ਕੋਈ ਜੀਉ ਰਾਜੀ ਹੋਇ, ਤਿਉਂ ਰਾਜੀ ਕਰੀਐ, ਦੁਖਾਵੈ ਕਿਸੈ ਨੋ ਨਾਹੀ। ਕੋਈ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਕਰੇ, ਮਨ ਬਿਖੈ ਕਿਛੁ ਲਿਆਵੈ ਨਾਹੀ। ਅਰੁ ਕਿਸੀ ਕਉ ਆਪਣਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸ਼ਤ ਕਰਿ ਨ ਜਾਣੈ। ਜਹਾਂ ਦੇਖੇ ਤਹਾਂ ਅਭਿਨਾਸੀ ਪੁਰਖੁ ਬਿਆਪਿਆ ਹੁਆ ਹੀ ਦੇਖੈ। ਅਰੁ ਮੁਖ ਤੇ ਜੋ ਬੋਲੈ ਸੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੀ ਬੋਲੈ, ਬਹੁਤੁ ਗੱਲਾਂ ਨ ਕਰੇ। ਅਕੈ ਸਬਦੁ, ਅਕੈ ਬਾਣੀ, ਅਕੈ ਬਿਬੇਕ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਪਾਇ, ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਕਰੈ, ਅਕੈ ਚੁੱਪ ਕਰਿ ਰਹੈ। ਚੁੱਪ ਸਭ ਤੇ ਉਤਮ ਹੈ। ਅੰਨ ਬਹੁਤ ਭੁਖ ਲਗੇ ਤਾਂ ਖਾਏ, ਭਰੇ ਪਰਿ ਨ ਭਰੇ। ਅਤੇ ਨਿੰਦਾ ਦੀ ਮਿਰਯਾਦਾ ਕਰਿ ਛੋਡੈ, ਸਿਵਾਇ ਮਿਰਜਾਦਾ ਸੋਇ ਜਾਵੈ ਨਾਹੀ। ਅਤੇ ਅਪਣਾ ਸਰਵੰਸ—ਕਿਆ ਪੁੱਤ ਕਿਆ ਇਸਤਰੀ ਕਿਆ ਹੋਰੁ ਲੋਕ ਕੁਟੰਬੁ, ਕਿਆ ਪਨੁ ਸਭ ਕਉ ਅਪਣਾ ਕਰਿ ਜਾਨੈ ਨਾਹੀ। ਇਉਂ ਹੀ ਕਰਿ ਜਾਨੈ ਜੋ ਮੈਂ ਹੁਕਮ ਸੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਮੁਸਾਫਰ ਹਾਂ, ਇਨ ਮੇਂ ਆਇ ਬੈਠਾ ਹਾਂ, ਜਿਉਂ ਸਰਾਇ ਮੇਂ ਮੁਸਾਫਰੁ ਵਸੇਰਾ ਲੇਤਾ ਹੈ, ਤਿਉਂ ਇਨ ਮੇਂ ਵਸੇਰਾ ਹੈ। ਅਰੁ ਮ੍ਰਿਤੁ ਆਪਣੀ ਕਉ ਸੁਪਨੰਤਰੁ ਕਰਿ ਜਾਣੈ, ਜੋ ਮੈਂ ਉਹੀ ਮੁਸਾਫਰੁ ਹਾਂ। ਇਹੀ ਸਤਿ ਕਰਿ ਜਾਣੈ ਜੋ ਕੋਈ ਕਿਸੀ ਕਾ ਨਾਹੀ। ਰਾਤਿ ਕਾਰਣ ਆਇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਹਾਂ। ਜਿਥੇ ਦਿਨੁ ਹੋਇਆ ਤਿਥੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਰਾਹੀਂ ਉਠਿ ਜਾਣਿਹੋ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੋਹ ਲਗਾਵੈ ਨਾਹੀ। ਉਦਾਸੁ ਹੀ ਰਹੈ। ਕਰਤੇ ਪੁਰਖੁ ਕੀ ਲੀਲਾ ਵਰਤਾਰਾ ਦੇਖ ਕੇ ਉਦਾਸੁ ਹੀ ਰਹੈ। ਅਰੁ ਮਨੁ ਅਪਨਾ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖੁ ਬਿਖੈ ਰੱਖੈ।

ਪਰੁ ਸਾਰੀ ਰਹਿਤੁ ਇਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿਸੀ ਕਉ ਕਲਪਾਵੈ ਨਾਹੀ, ਅਰੁ ਅੰਦਰਿ ਅਪਨਾ ਕਿਸੀ ਕਉ ਦੇਵੈ ਨਾਹੀ। ਪਰੁ ਕਿਰਤਿ ਰੁਜਗਾਰ ਕਰਤਾ ਰਹੈ। ਅਰੁ ਜੋ ਕੁਛੁ ਰੁਜਗਾਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇਵੈ, ਉਸ ਸਿਉਂ ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਜੀ ਕਾ ਜੁਦਾ ਕਰਿ ਰੱਖੈ। ਅਰੁ ਜੋ ਕਿਛੁ ਮੰਨਤਿ ਹੋਵੈ ਸੋ ਭੀ ਜੁਦਾ ਕਰਿ ਰਖੇ। ਅਰੁ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰਿਹ ਬਿਖੇ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਜੀ ਕਾ ਕੋਠਾ ਕਰਿ ਰਖੇ। ਜਾਣੈ ਕੋਈ ਸਿਖੁ ਸਾਧੁ, ਕੋਈ ਅਰਥੀ, ਗਰੀਬੁ ਹੋਇ, ਤਿਸ ਕਉ ਕੋਠੇ ਸਿਉਂ ਦੇਵੈ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਏਹੁ ਖਜਾਨਾ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਾ ਹੈ। ਜੋ ਇਸ ਗੁਰੂ ਕੇ ਖਜਾਨੇ ਵਿਚਹੁ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਜੀ ਕੇ ਸੰਤਾਂ, ਸਿਖਾਂ ਕੇ ਮੁਹ ਪਾਵੇਗਾ, ਕਪੜੇ ਪਹਿਰਾਵੇਗਾ ਤਿਸ ਕਾ ਸੱਚੇ ਖੰਡ ਜੇਮੇਗਾ। ਅਰੁ ਕਿਸੀ ਅਉਰਿ ਅਰਥੀਏ ਕਉ ਚਾਹੀਐ ਤਉ ਭੀ ਦੇਵੈ। ਅਰੁ ਉਸ ਪ੍ਰਾਨੀ ਕਉ ਕਹਿ ਦੇਵੈ, ਜੋ 'ਹੋ ਭਾਈ! ਜਬ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਤੇਰੀ ਜਮੀਅਤਿ ਕਰੈ: ਰੁਸਾਇਸ ਕਰੇਗਾ, ਤਬ ਏਹੁ ਪੈਸਾ ਪਹੁੰਚਾਇ ਦੇਵਣਾ। ਅਕੈ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਜਹਾਂ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਜੀ ਕਾ ਖਜਾਨਾ ਹੈ, ਤਹਾਂ ਇਸ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਉਡੀ ਕਉ ਰੱਖਣਾ।' ਪਰ ਇਸ ਖਾਲਸੇ ਕਉ ਚਾਹੀਐ ਜੋ ਇਸ ਖਜਾਨੇ ਸਿਉਂ ਪੂੰਜੀ ਲੇਵੈ ਅਰੁ ਧਰਮੁ ਕੀ ਕਿਰਤਿ ਕਰਿ ਖਾਏ। ਜਦਿ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਕਿਛੁ ਨਫਾ ਦੇਇ ਤਦਿ ਪੈਸੇ ਪਹੁੰਚਾਇ ਦੇਇ, ਅਕੈ ਆਪਣੇ ਪਾਸਿ

ਰੱਖੇ, ਅਕੈ ਜਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਕਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੋਇ, ਤਹਾਂ ਰੱਖਣੇ। ਇਉਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਉਡੀ ਕਾ ਬਿਚਿਹਾਰ ਕਰਤਾ ਰਹੇ। ਤਬ ਉਸ ਖਾਲਸੇ ਕਉ ਕਿਸੀ ਬਾਤ ਕੀ ਕਮੀ ਨ ਹੋਇ, ਸਦਾ ਸੁਖੀ ਹੋਇ। ਅਰੁ ਰਜਾਇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਮੰਨੇ, ਰਾਜੀ ਰਹੇ। ਭਾਵੇਂ ਖਸਮ ਸੁਖ ਦੇਵੈ, ਸੰਤੋਖ ਕਰਿ ਕੈ ਰਾਜੀ ਹੀ ਰਹੇ। ਆਪਸ ਕਉ ਕਛੁ ਜਣਾਵੈ ਨਾਹੀ। ਗੁਮਾਨ ਆਪਣੀ ਰਹਿਣੀ ਕਰਤੂਤ ਕਾ ਨ ਕਰੇ। ਅਰੁ ਜੋ ਕਿਛੁ ਜਣਾਵੈ ਸੋ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਉਂ ਜਣਾਵੈ। ਅਤੇ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਦਾਚਿਤੁ ਆਪ ਕਉ ਜਣਾਵੈਗਾ, ਸੋ ਸਭ ਬ੍ਰਿਥਾ ਜਾਵੈਗਾ। ਤਾਂ ਤੇ ਨਿਮਾਣਾ ਹੋਇ ਰਹੈ।

ਅਰੁ ਸਿੰਘ ਹੋਇ ਕਰਿ ਹਥੀਆਰ ਆਪਸ ਤੇ ਜੁਦਾ ਨਾ ਕਰੇ। ਅਰੁ ਸਿੰਘ ਮੁਖਗਊ ਹੋਇ ਰਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਕੋਈ ਪੰਜ ਕਪੜੇ ਪਹਿਰ ਕਰਿ ਨਿਕਲੇ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਸਬਬੁ ਆਇ ਬਣੈ। ਅਰੁ ਕਦਾਂਚ ਜਾਣੈ, ਜੋ ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਟ ਖੜਾ ਹੈ, ਪਿੱਛਾ ਛਡਦਾ ਨਾਹੀ। ਅਰੁ ਧਰਮ ਉਪਰਿ ਅਰੁ ਆਪਣੀ ਗਰੀਬੀ ਅਥਰੋਈ ਉਪਰ ਆਇ ਬਣੀ ਹੈ। ਅਰੁ ਜਬ ਜਾਣੈ ਜੋ ਕਿਸੀ ਸਬਬੁ ਰਹਦਾ ਨਾਹੀ, ਤਾਂ ਓੜਕ ਨੇ ਹਥੀਆਰੁ ਕਰ। ਪਰ ਇਕ ਫੁਰ ਕੀ ਢਿੱਲ ਨ ਕਰੇ। ਅਰੁ ਪਿੱਛਾ ਨਾ ਦੇਇ। ਅਰੁ ਕਦਾਂਚ ਜਾਣੈ ਜੋ ਮੇਰੀ ਰੱਛਿਆ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਰੁ ਦਾਉ ਨਿਕਲਣੇ ਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਿਕਾਲ ਰਖੇ, ਆਪ ਕਉ ਬਚਾਇ ਕੱਢੈ। ਅਰੁ ਕਦਾਂਚ ਜਾਣੈ ਮੁਝ ਤੇ ਹਥੀਆਰ ਕਹਨੇ ਕਾ ਪਰਾਕ੍ਰਮ ਨਹੀਂ ਅਰੁ ਆਈ ਬਨੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਓਤ ਵਖਤ ਓਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਡਕੇ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੇ ਉਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋਨਿ ਆਖਦੇ ਹੋਨਿ : ਜੋ ਅਸਾਨੂੰ ਅੰਤ ਕਾਲ ਸਹਾਈ ਹੋਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਅਮਰੁ ਪਾਏ। ਜੋ ਨਾ ਮੰਨਹਿਗੇ ਤਾਂ ਦਰਗਾਹ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਕਰਾਊਗਾ, ਨਰਕ ਘੋਰ ਮੈਂ ਗੋਤੇ ਦਿਵਾਊਗਾ। ਅਰੁ ਜੋ ਜਾਨੈ ਅਪਨੇ ਧਰਮ ਉਪਰਿ ਆਈ ਬਣੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਓਤ ਵਖਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਡਕੇ ਨੇ ਬੁਰਾ ਬੋਲੈ। ਪਰ ਤਦਿ, ਜਦਿ ਜਾਨੈ ਜੋ ਸਖਤੀ ਕਰਦੇ ਹੋਨਿ, ਬਚਦਾ ਕਿਵੈਂ ਨਾਹੀ। ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਧਰਮੁ ਰਖੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਡਕੇ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਬੋਲੈ। ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਰਬਚਨਾਂ ਦਾ ਸਦਕਾ ਉਸੀ ਵਖਤਿ ਮਾਰਸਨਿ। ਕਿਉਂ ਜੋ ਏਹੁ ਮਰਨਾ ਆਪਣੇ ਧਰਮਿ ਪਰਿ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਾਮੁ ਜਪੈ। ਅਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਲੋਛਾਂ ਕੀ ਸਾਇਤ ਨਜੀਕਿ ਆਇ ਲਾਗੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਖਤੀ ਕਰਨਿਗੇ। ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਅੰਤ ਨੂੰ ਸਜਾਇ ਭਾਰੀ ਪਾਵਨਿਗੇ। ਅਰ ਜੋ ਕੋਈ ਸਿਖ ਖਾਲਸੇ ਕਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਸੋ ਆਪਸ ਮੈਂ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ। ਅਰੁ ਨੇਕੀ ਬਦੀ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਹੋਇ ਜਾਣਾ। ਅਰੁ ਜੋ ਇਕ ਸਿਖ ਉਪਰਿ ਆਈ ਬਣੈਗੀ, ਤਾਂ ਸਭੇ ਇਕੱਠੇ ਜੀਉ ਦੇਣੇ ਨੂੰ ਤਈਆਰੁ ਹੋਣਾ। ਤਬ ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਫਲੁ ਹੋਇਗਾ। ਅਰੁ ਉਸ ਵਖਤ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉਪਰਿ ਪਰਤਖ ਆਇ ਸਹਾਈ ਹੋਇਗਾ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਫੇਰੁ ਨਾਹੀ।

ਅਰੁ ਜੋ ਕੋਈ ਸਿਖ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਖਾਲਸੇ ਕਾ ਹੋਵੈ, ਤਿਸ ਕਉ 'ਸਿੰਘ ਜੀ' ਕਹਿ ਆਦਰੁ ਕਰੇ। ਸਿਰ ਕੇਸ ਰੱਖੇ, ਦੂਰਿ ਨ ਕਰੇ, ਭੱਦਣ ਨ ਕਰੇ।

ਇਹ ਰਹਿਤਾਂ ਇਸ ਗਰੇਬ ਬਿਚੈ ਹੁਕਮ ਹੋਆ ਹੈ। ਸੋ ਜਿਸ ਪ੍ਰਾਨੀ ਕਉ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਨਿ, ਸੋ ਉਸ ਮੇਂ ਬਾਸੁ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕਾ ਹੋਇਗਾ। ਗੁਰੂ ਉਸਕਾ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਕਾ। ਅਰੁ ਉਸ ਕੇ ਬਚਨਾਂ ਸਿਉਂ ਅਉਰ ਕਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਰੁ ਜੋ ਕੋਈ ਸੁਨਿਕੈ ਮਨ ਬਿਖੈ

ਕਹੈ, 'ਜੋ ਗੁਰੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਹਿਤਾਂ ਦੀ ਰਹਿਤ ਕਰਾਏ, ਤਾਂ ਮੁਝ ਪਾਪੀ ਦਾ ਭੀ ਉਧਾਰੁ ਹੋਇ।' ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਭਸ ਕਾ ਉਧਾਰੁ ਕਰੇਗਾ। ਅਰੁ ਇਕ ਜੋ ਬੇਮਖ ਹੋਵਨਿਗੇ, ਜੋ ਜਾਮਾ ਬਦਲਨੇ ਕੇ ਸਮੇਂ ਜੋ ਬਚਨ ਹੋਏ ਹੈਨਿ, ਸੋ ਮੰਨਹਿਗੇ ਨਾਹੀ, ਆਖਨਿਗੇ ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਬ ਪੁਰਖ ਤੇ ਪੈਦਾ ਇਤਨਿਆਂ ਦਿਨਾਂ ਨੋ ਹੋਇਗਾ। ਅਰੁ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੋ ਗੁਰੂ ਕਰਿ ਬੈਠਾਇਨਿਗੇ। ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਮੰਨਨਿਗੇ ਨਾਹੀ, ਆਖਨਿਗੇ ਜੋ ਕਹਾਂ ਹੈਂ ? ਕਿਛੁ ਨਦਰਿ ਆਵਦਾ ਹੈ ਅਰ ਆਖਨਿਗੇ 'ਅਸੀਂ ਪਰਤਖ ਗੁਰੂ ਕਾ ਦਰਸਨ ਕਰਨੇ ਹਾਂ।' ਅਰੁ ਜੋ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਮੰਨਿ ਕੈ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕਰਿ ਜਾਣੇਗਾ ਉਸ ਕੇ ਜੀਅ ਕੇ ਲਾਗੁ ਹੋਨਿਗੇ। ਸੋ ਅੰਤ ਕਾਲਿ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀਅਹਿਗੇ ਨਾਹੀ। ਭਾਰੀ ਸਜ਼ਾਇ ਪਾਵਹਿਗੇ। ਅਰੁ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸਿਵਾਇ ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇਗਾ, ਸੋ ਸਭ ਬਖਸ਼ੀਐਗਾ ਮਿਲਾਈਐਗਾ। ਸੋ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ? ਜੋ ਗੁਰੂ ਬਾਖੇ ਸਾਂਗ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਜੋ ਅਸਲ ਜਾਮਾ ਹੈ, ਸੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕਾ ਹੈ। ਸਭਸ ਕਾ ਉਧਾਰੁ ਕਰੇਗਾ। ਅਰੁ ਸਾਸਾਂ ਕਾ ਜਾਪੁ ਜਪੇ। ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਜੋ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਵੇਗਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਜਾਮ ਕਾ ਦਰਸਨੁ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੋ ਅੰਠੋ ਪਹਰ ਹੋਇਗਾ। ਇਹ ਜਾਮਾ ਜੋਤਿ ਦਾ ਹੈ। ਜਬ ਦਰਸਨੁ ਹੋਇਗਾ ਤਬ ਸਭਸ ਸੋ ਜਨਾਈਏ, ਜੋ ਇਹ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਹੈ। ਅਰੁ ਦੀਵਾਨ ਲਗੇਗਾ, ਸੋ ਇਸੀ ਜਾਮੇ ਜੋਤਿ ਦਾ ਲਗੇਗਾ। ਅਚਰਜ ਰੂਪ ਹੋਇ ਕੇ ਉਧਾਰੁ ਕਰੇਗਾ ਕਈ ਜੀਆਂ ਕਾ, ਭਗਤਾਂ ਕਾ, ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਕਉ ਨਿਸਤਾਰੇਗਾ। ਅਰੁ ਆਖਨਿਗੇ ਜੋ ਇਸ ਨੋ ਨਾਰਾਇਣ ਕਰਿ ਜਾਣੇਗਾ, ਸੋਈ ਉਧਰੇਗਾ। ਅਰੁ ਓਤਿ ਸਮੇਂ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਉਸਤਤਿ ਸੰਸਾਰ ਮੇਂ ਬਹੁਤ ਹੋਇਗੀ। ਫਿਰਿ ਓਹ ਜੋਤਿ ਦਾ ਜਾਮਾ ਉਧਾਰ ਕਰਿਕੇ ਅਲਿਪਤਿ ਹੋਇ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਾਮਾ ਛਡੇਗਾ ਨਾਹੀ। ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ ? ਜੋ ਜੋਤਿ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਲਿਜੁਗ ਕੇ ਸਮੇਂ ਜੋ ਸਤਿਜੁਗ ਵਰਡੇਗਾ, ਸੋ ਤਿਸ ਸਮੇਂ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਕਾ ਇਸੀ ਜਾਮੇ ਜੋਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਗਾਸ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਸੋ ਇਹ ਕਾਰਨ ਹੋਵੇਗਾ ਅਰ ਫੇਰਿ ਅਲਿਪਤ ਹੋਇ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਰੁ ਜੋ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੋਵਨਿਗੇ, ਸੋ ਕਰਾਰ ਦੇ ਉਪਰ, ਬਚਨ ਪਰਿ, ਸੀਲ ਸੰਤੋਖ ਧਰਿ ਪਲੈ ਰਹਿਨਗੇ।

ਜਬ ਫੇਰਿ ਜੁਗ ਬਦਲੇਗਾ। ਅਰ ਤ੍ਰੇਤਾ ਜੁਗ ਆਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਫੇਰਿ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜਾਮਾ ਪਹਿਰ ਕਰਿ ਦੀਵਾਨ ਜਾਈਏਗਾ। ਉਸੀ ਭਾਂਤਿ ਪ੍ਰਪੰਚ ਸਾਂਗ ਕਰੀਐਗਾ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੇ ਨਾਮ ਤੇ ਫੇਰਿ ਗੁਰੂ ਕਾ ਨਾਮ ਪਾਈਐਗਾ। ਕਲਿਜੁਗ ਮਹਿ ਜੋ ਆਪਨੇ ਸਿਖ ਕਰੀਅਹਿਗੇ, ਸੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਭੀ ਆਇ ਮਿਲਹਿਗੇ ਅਰੁ ਮਿਲਾਇਅਹਿਗੇ। ਅਰ ਪੈਰੀ ਪਾਈਅਹਿਗੇ। ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੇ ਖੇਲ ਹੈਨਿ। ਜੋ ਭਾਵੈ ਸੋ ਕਰੈ। ਅਰੁ ਖਾਲਸਾ ਜੋ ਕੀਆ ਹੈ, ਸੋ ਗੁਰਮਤਿ ਕਮਾਵਨੇ ਕਉ ਕੀਆ ਹੈ। ਪਰੁ ਇਸ ਪ੍ਰਾਨੀ ਨੋ ਇਹੀ ਚਾਹੀਐ; ਜੋ ਕਛੁ ਗੁਰੂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ, ਸੋ ਉਸ ਕਉ ਅਪਨੇ ਬਿਖੇ ਪਿਆਰ ਰਾਖੇ। ਅਉਰ ਬੀਚਾਰ ਕਿਸੀ ਬਾਤ ਕਾ ਨ ਕਰੇ। ਉਸ ਕੀ ਉਹੀ ਜਾਣੇ। ਇਸ ਕਾ ਇਸੀ ਮੇਂ ਭਲਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਖਾਲਸੇ ਨੋ ਆਦਰੁ ਕਰੈ; ਭਉ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਇਸ ਕਾ ਨਿਸਤਾਰਾ ਹੋਇ।

ਦੁਤੀਆ ਧਿਆਉ

ਜੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਨੀ ਸਿਖ ਖਾਲਸੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਕਾ ਹੋਇਆ, ਚਾਹੈ, ਤਿਸ ਕਉ ਇਸ ਜੁਗਤਿ ਸਾਥ ਸਿਖ ਕਰੀਐ—ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਕੜਾਹ ਕਰੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕਾ। ਫਿਰ ਨਾਗੋਅਲ ਸਵਾ ਰੁਪੈਯਾ ਭੇਟ ਰਖ। ਫੇਰਿ ਉਹ ਪ੍ਰਾਨੀ ਨਵੇਂ ਕਪੜੇ ਪਹਨੇ। ਅਰੁ ਪਗੜੀ ਜਾਮਾ ਸਪੇਦ ਪਹਰੇ ਅਗਲਬੰਦੀ, ਉਸ ਉਧਰਿ ਕਛ ਪਹਰੇ ਸੁਪੇਦ। ਸੂਬਨ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕਮਰ ਤਕ ਮੌਜਿਆਂ ਦੀ ਤਰਹ ਸਿਵਾਏ, ਪਹਰੇ, ਚੁੜੀ ਕੋਇ ਵਿਚਿ ਪਵੈ ਨਾਹੀਂ। ਫੇਰ ਪਟਕਾ ਬੰਨ੍ਹੇ। ਤਿਸ ਤੇ ਉਪਹੰਤ ਪੰਜੇ ਹਥਿਆਰ ਬੰਨ੍ਹੇ। ਖਾਲਸੇ ਵਿਚਿ ਆਇ ਬੈਠੇ। ਜੇ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰਿਹ ਬਿਖੇ ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਬੁਲਾਵੈ ਤਾਂ ਪੰਜ ਸਿਖ ਖਾਲਸੇ ਦੇ, ਅਥਵਾ ਸੱਤ ਬੁਲਾਵੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਕੋਈ ਸਹਜ ਭਾਇ ਆਵੇ, ਤਾਂ ਆਵਨੇ ਦੇਇ। ਆਖੈ ਜੋ ਧਨ ਭਾਗ ਮੇਰੇ ਹੈ। ਫੇਰ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡੇ ਦੀ ਕਰੀਐ। ਮਿਠੀ ਕਰਿਕੈ ਉਸ ਪ੍ਰਾਨੀ ਨੂੰ ਦੀਜੀਐ। 'ਵਾਹਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਭੇਰੀ ਸਰਣਿ। ਤੂੰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ। ਖਾਲਸਾ ਭੇਰਾ ਹੋਇਆ, ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ।' ਫੇਰਿ ਇਹ ਮੰਤਰ ਪਾਹੁਲ ਨਾਲਿ ਦੇ ਕਰ ਪੰਜ ਪਉੜੀ ਅਨੰਦੁ ਪੜ੍ਹਨਾ—ਫੇਰਿ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ, ਜੋ ਜੀ, ਅਰਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੇ ਖਾਲਸੇ ਪਾਸ ਹੈ—ਉਨਿ ਕੇ ਹਥ ਜੋੜਿ ਕੇ ਕਰੇ, ਜੋ—

'ਇਹ ਸਿਖ, ਸਰਣਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਕੋ ਦਾਨ ਸਿਖੀ ਖਾਲਸੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕਾ ਹੋਵੈ। ਮਨ ਇਸ ਦਾ ਜਮੋਯਤ ਨਾਲਿ ਰਹੈ। ਜੋ ਕਿਛੁ ਇਸ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਹੈਨਿ, ਸੋ ਪੂਰੇ ਹੋਣ।'।

ਅਰੁ ਪ੍ਰੇਮ ਜਨੇਊ ਲੋਹੇ ਦਾ, ਅਥਵਾ ਸੁਇਨੇ ਦਾ ਗੁਰੂ ਦੇਇ। ਅਕੈ ਲੋਹੇ ਉਪਰਿ ਸੁਇਨੇ ਕਾ ਰੰਗੁ ਕਰਾਇ ਲਏ। ਅਰੁ ਜੋ ਸੋਇਨੇ ਦਾ ਪਾਏ, ਤਾਂ ਭੀ ਇਕ ਦੁਇ ਤਾਰਾਂ ਲੋਹੇ ਦੀਆ ਅਮੋਝ ਕਰੇ। ਸੋਇਨੇ ਰੰਗੁ ਕਰਕੈ ਪਹਿਰਾਈਐ ਜੋ ਉਸ ਸਿਖ ਪਾਸ ਕਦਾਂਚ ਸ਼ਕਤਿ ਸਵਾ ਰੁਪੈਯਾ ਭੇਟ ਦੀ ਨ ਹੋਇ, ਹੋਰ ਸਿਖ ਉਪਰਿ ਬਚਨ ਹੈ; ਨ ਹੋਇ, ਤਾਂ ਯੋ ਕਰੇ: ਸਵਾ ਪੈਸਾ ਅਥਵਾ ਸੱਤ ਪੈਸੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਇਸ ਜੁਗਤਿ ਭੇਟ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ, ਅਰੁ ਕਪੜੇ ਸੁਵਾਇ ਪਹਨੇ, ਹਥਿਆਰ ਹੋਣ ਤਾਂ ਭਲਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਸਿਖ ਦੇ ਲੈ ਪਹਰੇ। ਜਬ ਉਹ ਸਿਖ ਪਾਹੁਲ ਲਏ ਇਉਂ।

ਉਸ ਦੇ ਉਪ੍ਰੰਤ ਕੇਸਰ ਉਸਦੇ ਕਪੜਿਆਂ ਉਪਰਿ ਛਿੜਕੀਐ। ਜੋ ਸਭ ਕਪੜਿਆਂ ਉਪਰ ਛਿੜਕਿਆ ਨਾ ਜਾਇ ਤਾਂ ਪਗੜੀ ਉਪਰਿ ਛਿੜਕੈ। ਅਰੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਪਾਈਐ। ਪੱਲੇ ਪਟਕੇ ਦੇ ਨਾਲੀਯੇਰ ਭੇਟ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬੀੜੇ ਉਸ ਦੇ ਸਿਖ ਦੇ ਪਾਈਐ।੧।

ਦੁਤੀਆ ਬਚਨ

ਜੇ ਕੋਈ ਆਪਨੀ ਅਰਦਾਸ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਚਾਹੀਐ ਜੋ ਸਿਖ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਹੋਣ, ਜੋ ਸਭ ਆਪਨਾ ਹਿੰਦਾ ਸਭੇ ਠਹਿਰੇ ਤੇ ਸਭ ਚਿਤਵਨੀਆਂ ਤੇ ਉਸ ਵਖਤ ਇਕਾਗਰ ਕਰਨ। ਅਰੁ ਚਰਨ ਕੰਵਲ ਕੇ ਬਿਖੇ ਲੀਨ ਕਰਨ। ਲੀਨ ਕਰਕੇ ਅਰਦਾਸ

ਸੁਣਨ। ਅਧੀਨ ਹੋਇਕੇ, ਆਪਸ ਕੋ ਕਿਛੁ ਨ ਜਨਾਇਨ, ਕਰਨ ਜੋ ਇਹ ਸਿਖ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪੂਰੇ ਕਰੈ।

ਅਰੁ ਜਹਾਂ ਜਹਾਂ ਜਾਇ ਸੰਗੁ ਇਕੱਠੇ ਹੋਨੇ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਥੇ ਆਪਸ ਮੈਂ ਅਦਬ ਭਾਉ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ। ਬੈਠਣਾ ਅਦਬ ਨਾਲਿ, ਬੋਲਣਾ ਅਦਬ ਨਾਲਿ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪਾਣਾ ਪੀਣਾ ਅਦਬ ਨਾਲਿ। ਐਸਾ ਅਦਬ ਭਾਉ ਕਰਨਾ ਆਪਸ ਵਿਚਿ ਜੋ ਜੈਸਾ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਦਬ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਬੋਲਣਾ ਨਾਹੀਂ। ਬਾਣੀ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰ ਰਖਣਾ। ਜੈਸਾ ਚੰਦ ਨਾਲਿ ਚਕੋਰ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਦੀਪਕ ਨਾਲਿ ਪਤੰਗ ਦਾ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਚੁੰਬਕ ਲੋਹੇ ਨਾਲਿ, ਜੈਸੇ ਉਂਛ ਸੇਜਾ ਨਾਲਿ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਰੂਖ ਸੁਆਦ ਨਾਲਿ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਚੀਟੀਆਂ ਦਲ ਨਾਲਿ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਲੋਭੀ ਦਾ ਮਾਲ ਨਾਲਿ ਹੈ ਅਤੇ ਤੈਸੀ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਨੀ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲਿ, ਚਰਨ ਕੰਵਲ ਨਾਲ, ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਅਰੁ ਨਾਮੁ ਨਾਲਿ। ਅਰੁ ਜਤ ਸੰਤੋਖ, ਦਇਆ, ਧਰਮ ਖਿਆ ਮੈਂ ਰਹੇ।

ਅਰੁ ਬ੍ਰਤ ਰਖਣਾ ਹੈ, ਹੁਕਮ ਹੈ, ਕਿਆ ਬ੍ਰਤ ਰਖੇ ? ਅੱਖੀਆਂ ਕਾ, ਅਰ ਜਿਹਵਾ ਕਾ, ਸ੍ਵਣੋਂ ਕਾ, ਹਾਥੋਂ ਕਾ, ਇੰਦ੍ਰੀ ਕਾ, ਪੈਰੋਂ ਕਾ, ਨਾਸਕਾ ਕਾ, ਇਹ ਬ੍ਰਤ ਰਖੇ। ਅੱਖੀਆਂ ਕਰਿ ਪਰ ਤ੍ਰਿਆ, ਪਰ ਦਰਬ ਨ ਦੇਖੇ। ਜਿਹਬਾ ਕਰ ਮਿਥਿਆ ਨ ਬੋਲੇ, ਨਿੰਦਿਆ ਨ ਕਰੇ, ਅਰ ਸੁਆਦ ਨਾ ਚਖੇ ਬਹੁਤਾ, ਸਹਜ ਮੈ ਆਵੈ ਸੁ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੇ। ਸ੍ਵਣੋਂ ਕਰਿ ਪਰ ਨਿੰਦਿਆ ਨ ਸੁਨੇ। ਹਾਥੋਂ ਕਰ ਪਰ ਦਰਬ ਨ ਹਿਰੈ, ਪਰ ਤ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਨ ਲਾਏ। ਪੈਰਾਂ ਕਰਿ ਬੁਰੈ ਕਰਮ ਨੂੰ ਨ ਧਾਏ। ਇੰਦ੍ਰੀ ਕੋ ਸਿਵਾਇ ਅਪਨੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੁਆਦ ਨ ਦੇਇ—ਅੰਗੀਕਾਰ ਨ ਕਰੇ। ਨਾਸਕਾ ਕਰਿ ਜੋ ਬਾਸਨਾਂ ਬਿਖਿਆ ਮੈ ਲੇਤਾ ਹੈ, ਸੋ ਨ ਲੇਇ, ਬਾਸ ਲੇਇ ਅਰੁ ਧਿਆਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਾ ਕਰਿਕੈ ਇਹ ਬ੍ਰਤ ਜੋ ਪ੍ਰਾਨੀ ਸਿਖ ਰਖੇਗਾ, ਅੰਤ ਕਾਲ ਸਾਸ ਸੁਖਾਲੇ ਨਿਕਲਨਗੇ। ਅਰੁ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਚਿਤਿ ਆਵੇਗਾ। ਅੰਤ ਕਾਲ ਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਬਿਲਲਾਇਗੀ ਅਰੁ ਬਿਲਲਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੁਰ, ਨਰ, ਮੁਨਿ ਜਨ, ਪੀਰ ਪਿਕੰਬਰ, ਸੰਨਿਆਸੀ, ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ, ਕਉਨ ਕਉਨ ਕਹੀਐ, ਸਭੇ ਬਿਲਲਾਂਦੀ ਗਈ ਹੈ। ਮਤ ਅੰਤ ਕਾਲ ਭੀੜ ਪਵੈ।

ਮੂਲ ਇਸ ਸਿਖੀ ਦੀ—ਸੇਵਾ, ਭਾਉ-ਭਗਤੀ ਹੈ। ਜੋ ਕੋਈ ਸੰਗਤ ਖਾਲਸੇ ਬਿਖੈ ਆਵੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਿਤ ਵਲਿ ਬੈਠਨੇ ਨ ਆਵੈ ਪੰਜ ਸੱਤਿ ਸਿਖ ਉਠਾ ਕੇ ਅਦਬਿ ਨਾਲਿ ਤਾਜੀਮ ਕਰਨ। ਆਪਸ ਮੈ ਬੈਠਾਇਨ ਭਾਉ ਕਰਿਕੇ। ਜੋ ਕੋਇ ਇਸ ਬੋਲਨੇ ਉਪਰਿ ਚਲੇਗਾ, ਸਿਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਗੀ, ਸੁਖਾਲਾ ਰਹੇਗਾ। ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਕੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚਿ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੀਵਦਿਆਂ ਹੀ ਮੁਕਤਿ ਹੋਵੇਗੀ।

ਅਰੁ ਬਿਖਿਆ ਕਉ ਬਿਖਿਆ ਕਰਿ ਤਜੇ। ਕਿਉਂ ਕਰਿ ਜਾਨੈ ? ਜਿਉਂ ਲੋਕ ਕਹਤੇ ਹੋਤੇ ਹੈਂ ਜਿਤਨਾ ਹਸਤਾ ਹੈ, ਤਿਤਨਾ ਹੀ ਦਿਲਗੀਰ ਹੋਇਆ : ਇਹ ਬੁਰਾ ਹੈ ਅਰੁ ਏਕ ਅਉਰ ਭੀ ਹੈ ਜਿਉਂ ਕੋਈ ਅਛੀ ਬਸਤੁ ਹੋਤੀ ਹੈ ਸੁਆਦ ਕੀ ਅਰੁ ਬਹੁਤ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਅੰਤਿ ਅਜੀਰਨ ਹੋਤਿ ਹੈ ਅਰੁ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਪਾਵਤਾ ਹੈ। ਅਰੁ ਏਕ ਅਉਰ ਭੀ ਹੈ ਜਿਉਂ ਕਿਸੀ ਸੰਗਿ ਬੁਰਾ ਕਰਤਾ ਹੈ ਅਰ ਪਕੜੀਦਾ ਹੈ ਸਜਾਇ ਮਿਲਤੀ

ਹੈ, ਸ਼ਰਨਿੰਦਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ। ਅਰੁ ਕਰਤਾ ਸੁਖ ਕੋ ਹੈ ਪਰ ਅੰਤਿ ਦੁਖ ਪਾਵਦਾ ਹੈ, ਤਿਉ ਬਿਖਿਆ ਹੈ।

ਅਰ ਜੋ ਕੋਈ ਅਉਰ ਠਉਰ ਬਿਖੈ ਮਿਲੈ, ਸਿਵਾਇ ਮੇਲ ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਤਉ ਮਰਾਤਬ ਸਿਰ ਮਿਲੈ, ਜਿਸ ਮਰਾਤਬ ਦਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਮਰਾਤਬ ਅਦਬ ਕਰੇ। ਅਥਵਾ ਸਿਖ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਸੰਜੋਗ ਪਾਇ ਚਾਕਰ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਸਾਬ ਰਹਤ ਬੇਟੇ ਪਿਤਾ ਕੀ ਕਰੇ। ਅਰੁ ਉਸ ਪਿਤਾ ਕਰਿਕੇ ਜਾਨੇ ਅਦਬ ਕਰੇ। ਅਰ ਗੁਰੂ ਆਪਣਾ ਸ਼ਬਦ ਬਾਣੀ ਕੋ ਜਾਣੇ। ਜੋ ਕਿਛੁ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਹੈ ਸੋ ਹੁਕਮ ਅਪਨੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਜਾਨੇ। ਜਿਉਂ ਦੀਵਾਨ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋਂਦੇ ਮੰਨੀਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਉਂ ਮੰਨੇ ਅਰ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ। ਜਉ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸਿਖ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਰ ਦੀਵਾਨ ਮਉਕੂਫ਼ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਾਹਗੁਰੂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਪੁਰਖ ਕਾ ਸਿਖ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ, ਚਾਹੇਗਾ ਜੇ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਨਾਲਿ ਗੱਲਾਂ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹੇ, ਸਭ ਨਿਸ਼ਾ ਹੋਵਸਿ ਅਰੁ ਜੋ ਚਾਹੈ ਕਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂ। ਜਿਥੇ ਖਾਲਸਾ ਸੰਬੰਧ ਪੰਜ ਸੱਤ ਅਕੈ ਬਹੁਤ ਹੋਨਿ, ਉਥੇ ਜਾਇ ਕੇ ਅਦਬ ਨਾਲਿ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ, ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਿ। ਦਰਸ਼ਨ ਗੁਰੂ ਕਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਢੇਰ ਨਾਹੀਂ।

ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਬਚਨ

ਉਚਾ ਬੋਲਣਾ ਨਾਹੀਂ। ਨਿੰਦਿਆ, ਲੰਪਟਾਈ, ਬਿਸ਼ਾਸ-ਘਾਤ, ਲਾਇਤਬਾਰੀ, ਤਜਾਰੀ, ਤਾਤ ਪਰਾਈ, ਬਖੀਲੀ, ਹਿਰਸ, ਹਿੰਸਾ, ਅਹੰਕਾਰ, ਅਰੁ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਤਮਾ ਨ ਕਰੇ, ਅਪਨੇ ਜਾਨਿ। ਅਰ ਅਪਨੇ ਵਾਸਤੇ ਮਿਥਿਆ ਨ ਬੋਲੇ। ਪਰ ਜੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋਂਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ ਜੋਗ ਹੈ। ਅਰੁ ਜੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੰਮ ਆਪ ਤੇ ਜਾਨੇ ਹੋਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਛਡਕੇ, ਉਸ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਦੇਇ। ਅਰੁ ਅਹਿਸਾਨ ਨ ਜਨਾਵੇ। ਜੋ ਕਿਛੁ ਬਿਉਹਾਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਣਾ ਅਨਹੋਣਾ, ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਤੇ ਜਾਣੇ। ਕਿਸੈ ਉਪਰਿ ਹਰਖ ਸੋਗ ਨ ਕਰੇ। ਪਰ ਤਲਾਇਸ ਕਰਦਾ ਰਹੈ। ਅਰੁ ਹੱਸੇ ਨਾਹੀਂ। ਇਹ ਹੱਸਣਾ ਅੰਤਿ ਅਉਖਾ ਕਰਸੀ। ਅਰੁ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੱਸੈਗਾ, ਉਹ ਕੰਮ ਇਸ ਤੇ ਜਨਮ ਬਿਖੇ ਕਰਾਈਐਗਾ। ਤਿਸ ਤੇ ਹਸਣਾ ਨਾਹੀਂ। ਜੋ ਕੋਈ ਕਿਸੀ ਤੇ ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ, ਹੁਕਮ ਪਾਇ ਕੇ। ਜੋ ਕਿਛੁ ਇਹ ਕਰੇ, ਸੋ ਅੰਤਿ ਕਾਲ ਉਪਰਿ ਨਦਰਿ ਕਰੇ, ਅਰੁ ਗੁਰੂ ਪਰਮ ਗੁਰੂ ਸਹਾਈ ਹੈ।੩।

ਚਤੁਰਥ ਬਚਨ

ਅਥ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕਾ ਜਾਮਾ ਚਾਹੈ, ਜੋ 'ਮੈਂ ਇਸ ਮਾਰਗ ਬਿਖੈ ਆਵਾਂ। ਅਰ ਸਿਖ ਖਾਲਸੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖੁ ਕੀ ਹੋਵਾਂ।' ਇਸ ਜੁਗਤਿ ਹੋਵੇ, ਜੋ ਸੁਹਾਗਣਿ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਛੇ ਨਵੇਂ, ਅਕੇ ਧੋਏ ਹੋਏ ਕਪੜੇ ਹੋਣਿ, ਪਹਨੇ। ਚੋਲੀ ਜੋ ਪਹਿਨੇ, ਕਜਲੀ ਪਹਿਨੇ। ਕਜਲੀ ਕਿ ਜੇ ਅਸਤੀਨ ਜਾਮੇ ਦੀਆਂ ਚੂੜੀਆਂ ਦਾਰ ਹੋਈਆਂ ਹੋਨਿ, ਤਿਉਂ ਅਸਤੀਨ ਉਸਨੂੰ ਹੋਨਿ। ਅਰੁ ਦਾਵਨ ਕਮਰ ਤਕ ਨਾਭਿ ਤੇ ਤਲੇ ਤਕ ਚੁਨਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਇ। ਹੋਰ ਸਭੇ ਤਰਹ ਚੋਲੀ ਰਹਰਾਸਿ ਕਰਿਕੇ। ਇਕ ਸਿਖ ਗੁਰਮੁਖ ਭਲਾ,

ਉਸ ਸਿਖਣੀ ਨੂੰ ਪਾਹੁਲ ਦੇਇ। ਅਰੁ ਉਸੀ ਤਰਹ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਗੁਰਮੁਖੀ ਬਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹੇ। ਸ਼ਬਦ ਬਾਣੀ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੁ ਰੱਖਿ ਪੜ੍ਹੇ। ਅਰੁ ਜੋ ਸਿਖਣੀਆਂ ਇਸ ਮਾਰਗੁ ਦੀਆਂ ਹੋਵਨ, ਆਪਸ ਮੈਂ ਮੇਲ ਕਰਨ, ਸ਼ਬਦ ਬੀਚਾਰਨ। ਜੇ ਆਪਨੇ ਭਰਤੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ, ਆਗਿਆ ਵਿਖੈ ਰਹੈ, ਸਿਖੀ ਕਾ ਦਾਨ ਹੋਇਗਾ।੪।

ਅਰੁ ਜੇ ਕੋਈ ਸਿਖ ਸਿਖ ਨੂੰ ਮਿਲੈ, ਤਾਂ ਆਪਸ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਆਖੇ ‘ਫੁਤੇਹ ਵਾਹਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਕੀ ਸਰਨ।’ ਅੱਗੋਂ ਬੋਲੈ ਦੂਸਰਾ ਸਿਖ ਆਖੇ—‘ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ।’

(੮) ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭਾਈ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ

ਸੋਰਠਾ

ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਿਰ ਨਯਾਇ, ਪੁਨ ਗੁਰ ਚਰਨਨ ਧਯਾਨ ਧਰਿ।
ਬਰਨਨ ਕਰੋ ਬਨਾਇ, ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਸੁਭ ਰਹਿਤ ਜੇ।੧।
ਪ੍ਰਫੁੱਤੁ ਗੁਰ ਤੇ ਜਾਇ.....।੨।
ਮਨ ਮਹਿ ਐਸੇ ਧਾਰ ਕਰ, ਅਰ ਉਠ ਕੈ ਤਹਿ ਆਪ
ਜਹਿ ਬੈਠੇ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ, ਜਾਂ ਕੋ ਵਡ ਪ੍ਰਤਾਪ।੩।
ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਾ ਨੰਦ ਲਾਲ ਤਬ, ਸੁਨਹੁ ਦੇਵ ਗੁਰਦੇਵ।
ਸਭ ਸਿਖਨ ਕੀ ਰਹਿਤ ਕੋ, ਮੋਹ ਬਤਾਵਹੁ ਭੇਵ।੪।
ਤਬ ਬੋਲੇ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ, ਸਰਲ ਗਿਰਾ ਗੰਭੀਰ
ਸਭ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਰਹਿਤ ਜੋ, ਤੁਮਹਿ ਸੁਨਾਵਹੁ ਬੀਰ।੫।

ਸੋਰਠਾ

ਪ੍ਰਿਥਮ ਰਹਤ ਯਹ ਜਾਨ, ਖੰਡੇ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਛਕੇ।
ਸੋਈ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਥਾਨ, ਅਵਰ ਨ ਪਾਹੁਲ ਜੋ ਲਏ।੬।
ਪਾਂਚ ਸਿੰਘ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇਵੈ। ਤਾਂ ਕੋ ਸਿਰ ਧਰਿ ਛਕਿ ਪੁਨ ਲੇਵੈ।
ਪੁਨ ਮਿਲਿ ਪਾਂਚਹੁ ਰਹਤ ਜੁ ਭਾਖਹਿ। ਤਾਂ ਕੋ ਮਨ ਮੈਂ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਿ ਰਾਖਹਿ।੭।
ਕੁੜੀ ਮਾਰ ਆਦਿਕ ਹੋ ਜੈਤੇ। ਮਨ ਤੇ ਦੂਰ ਤਿਆਗੇ ਤੇਤੇ।
ਬਾਣੀ ਮਾਹਿ ਨੇਹੁ ਨਿਤ ਕਰਨੋ। ਚੁਗਲੀ ਨਿੰਦਾ ਅਰ ਪਰਹਰਨੋ।
ਪ੍ਰਥਮ ਰਹਤ ਏਹੀ ਹੈ ਕਹੀ। ਪਾਹੁਲ ਮੈਂ ਜੋ ਸਿੰਘਨ ਕਹੀ।
ਔਰ ਜੁ ਰਹਤ ਕਹੀ ਹੈ ਨਾਨਾ। ਸੋ ਤੁਮ ਆਗੇ ਕਰਹੁ ਬਖਾਨਾ।੮।
ਵਾਹ ਗੁਰੁ ਨਿਤ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ। ਵਾਹ ਗੁਰੁ ਕੋ ਹਿਰਦੈ ਧਾਰੇ।
ਆਗੇ ਆਵਤ ਸਿੰਘ ਜੋ ਪਾਵੈ। ਵਾਹਗੁਰੁ ਕੀ ਫਤਹਿ ਬੁਲਾਵੈ।੯।
ਪ੍ਰਾਤਹਿ ਉਠ ਇਸ਼ਨਾਨਹਿ ਕਰੇ। ਪੁਨ ਮੁਖ ਤੇ ਜਪੁ ਜਾਪੁ ਉਚਰੈ।
ਯਥਾਸਕਤਿ ਕਿਛੁ ਦੇਵਹਿ ਦਾਨ। ਸੋਈ ਸਿੰਘ ਹੈ ਪਰਮ ਸੁਜਾਨ।੧੦।
ਨਾਮ ਦਾਨ ਪ੍ਰਾਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨਾ। ਜਿਨ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤਿਨਹੁ ਇਹ ਜਾਨਾ।
ਦਸ ਨਖ ਕਰ ਜੋ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ। ਤਾਂ ਕਰ ਜੋ ਧਨ ਘਰ ਮੈ ਆਵੈ।੧੧।
ਤਿਹਤੇ ਗੁਰ ਦਸਵੰਧ ਜੁ ਦੇਈ। ਸਿੰਘ ਸੁ ਜਸ ਬਹੁ ਜਗ ਮਹਿ ਲੇਈ।
ਪਰ ਬੇਟੀ ਕੋ ਬੇਟੀ ਜਾਨੈ। ਪਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੋ ਮਾਤ ਬਖਾਨੈ।

ਆਪਨਿ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੋ ਰਤਿ ਹੋਈ। ਰਹਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਹੈ ਸੋਈ।੧੩।
 ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮਾਨ ਮਦ ਲੋਭਾ। ਇਹ ਵੈਰੀ ਕਰ ਹੈ ਮਨ ਛੋਭਾ।੧੪।
 ਇਨ ਕੋ ਹਠ ਕਰ ਜੀਵਤ ਕਰੈ। ਦਯਾ ਧਰਮ ਤਪ ਸੋ ਮਨ ਧਰੈ।
 ਕਛ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਨ ਕਬਹੂੰ ਤਿਆਗੈ। ਸਨਮੁਖ ਲਰੈ ਨ ਰਣ ਤੇ ਭਾਗੈ।੧੫।
 ਗੋ ਬ੍ਰਹਮਣ ਕੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰੈ। ਤੁਰਕਨ ਸੋ ਅਤਿ ਹਠ ਕਰਿ ਮਰੈ।
 ਤੁਰਕ ਦੇਖ ਨਹਿ ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈ। ਰਹਤਵੰਤ ਸੋ ਸਿੰਘ ਕਹਾਵੈ।੧੬।
 ਹੋ ਅਨੰਦਪੁਰ ਪਰਮ ਸੁਹਾਵਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬੁਭ ਸਭ ਮਨ ਭਾਵਨ।
 ਹਰਿਮੰਦਰ ਪਟਨੈ ਮੈਂ ਜੋਈ। ਦੱਖਣਿ ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਸੋ ਹੋਈ।੧੭।
 ਤਹਾ ਜਾਇ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕਰੈ। ਯਥਾਸ਼ਕਤਿ ਕੁਛ ਭੇਟਾ ਧਰੈ।੧੮।
 ਦੇ ਅਰਦਾਸ ਨਿਵਾਵੈ ਸੀਸ। ਮਨ ਮੈਂ ਧਯਾਵੈ ਗੁਰ ਜਗਦੀਸ।
 ਜਹਾਂ ਖਾਲਸਾ ਬੈਠਾ ਪਾਵੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ਬੁਲਾਵੈ।੧੯।
 ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਤ ਜੋ ਦਰਸਨ ਕਰ ਹੈ। ਤੇ ਪੁਨ ਭਵ ਸਾਗਰ ਨਹਿ ਪਰ ਹੈ।
 ਨੌਕਰ ਤੁਰਕਨ ਕਾ ਨਹਿ ਹੋਇ। ਤੁਰਕ ਸਲਾਮ ਕਰੇ ਨਹਿ ਕੋਇ।੨੦।
 ਤੁਰਕਨ ਪਰ ਬਿਸ਼ਾਸ ਨ ਕਰੀਏ। ਕਰ ਮੈਤ੍ਰੀ ਨਹਿ ਬਿਵਰੀਏ।
 ਨੌਕਰ ਹੋਇ ਖਾਲਸੇ ਕੇਰਾ। ਜਿਨ ਮਿਲਿਆਂ ਸੁਖ ਹੋਇ ਘਨੇਰਾ।੨੧।
 ਜਿਨ ਦਰਸਨ ਕਰ ਪਾਪ ਮਿਟਾਂਹੀ। ਮਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੁਛ ਚਿੰਤਾ ਨਾਹੀ।
 ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਖਾਲਸਾ ਹਈਏ। ਜਿਨ ਕੀ ਟਹਿਲ ਪਰਮਸੁਖ ਲਹੀਏ।੨੨।

ਦੋਹਰਾ

ਨੌਕਰ ਹੋਇ ਨਾ ਸਕਈ ਕਰੈ ਸੁ ਆਨ ਉਪਾਇ।
 ਜਿਹ ਬਿਧਿ ਰਹਤ ਨ ਨਾਸ ਹੋਇ, ਸੋਈ ਟਹਿਲ ਕਮਾਇ।੨੩।
 ਖੇਤੀ ਵਣਜ ਵ ਸਿਲਪ ਬਣਾਵੈ। ਔਰ ਟਹਿਲ ਜੋ ਮਨ ਮੋ ਭਾਵੈ।
 ਦਿੜ੍ਹ ਹੁਈ ਸੋਇ ਕਾਰ ਕਮਾਵੈ। ਚੋਰੀ ਡਾਕੇ ਕਬਹਿ ਨ ਜਾਵੈ।੨੪।
 ਬੇਸਯਾ ਬਿਖਯਾ ਜੁਆ ਭਜੈ। ਮਛਲੀ ਮਾਸ ਨ ਕਬਹੂੰ ਭਜੈ।
 ਘਰ ਮੋ ਸਾਧ ਸਿੰਘ ਜੋ ਆਈ, ਤਿਨ ਕੀ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਸੇਵ ਕਰਾਈ।੨੫।
 ਚਰਨ ਹੋਇ ਪ੍ਰਸਾਦ ਜਿਵਾਵੈ। ਹਰਿ ਕੇ ਭਾਵ ਸਭਨ ਮੋ ਲਿਆਵੈ।੨੬।

ਦੋਹਰਾ

ਪਾਠ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਹੋਇ ਜਹਿ ਜਹਿ ਹਰਿ ਕਥਾ ਬਖਾਨ।
 ਤਹ ਕਛੁ ਅਵਰ ਨ ਬੋਲਈ, ਸੁਨੀਏ ਲਾਇ ਪਿਆਨ।੨੭।

ਚੋਪਈ

ਅਪਨੇ ਬਰਣ ਹੋਇ ਹੈ ਜੋਈ। ਵਰਣ ਸਸੁਰ ਕਾ ਹੁਇ ਹੈ ਸੋਈ।
 ਭਿਹ ਕੁਲ ਕੀ ਕੰਨਯਾ ਪਰਣਾਵੈ। ਧਰੇ ਪਯਾਰ ਤਾਂ ਨੇਹੁ ਬਢਾਵੈ।੨੮।
 ਮੁਸਲੀ ਝੂਮਣਿ ਦੂਤੀ ਚੇਲੀ। ਬਿਭਚਾਰਨਿ ਜੋ ਫਿਰਹਿ ਇਕੇਲੀ।
 ਅਵਰ ਜੁ ਆਨ ਵਰਣ ਕੀ ਨਾਰਿ। ਇਨ ਸੋ ਸਿੰਘ ਨ ਕਰੇ ਪਿਆਰ।੨੯।

ਪਯਾਰ ਕਰੈ ਹੋਵਹਿ ਕੁਲ ਹਾਨੀ। ਤਾਂ ਤੇ ਇਨ ਕੋ ਤਜੈ ਗਯਾਨੀ।
ਕੁੱਠਾ, ਹੁੱਕਾ, ਚਰਸ, ਤਮਾਕੂ। ਗਾਂਜਾ, ਟੋਪੀ, ਤਾੜੀ, ਖਾਕੂ।੩੦।
ਇਨ ਕੀ ਓਰ ਨ ਕਬਹੂ ਦੇਖੈ। ਰਹਤਵੰਤ ਜੋ ਸਿੰਘ ਬਿਸੇਖੈ।
ਰਤੀ ਅਫੀਮ ਜੁ ਮਾਸਾ ਭੰਗ। ਇਨ ਕੋ ਖਾਵਹਿ ਕਦੀ ਨਿਸੰਗ।੩੧।
ਇਸਤੇ ਅਧਿਕ ਨ ਅਮਲ ਵਧਾਵੈ। ਵਧੇ ਅਮਲ ਤਉ ਨਰ ਦੁਖ ਪਾਵੈ।
ਬਕਰਾ ਝਟਕਾ ਛਕੇ ਤਾਂ ਛਕੈ। ਔਰ ਮਾਸ ਵਲ ਕਬੀ ਨ ਤਕੈ।੩੨।
ਸ਼ਸਤ੍ਰਹੀਨ ਕਬਹੂ ਨਹਿ ਕੋਈ। ਰਹਤਵੰਤ ਖਾਲਸਾ ਸੋਈ।
ਸੰਨਿਆਸੀ ਬੈਰਾਗੀ ਜੋ ਵੈ। ਔਰ ਉਦਾਸੀ ਜੋਗੀ ਤੇ ਵੈ।੩੩।
ਜੰਗਮ ਬਾਮੀ ਅਵਰ ਜਿ ਕੋਈ। ਤਾਂ ਕਾ ਜੂਠਾ ਕਬੀ ਨ ਲੋਈ।
ਖਟ ਦਰਸਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇ। ਗੁਰੂ ਭਾਵ ਨਹਿ ਇਨ ਮੋ ਧਰੇ।੩੪।
ਪਰਮਾਰਥ ਗੁਰੂ ਏਕੋ ਕਹਿਓ। ਜਿਨ ਕੇ ਘਰ ਬਸ ਗੁਨ ਕਛੁ ਲਹਿਓ।
ਠਾਕੁਰ ਜਾਨ ਸਕਲ ਸੋ ਸੇਵੈ। ਭਾਵ ਸਹਿਤ ਕੁਛ ਕਰ ਤੇ ਦੇਵੈ।੩੫।
ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰ ਜੇ ਹੈ ਭਾਈ। ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੀਖਹਿ ਜਾਈ।
ਔਰ ਜੁ ਸਿਦਯਾ ਜਹ ਤਹ ਹੋਈ। ਅਵਰਨ ਤੇ ਭੀ ਲੇਵਹੁ ਸੋਈ।੩੬।

ਦੋਹਰਾ

ਪ੍ਰਾਤਹ ਉਠ ਇਸਨਾਨ ਕਰਿ, ਪੜ੍ਹਹਿ ਜਾਪੁ ਜਪੁ ਦੋਇ।
ਸੋਦਰ ਕੀ ਚੌਂਕੀ ਕਰੇ, ਆਲਸ ਕਰੈ ਨ ਕੋਇ।੩੭।
ਪਹਰਿ ਰਾਤ ਬੀਤ ਹੈ ਜਬਹੀ। 'ਸੋਹਲਾ' ਪਾਠ ਕਰੈ ਸੋ ਤਬਹੀ।
ਦੁਹੂੰ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ ਬਾਨੀ ਜੋਈ। ਚੁਨ ਚੁਨ ਕੰਠ ਕਰੇ ਨਿਤ ਸੋਈ।੩੮।
ਦਸਮੀ ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਦਿਨ ਜੇਤੇ। ਪੁਰਬ ਸਮਾਨ ਕਹੇ ਹੋਂ ਤੇਤੇ।
ਤਿਨ ਮੋ ਕਛੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਣਾਵੈ। ਕਰਿ ਕਤਾਹ ਖਾਲਸੇ ਮਵਾਵੈ।੩੯।
ਯਥਾਸ਼ਕਤਿ ਅਰਦਾਸਿ ਭਿ ਦੇਵੈ। ਖਾਲੀ ਹਾਥ ਨਾ ਕਬਹੂੰ ਸੇਵੈ।
ਆਪ ਸਿੰਘ ਜੋ ਰਾਜਾ ਹੋਈ। ਨਿਰਧਨ ਸਿੰਘਨ ਪਾਲੈ ਸੋਈ।੪੦।
ਨਿਰਧਨ ਖਾਲਸੇ ਨੇਹੁ ਲਗਾਵੈ। ਧਨ-ਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਢਾਵੈ।
ਪਰਦੇਸੀ ਸਿੰਘਨ ਜਬ ਦੇਖੈ। ਇਨ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਬਿਸੇਖੈ।੪੧।
ਭਾਉ ਧਨ ਦੇ ਬਿਦਾ ਸੋ ਕਰੇ। ਰਹੇ ਪਾਸ ਤੇ ਤੋ ਨਿਤ ਅਨੁਸਰੇ।
ਮਧੁਰ ਬਚਨ ਸਬਹਨ ਸੰਗ ਭਾਖੈ। ਚਾਕਰ ਸਿੰਘਨ ਹੀ ਕੋ ਰਾਖੈ।੪੨।
ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ ਸੋ ਨੇਹੁ ਸੁ ਕਰਨੋ। ਬੈਰ ਭਾਵ ਮਨ ਤੇ ਪਰਿਹਰਨੋ।
ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ ਪਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨ ਕਰੇ। ਜਾਨ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸੇ ਤੇ ਡਰੇ।੪੩।

ਦੋਹਰਾ

ਪਰਨਾਰੀ ਜੁਆ ਅਸਤ ਚੋਰੀ ਮਦਰਾ ਜਾਨ।
ਪਾਂਚ ਐਖ ਯੇ ਜਗਤ ਮੋ, ਤਜੈ ਸੁ ਸਿੰਘ ਸੁਜਾਨ।੪੪।

੧. ਘੋੜੇ।

ਰਣ ਮੋ ਚਲੇ ਤੇ ਮਦਰਾ ਸੇਵੈ। ਅਵਰ ਦਿਵਸ ਕਹੂੰ ਨਾਮ ਨ ਲੇਵੈ।
 ਰਣ ਕੋ ਪਾਇ ਸਿੰਘ ਜਿਉਂ ਗਰਜੈ। ਸਨਮੁਖ ਲਰੇ ਮਲੇਛਨ ਬਰਜੈ।੪੫।
 ਰਣ ਕੋ ਜਾਇ ਨ ਕਬਹੂੰ ਭਾਗੋ। ਲਰੇ ਤੁਰਕ ਸੋ ਸੋਆ ਜਾਗੋ।
 ਛਤ੍ਰੀ ਕਰਮ ਸੁ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਿ ਧਾਰੈ। 'ਮਾਰ ਮਾਰ' ਰਣ ਮਾਹਿ ਉਚਾਰੈ।੪੬।
 ਡਰੈ ਨ ਨੈਕੁ ਨਿਡਰ ਹੋਇ ਲਰੇ। 'ਮਾਰਹੁ ਵੈਰੀ' ਇਹ ਜੀਅ ਧਰੇ।
 ਜੋ ਕਬਹੂੰ ਰਣ ਪ੍ਰਾਣਹਿ ਜਾਵੈ। ਨਿਸਚੈ ਸੋ ਬੈਕੁੰਠ ਸਿਧਾਵੈ।੪੭।
 ਰਣ ਸਤਰਨ ਜੋ ਜੀਤੇ ਕਬਹੂੰ। ਜਗ ਮੋ ਜਸ ਪਾਵਹਿ ਗੋ ਤਬਹੂੰ।
 ਤਾਂ ਤੇ ਚੁਧ ਮਹਾਂ ਦ੍ਰਿੜੁ ਹੋਈ। ਰਣ ਮੋ ਤਜਿ ਨਹਿ ਭਾਰੈ ਸੋਈ।੪੮।
 ਜੋ ਕਬਹੂੰ ਰਣ ਤੇ ਮਨ ਡਰੈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਦਿ ਕਰਿ ਜੀਵਕਾ ਕਰੈ।
 ਚਾਰ ਵਰਨ ਮੋ ਨਰ ਹੈ ਜੇਤੇ। ਕਰਿ ਉਪਦੇਸ ਪਰੇਰੇ ਤੇਤੇ।੪੯।
 ਜਿਉਂ ਕਿਉਂ ਕਰ ਤਿਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਵੈ। ਮਾਨੈ ਨਹਿ ਤਹਿ ਲੋਭ ਦਿਖਾਵੈ।
 ਕੁਟੰਬ ਮਾਹਿ ਨਹਿ ਅਤਿ ਮਨ ਦੇਈ। ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਣ ਨਿਰੰਤਰ ਸੋਈ।੫੦।
 ਪ੍ਰਾਰਥਧ ਪਰ ਨਿਸਚੈ ਰਾਖੈ। ਅਤਿ ਧਨ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮਨ ਤੇ ਨਾਖੈ।
 ਲੀਲ੍ਹਾ ਲਖਿਓ ਸੋ ਆਪਹਿ ਆਵੈ।.....੫੧।

ਮਨ ਚੋਖਾ ਕਰਿ ਬਰਖਤ ਹੋਈ। ਰਣ ਤਾਤਾ ਘਰ ਸੀਅਰਾ ਹੋਈ।
 ਸਰਲ ਬਚਨ ਮਨ ਰਿਜਾ, ਮੁਖ ਮੀਠਾ। ਗੁਰ ਕੈ ਚਰਨ ਲਗਾਵੈ ਡੀਠਾ।੫੨।
 ਕਰਣਾ ਮਦਿਤਾ ਸੈਤ੍ਰੀ ਏਹ। ਇਨ ਸੋ ਕਰੇ ਨਿਰੰਤਰ ਨੇਹ।
 ਨਿਮਤ ਸੁਭਾਵ ਨ ਕਬਹੂੰ ਤਿਆਗੈ। ਦੁਰਜਨ ਦੇਖ ਦੂਰ ਤੇ ਭਾਗੈ।੫੩।
 ਦੁਰਜਨ ਕੀ ਸੰਗਤਿ ਸੁਖ ਨਾਹੀ। ਕਰ ਬਿਚਾਰ ਦੇਖਹੁ ਮਨ ਮਾਹੀ।
 ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮਦ ਮਾਨ। ਇਨ ਕੋ ਥੋਰੇ ਕਰੇ ਸਯਾਨ।੫੪।
 ਬਿਨੈ ਬਿਬੇਕ ਧਰਮ ਦ੍ਰਿੜੁ ਰਾਖੈ। ਮਿਥਯਾ ਬਚਨ ਨ ਕਹੁੰ ਭਾਖੈ।੫੫।

ਦੋਹਰਾ

ਲਰਕਨ ਸਿਉਂ ਮਿਤ੍ਰਾਇਗੀ, ਯੁਵਤਿਨ ਸਿਉਂ ਬਹੁ ਬਾਤ।
 ਦੁਰਜਨ ਕੀ ਸੰਗਤ ਕੀਏ, ਕਹੋ ਕਹਾਂ ਕੁਸਲਾਤ।੫੬।
 ਗੁਰ ਸੁਰਧਾ ਦ੍ਰਿੜੁ ਭਗਤਿ ਕਮਾਵੈ। ਵਹੀ ਖਾਲਸਾ ਸਦ ਗਤਿ ਪਾਵੈ।
 ਧਨ ਕੀਰਤਿ ਸੁਖ ਰਾਜ ਵਡਾਈ। ਯੁਵਤੀ ਸੁਤਾ ਵਿਦਯਾ ਬਹੁ ਭਾਈ।੫੭।
 ਏ ਸਬ ਦਾਤ ਗੁਰੂ ਕੀ ਜਾਨੈ। ਤਾਂ ਤੇ ਨਹਿ ਅਭਿਮਾਨਹਿ ਠਾਨੈ।
 ਮੈਂ ਮੇਰਾ ਇਹ ਕਬਹੂੰ ਨ ਕਹੈ। ਸਦਾ ਅਧੀਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਰਹੈ।੫੮।
 ਜੋ ਅਸਮਰਥ ਹੋਇ ਹੈ ਭਾਈ। ਕਾਨ ਮੂੰਦ ਕਹੂੰ ਜਾਇ ਪਲਾਈ।੫੯।
 ਗੁਰ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਸੁਨੈ ਜਿ ਕਾਨ। ਮਹਾਂ ਦੋਖ ਤਿਨ ਬੇਦ ਬਖਾਨ।
 ਜਗਤ ਮਾਹਿ ਪੰਥ ਹੈ ਜੇਤੇ। ਕਬਹੀ ਨਿੰਦਹਿ ਨਾਹੀ ਤੇਤੇ।੬੦।
 ਸਬੈ ਪੰਥ ਹੈ ਹਰਿ ਕੋ ਧਾਮ। ਜਿਮ ਬਸ ਲੋਹਿ ਹੈ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮ।
 ਨਿੰਦਾ ਚੁਗਲੀ ਔਰ ਅਸੂਯਾ। ਦੀਰਘ ਕਲਹ ਭਾਉ ਜੋ ਦੂਆ।੬੧।

੧. ਸਿੱਧਾ ਸਾਦਾ। ੨. ਇਸਤਰੀ ਪੁੱਤ੍ਰ। ੩. ਈਰਖਾ।

ਇਨ ਕੋ ਮਨ ਤੇ ਦੂਰੀ ਕਰੈ। ਰਾਗ ਦ੍ਰੋਖ ਨਹਿ ਮਨ ਤੇ ਧਰੈ।
 ਮੋਹਰ ਤੁਰਕ ਪ੍ਰਸਾਦਹਿ ਪਾਵੈ। ਕਰਦ ਭੇਟ ਬਿਨ ਕਬਹੂੰ ਨ ਖਾਵੈ।੬੨।
 ਜੋ ਕਤਹੂੰ ਪ੍ਰਸਾਦਹਿ ਪਾਵੈ। ਕਰਦ ਭੇਟ ਬਿਨ ਕਬਹੂੰ ਨ ਖਾਵੈ।
 ਜੋ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਾ ਬਾਟਾਂ ਕਰਈ। ਸਮ ਵਰਤਾਰਾ ਸਬ ਕਰ ਧਰਈ।੬੩।
 ਘਾਟ ਬਾਢ ਕਤਹੂੰ ਨਹਿ ਦੇਵਹਿ। ਰਹਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸੋ ਲੇਵਹਿ।
 ਬਾਢੀ ਲੇਕਰ ਨਸਾਯ ਨ ਕਰੀਏ। ਝੂਠੀ ਸਾਖਾ ਕਬਹੂੰ ਨ ਭਰੀਏ।੬੪।
 ਦੋਹਰਾ

ਜੋ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਨੇ ਲਗੋ, ਹਾਥ ਸੁਚੇਤ ਕਰੇਇ।
 ਏਕਾਕੀ ਵਹ ਖਾਇ ਨਹਿ, ਅਵਰਨ ਕੋ ਭੀ ਦੇਇ।੬੫।
 ਬਹੁ ਸਿੰਘਨ ਮਿਲ ਭੋਜਨ ਕੀਜੈ। ਐਸੇ ਹੀ ਸੁਠ ਜਗ ਜਸ ਲੀਜੈ।
 ਜਬ ਜਬ ਰਵਨੇ ਸਿੰਘ ਢਿਰੇਹੀ। ਜਲ ਭਰ ਹਾਥ ਕਮੰਡਲ ਲੇਈ।੬੬।
 ਪੁਨ ਜਲ ਮਿਦ ਸੋ ਮਾਰਜਨ ਕਰੇਈ। ਤਬ ਹੀ ਸਸਤ੍ਰ ਦੇਹ ਧਰੇਈ।
 ਪ੍ਰਾਤ ਇਸ਼ਨਾਨ ਜਤਨ ਸੋ ਸਾਧੇ। ਕੰਘਾ ਕਰਦ ਦਸਤਾਰਹਿ ਬਾਧੇ।੬੭।
 ਚਾਰ ਘੜੀ ਜਬ ਦਿਵਸ ਰਹਾਈ। ਪੰਚ ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਪੁਨਹ ਕਰਾਈ।
 ਕੰਘਾ ਕਰਦ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਵੈ। ਇਹੀ ਰਹਤ ਸਿੰਘਨ ਸੋ ਭਾਵੈ।੬੮।
 ਏਕ ਪਾਖ ਸੀਤੇ ਹੈ ਜਬਹੀ। ਦਧੀ ਸੋਂ ਕੇਸ ਨੁਵਾਵੈ ਤਬਹੀ।
 ਕੋਸਨ ਧੂਪ ਦੇਇ ਸੁਚ ਪਾਵਨ। ਹੈ ਇਹ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮੋਹਰ ਸੁਹਾਵਨ।੬੯।
 ਬੀਸ ਦਿਨ ਗਏ ਬਸਨ ਧੁਲਾਵੈ। ਭੂਖ ਲਗੇ ਤਬ ਭੋਜਨ ਖਾਵੈ।
 ਯਾ ਸਿਛਾ ਹੈ ਗੁਰ ਨੇ ਬਰਨੀ। ਸਸਤ੍ਰ ਬਿਨਾ ਅਰਦਾਸ ਨ ਕਰਨੀ।੭੦।
 ਰਹਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਹੈ ਜੋਈ। ਕਰ ਉਪਾਇ ਧਨ ਖਾਟੇ ਸੋਈ।
 ਤਾਂਹੀ ਕਰ ਘਰ ਕੋ ਨਿਰਬਹੈ। ਪੂਜਾ ਭੂਲ ਨ ਕਬਹੂੰ ਗਰੇ।੭੧।
 ਧਰਮਸਾਲ ਕੀ ਝਾਂਕ ਨ ਕਰਨੀ। ਮਹਾਂ ਦੇਖ ਹੈ ਗੁਰ ਨੇ ਬਰਨੀ।
 ਜੇ ਕੋ ਸਿੰਘ ਪੂਜਾਰੀ ਅਹੈ। ਸੋ ਭੀ ਪੂਜਾ ਬਹੁਤ ਨ ਗਰੇ।੭੨।
 ਤਨ ਨਿਰਬਾਹ ਮਾਤ੍ਰ ਸੋ ਲੇਵੈ। ਅਧਿਕ ਹੋਇ ਤਉ ਜਹਿ ਤਹਿ ਦੇਵੈ।
 ਬਹੁਤੀ ਹੋਇ ਤ ਦੇਗ ਕਰਾਵੈ। ਨਾਤਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਰ ਲਾਵੈ।੭੩।
 ਅਥਵਾ ਸਦਾ ਬ੍ਰਤ ਕੋ ਦੇਈ। ਸੂਤ ਯੁਵਤੀ ਹਿਤ ਕਦੇ ਨ ਲੇਈ।
 ਜੇ ਪੂਜਾ ਕੋ ਆਪੇ ਖਾਈ। ਧਰਮ ਅਰਥ ਜੜ ਦੇਵਹਿ ਨਾਹੀ।੭੪।
 ਤਿਨਹਿ ਕਲੇਸ ਹੋਇਗੇ ਜੇਈ। ਤਾਂ ਦੁਖ ਕੋ ਜਾਨੈਗੇ ਤੇਈ।
 ਜੇ ਕੁਰਹਿਤੀਏ ਜਗ ਦਰਸਾਵਤ। ਪਾਹੁਲ ਪੀਇ ਕੁਕਰਮ ਕਮਾਵਤ।
 ਤਿਨ ਸੋ ਬਰਤਨ ਨਾਹਿ ਮਿਲਾਵੈ। ਰਹੈ ਅਲਗ ਪਰਮ ਸੁਖ ਪਾਵੈ।੭੫।
 ਦੋਹਰਾ
 ਬਹੁਤ ਭਾਂਤ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਕਹਿ ਲਗ ਕਰਉ ਬਖਾਨ।
 ਰਹਤਵਾਨ ਸੁਭ ਸਿੰਘ ਜੋ, ਤਿਨ ਸੋ ਲੇਇ ਪਛਾਨ।੭੬।

੧. ਗਵਾਹੀ। ੨. ਜੰਗਲ ਪਾਣੀ। ੩. ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਮਾਂਜੇ। ੪. ਪੁੱਤ੍ਰ ਇਸਤ੍ਰੀ।

ਚੋਪਈ

ਜਹਿ ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਭਾਰੀ। ਰਹਤਵੰਤ ਜਹ ਸਿੰਘ ਹਜ਼ਾਰੀ।
 ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਦਲ ਜਹਾਂ ਫਿਰਾਹੀ। ਰਹਤਵੰਤ ਜਹ ਸਿੰਘ ਸਥਾਹੀ।੭੭।
 ਪਾਂਚ ਬਰਖ ਲੋਂ ਤਹਾਂ ਰਹੀਜੈ। ਸਿੰਘਨ ਸੇਵਿ ਭਲੀ ਬਿਧਿ ਕੀਜੈ।
 ਮਨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਰਾਖਹਿ ਭਗਤਿ ਕਮਾਵੈ। ਪੂਰਨ ਰਹਤ ਤਹਾਂ ਤੇ ਪਾਵੈ।੭੮।
 ਜਬ ਪਹਿਲੇ ਸਬ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਉਪਾਈ। ਤਬ ਹੀ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹਿ ਬਨਾਈ।
 ਤਨ ਇਸ ਕੇ ਸਿਰ ਕੇਸ ਜੁ ਦੀਨੋ। ਸੋ ਇਹ ਤਨ ਸਿੰਗਾਰਹਿ ਕੀਨੋ।੭੯।
 ਦਾੜ੍ਹਾ ਮੁਛ ਸਿਰ ਕੇਸ ਬਨਾਈ। ਹੋ ਇਹ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਜਿਹ ਪ੍ਰਭੂ ਰਜਾਈ।
 ਮੇਟ ਰਜਾਇ ਜੁ ਸੀਸ ਮੁੰਡਾਵੈ। ਕਹੁ ਤੇ ਜਗ ਕੈਸੇ ਹਰਿ ਪਾਵੈ।੮੦।
 ਪਾਂਖਹੁ ਬਿਨ ਬਿਹੰਗ ਜਿਮ ਹੋਹੀ। ਊਰਬ ਬਿਨਾ ਭੇਡ ਜਿਮ ਕੋਈ।
 ਬਸਨ ਬਿਨਾਂ ਨਾਰੀ ਹੈ ਜੈਸੇ। ਕੇਸਨ ਬਿਨ ਹੋਇ ਨਰ ਤੈਸੇ।੮੧।
 ਕੇਸਨ ਨਰ ਧਾਰੇ ਹੇ ਜਬਹੀ। ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਹੋਇ ਹੈ ਤਬ ਹੀ।
 ਕੇਸ ਏਕ ਪੁਨ ਰਹਤ ਜੁ ਪਾਈ। ਤਾਂ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਕਹੀ ਨਾ ਜਾਈ।੮੨।
 ਬੇਦ ਰਹਤ ਜਿਮ ਦਿਜ ਨ ਸੁਹਾਵਤ। ਸੀਲ ਰਹਤ ਕੁਲ ਨਾਰਿ ਨਾ ਭਾਵਤ।
 ਬੇਗ ਰਹਤ ਜਿਮ ਬਾਜ਼ੀ ਹੀਨ। ਰਹਤ ਬਿਨਾ ਇਹ ਕੇਸ ਮਲੀਨ।੮੩।
 ਜਿਉਂ ਕਾਹੂ ਲੇ ਗਧਾ ਨੁਵਾਇਓ। ਫੂਲਮਾਲ ਤਿਹ ਮੁੰਡ ਧਰਾਇਓ।
 ਤਿਹ ਕਰ ਤਾਂ ਕੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨਾਹੀ। ਹਾਸੀ ਜੋਗ ਹੋਇ ਜਗ ਮਾਹੀ।੮੪।
 ਤਿਮ ਕੁਰਹਿਤੀਏ ਕੇਸ ਰਖਾਏ। ਕਹਹੁ ਸੋ ਕੈਸੇ ਸ਼ੋਭਾ ਪਾਏ।
 ਰਹਤ ਸੁ ਕੇਸਨ ਕੋ ਅਤਿ ਭੂਖਨ। ਰਹਤ ਬਿਨਾ ਸਿਰ ਕੇਸ ਭੀ ਦੁਖਨ।੮੫।
 ਰਹਤਵਾਨ ਜਗ ਸਿੰਘ ਜੇ ਕੋਈ। ਗੁਰ ਕੇ ਲੋਕ ਬਸੈਗੇ ਤੇਈ।
 ਰਹਣੀ ਰਹੈ ਸੋਈ ਸਿਖ ਮੇਰਾ। ਵਹ ਠਾਕੁਰ ਮੈਂ ਉਸ ਕਾ ਚੇਰਾ।੮੬।
 ਰਹਤ ਰਹਤ ਰਹਿ ਜਾਇ ਬਿਕਾਰਾ। ਰਹਤ ਪਰਮ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਸਾਰਾ।
 ਰਹਤ ਬਿਨ ਸਦਗਤਿ ਨਹਿ ਹੋਈ। ਰਹਤ ਬਿਨਾ ਭਲ ਕਹੈ ਨ ਕੋਈ।੮੭।
 ਰਹਤ ਬਿਨਾ ਨਹਿ ਸਿੰਘ ਕਹਾਵੈ। ਰਹਤ ਬਿਨਾ ਦਰ ਚੋਟਾ ਖਾਵੈ।
 ਰਹਤ ਬਿਨਾ ਜਗ ਮੇਂ ਭਰਮਾਈ। ਰਹਤ ਬਿਨਾ ਨਰ ਨਰਕੇ ਜਾਈ।੮੮।
 ਰਹਤ ਬਿਨਾ ਤਨਖਾਹੀ ਜਾਨੋ। ਰਹਤ ਬਿਨਾ ਜੜ੍ਹ ਭੂਤ ਬਖਾਨੋ।
 ਰਹਤ ਬਿਨਾ ਸੁਖ ਕਬਹੂ ਨ ਲਹੈ। ਤਾਂ ਤੇ ਰਹਤ ਸੁ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰ ਗਹੈ।੮੯।

ਲੰਗਰ-ਬਿਧਿ

ਸੋਰਨਾ

ਰਹਤ ਧਰਮ ਜੋ ਸਾਰ, ਨੰਦ ਲਾਲ। ਤੁਮ ਸੋ ਕਹਾ।
 ਲੰਗਰ ਕਉ ਪਰਕਾਰ, ਤੁਮ ਆਗੇ ਬਰਨਨ ਕਹੋ।੯੦।
 ਅਸ ਲੰਗਰ ਬਿਧਿ ਸੁਨੀਓ ਛਾਈ। ਨੰਦ ਲਾਲ। ਤੋਹਿ ਕਹੋ ਸੁਨਾਈ।

ਪਹਲੇ ਅਵਨੀ^੧ ਸੋਧਨ ਕੀਜੈ। ਮਲ ਅਸਥੀ ਲੋ ਦੂਰ ਸੁਟੀਜੈ।੯੧।
 ਤਾਂ ਪਾਛੇ ਚੌਂਕਾ ਤਹ ਦੇਈ। ਚਹੂੰ ਓਰ ਆਵਰਤਾ^੨ ਕਰੇਈ।
 ਜਲ ਭਰ ਗਾਗਰ ਤਹਾਂ ਧਰਾਵੈ। ਅਥਵਾ ਨਵਤਨ ਕੁੰਤ ਮੰਗਾਵੈ।੯੨।
 ਸਭ ਭਾਂਜਨ ਕੋ ਮਾਰਜਨ ਕਰੈ। ਤਾਂ ਪਾਛੇ ਲੈ ਲੰਗਰ ਧਰੈ।
 ਸੂਕੀ ਪਾਵਨ ਲੱਕਰੀ ਦੇਈ। ਚਖਮਖ ਕਾਢਿ ਅਗਨਿ ਸਚੁ ਲੇਈ।੯੩।
 ਜੂਤਾ ਬੋਕਾ ਮਸ਼ਕ ਬਿਡਾਲ। ਕੁੱਤਾ ਮੁਸਲਾ ਕਾਕ ਚੰਡਾਲ।
 ਗੰਦੀ ਮੰਦੀ ਵਸਤੁ ਜੋ ਆਵਤ। ਕੀਜੈ ਦੂਰ ਜਤਨ ਕਰ ਭਾਵਤ।੯੪।
 ਘੀਊ ਸਹਤ ਪੁਨ ਰਸਤ ਲਿਆਵੈ। ਭਿੰਡਾ ਕੱਦੂ ਸਲਗਮ ਪਾਵੈ।
 ਮੂੰਗੀ ਮੋਠ ਜਾਤ ਹੈ ਜੇਤੀ। ਉੜਦੀ ਬੜੀ^੩ ਲਯਾਵਹਿ ਤੇਤੀ।੯੫।
 ਪਾਲਕ ਆਦਿ ਸਾਗ ਜੁ ਅਹੈ। ਤਿਨ ਕੋ ਭੀ ਲੰਗਰ ਮੈਂ ਗਹੈ।
 ਮੀਠਾ ਮਿਰਚਾਂ ਹਰਦੀ ਭਾਵਤ। ਅਵਰਤ ਲੋਨ ਲੇ ਧਰੇ ਸੁਹਾਵਤ।੯੬।
 ਦਧਿ^੪ ਪੈ ਚਾਵਲ ਸਕਲ ਅਚਾਰ। ਸਰਬ ਵਸਤੁ ਧਰ ਰਾਖੈ ਤਯਾਰ।
 ਮਣ ਭਰ ਰਸਦ ਜੇ ਲੰਗਰ ਜਾਨੈ। ਸਵਾ ਦੁਇ ਸੋਰ ਘ੍ਰਿਤ ਤਿਹ ਆਨੈ।੯੭।
 ਜਾਦਾ ਹੋਇ ਸੁ ਬਹੁਤੁ ਸੁ ਨੀਕੋ। ਸੁੱਖ ਹੋਤ ਧਿਆਨ ਕੇ ਜੀ ਕੋ।
 ਨਤੁਰ ਸਕਤਿ ਜਿਤੀ ਜੋ ਕਰੇ। ਮਨ ਮੈ ਕਛੂ ਨ ਚਿੰਤਾ ਧਰੇ।੯੮।
 ਯਹ ਗੁਰ ਕੀ ਹੈ ਦੇਗ ਸੁਹਾਈ। ਪ੍ਰੇਮ ਸਮੇਤ ਜੁ ਕਰੈ ਸਵਾਈ।
 ਰਹਤਵੰਤ ਜੇ ਸਿੰਘ ਸਯਾਨੇ। ਭੋਜਨ ਕੀ ਸਬਹੀ ਬਿਧਿ ਜਾਨੈ।੯੯।
 ਦਯਾਵੰਤ ਜਿਨ ਬਿਧੀ ਸਨੋਖੀ^੫। ਲੰਗਰ ਕੀ ਬਿਧਿ ਜਾਨੈ ਚੋਖੀ।
 ਰਾਗ ਦ੍ਰੋਖ ਨ ਮਨ ਮੈ ਕਰਈ। ਸਮ ਵਰਤਾਰਾ ਸਭ ਕਰ ਭਰਈ।੧੦੦।
 ਪਰਮ ਸੁਖੀਲ ਧੀਰ ਮਨ ਜਿਨ ਕੋ। ਭੋਜਨ ਲੋਭ ਨ ਮਨ ਮੈ ਤਿਨ ਕੋ।
 ਸੁਤ ਕਲਤ੍ਰ ਹਿਤ ਲੋਭ ਨ ਧਰੈ। ਪ੍ਰਾਤ ਇਸਨਾਨ ਸਦਾ ਉਠ ਕਰੈ।੧੦੧।
 ਉਤਮ ਕੁਲ ਜਿਨ ਜਨਮਹਿ ਪਾਯੋ। ਮਦਰਾ ਮਾਸ ਨ ਕਬਹੂੰ ਖਾਯੋ।
 ਤਿਨਹੀ ਤੇ ਸੁਚਿ ਦੇਗ ਕਰਾਵੈ। ਅਵਰਿ ਨ ਕੋਊ ਵੜਨੋ ਪਾਵੈ।੧੦੨।
 ਨਾਈ ਭੀਵਰ ਸਿਰ ਜੁ ਮੁੰਡਾਵਤ। ਕੋਰੀ ਕੁਨਬੀ ਗੋਂਡ ਕਹਾਵਤ।
 ਅਵਰ ਦੁ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਹੈ ਕੋਈ। ਤਿਨ ਕੋ ਦੇਗ ਨ ਕਰਨੋ ਦੇਈ।੧੦੩।
 ਅਥਵਾ ਬਿਪ੍ਰ ਬਰਣ ਹੈ ਕੋਈ। ਖਟ ਕਰਮੀ ਕੁਲਵੰਤਾ ਜੋਈ।
 ਭਾਂਗ ਤਮਾਕੂ ਨਿਕਟ ਨ ਜਾਵੈ। ਤਿਨ ਤੇ ਭੀ ਸੁਚਿ ਦੇਗ ਕਰਾਵੈ।੧੦੪।
 ਬਕਰਾ ਝਟਕਾ ਬੀਚ ਨ ਕਰੇ। ਅਵਰ ਮਾਸ ਨਹਿ ਲੰਗਰ ਧਰੇ।
 ਜੋ ਸਨ ਹੋਇ ਤ ਦੂਰ ਕਰਾਵੈ। ਨਿਜ ਬਰਤਾਰਾ ਤਹਾਂ ਲੈ ਜਾਵੈ।੧੦੫।
 ਦੇਗ ਅਸਨ ਕੇ ਹੋ ਸਭ ਭਾਗੀ। ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਖੜੀ ਸਭ ਅਨੁਰਾਗੀ।
 ਤਾਂ ਤੇ ਯਾ ਸਿਛਾ ਸੁਨ ਲੀਜੈ। ਦੇਗ ਮਾਹਿ ਨਹਿ ਮਾਸ ਅਨੀਜੈ।੧੦੬।
 ਰਹਿਤਵਾਨ ਸਿੰਘ ਹੈ ਜੋਈ। ਲੋਭਿ ਫੋਡਿ ਜਾਨਹੁ ਨਹਿ ਹੋਈ।
 ਗੁਰੂ ਕਾ ਰੂਪ ਸਬਨ ਮੈਂ ਦੇਖੇ। ਮਦਰਾ ਮਾਸ ਨ ਖਾਇ ਬਿਸੇਖੇ।੧੦੭।

੧. ਧਰਤੀ। ੨. ਵੱਟ, ਕਾਰ। ੩. ਮਾਂਹ ਦੀ ਵੜੀ। ੪. ਦਹੀਂ। ੫. ਸੁਨੱਖੀ ਸੋਹਣੀ।

ਉਤਮ ਕੁਲ ਜਹਿ ਜਨਮਹਿ ਪਾਇਓ। ਸੋ ਵਰਤਾਊ ਦੇਗ ਕਰਾਇਓ।
ਦੇਗ ਤਯਾਰ ਹੋਇ ਹੈ ਜਬਹੀ। ਕਰ ਅਰਦਾਸ ਭੇਟ ਕਰ ਤਬਹੀ।੧੦੮।

ਦੋਹਰਾ

ਪ੍ਰਿਥਮ ਗੁਰੋਂ ਕੇ ਭੋਗ ਹਿਤ, ਭਾਂਜਨ ਸੁਧ ਮੰਗਾਇ।
ਜੋ ਜੋ ਲੰਗਰ ਕੀਨ ਹੈ, ਸੋ ਸਭ ਤਹਾਂ ਧਰਾਇ।੧੦੯।

ਚੌਪਈ

ਤਿਹ ਕਰ ਗੁਰ ਕੇ ਭੋਗ ਲਗਾਵੈ। ਗੁਰ ਕੇ ਰੂਪ ਰਿਦ ਮਾਹਿ ਧਰਾਵੈ।
ਗੁਰੁ ਗ੍ਰੰਥ ਮੇ ਭੇਦ ਨ ਕਾਈ। ਗ੍ਰੰਥ ਹੋਇ ਤੋ ਨਿਕਟਿ ਧਰਾਈ।੧੧੦।
ਤਾਂ ਪਾਛੇ ਖਾਲਸੇ ਬੁਲਾਵੈ। ਲੰਗਰ ਨਿਕਟੇ ਪਾਂਤਿ ਬਨਾਵੈ।
ਸਮ ਬਰਤਾਰਾ ਸਭ ਕੋ ਦੇਈ। ਦੂਜਾ ਭਾਵ ਨ ਮਨ ਮੈਂ ਲੇਈ।੧੧੧।
ਪੰਗਤ ਮਾਹਿ ਭੇਦ ਜੋ ਕਰਹੈ। ਮਹਾਂ ਦੋਖ ਤਿਨ ਬੇਦ ਉਚਰਹੈ।
ਤਾਂ ਤੇ ਸਮ ਬਰਤਾਰਾ ਦੇਵੈ। ਛੋਟਾ ਵਡਾ ਜਹਾਂ ਲਗ ਜੇਵੈ।੧੧੨।
ਸੁਧ ਭੂਮਿ ਵਹ ਭੋਜਨ ਪਾਵੈ। ਖਟੀਆ ਪਰ ਬਹਿ ਕਬੀ ਨ ਖਾਵੈ।
ਜੇ ਸੁਦ ਅੰਤਰ ਜਗ ਮਾਹੀ। ਤੇ ਖਟੀਆ ਪਰ ਭੋਜਨ ਖਾਂਹੀ।੧੧੩।
ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਨਹਿ ਅਸ ਅਚਾਰਾ। ਸਚ ਅਸਚ ਤੇ ਲਹੇ ਬਿਚਾਰਾ।
ਜਾਚਕ ਨਰ ਨਾਰੀ ਜੇ ਕੋਈ। ਵਰਤਤ ਦੇਗ ਆਇ ਹੈ ਜੋਈ।੧੧੪।
ਤਿਨ ਕੋ ਭੀ ਕੁਛ ਅੰਨ ਦਿਵਾਵੈ। ਖਾਲੀ ਜਾਨਿ ਨ ਕੋਊ ਪਾਵੈ।
ਐਸੀ ਬਿਧਿ ਜੇ ਦੇਗ ਕਰਾਵਤ। ਦਰਸਨ ਜੋਗ ਕੇਤੇ ਫਲ ਪਾਵਤ।੧੧੫।
ਨੰਦ ਲਾਲ! ਤੁਮ ਸੁਨ ਹੋ ਭਾਈ। ਦੇਗ-ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਕਛੁ ਸੁਨਾਈ।
ਇਸਹੀ ਕੋ ਤੁਮ ਦ੍ਰਿੜੁ ਕਰ ਗਹੋ। ਰਹਤ ਅਨੰਤ ਕਹਾਂ ਲੋ ਕਹੋ।੧੧੬।
ਰਾਵ ਰੰਕ ਸਿੰਘ ਜੋ ਕੋਈ। ਬੋਕ ਬਹੁਤ ਜਬ ਕਰੋ ਰਸੋਈ।
ਏਕ ਰੀਤਿ ਸੇ ਸਦਾ ਕਰਾਵੈ। ਸਿੰਘ ਸੋਈ ਮਤਿ ਉਜਲ ਪਾਵੈ।੧੧੭।

ਸੋਰਠਾ

ਨੰਦ ਲਾਲ ਸੁਨ ਆਪ, ਲੰਗਰ ਕੀ ਬਿਧਿ ਕਹੀ ਹਮ
ਹੋਵੇ ਬਛ ਪ੍ਰਤਾਪ; ਜੁ ਇਹ ਬਿਧਿ ਸੋਂ ਕਰਾਵਤੇ।੧੧੮।

ਚੌਪਈ

ਲੰਗਰ ਕੀ ਬਿਧਿ ਜੋ ਸਮਝਾਈ। ਕੜਾਹ ਕਰਤ ਤਬ ਬੋਲੈ ਨਾਹੀ।
ਜਪੁ ਅਰ ਜਾਪੁ ਪਠਤ ਹੀ ਬਾਂਟੇ। ਕੜਾਹ ਕਰਨ ਕੋ ਐਸੇ ਠਾਟੇ।੧੧੯।
ਮੀਠਾ ਘੀ ਕਨਕ ਜੋ ਸੈਦਾ। ਕਰੋ ਬਰੋਬਰ ਤੀਨੋਂ ਪੈਦਾ।੧੨੦।

ਦੋਹਰਾ

ਸੰਦਰ ਰਹਤ ਜੋ ਕਹੀ ਹਮ, ਯਹੀ ਰਹਤ ਸੁਨ ਜਾਨ।
ਇਸ ਤੋ ਜੋ ਬਿਪਰੀਤ ਹੈ, ਤਾਂਹਿ ਕੁਰਹਿਤ ਪਛਾਨਿ।੧੨੧।
ਐਸੇ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ, ਕਹੀ ਸਾਤ ਸਮਝਾਇ।
ਨੰਦ ਲਾਲ ਸੁਨਿ ਬੇਗ ਸਿਉਂ, ਬਹੁਰ ਬਹੁਰ ਸਿਰ ਨਾਇ।੧੨੨।

ਅਤਿ ਪਾਵਨ ਸੁਨ ਰਹਤ ਜੁ ਅਹੀ। ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਬ ਹਿਡ ਯੋ ਕਹੀ।
ਨੰਦ ਲਾਲ ਮਨ ਆਨੰਦ ਭਇਓ। ਸੰਸਾ ਸਗਲ ਦੂਰ ਹੁਇ ਗਯੋ।੧੨੩।

ਆਪ ਬੀਤੀ

ਏਕ ਕਤੂਹਲ ਔਰ ਜੋ ਬਰਨਉਂ ਸੁਭ ਸਿਰ ਨਾਇ।
ਸੁਨ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰਿ ਉਹਹਿ ਮੈਂ ਕਹਉਂ ਸਥਹਿ ਸਤ ਭਾਇ।੧੨੪।
ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੇ ਮੈਂ ਹੋ ਚੋਰੇ। ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਹੈ ਮੋਰੇ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਇਕ ਬੁੰਗਾ ਅਹੈ। ਨਾਮ ਮੋਰਾਲੀ ਵਾਲਾ ਕਹੈ।੧੨੫।
ਤਾਂ ਮੇ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਪਾਲ^੧। ਬਸਤ ਭਏ ਸੁਖ ਸੋਂ ਬਹੁ ਕਾਲ।
ਹਮ ਭੀ ਤਹਿ ਹੀ ਕਾਲ ਬਿਤਾਯੋ। ਬਿਰਧ ਭਯੋ ਸਬ ਆਯੂ ਗਵਾਯੋ।੧੨੬।
ਪੁਨ ਹਮ ਪਟਨੇ ਮੋ ਚਲ ਆਏ। ਹਰਿਮੰਦਰ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਏ।
ਬੀਸ ਦਿਵਸ ਤਹਿ ਬਾਸਾ ਕੀਨੋ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦੇਗ ਤੇ ਲੀਨੋ।੧੨੭।
ਆਗਿਆ ਲੈ ਅੱਗੂ ਜਬ ਚਲੇ। ਜਹ ਤਹ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਏ ਭਲੇ।

ਦੋਹਰਾ

ਏਕ ਦਿਵਸ ਮਾਹਗਾ ਚਲਤ, ਥਕਤ ਭਯੋ ਮਨ ਸਾਥਿ।
ਕੰਬਲ ਤਹਾਂ ਬਿਛਾਇ ਕਰ, ਸੈਨ ਕੀਨ ਸੁਖ ਸਾਥਿ।੧੨੮।
ਕੰਬਲ ਪਰ ਜਬ ਸੈਨਹਿ ਕੀਨੋ। ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮੁਹਿ ਸੁਪਨਾ ਦੀਨੋ।
ਸੁਪਨੇ ਮੋ ਨਿਜ ਰੂਪ ਦਿਖਾਯੋ। ਦੇਖਤ ਹੀ ਮੇਰੇ ਮਨ ਭਾਯੋ।੧੨੯।
ਅਤਿ ਬਿਸਾਲ ਭੁਜ ਬਦਨ ਸੁ ਸੁੰਦਰ। ਤੇਜ ਰਹਸ ਅਤਿ ਸੋਭਾ ਅੰਦਰ।
ਕਾਧੇ ਧਨੁਖ ਤੂਣ ਕਟਿ ਸੋਹੈ। ਅਤਿ ਅਨੂਪ ਛਬਿ ਸਭ ਮਨ ਸੋਹੈ।੧੩੦।
ਕਰ ਮੋ ਬਾਜ ਪੀਠ ਪਰ ਢਾਲਾ। ਗੋਰ ਬਰਣ ਦਿਪ ਤੇਜ ਬਿਸਾਲਾ।
ਪੀਤ ਸਸਨ ਹਯ ਪਰ ਅਸਵਾਰਾ। ਨਿਜ ਤਨ ਸੋਂ ਕਰਹੈ ਉਜਯਾਰਾ।੧੩੧।
ਸਿਰ ਕਲਗੀ ਕਟਿ ਖੜਗ ਅਨੂਪਾ। ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਭੂਪਨ ਕੇ ਭੂਪਾ।
ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਤਨ ਸਭ ਮਨ ਭਾਵਤ। ਪਾਂਚ ਸਿੰਘ ਜਿਹ ਸਾਬ ਸੁਹਾਵਤ।੧੩੨।
ਅਸ ਸਰੂਪ ਸੁਪਨੇ ਦਿਖਰਾਯੋ। ਪੁਨ ਮੋਹਿ ਨਿਜ ਮੁਖ ਬਚਨ ਸੁਨਾਯੋ —
ਸੁਨਹੁ ਸਿੰਘ! ਇਕ ਬਚਨ ਹਮਾਰਾ। ਪ੍ਰਥਮੇ ਹਮ ਨੇ ਜਾਪੁ ਉਚਾਰਾ।੧੩੩।
ਪੁਨ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ ਜੋ ਕਹੀ। ਬੇਦ ਸਮਾਨ ਪਾਠ ਜੋ ਅਹੀ।
ਪੁਨ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਬਨਵਾਯੋ। ਸੋਦਿ ਬੀਸ ਜਹ ਕਥਾ ਸੁਹਾਯੋ।੧੩੪।
ਪੁਨ ਦੋ ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਬਨਾਏ। ਅੰਤਰ ਕੇ ਸਬ ਕਥਿ ਮਨ ਭਾਏ।
ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਬੋਧ ਬੋਧ ਹਮ ਕਹਾ। ਜਸ ਪਾਠ ਕਰ ਹਰਿ ਪਦ ਲਹਾ।੧੩੫।
ਪੁਨ ਚੌਬੀਸ ਅਵਤਾਰ ਕਹਾਨੀ। ਬਰਨਨ ਕਰਾ ਸਮਝੀ ਸਬ ਗਯਾਨੀ।
ਦਤਾਰ੍ਯੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸੁਨਾਏ। ਪੁਨ ਬਚਿਤ੍ਰ ਬਖਯਾਨ ਬਨਾਏ।੧੩੬।

੧. ਸ: ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ (ਕਲਾਲ), ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ (੧੭੧੮-੧੭੮੩ ਈ:)

ਤਿਨ ਕੋ ਭੀ ਇਕ ਗ੍ਰੰਥ ਬਖਾਨਾ। ਪੜ੍ਹੈ ਮੂੜੁ ਸੇ ਹੋਇ ਸਯਾਨਾ।
 ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੈ ਕੇ ਸੁਖਦਾਈ। ਸਥੈ ਨਿਪਨ ਕੀ ਕਥਾ ਸੁਨਾਈ।੧੩੭।
 ਸੋ ਮੈਂ ਹਿਤ ਕਰ ਬਰਨ ਸਵਾਰੀ। ਪੁਨ ਕਹ ਰਹਤ ਨ ਕਹੂੰ ਉਚਾਰੀ।
 ਚਾਰੁ ਚਾਰ ਸੈ ਚਰਿਤ ਬਨਾਏ। ਜਹਾਂ ਯੁਵਤਿਨ ਕੇ ਛਲ ਦਿਖਾਏ।੧੩੮।
 ਛੰਦ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਹੈ ਹਮ ਜੇਤੈ। ਗ੍ਰੰਥ ਮਾਹਿ ਬਰਨੇ ਹਮ ਤੇਤੈ।
 ਫੁਨ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਰਹਤ ਬਖਾਨੀ। ਰਹਤ ਬਿਨਾਂ ਹੋਇ ਹੈ ਅਗਿਆਨੀ।੧੩੯।
 ਰਹਤ ਕ੍ਰਿਆ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਸਾਰਾ। ਗ੍ਰੰਥ ਮਾਹਿ ਨਹਿ ਕਹੂੰ ਉਚਾਰਾ।
 ਤਾਂ ਤੇ ਮਮ ਆਗਯਾ ਉਹ ਧਰੋ। ਰਹਤ ਉਚਾਰਨ ਤੁਮਹੀ ਕਹੋ।੧੪੦।
 ਇਮ ਕਹਿ ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਜਬ ਰਹਿਓ। ਪੁਨ ਇਕ ਬਚਨ ਹਮੇ ਭੀ ਕਹਿਓ।
 ਦੀਨ ਦਯਾਲ ਸੁਨਹੁ ਮਮ ਸੁਆਮੀ। ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਤੁਮ ਅੰਤਰਜਾਮੀ।੧੪੧।
 ਮੈਂ ਹੂੰ ਅਤਿ ਮੂਰਖ ਅਗਯਾਨਾ। ਰਹਤ ਧਰਮ ਕਿਮ ਕਰਉ ਬਖਾਨਾ ?
 ਅੱਖਰ ਏਕ ਨ ਆਵਤ ਮੇਰੇ। ਸਤ ਕਹੈ ਲਿਖ ਕਾਗਦ ਕੋਰੇ।੧੪੨।
 ਐਸੀ ਗਿਰਾ ਸੁਨੀ ਜਬ ਸੋਰੀ। ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤਬ ਕਹਾ ਬਹੋਰੀ।੧੪੩।

ਦੋਹਰਾ

ਤਵ ਰਸਨਾ ਪਰ ਬੈਠ ਕਰਿ ਮੈ ਹੂੰ ਕਰੋ ਬਖਯਾਨ।
 ਪੁਨ ਭਲ ਉਦਮ ਕਰੋ ਤੁਮ, ਅੱਖਰ ਲਿਖਮ ਪ੍ਰਮਾਨ।੧੪੪।
 ਐਸੇ ਕਹਿ ਤਬ ਚਲੇ ਗੁਰ ਮਮ ਨੇਹੁ ਖੁਲਾਨ।
 ਨਹਿ ਤਹਿ ਗੁਰ ਨ ਤੁਰੰਗ ਵਰ, ਨਹਿ ਤਹਿ ਸਿੰਘ ਸੁਜਾਨ।੧੪੫।
 ਅਤਿ ਅਚਰਜ ਭਇਓ ਮਨ ਮੇਰੇ। ਉਠ ਕਰ ਚਾਰਹੁ ਪਾਸੇ ਹੋਰੇ।੧੪੬।
 ਇਤਿ ਦੇਸਾ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ ਰਹਿਤਨਾਮਾ।

(੬) ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ

ਏਕ ਬਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੈਠੇ ਅਚਲ ਸਮਾਧਿ।
 ਤਬੈ ਖਾਲਸੇ ਸੋ ਕਹਾ, ਕਲਿ ਮੈਂ ਮਮ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਬਾਂਧ।੧।
 ਜੁਗ ਜੁਗ ਮਹਿ ਅਵਤਰਹਿ ਅਪਨੇ ਭਗਤਨ ਕਾਜ।
 ਰਹਣੀ ਰਹੈ ਸੋ ਖਾਲਸਾ, ਸੋ ਮੇਰੇ ਸਿਰਤਾਜ।੨।
 ਸਿਖਨ ਪ੍ਰਭਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿਉਂ, ਰਹਿਣੀ ਕਉ ਬ੍ਰਿਤੰਤ।
 ਕਿਸ ਕੋ ਦੇਨਾ ਕਿਮ ਰਹਹਿ, ਕੈਸੇ ਵਰਤਹਿ ਸੰਤ।੩।
 ਗੁਰੂ ਕਹਹਿ ਸੁਨ ਖਾਲਸਾ। ਕੇਸ ਪਾਹੁਲੀ ਮੁਕਤ।
 ਕੈ ਖੰਡਾ ਪਾਹੁਲ ਭਲੀ ਕੈ ਚਰਨਨ ਕੀ ਜੁਗਤਿ।੪।
 ਧਰਹਿ ਕੇਸ ਪਾਹੁਲ ਬਿਨਾ, ਭੇਖੀ ਮੂੜਾ ਸਿਖ।
 ਮੇਰਾ ਦਰਸਨ ਨਾਹਿ ਤਿਸ, ਪਾਪੀ ਤਿਆਗੇ ਭਿਖ।੫।
 ਏਕ ਮਜ਼ਬ ਰਹਿਨਾ ਭਲਾ, ਦੋ ਮਹਿ ਰਹੈ ਨ ਕੋਇ।
 ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਕਹਾਇਕੈ, ਭਰਮਹਿ ਪਾਪੀ ਸੋਇ।੬।
 ਤੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਮ ਸਿਖ ਹੋਂ ਸਹਿਜੀ ਚਰਨੀ ਖੰਡ।
 ਯਾਤੇ ਕੇਸੀ ਹੋਇਕੈ ਤੀਨਹੁ ਕਰਹਿ ਬਿਹੰਡ।੭।
 ਏਕਸ ਕੇਸੀ ਜਾਣੀਐ, ਦੂਜਾ ਹੁਇ ਉਪ ਕੇਸ।
 ਬੇਕੇਸੀ ਮੁੰਡੀ ਸੰਗਤਿ, ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ ਕੇਸ।੮।

ਹਿਤ ਉਪਦੇਸ ਗੁਰੂ ਕਾ
 ਚੋਪਈ

ਮੇਰਾ ਸੋ ਜੋ ਰਹਿਤ ਰਹਾਵੈ। ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਇਸਨਾਨ ਕਰਾਵੈ।
 ਸਾਣੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਅਵਰ ਨ ਪਾਠ। ਪੜ੍ਹਹਿ ਗੁਰਮੁਖੀ ਤਿਆਗੇ ਠਾਠ।੯।
 ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਗੁਰ ਵਾਕ ਸੁ ਧਾਰੇ। ਅਵਰ ਬਿਆਧਿ ਸਮ ਸਗਰੀ ਟਾਰੇ।
 ਅਰਬੀ ਪਾਰਸੀ ਅੱਖਰ ਨ ਪਛਹਿ। ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਲੋਕਗੀ ਨਹਿ ਕਰਹਿ।੧੦।
 ਤੁਹਕ ਕਉ ਮਾਥਾ ਨਾਹਿ ਝੁਕਾਇ। ਤੁਹਕ ਸੰਗ ਬੈਠਹਿ ਨਹਿ ਖਾਇ।
 ਲੋਭੀ ਠਹਰਹਿ ਨਾਹੀ ਮੀਤ। ਸਿਖ ਪਹਾੜੀ ਕਰੈ ਨ ਪ੍ਰੀਤਿ।੧੧।
 ਚਾਰ ਵਰਣ ਸੰਗਿ ਵਰਤੇ ਐਸੇ। ਸੁਨਹੁ ਸਿਖ ਮਮ ਬਚਨ ਹੋਂ ਜੈਸੇ।
 ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਚਰਣੀ ਪਾਹੁਲੀ ਹੋਵੈ। ਅਥਵਾ ਸਹਿਜੀ ਸਿਖੀ ਹੋਵੈ।੧੨।

ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਆਨ ਸਭ ਤਿਆਗੈ। ਭੇਖੀ ਬਾਮੁਣ ਦਾਨ ਨ ਲਾਗੈ।
 ਸਰਵਰੀ ਸਾਕਤ ਬ੍ਰਹਮਣ ਤਿਆਗੈ। 'ਆਡਾ' ਟੀਕੇ ਮੁਖੋਂ ਨ ਲਾਗੈ।੧੩।
 ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਿਖੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰੈ। ਤਿਸ ਪਾਪੀ ਕੋ ਦੇ ਵਿਸ ਮਰੈ।
 ਖੰਡੇ ਪਾਹੁਲ ਕਰੈ ਨ ਪਿੰਨ। ਪਿਤਰਨ ਹੇਤ ਭੁਗਾਵਹਿ ਅੰਨ।
 ਦੇ ਪੁਸ਼ਾਕੀ ਧਨ ਸਭ ਦੇਇ। ਅਵਰ ਮਜ਼ਬ ਕੋ ਸਿਖ ਨ ਲੇਹਿ।੧੪।
 ਜੋ ਕੋਈ ਮੇਰੇ ਨਾਹੀ ਸਿਖ। ਤਿਸ ਬਾਮਨ ਕੋ ਦੇਇ ਨ ਭਿਖ।
 ਅਥਵਾ ਬ੍ਰਹਮਣ ਮੇਰੇ ਪੰਥ। ਚਰਣ ਪਾਹੁਲੀ ਮੇਰੇ ਸੇ ਕੰਥ।
 ਬ੍ਰਾਮਣ ਕੇਸ ਬਿਨ ਪਾਹੁਲ ਧਾਰੈ। ਪਾਖੰਡੀ ਕੋ ਦੂਰ ਨਿਵਾਰੈ।੧੫।

ਦੋਹਰਾ

ਮੇਰੇ ਸਿਖਨ ਭੇਖ ਧਰ, ਦਾਨ ਲੂਟਨੇ ਹੇਤ।
 ਧਰੇ ਕੇਸ ਰਿਖਿ ਪੰਥ ਤਜਿ ਪਾਪੀ ਕਪਟੀ ਕੇਤੁ।੧੬।
 ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਰਿਖਿ ਸਮਾਨ ਹੈ, ਜਟਾ-ਜੂਟ ਵਯਵਹਾਰ।
 ਅਰਬ ਵਰਣ ਪੁਨ ਪਾਹੁਲੀ ਚਰਨੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਾਰ।੧੭।
 ਭੇਖ ਕੇਸ ਧਰਿ ਆਨ ਸਿਖ, ਪੂਜਤ ਭੁਫਨ ਦੇਵ।
 ਤਾਂਹਿ ਨ ਪਾਨੀ ਦੀਜੀਏ ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਸੁ ਸੇਵ।੧੮।
 ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਭੇਖੀਆ ਜੀਵਨ ਕੇ ਤਿਨ ਕਾਜ।
 ਧਰੇ ਕੇਸ ਚੰਡਾਲ ਸਮ, ਦੀਆ ਦਾਨ ਤਿਸ ਬਾਦ।੧੯।

ਚੌਪਈ

ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਹੋ ਸੀਤਲਾ ਮਾਨਹਿ। ਭੇਖੀ ਕੋ ਜੋ ਦੇਵੈ ਦਾਨਹਿ।
 ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਕਾ ਖਾਇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ। ਪਰ ਸਿਖ ਨ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ।੨੦।
 ਬਿਨ ਸੂਝੈ ਦੇਵਨ ਕੋ ਜਜੈ। ਮੈਂ ਛੋਡਾ ਸੋ ਸਿਖ ਮਮ ਤਜੈ।
 ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਜੁ ਤੀਰਥ ਜਾਵਹਿ। ਦੇਇ ਅਤਿਥੀ ਕੋ ਭੋਗ ਭੋਗਾਵੈ।੨੧।
 ਜੋ ਦੇਵਹਿ ਦਾਨ ਪਰਬ ਕੋ ਮਾਨ। ਗੁਰੂ ਬਿਬ੍ਰਾਸੀ ਗੁਰ ਅਸਥਾਨ।
 ਵੇਪਹਿ ਨਾਹੀ ਤੀਰਥ ਕੋ ਪਾਂਡੇ। ਕਰਹਿ ਭੇਖ ਬਨ ਆਵਹਿ ਆਂਡੇ।੨੨।
 ਰਹਹਿ ਏਕਾਂਤ ਪ੍ਰੀਤਿ ਜਨ ਦੁਰ। ਮਮ ਵਿਚਾਰ ਸੋ ਨਿਤ ਭਰਪੂਰ।
 ਸਿਖ ਭੁਗਾਵੈ ਮੇਰਾ ਸਿਖ। ਕੇਸੁ ਭੇਖ ਨਹਿ ਮੇਰਾ ਪਿਖ।੨੩।
 ਕੇਸਵਾਨ ਬਿਨ ਕੇਸ ਹੋਇ, ਮੇਰਾ ਹੋਇ ਨਸੰਗਿ।
 ਬ੍ਰਾਮਣ ਸੋਈ ਬਿਆਸ ਸਮ, ਦੇਵਹਿ ਦਾਨ ਉਮੰਗ।੨੪।
 ਕੰਨਿਆ ਦੇਵਹਿ ਸਿਖ ਕਉ, ਲੇਵਹਿ ਨਹਿ ਕਿਛੁ ਦਾਮ।
 ਸੋਈ ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਹੁਇ, ਲੈ ਪਹੁੰਚੇ ਮਮ ਧਾਮ।੨੫।
 ਪੀਰ ਸਰਵਰ ਸੀਤਲਾ ਜੋਗੀ ਭੂਤ ਨ ਸੇਵ।
 ਗੁਰ ਸੇਵਹਿ ਸਭ ਕਾਜ ਮਹਿ ਪਹੁੰਚੇ ਮਮ ਦਰ ਤੇਵ।੨੬।
 ਆਨੰਦ ਜਪੁ ਨਿਤ ਹੀ ਪੜਹਿ ਬੋਲਾ ਸਾਰਾ ਸਿਖ।

ਰਹਿਰਾਸ ਆਰਤੀ ਸਬਦ ਪੁਨ ਕੀਰਤਨ ਸੁਨਹਿ ਸੁ ਭਿਖ।੨੭।
 ਸਿਖ ਸਿਖਣੀ ਮਿਲ ਬਹਹਿ, ਚਰਚਾ ਕਰਹਿ ਅਪਾਰ।
 ਭਜਨ ਸਿਖਾਵਹਿ ਪੁਤ੍ਰ ਕਉ, ਨਿਤ ਭਜ ਬਾਰੇ ਬਾਰ।੨੮।
 ਖੜੀ ਸਿਖ ਬਨਿ ਵੈਸ ਹੁਇ, ਸ੍ਰਾਧ ਪਿਤਰ ਕਉ ਜਾਨਿ।
 ਕਰਹਿ ਕਰਾਵਹਿ ਬਿਪ੍ਰ ਸਿਖ, ਆਨ ਨ ਬਿਪ੍ਰਨ ਮਾਨ।੨੯।
 ਦੇਇ ਕੁਦਾਨ ਜੋ ਸਿਖ ਮਮ, ਗ੍ਰਾਹਕ ਜਾਵਹਿ ਨਰਕ।
 ਅਪਨੋ ਭਲੇ ਤਾਂ ਕੋ ਬੁਰਾ, ਤਾਂ ਹੀ ਤੇ ਕਰਿ ਫਰਕ।੩੦।
 ਗੁਰੂ ਭਰੋਸਾ ਆਸ ਗੁਰ, ਨ ਕੋ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ।
 ਸਦਾ ਸਨਾਨੀ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ, ਸੋਇ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਿਨ ਸੋਕ।੩੧।
 ਪਰ ਨਾਰੀ ਰਮਤਾ ਜੋਈ, ਪੜ੍ਹਹਿ ਪਾਰਸੀ ਜੀਵ।
 ਨਾ ਮੈਂ ਤਾਂਕਾ ਨਾਹਿ ਮਮ, ਸਿਖ ਨ ਜਲ ਤਿਸ ਪੀਵ।੩੨।
 ਪਾਰਸੀ ਜਾਂਕੇ ਘਰਿ ਪੜ੍ਹਹਿ ਤਾਂਕਾ ਨਹੀ ਵਿਸਾਰੁ।
 ਤਾਂਕਾ ਛੁਹਾ ਨ ਖਾਈਏ, ਤਜਯੋ ਧਰਮ ਕਾ ਰਾਹੁ।੩੩।
 ਸਰਾਧ ਕਰਾਈ, ਵਿਆਹ ਧਨ, ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਦਿਜ ਖਾਇ।
 ਸੋ ਭੋਖੀ ਪਾਪੀ ਅਧਿਕ, ਅਤਿਥਿ ਨ ਦੇਵਹਿ ਤਾਹਿ।੩੪।
 ਗ੍ਰਿਹ ਪੂਜਾ ਪੁਨ ਗਾਇਤ੍ਰੀ, ਬੰਦ ਦਾਨ ਲੇ ਖਿਪ੍ਰ।
 ਗ੍ਰਹਿਣ ਦਾਨ ਛਾਇਆ ਪਸ਼ੂ, ਖਾਵਤ ਨਰਕੀ ਬਿਪ੍ਰ।੩੫।
 ਗ੍ਰਹਿਣ ਵੇਲੇ ਪੂਜਾ ਜਪਹਿ, ਹੋਮ ਤਰਪਣ ਇਸਨਾਨ।
 ਛਟੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦੇ ਦਾਨ ਮਮ, ਸਿਖ ਭਲਾ ਸੋ ਜਾਨ।੩੬।
 ਦਾਨ ਲੇਹਿ ਜੁ ਗ੍ਰਹਣ ਮਹਿ, ਆਤਮਘਾਤੀ ਮੂੜੁ।
 ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਤਿਸ ਮੂੜੁ ਦਿਜ, ਗੇਰੇ ਕੂਪਨ ਗੂੜੁ।੩੭।
 ਦਾਨ ਪਾਤ੍ਰ ਗ੍ਰਹਣ ਰੁਪ, ਨਲਾਇਕ ਲੀਨੋ ਜੋਇ।
 ਸਮ ਮਲੋਫ ਹੋਇ ਬਿਪ੍ਰ, ਤਾਂਹਿ ਸੁਰਗ ਨ ਕੋਇ।੩੮।
 ਕੰਨਿਆ ਧਨ ਦਿਜ ਗ੍ਰਹਿਣ ਧਨ, ਦੇਵ ਪੂਜ ਜੋ ਖਾਇ।
 ਈਹਾਂ ਤਿਆਗੇ ਤਾਂਹਿ ਜੋ, ਸੋ ਸਿਖ ਧਾਮ ਮਮ ਜਾਇ।੩੯।
 ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ ਪੂਜਾ ਲੇਇ ਅਰਦਾਸ।
 ਲਿਖ ਖਾਵੇ ਬੁਠਾ ਚੁਗਲ, ਮੇਰਾ ਨਾਹਿ ਸੋ ਦਾਸ।੪੦।
 ਖਾਲਸਾ ਸੋ ਜੋ ਲਏ ਨ ਦਾਨ। ਭੁਰਕ ਹਿੰਦੂ ਕੀ ਰਖੈ ਨ ਆਨ।
 ਬਿਪ੍ਰ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਰਹੀ ਛੁਵਹਿ ਨ ਅੰਗ। ਸੋ ਮੇਰਾ ਹੋ ਤਿਸ ਕੇ ਸੰਗਿ।੪੧।
 ਦੇਹਰਾ
 ਸਸਤ੍ਰ ਧਾਰ ਕੇ ਖਾਈਏ, ਇਹ ਛਤ੍ਰਿਨ ਕੀ ਰੀਤਿ।
 ਬਿਪ੍ਰ ਸੋਭੇਖੀ ਦਾਨ ਭਲ, ਖਾਵਹਿ ਭਜਹਿ ਸੁ ਮੀਤ।੪੨।

੧. ਭੈੜਾ ਦਾਨ ਲੈਣ ਵਾਲਾ।

(ਸੋ ਸਾਖੀ ਵਿਚੋਂ)

NamdhariLibrary@gmail.com

(੧੦) ਮੁਕਤਿਨਾਮਾ (ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ)

ਸੁਣ ਗੁਰ ਸਿਖਾ। ਮੁਕਤਿਨਾਮ, ਸਭ ਸਿਖਨ ਉਪਦੇਸ਼।
 ਜੋ ਨ ਕਰੇ ਹੈ ਗੁਰ ਉਕਤਿ, ਬੇਮੁਖ ਝੂਠਾ ਭੇਸ।੧।
 ਕਰਜ ਨ ਲੇਵਹਿ ਕਿਸੀ ਕਾ, ਲੇਇ ਤੋ ਦੇਵਹਿ ਭਾਵ।
 ਖੁਸ਼ੀ ਕਰੈ ਘਰਿ ਸਿਖਣੀ, ਭਲਾ ਦਿਖਾਵੈ ਚਾਵ।੨।
 ਝੂਠ ਨ ਬੋਲਹਿ ਨ ਸੁਣਹਿ, ਝੂਠ ਨ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰੀਤਿ।
 ਸਚੁ ਕਮਾਵਹਿ ਸੰਗਤੀ, ਸੱਚੀ ਪਾਲਹਿ ਗੀਤਿ।੩।
 ਸਚ ਵਾਪਾਰੀ ਸਚੁ ਕਰਮ, ਸਚੁ ਪੰਡਿਤ ਸਚ ਸੁਧ।
 ਸੱਚੀ ਖੇਤੀ ਸਚੁ ਕੇਸਬ, ਸਚੇ ਰੰਗ ਪ੍ਰਥੁਧ।੪।
 ਸਿਖ ਹੋਇ ਜੂਠਾ ਨ ਖਾਵਹਿ। ਸਿਖ ਹੋਇ ਧਨ ਤੇ ਛੁਟਕਾਵਹਿ।
 ਸਿਖ ਪ੍ਰਸਾਦ ਵੰਡ ਕਰਿ ਖਾਇ। ਨਾਂਗੇ ਕੇਸ ਭੋਗ ਨ ਸੁਪਤਾਇ।੫।
 ਖਾਵਹਿ ਗੁਰ ਕਾ ਨਾਮ ਜਪਿ, ਜਪੁ ਪੜ੍ਹਿ ਲੇ ਪ੍ਰਸਾਦ।
 ਨਗਨ ਨ ਦੇਖਹਿ ਨਾਇਕਾ, ਨਾਰਿ ਰੂਪਿ ਨਹਿ ਯਾਦ।੬।
 ਧਨ ਪਰ ਘਰ ਕੋ ਛਵਹਿ ਨਹਿ, ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਤੇ ਦੂਰ।
 ਕੁਸਿਆ ਮਾਸ ਨ ਖਾਈਐ, ਪਾਲਿਆ ਖਾਇ ਨ ਸੂਰ।੭।
 ਮਦ ਕੋ ਛੋਡੇ ਉਚ ਰਹਤ, ਚੀਤੇ ਪੀਛੈ ਅੰਭ।੮।
 ਮਲ ਤਿਆਗੇ ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕਾ, ਕਰ ਪਦ ਪਾਣੀ ਹੰਭ।੯।
 ਸੀਤ ਨਾਇ ਜਾਮ ਰਹੇ ਰਾਤ, ਅੰਨ, ਖਾਇ ਕਰਿ ਵੰਡ।
 ਕਹਹਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ, ਜਮ੍ਹੂਆ ਕਰੇ ਨ ਦੰਡ।੧੦।
 ਪਰਜਾ ਤੇ ਨਿਆਰੇ ਮਿਲੇ, ਰਹਤ ਬਿਹਾਰੇ ਮਾਂਝ।
 ਜਗਤ ਜੂਠ ਕਉ ਛਾਡੀਏ, ਪਹਰੇ ਰੰਗ ਨ ਰਾਂਝ।੧੧।
 ਸੁਰਮਾ ਅੰਜਨ ਦਿਨ ਤਜਹਿ, ਨਗਨ ਨ ਸੋਵਹਿ ਅੰਗ।
 ਨਾਮ ਸਿਮਰਿ ਕਰ ਆਰਤਾ, ਗੁਰੂ ਮਿਟਾਵਹਿ ਕੰਗ।੧੨।
 ਗੁਰ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਸਿਖ ਲੇਇ, ਰਹਤ ਕਮਾਵਹਿ ਗ੍ਰੰਥ।
 ਜੋ ਬੇੜਾ ਸੋ ਸੇਵਿਆ, ਔਰ ਨ ਭਰਮਹਿ ਪੰਥ।੧੩।
 ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਕਾ ਖਾਈਐ, ਕੰਨਯਾ ਘਰ ਸਿਖ ਸੋਧ।
 ਅਨ ਰਿਣ ਹਿਤ ਕਰ ਵੇਦ ਵਿਧਿ, ਹੋਵਹਿ ਚਿਤ ਪ੍ਰਬੋਧ।੧੪।

੧. ਪਿਸ਼ਾਬ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਤ੍ਰ ਕੁਸੰਗੀ ਨ ਹੋਵਹਿ, ਨਾਹਿ ਕੁਸੰਗੀ ਨਾਹਿ।
 ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਪਵਤਾ ਰਹਿ, ਘਰ ਕੀ ਨਿਤ ਉਠ ਕਾਰ।੧੪।
 ਸਿਖ ਨ ਪੂਜਾ ਖਾਇ ਰੰਚ, ਨੀਤ ਕੜਾਹ ਭਰ ਲੇਇ।
 ਗੁਰੂ ਭੁਗਤਿ ਹੀ ਖਾਈਐ, ਜੋ ਅਰਦਾਸੀ ਦੇਇ।੧੫।
 ਪ੍ਰਸਾਦ ਅਰਦਾਸੀ ਬਾਟ ਦੇ, ਸਭ ਕੋ ਸਮਤਾ ਬਾਟ।
 ਜੋ ਪ੍ਰਸਾਦ ਮੇਂ ਈਰਖਾ, ਕਰਤਾ ਤੋੜਹਿ ਸਾਟ।੧੬।
 ਲੋਭ ਕਰਹਿ ਪ੍ਰਸਾਦ ਮਹਿ, ਜਮ ਕੀ ਖਾਵਹਿ ਮਾਰ।
 ਸੋ ਪ੍ਰਸਾਦ ਗਾਲਹਿ ਤਿਸੈ, ਰੋਗ ਦੋਖ ਧਨ ਖੁਆਰ।੧੭।
 ਖਾਇ ਭੁਗਤ ਜਾ ਸਮੇ ਸਿਖ, ਉਠਹਿ ਨ ਛੋਡਹਿ ਬਾਇ।
 ਜੋ ਛਾਡਹਿ ਫਿਰ ਖਾਇ ਨਹਿ, ਸੁਖੀ ਧਨੀ ਗੁਰ ਪਾਹਿ।੧੮।
 ਤੁਰਕ ਤੁਰਕਣੀ ਤੇ ਬਚਹਿ, ਤੁਰਕ ਨ ਕਹੀਐ ਸਿਖ।
 ਚਾਰ ਵਰਣ ਗੁਰ ਭਾਇ ਜੋ, ਖਾਇ ਖਵਾਵਹਿ ਭਿਖ।੧੯।
 ਭੇਖਿਅਨ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤਜੈ, ਤਜੈ ਸੀਤਲਾ ਭੋਗ।
 ਕਲਮਾ ਕਾ ਅੰਨ ਦੂਰ ਧਰਿ, ਤੁਰਕਨ ਜਾਣਹਿ ਰੋਗ।੨੦।
 ਠਗੂਆ ਬਿਪ੍ਰ ਸਿਖ ਭੇਖ, ਖੰਡਨ ਨਾਗੇ ਹੋਇ।
 ਮੁਸਹਿ ਭੁਲਾਵਹਿ ਗਰਬ ਬਿਨ, ਬਿਸੂਾ ਸਿਖ ਨ ਕੋਇ।੨੧।
 ਕਰਹਿ ਕੜਾਹ ਤ੍ਰਿਭਾਵਲੀ, ਸਚੁ ਪਵਿਤ੍ਰ ਤਨ ਥਾਇ।
 ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਅਰਦਾਸ ਕਰਿ, ਨਾਗਾ ਭੋਜ ਨ ਪਾਹਿ।੨੨।
 ਜਿਤ ਕਾਰਜ ਗੁਰਭਾਵ ਹਿਤ, ਹੋਇ ਭਾਵਨੀ ਪੂਰ।
 ਈਹਾਂ ਸਿਦਕ ਸਾਬਤ ਭਯਾ, ਆਗੈ ਸੁਖ ਭਰਪੂਰ।੨੩।
 ਆਧ ਨਾਮ ਜੋ ਲੇਇ ਸਿਖ, ਸੋ ਤਨਖਾਹੀ ਮੂੜ।
 ਜਮਪੁਰਿ ਵਾਸਾ ਪਾਇਗੋ, ਕਰੈ ਮਲੇਛੀ ਹੂੜ।੨੪।
 ਬਿਨਾ ਅਨੰਦ ਬਿਵਾਹ ਤੇ, ਭੁਗਤੇ ਪਰ ਕੀ ਜੋਇ।
 ਸੁਣ ਸਿਖਾ! ਗੁਰ ਕਹਿ ਥੱਕੇ, ਮੇਰਾ ਸਿਖ ਨ ਸੋਇ।੨੫।
 ਸਾਂਝ ਸਵੇਰੇ ਸੋਇ ਨਹਿ, ਜੂਠ ਅਸੁਚ ਰਹਿ ਦੂਰ।
 ਗੁਰੂ ਨਿਕਟਿ ਜੋ ਸਿਖ ਹੈ, ਦੇਵਨ ਹਰੈ ਹਜ਼ੂਰ।੨੬।
 ਗੁਰ ਸਿਖ ਖੁਲ੍ਹੇ ਕੇਸ ਨਹਿ, ਪਾਵਹਿ ਜੁੜਾ ਕੇਸ।
 ਦਸਵੰਧ ਗੁਰੂ ਕਾ ਦੇਇਕੈ, ਖਾਇ ਕਮਾਈ ਬੇਸ।੨੭।
 ਦਾਤਨ ਕਰੇ ਪ੍ਰਾਤ ਉਠ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ ਗੁਰਵਾਕ।
 ਪੜ੍ਹ ਬਾਣੀ ਮੱਥਾ ਟਿਕੈ, ਗੁਰਸਿਖਨ ਸੋਂ ਸਾਕ।੨੮।
 ਦੇਇ ਗੋਤ੍ਰ ਕੰਨਿਆ ਤਜੈ, ਨਾਨਕ ਦਾਦਕ ਮਾਨ।
 ਸੋਈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੰਤਤੀ, ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਵਹਿ ਦਾਨ।੨੯।

ਸੁਯਾ

ਮੁਏ ਹੀ ਸਿਖ ਬਾਂਧਵ ਕੋ, ਨਿਤ ਰੋਵਹਿ ਨਾਹਿ ਕੜਾਹ ਕਰਾਵਹਿ।

ਅਨੰਦ ਪੜ੍ਹੇ ਸਭ ਸ਼ੋਕ ਤਜਹਿ ਸਿਖ, ਪੀਟੈ ਨਾਰਿ ਨ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਾਵਹਿ।
 ਸੰਤ ਸੰਬੁਹਨ ਬਿਪ੍ਰਨ ਸਿਖਨ ਦੇਇ ਖੁਵਾਇ ਸੁ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਵਹਿ।
 ਵੇਦ ਕੀ ਗੀਤਿ ਕੋ ਤਿਆਗ ਕਰੇ, ਨਹਿ ਕ੍ਰਿਆ ਮਾਨ ਸੋ ਸਿਖ ਸੜਾਵਹਿ।੩੦।
 ਗੁਰ ਕੀ ਛਾਪ ਸਿਰ ਕੇਸਕੀ, ਪਾਹੁਲ ਦੇਇ ਉਤਾਰ, ਸੋ ਬੇਮੁਖ ਜਾਨਹੁ।
 ਬੇਟੇ ਕੋ ਬੰਧ ਕੇ ਛਾਪ ਮੁੰਡਾਵਤ, ਜਮਦੁਖ ਭੋਗ ਕੇ ਪ੍ਰੇਤ ਪਛਾਨਹੁ।
 ਸਾਕ ਤਜੈ ਤਿਹ ਖਾਨ ਤਜੈ, ਜੋ ਪਾਲਹਿ ਤਾਸੁ, ਪਾਪੀ ਹੀ ਮਾਨਹੁ।
 ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨਿਸੰਗ ਕਹਹਿ ਇਹ ਬੇਮੁਖ, ਤਿਆਗਿ ਕਿਉਂ ਪਾਪਨ ਸਾਨੋ।੩੧।
 ਤੁਰਕ ਪਾਰਸੀ ਜੇ ਪੜ੍ਹਹਿ, ਜੀਵਤ ਲੀਏ ਸਿਖ।
 ਤੁਰਕਨ ਮਤ ਬਿਸਾਹੁ ਕਰਿ, ਗੁਰ ਤੇ ਸਦਾ ਬਿਮੁਖ।੩੨।
 ਵਿਵਾਹਨ ਮੈਂ ਸੁਤ ਜਨਮ ਮੈਂ, ਮਹਨ ਤਨਖਾਹ ਬਖਸ਼ਾਇ।
 ਸੋ ਸਿਖ ਗੁਰ ਕਾ ਜਾਨੀਏ, ਮੋਨੇ ਅੰਨੁ ਨ ਖਾਇ।੩੩।
 ਸਿਲਾ ਨ ਪੂਜਹਿ ਪਾਹੁਲੀ, ਸਿਲਾ ਨ ਪਾਨੀ ਪੀਉ।
 ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ ਕੀ ਗੀਤਿ ਤੇ, ਬਚੈ ਸਿਖਨ ਕੀ ਜੀਉ।੩੪।
 ਬਹੁਤਾ ਕਰਮ ਸੰਸਾਰ ਕਾ, ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਾ ਦੇਵ।
 ਗੁਰ ਰਖਿਆ ਨੋ ਮਾਨੀਅਹਿ, ਸੋ ਸਿਖ ਮੇਰੇ ਸੇਵ।੩੫।
 ਜੋ ਗੁਰਕੈ ਘਰਿ ਜਾਇਆ, ਬਡਾ ਕਹੈ ਜਿਹ ਬੇਦ।
 ਜਪ ਤਪ ਦਾਨੀ ਭੂਪ ਬਿਪ੍ਰ, ਦੇਇ ਨ ਇਨ ਕੋ ਬੇਦ।੩੬।
 ਰੋਵੈ ਬੇਦੀ ਭੇਦ ਬਿਨੁ, ਰੋਵਹਿ ਪਾਪੀ ਲੋਗ।
 ਬੇਮੁਖ ਗੁਰ ਛਿਟਕਾਰਿਆ, ਰੋਵਹਿ ਦੀਰਘ ਰੋਗ।੩੭।
 ਮੇਰੇ ਘਰ ਜੋ ਆਇਆ, ਗੁਰਸ਼ਬਦਨ ਸਿਉਂ ਹੋਤ।
 ਗੁਰ ਸਿਖਯਾ ਸੁਣਿ ਧਾਰੀਏ, ਰਹਣੀ ਰਹਹਿ ਸੁਚੇਤ।੩੮।
 ਮੈਂ ਬਖਸ਼ੋਂਗਾ ਪਾਰ ਕਰਿ, ਉਸ ਪਦ ਦਾਤਾ ਆਪ।
 ਸ਼ੰਕਰ ਦੱਤ ਰਾਮਾਨੁਜ, ਗੌਰਖ ਮੁਹੰਮਦ ਨ ਥਾਪ।੩੯।
 ਬਰਖਾ ਬਰਸੈ ਧਰਨਿ ਪਰ, ਖੇਤੀ ਖੂਬ ਬਨਾਇ।
 ਗੁਰ ਸਨਮੁਖ ਸਭ ਧਰਮ ਫਲ, ਦੀਨੈ ਗੁਰ ਫੁਰਮਾਇ।੪੦।
 ਮੁਕਤਿਨਾਮਾ ਪੜ੍ਹੈ ਜਨ, ਤੀਰਥ ਮੁਕਤਸਰ ਨਾਇ।
 ਬੁਰੇ ਕਰਮ ਤੇ ਛੁਟ ਕਰਿ, ਗੁਰਿ ਘਰ ਮਰ ਕਰਿ ਜਾਇ।੪੧।
 ਬੈਨ ਬਤਾਲੀ ਫਲ ਸਟੇ, ਸੁਣਿ ਸਿਖ ਦੀਨੈ ਤੋਇ।
 ਦੁਗਣੀ ਛੋਡਤ ਜੂਨ ਕੋ, ਜਿਉਂ ਸਮੀਰ ਖੁਸ਼ਬੋਇ।੪੨।
 ਤਾਂ ਗੁਰੁ ਜੀ ਕਹਿਆ, 'ਨਿਹਾਲ ਭਾਈ ਨੀਰ੍ਹਾ। ਬਿਗਸ।'
 ਰਹਿਤ ਸਿਖ ਕੀ ਰਹਿਣੀ, ਸੰਸਾਰੀਆਂ ਕੀ ਸੁਣਨੀ ਮੰਨਣੀ ਨਾਹੀ।
 (ਸੋ ਸਾਖੀ, ਸਾਖੀ ਨੰ: ੮)

੧. ਬੁਤ ਨ ਪੂਜੇ ਤੇ ਨ ਹੀ ਬੁਤ ਧੋਤੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪੀਵੇ।

(੧੧) ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਸਹਿਜਧਾਰੀਆਂ ਕਾ (ਵਾਜਬੁਲਅਰਜ਼)

(੧) ਸਮੇਂ ਵਿਆਹ ਦੇ, ਅਸੀਂ ਵੇਦ-ਪਾਠ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇ ਕੈ ਵਿਵਾਹ ਦੀਆਂ ਕਾਡੀਆਂ ਪੜ੍ਹਾਇਕੈ ਵਿਵਾਹ ਕਰਦੇ ਸਾਂ, ਤੇ ਹੁਣ ਸਿਖ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਤੁਸੀਂ ਆਨੰਦ ਪੜ੍ਹਕੇ ਵਿਵਾਹ ਕਰੋ, ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਬੁਲਾਵੋ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਅਸ਼ ਜਿਵੇਂ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ। ਦਸਤਖਤ ਖਾਸ ਹੋਏ—ਪਹਿਲੇ ਆਨੰਦ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਅਰਦਾਸ ਪਿੱਛੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਧੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਾਂਵਦੇ ਆਏ ਹੋ, ਤਿਵੇਂ ਪੜ੍ਹਾਵਣਾ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ।

(੨) ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਪੰਜਾਂ ਮੇਲਾਂ—ਧੀਰਮੱਲੀਏ, ਰਾਮਗਈਏ, ਮੀਟੇ, ਮਸੰਦ, ਸਿਰਗੁੰਮ—ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ, ਸਿਰਗੁੰਮ ਕੌਣ ਹੈ ?

ਬਚਨ ਹੋਇਆ, ਸਿਰਗੁੰਮ ਸਰੋਵਜੋ ਅਨੀਸ਼ਰਵਾਦੀ ਹੇਨ, ਨੰਦਚੰਦ ਸੰਘੇ ਦੇ ਵੀ ਸਿਰਗੁੰਮ ਹੇਨ, ਪੱਕਾ ਸਿਰਗੁੰਮ ਤੁਰਕ ਹੈ। ਸਿਖਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ—ਕੋਈ ਵਧਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਮੁਸੱਦੀ-ਪੇਸ਼ਾ ਹੈ, ਵਿਹਾਰ ਦਾ ਸਦਕਾ ਸਭ ਕਿਸੇ ਦਾ ਆਣ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਦਸਤਖਤ ਹੋਏ—ਪਹਿਲੇ ਪੁੱਛ ਕੇ ਵਰਤਣ ਕਰਨੀ, ਜੇ ਭੁਲ ਭੁਲਾਵੈ ਵਰਤੇ ਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਵਾਇ ਲੈਣੀ।

(੩) ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਅਸੀਂ ਸਹਜਧਾਰੀ ਤੇਰੇ ਸਿਖ ਜੋ ਹੈਸਾਂ, ਸੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਮਰਣੇ ਉੱਪਰ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਮ ਭੱਦਣ ਜੋ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਗੀਤਿ ਸੀ ਸੇ ਕਰਦੇ ਹੈਸਾਂ, ਤੇ ਹੁਣ ਸਿਖ ਆਖਦੇ ਹਨ—ਜੇ ਖਾਲਸਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਰਤਾਇਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਗੀਤਾ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਨਾ ਕਰਿਆ ਕਰੋ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਜਿਵੇਂ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ। ਤਾਂ ਬਚਨ ਹੋਇਆ, ਖਾਸ ਦਸਤਖਤ ਹੋਏ—ਭੱਦਣ (ਭੱਦ੍ਰ) ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ, ਹੋਰ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਮ ਕਰਤੂਤ ਜੈਸੀ ਦੇਸ ਕਾਲ ਹੋਵੇ, ਤਿਵੇਂ ਕਰਕੇ ਬਖਸ਼ਾਇ ਲੈਣਾ।

(੪) ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਸਮੇਂ ਵਿਵਾਹ ਅਤੇ ਖਿਆਹ ਸਹਾਧ ਦੇ ਦਿਨ, ਅਸੀਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਕਰਾਂਵਦੇ ਹੈਸਾਂ, ਹੁਣ ਸਿਖ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਛਕਾਵਣਾ। ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ—ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਭੀ, ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਅਤਿਥਾਂ ਨੂੰ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਕੈ, ਸਭਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਾਇਆ ਕਰੋ।

(੫) ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਵਕਤ ਜੰਝੂ ਪਾਵਣੇ ਦੇ ਅਸੀਂ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਉਸਤਰੇ ਨਾਲ ਭੱਦ੍ਰ ਕਰਵਾਂਦੇ ਸਾਂ, ਹੁਣ ਜਿਵੇਂ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ ਤਿਵੇਂ ਕੀਚੈ, ਹੁਕਮ ਤੇ ਖਾਸ ਦਸਤਖਤ ਹੋਏ—ਜੋ ਸਹਜਧਾਰੀ ਦੇ ਬੇਟਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਹੁਲ ਦੇਣੀ।

(੬) ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਅੱਗੋਂ ਅਸੀਂ ਅਸਥੀਆਂ ਗੰਗਾ ਭੇਜਦੇ ਸਾਂ। ਹੁਣ ਸਿਖ ਮਨ੍ਹੇ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ। ਬਚਨ ਦੇ ਖਾਸ ਦਸਤਖਤ ਹੋਏ—ਜੇ ਪਹੁੰਚਾਇ ਤਾਂ ਅਸਥੀਆਂ ਪਹੁੰਚਾਇ ਦੇਣੀਆਂ ਅਰ ਜੇ ਸਿਖ ਜੁੱਧ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਹੁਕਮ ਸਤਿ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋਈ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋ। ਇਕੋ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਕੀ ਚਰਨ ਧੂਰਿ ਵਿਚ ਪਾਇ ਦੇਣੀਆਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਚੁਹੇਰੇ, ਏਸੇ ਥਾਂ ਓਨਾਂ ਦੀ ਗਤਿ ਹੋਵੇਗੀ।

(੭) ਅਸੀਂ ਜੋ ਆਮਿਲ ਪੇਸ਼ਾ ਕਚਹਿਰੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਿਖ, ਦਾੜੀਆਂ ਕੇਸ ਇਕੋ ਜੇਹੇ ਕੈਂਚੀਆਂ ਨਾਲ ਕਟਵਾਇ ਲੈਂਦੇ ਸਾਂ, ਹੁਣ ਜਿਵੇਂ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ ਤਿਵੇਂ ਕਰੀਏ ? ਹੁਕਮ ਤੇ ਖਾਸ ਦਸਤਖਤ ਹੋਏ, ਜੇਹੜੇ ਤੁਸੀਂ ਸਹਜਧਾਰੀ ਸਿਖ ਹੋ ਜੋ ਕੇਸਧਾਰੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਬਤ ਰਖਹੁ ਭਲਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਮਾਤ ਵਧੀਕ ਹੋਵੇ ਸੋ ਬਰਾਬਰ ਕਰਵਾਇ ਲੈਣਾ। ਜੋ ਕੇਸਧਾਰੀ ਇਹ ਕਰਮ ਕਰੇਗਾ, ਉਹ ਸਿਖ ਨਹੀਂ।

(੮) ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਜੇ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜੋ ਸਿਰਗੁੰਮਾ ਪੰਜਾਂ ਮੇਲਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਕੋਈ ਲਗੇ ਨਹੀਂ। ਜੋ ਕੋਈ ਆਵਦਾ ਜਾਂਦਾ ਮੂੰਹ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਕਰ ਬਚਨ ਹੈ ? ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ—ਰਿਦਾ ਸੁਧ ਗੁਰਾਂ ਵਲ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਆਵਦਾ ਜਾਂਦਾ ਮੂੰਹ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੀ ਹੈ ? ਵਰਤਣ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ।

(੯) ਜੇਹੜੇ ਸਿਖ ਗੰਗਾ ਜੀ ਦੇ ਇਸਨਾਨ ਨੂੰ ਗਏ ਹਨ, ਜੋ ਇਸਨਾਨ ਕਰਕੇ ਆਵਨ ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰਿ ਵਰਤੀਏ ? ਬਚਨ ਹੋਆ, ਹਿਤ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਵਰਤਣਾ, ਬਹੁਤੀ ਦਿੱਕਤ ਨਾਹੀ ਕਰਨੀ। ਭਾਈ ਸਿੰਘੋ। ਤੁਸਾਡੇ ਉਪਰ ਸਾਡਾ ਏਹ ਹੁਕਮ ਹੈ ਪੰਜਾਂ ਮੇਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਕਰਿ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਦਕ ਘਟਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਭੀ ਮੇਲ ਕੀਤਾ ਚਾਹੇ ਮੇਲ ਲੈਣਾ। ਗੁਰਮਤਿ ਕਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ, ਤਜਨ ਕਰਨਾ, ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ ਤੇ ਵੰਡ ਖਾਣਾ, ਸਿਖ ਦੀ ਰਹਿਰਾਸਿ ਏਹੇ ਹੈ।

(੧੦) ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਅਗੋਂ ਜੋ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਸਤਿ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਕੇ ਗੁਰੂੜ ਪੁਰਾਣ ਵਚਾਵਦੇ ਸਾਂ ਤੇ ਦਸਗਾਤ ਕਰਾਵਦੇ ਸਾਂ ਤੇ ਹੁਣ ਪੰਡਿਤ ਨਹੀਂ ਆਵਦੇ। ਭਹਿੰਦੇ ਹਨ—ਜੇ ਧਾਗਾ ਤੇ ਲੰਗੋਟ ਰਖੋ, ਦਸਗਾਤ ਕਰੋ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਵਨੇ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ ਤਿਵੇਂ ਕੀਚੇ। ਵਚਨ ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਹੋਏ ਤੁਸੀਂ ਸਿਦਕ ਉਤੇ ਤਕੜੇ ਰਹਿਣਾ, ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਦਾ ਭੋਗ ਪਵਾਣਾ ਤੇ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਸਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਸਿਖਾਂ ਥੀਂ ਸੁਣਨੀ, ਪ੍ਰਾਣੀ ਦਾ ਭੀ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਨੂੰ ਭੀ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਿਦਕ ਜੇਹਾ ਤੇ ਨਾਮ ਜੇਹਾ ਪਦਾਰਥ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

(ਭਗਤ ਰਤਨਾਵਲੀ ਵਿਚੋਂ)

(੧੨) 'ਸਰਬ ਲੋਹ' ਵਿਚੋਂ ਖਾਲਸਾ ਮਹਿਮਾ

(ੳ)

ਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਆਗਯਾ ਪਾਇ ਕੈ, ਪ੍ਰਗਟ ਭਯੋ ਰੂਪ ਮੁਨਿਵਰ ਕੋ
ਜਟਾ ਜੁਟ ਨਖ ਸਿਖ ਕਹ, ਪਾਵਨ ਭਗਤ ਸੁਰ ਦੈ ਰੂਪ ਨਰਵਰ ਕੋ
ਚਕ੍ਰਵੈ ਪਦ ਦਾਤਿ ਧਰ ਪਾਯੋ, ਧਰਮਰਾਜ ਭੁੰਦਤ ਗਿਰਵਰ ਕੋ
ਉਦਯਾਸਤ ਸਮੁੰਦ੍ਰ ਪ੍ਰਯੰਤ ਅਸਿਚਲ, ਰਾਜ ਮਿਲਯੋ ਸੁਰਪੁਰਿ ਕੋ।੩੬੬।
ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਭਯੋ ਪੁਨੀਤਾ, ਪ੍ਰਭੂ ਆਗਯਾ ਕਰਿ ਉਦਿਤ ਭਏ
ਮਿਟੀ ਦ੍ਰੈਤ ਸੁ ਜਗਤ ਉਪਾਧਿਨ, ਅਸੁਰ ਮਲੇਛਨ ਮੁਲ ਗਏ
ਧਰਮ ਪੰਥ ਖਾਲਸ ਪ੍ਰਚੁਰ ਭਯੋ, ਸਤਿ ਸਰਪ ਪੁੰਨ ਰੂਪ ਜਏ
ਕੱਛ ਭ੍ਰਿਪਾਨ ਕੇਸ ਤ੍ਰੈ ਮੁਦਾ, ਗੁਰ ਭਗਤਾਂ ਰਾਮਦਾਸ ਭਏ।੩੬੭।
ਕਾਲ ਉਪਾਸਕ ਛੜ੍ਹਯ ਧਰਮਾ, ਰਣ ਕਟਿ ਕਸਿ ਪ੍ਰਮਾਨ ਅਏ
ਤਾ ਮਹਿ ਪੰਚ ਚਾਲਿਸ ਪ੍ਰਧਾਨਾ, ਪੰਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਖਾਲਸਾ ਠਏ
ਸ੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੁਝਾਰ ਫਤਹ ਸਿੰਘ ਜੋਗਵਰ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਿਏ
ਪੰਚਮ ਖਾਲਸਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪੂਰਾ, ਜਿਨ ਏ ਪੰਥ ਸੁਪੰਥ ਪ੍ਰਗਟਏ।੩੬੮।
ਚਾਲਿਸ ਨਰ ਏ ਬੀਜ ਖਾਲਸਾ, ਮੁਕਤੇ ਪਾਵਨ ਸਿੰਘ ਬਲੀ
ਮਾਤ ਭਗਵਤੀ ਪਿਤਾ ਕਾਲਪੁਰਖ, ਗੋਦ ਲਿਯੋ ਦੈ ਖਾਸ ਪਲੀ
ਸਕਲ ਕ੍ਰਮ ਪਰਿਹਰ ਕਰਿ ਹਰਿਜਨ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਸੁਚਿ ਮੰਤ੍ਰ ਭਲੀ
ਆਪ ਜਪਤ ਅਰ ਜਗਤ ਜਪਾਵਤ, ਭਗਤ ਸਿਰੋਮਣਿ ਮਾਹਿ ਕਲੀ।੩੬੯।

ਬਿਸਨਪਦ ਪੁੰਨੀਆ ਰਾਜਪਲਾਸੀ

ਅਪਨ ਪੈ ਗੁਰ ਖਾਲਸੇ ਦੀਨਾ, ਦਤਿਯ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਾ
ਬੋਲਨੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਬਦ ਸੰਭਾਖਨੁ, ਨਾਮ ਗੁਬਿੰਦ ਕੀਰਤਨੁ ਸੰਥਾ
ਗੁਨਾਨੁਵਾਦ ਪੁਨ ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹਨ, ਉਨਤ ਬੈਨਤ ਸੈਨ ਕਰੰਥਾ
ਪਾਵਨ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਗਟਯੋ, ਚਾਰ ਬਰਨ ਆਸ਼੍ਰਮ ਸੁਭ ਪੰਥਾ।੩੭੦।
ਇਨ ਕੋ ਦਰਸ ਸਤਿਗੁਰ ਕੋ ਦਰਸਨ, ਬੋਲਨੁ ਗੁਰੂ ਸਬਦ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥਾ
ਦ੍ਵਾਦਸ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰ ਏ ਕਹਿਯਤ, ਦ੍ਵਾਦਸ ਭਾਨੁ ਪ੍ਰਗਟ ਹਰਿ ਸੰਤਾ
ਪ੍ਰਤਖਯ ਕਲਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਧਣੀ ਛੈ, ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਵਰਤੰਤਾ
ਦਾਸ ਗੋਬਿੰਦ ਫਤਿਹ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ, ਖਾਲਸਾ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰ ਰੂਪ ਬਢੰਤਾ।੩੭੧।

(ਅ)

ਐਸੇ ਗੁਣ ਹਰਿ ਖਾਲਸੇ ਬਖਸ਼ਾ, ਭਗਤਿ ਗਯਾਨੀ ਰਾਜ ਜੋਗੇਸੁਰ
ਛਤ੍ਰਿਯ ਬਿਤਿ ਅਨਨਯ ਉਪਾਸਕ, ਤਯਾਗੀ ਹਠੀ ਸੂਰ ਭੁਵਨੇਸੁਰ
ਗ੍ਰਾਹਯ ਸੁਭ ਤਯਾਗ ਬਿਵਰਜਤ ਸ੍ਰੀਤਿ, ਆਦਯੋ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਪਰਮੇਸੁਰ
ਗੀਤਾ ਉਪਨਿਸ਼ਧ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਮਹਿ, ਰਹਿਨੀ ਭਗਤ ਗਯਾਨਿ ਬ੍ਰਿਤੇਸਰ।੫੧੩।
ਅਸੁ ਖਾਲਸਾ ਖਾਲਸ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਸੁ ਸਰੂਪ ਮਹਾਨੰ
ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ ਸਿਖਨ ਪ੍ਰਤਿ ਭਾਖਨ, ਮੁਦਾ ਤੈ ਕੱਛ, ਕੇਸ, ਕ੍ਰਿਪਾਨੰ
ਤਾਂ ਕੀ ਰਹਿਨ ਸ੍ਰੁਤਯੋਕਿਤ ਭਾਖਤ, ਦਸ ਗ੍ਰਾਹਯ ਖਾਲਸ ਪ੍ਰਧਾਨੰ
ਦਯਾ, ਦਾਨ; ਹੁ ਛਮਾ ਸਨਾਨੰ, ਸੀਲ, ਸੁਚ, ਸਤਯੰ, ਸੰਭਾਨੰ
ਸਾਧਨ ਸਿਧ ਸੂਰ ਭਗਤਿ ਮਾਨੰ, ਦਸ ਗ੍ਰਾਹਯ ਆਸਤਿਕ ਪ੍ਰਮਾਨੰ।੫੧੪।
ਤਯਾਗੀ ਦਸ

ਬਿਰੋਧਿ ਸਾਧਨ-ਹਿੰਸਾ, ਅਹੰਕਾਰੇ, ਆਲਸ ਕ੍ਰਿਪਣਤਾ, ਪ੍ਰਮਾਨੰ
ਕਠੋਰਤ, ਜੜਤ, ਕੁਚਿਲ ਅਸਉਚੈ, ਕਲਮਾ ਮਾਂਸ, ਸੁਅਭਗਤਿਮਾਨੰ
ਦਸ ਗ੍ਰਾਹਯਾ ਦਸ ਤਯਾਗੀ ਐਸੇ, ਤਾਂਹਿ ਖਾਲਸਾ ਕਬਿਤ ਸੁਜਾਨੰ
ਅਸੁ ਖਾਲਸਾ ਖਾਲਸ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਸੁ ਸਰੂਪ ਮਹਾਨੰ।੫੧੫।
ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਬਿਚਰਤ ਬਨ ਤ੍ਰਿਨ ਮਹਿ, ਦੇਵਭੂਤ ਦੈਵ ਹੀ ਕਹੀਐ
ਖਾਲਸਾ ਪਦ ਕਉ ਪ੍ਰਾਪਤ ਦੁਰਲਭ, ਐਸੇ ਖਾਲਸ ਹਰਿਜਨ ਚਹੀਐ
ਜਲ ਤਰੰਗ ਭੇਦ ਕਛੁ ਨਾਹਿਨ, ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮਾਤਮ ਲਹੀਐ
ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਜੀਵ ਜੀਵ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮੇ, ਸਾਗਰ ਬੂੰਦ ਬੂੰਦ ਸਿੰਧ ਅਹੀਐ।੫੧੬।
ਹਰਿ ਹੀ ਹੋਹਿ ਤੈ ਕਹਾਂ ਅਚਰਜ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰ ਪਦ ਕਹੁ ਪ੍ਰਾਪਤਵਾਰੋ
ਸਿਖ ਪਦ ਦੁਹੰਅਨ ਤੇ ਗਉਰੋ, ਆਤਮ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਬਿਚਾਰੋ
ਤਾਸ ਮਹਾਤਮ ਨਿਜ ਮੁਖ ਗਾਵਤ, ਜਥਾ ਉਕਤਿ ਮਤਿ ਬੁਧਿ ਹਮਾਰੋ
ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ ਖਾਲਸ ਪਦ ਜਸ ਕਉ, ਸ੍ਵਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਤ ਫਲ ਚਾਰੋ।੫੧੭।
ਗੀਤਾ ਮਹਿ ਅਰਜਨ ਪ੍ਰਤਿ ਭਾਖਤ, ਸ੍ਰੀ ਮਤਿ ਭਗਤ ਮਹਾਤਮ
ਭਗਤ ਗਯਾਨਿ ਸੂਰ ਨਿਜ ਬਰਨਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾ ਕਉ ਆਤਮ
ਟੀਕਾਕਾਰ ਹੁ ਦਰਸਨ ਭਗਤਨ, ਖਾਲਸ ਪ੍ਰਤਿ ਹੈ ਭਾਖੀ
ਖਾਲਸਾ ਪਦ ਕਉ ਉਚ ਮਹਾਤਮ, ਸਭਹਿ ਸ੍ਰੇਸਟਨ ਆਖੀ।੫੧੮।

ਬਿਸਨੁ ਪਦ ਪੁੰਨਿਆ ਦੇਵ ਪਲਾਸੀ ਚਰਪਦ

ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਰੂਪ ਹੈ ਖਾਸ। ਖਾਲਸਾ ਮਹਿ ਹਉਂ ਕਰਉ ਨਿਵਾਸ।
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਮੁਖ ਹੈ ਅੰਗ। ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਹਉਂ ਬਸਤ ਸਦ ਸੰਗ।੫੧੯।
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਇਸ਼ਟ ਸੁਹਿਰਦ। ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਕਹਿਯਤ ਬਿਰਦ।
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਪੱਛ ਹੁ ਪਾਦ। ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਸੁਖ ਅਹਿਲਾਦ।੫੨੦।

੧. ਅਧਵਿਤ੍ਰ। ੨. ਕੁੰਠਾ।

ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਮਿਤ੍ਰ ਸਖਾਈ। ਖਾਲਸਾ ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਸੁਖਦਾਈ।
 ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੀ ਸੋਭਾ ਸੀਲ। ਖਾਲਸਾ ਬੰਦੁ ਸਖਾ ਸਦ ਡੀਲ।੫੨੧।
 ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਜਤ ਅਰ ਪਤ। ਖਾਲਸਹਿ ਸੋ ਮਾ ਕਉ ਉਤਪਤਿ।
 ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਭਵਨ ਭੰਡਾਰ। ਖਾਲਸਹਿ ਕਹਿ ਮੇਰੇ ਸਦ ਕਾਰ।੫੨੨।
 ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਸਜਨ ਪਰਵਾਰ। ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਕਰਤ ਉਹਾਰ।
 ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਪ੍ਰਾਨ। ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਕੀ ਜਾਨ।੫੨੩।
 ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਧਰਮ ਰੂ ਕਰਮ। ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਭੇਦ ਨਿਜ ਮਰਮ।
 ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਾ। ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਸੂਜਨ ਸੂਰਾ।੫੨੪।
 ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਬੁਧਿ ਗਯਾਨ। ਖਾਲਸੇ ਕਾ ਹਉ ਧਰਉ ਧਯਾਨ।
 ਉਪਮਾ ਖਾਲਸਹਿ ਜਾਤ ਨ ਕਹੀ। ਜਿਹਵਾ ਏਕ ਪਾਰ ਨਹਿ ਲਹੀ।੫੨੫।
 ਸ਼ੇਸ ਰਸਨ ਸਾਰਦ ਸੀ ਬੁਧਿ। ਤਦਪਿ ਨ ਉਪਮਾ ਬਰਨਤ ਸੁਧ।
 ਯਾ ਮਹਿ ਰੰਚ ਨ ਮਿਥਯਾ ਭਾਖੀ। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰਨਾਨਕ ਸਾਖੀ।੫੨੬।
 ਰੋਮ ਰੋਮ ਰਸਨਾ ਜਉ ਪਾਵਹੁ। ਤਦਪਿ ਨ ਖਾਲਸ ਜਸਹਿ ਤ ਗਾਵਹੁ।
 ਹੋ ਖਾਲਸੇ ਕਉ ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ। ਓਤ ਪੋਤ ਸਾਗਰ ਬੁੰਦੇਰੇ।
 ਖਾਲਸਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਫੌਜ। ਪ੍ਰਗਟਯੋ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਕੀ ਮੋਜ।੫੨੭।
 ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਰ, ਸੁਤ ਬਿਤ ਕੋਸ਼ ਭੰਡਾਰ
 ਰਾਜ ਮਾਲ ਸਾਦਨ ਸਕਲ, ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਬਿਉਗਰ।੫੨੮।
 ਲਸਕਰ ਨੇਬ ਖੁਸ ਭ੍ਰਿਤ, ਅਨੁਚਰ ਦਾਸੀ ਦਾਸ
 ਮਿਤ੍ਰ ਕੁਟੰਬ ਧਨ ਭਵਨ ਮਮ, ਸਮ੍ਰਿਧ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਤਾਸ।੫੨੯।
 ਗਿਰੰਬਾਰੀ ਅਰੁ ਸਾਹਿਬੀ, ਤਨ ਮਨ ਪਿੰਡ ਪ੍ਰਾਨ
 ਪ੍ਰਸਾਦ ਖਾਲਸੇ ਕਰਿ ਮਿਲਯੋ, ਦਾਨ ਮਾਨ ਸਨਮਾਨ।੫੩੦।
 ਕ੍ਰਿਪਾਵੰਤ ਖਾਲਸ ਸਗਲ ਤਹਿ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਭਯੋ ਗੋਰ
 ਮੋ ਸੇ ਰੈਕ ਅਨਾਥ ਜਗ, ਭਟਕਤ ਫਿਰਤ ਕਰੋਰ।੫੩੧।
 ਸੇਵ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਸਫਲ, ਪੂਜਾ ਸਤ੍ਰੁਨ ਅਰਘਪਾਦ
 ਦਾਨ ਮਾਨ ਸਨਮਾਨ ਕਰਿ, ਖੋਲਸ ਬਿਧਿ ਕੋ ਸਾਦ।੫੩੨।
 ਆਨ ਸੇਵ ਨਹਿ ਸਫਲ ਕਛੁ, ਈਤ ਉਤ ਪਰਲੋਕ
 ਨਿਹਫਲ ਸੇਵਾ ਤਿਸ ਬਿਨਾ, ਕਬੀ ਹਰਖ ਕਬੀ ਸ਼ੋਕ।੫੩੩।
 ਜਜਨ ਭਜਨ ਮਮ ਖਾਲਸਾ, ਖਾਲਸਾ ਪੂਜਬਿ ਜੋਗ
 ਦਾਸ ਗੋਬਿੰਦ ਵਤਹ ਖਾਲਸਾ, ਦਰਸ ਪਰਸ ਮਿਟਿ ਸੋਗ।੫੩੪।
 ਮੇਰੇ ਇਸਟ ਰੂ ਨੇਸਟਾ, ਖਾਲਸਾ ਪੂਜਨ ਧਯਾਨ
 ਦਰਸਨ ਪਰਸਨ ਖਾਲਸਾ, ਮੁਕਤਿ ਰੂਪ ਸਤਿ ਜਾਨ।੫੩੫।
 ਆਤਮ ਰਸ ਜੋ ਜਾਨਹੀ, ਸੇ ਹੈ ਖਾਲਸਾ ਦੇਵ
 ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ ਮੋ ਮਹਿ ਤਾਸ ਮਹਿ, ਰੰਚਕ ਨਾਹਿਨ ਭੇਵ।੫੩੬।

(੧੩) ਖਾਲਸਾ ਉਸਤਤਿ (ਪੰਡਿਤ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਲਾਹੌਰੀ)

ਦੈਵੀ ਗੁਨ ਦੇਵ ਕੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੇ ਬਢਾਵੈ ਬੇਗ
 ਸੁੰਭ ਸੇ ਪ੍ਰਮਾਦ ਕੋ ਬਿਦਾਰੈ ਸ਼ੰਕੁਦਾਰਾ^੧ ਸੀ
 ਦਾਤੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਕੀ ਸੁਰਾਹੀ ਸੀ ਪਯੂਖ^੨ ਪੂਰੀ
 ਤਾਂਬੇ ਚੀਤ ਸਯਾਹੀ ਕੋ ਇਲਾਹੀ ਖਾਕ ਪਾਰਾ ਸੀ
 ਤੀਨੋਂ ਤਾਪ ਸਾਂਪਨ ਕੇ ਝਾਪਨ ਕੋ ਜਾਪਨ ਸੀ
 ਪਾਪ ਕਲਾ ਕਾਂਪਨ ਕੋ ਭਾਰੀ ਦਾਂਤ ਆਰਾ ਸੀ
 ਕਾਮ ਸੇ ਪ੍ਰਚੰਡ ਅਜਾਪੂਤਨ^੩ ਕੇ ਕਾਟਬੇ ਕੋ
 ਸਿਖੀ ਜੋ ਅਕਾਲ ਕੀ ਸੇ ਤਿੱਖੀ ਤੇਗ ਧਾਰਾ ਸੀ।੧।
 ਸਿਖੀ ਜਗਦੀਸ਼ ਮਹਾਰਾਜ ਕੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ ਭਾਨੁ
 ਕੇਸ ਸੀਸ ਰਾਦੀ ਲੀਨ ਤਿਖੀ ਤੇਗ ਤੀਰ ਸੀ
 ਉਚੀ ਤੋਂ ਸੁਮੇਰ ਸੀ ਸੁ ਹੀਰਨ ਸੀ ਧੌਲ ਪੀਨ
 ਸੀਤਲ ਹਿਮਾਲਯ ਸੀ ਸੁਗੰਧ ਹੈ ਪਟੀਰ^੪ ਸੀ
 ਢੁਲੈ ਹੈ ਬਸੰਤ ਸੀ ਅਨੰਤ ਸੀ ਚਿਤਈਸ
 ਕਾਮਦਾ ਭਵਾਨੀ ਸੀ ਅਲੋਪ ਹੈ ਸਮੀਰ ਸੀ
 ਗੰਗਾ ਸੀ ਪੁਨੀਤ ਭਾਰੀ ਸਿੰਧੁ ਸੀ ਪ੍ਰਮੋਦ ਪੂਰੀ
 ਮਾਧੁਰੀ ਪਿਯੂਖ ਸੀ ਸੁਹਾਨੀ ਧੇਨੁ ਛੀਰ ਸੀ।੨।
 ਸਿਖੀ ਕੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪੀਨ ਪਾਤਕੀ^੫ ਪੁਨੀਤ ਚੀਤ
 ਕੇਤੇ ਹੀ ਕਲੰਕ ਪੰਕ ਅੰਕ ਮੈਲੇ ਧ੍ਰੁ ਗਏ
 ਥਾਕੇ ਜਨਮਾਂਤਰ ਕੇ ਜੀਵ ਜੇ ਵਿਕਾਰੀ ਨੀਚ
 ਆਛੇ ਨਿਜਾਨੰਦ ਜੋ ਪ੍ਰਯੋਕ^੬ ਸੇਜ ਸੈ ਗਏ
 ਸਯਾਰਨ ਤੇ ਸਿੰਘ ਹੋਇ ਕੂਕਰ ਤੇ ਨੰਦੀ ਵੇਸ
 ਰਾਸਭ ਤੇ ਬਾਜੀ^੭ ਹੈ ਖਰੋਸ ਦੈਸ ਥੈ ਗਏ

੧. ਦੁਰਗਾ। ੨. ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ੩. ਬੱਕਰੇ। ੪. ਚੰਦਨ। ੫. ਪਾਪੀ। ੬. ਪਲੰਘ। ੭. ਘੋੜੇ।

ਸਾਕ ਸੇ ਸਰੋਜ ਹੁਏ ਆਕ ਸੇ ਮਦਾਰਾ ਹੁਏ
ਖਾਕ ਸੇ ਸੁਮੇਰ ਹੁਏ, ਕਾਕ ਹੇਸ ਹੈ ਗਏ।੩।

ਸ਼੍ਰੋਤਾ

ਗੁਰਸਿਖਨ ਕੀ ਇਹ ਹੀਤਿ ਭਲੀ, ਡਰਤੇ ਰਹਤੇ ਕਰਤੇ ਅਘ ਹਾਨੀ
ਛਪਤੇ ਜਗ ਤੇ ਜਪਤੇ ਪ੍ਰਭੁ ਕੋ, ਢਪਤੇ ਗੁਨ ਕੋ ਤਪਤੇ ਨ ਅਮਾਨੀ
ਕਲਤੇ ਖਲਤੇ ਪਲਤੇ ਟਲਤੇ, ਚਲਤੇ ਛਲਤੇ ਢਲਤੇ ਜਸ ਪਾਨੀ
ਭਨ ਤੇ ਮਨ ਤੇ ਧਨ ਤੇ ਭਨਤੇ, ਸੁਨਤੇ ਗੁਨਤੇ ਸਦਹੀ ਗੁਰਬਾਨੀ।੪।
ਜਬ ਲੋ ਤਨ ਪਾਛਲ ਰੈਨ ਜਗੈ, ਗੁਰਨਾਮ ਸਨਾਨ ਸੁਦਾਨ ਕਰੈ
ਅਤਿ ਨਿਮ੍ਰਤ ਬੋਲਤ ਮੀਨ ਮਧੂ, ਕਬਹੂੰ ਨ ਮ੍ਰਿਖਾ ਮੁਖ ਬੈਨ ਰਹੈ
ਤੁਛ ਨੀਂਦ ਅਹਾਰ ਵਿਹਾਰ ਜਿਤੇ, ਸਤ ਸੰਗਤਿ ਮੇਲ ਅਮਾਨ ਕਰੈ
ਅਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ ਕੇ ਪਗ ਪੈ, ਸਭ ਰੰਕ ਸੁਰਾਸੁਰ ਸੀਸ ਧਰੈ।੫।

ਪੰਡਿਤ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਚਿਰਕਾਲ ਲਾਹੌਰ ਰਹਿ ਕੇ ਸਿਖ ਰਾਜ ਦਾ
ਚਮਕਦਾ ਸੂਰਜ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਸਿਖ ਫੌਜਾਂ
ਦੀਆਂ ਰੋਜ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਿੱਤਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਗਲੀ ਗਲੀ ਵਿਚ ਆਮ ਸੁਟੀਆਂ ਸੁਟਾਈਆਂ
ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਵਿਦਵਾਨ ਕਵੀ ਉਤੇ ਜੋ ਪ੍ਰਭਾਵ
ਪਾਇਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਸਿੰਘ-ਚਰਿਤ੍ਰ ਦਾ ਦੁਸ਼ਟ-ਦਮਨ ਅਤੇ ਦੀਨਬੰਧੂ ਚਿਤ੍ਰ ਪਰਗਟ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਹਿਯ ਕੋਮਲ ਦੀਨ ਦਯਾਲੁ ਹਨੀ, ਧ੍ਰਿਤਵੰਤ ਲਖੈ ਸਬ ਕੋ ਨਿਜ ਭਾਈ
ਮਤਿ ਸੰਤ ਪਿਪਾਸ ਛੁਧਾ ਜਿਤ ਜੇ, ਸੁਰਤੀ ਪਲ ਜਾਨਤ ਚੀਜ਼ ਪਰਾਈ
ਤ੍ਰਿਯ ਛੁਦ੍ਰ ਸੁਤਾ ਤੁਲ ਹੈ ਭਗਨੀ, ਬਿਧ ਕੋ ਮਨ ਮਾਨਤ ਹੈ ਮਮ ਮਾਈ
ਕਲ ਹੇਸਨ ਕੇ ਸਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੇ, ਸਿਖ ਹੋ ਤਿਨ ਪੈ ਸਦ ਘੋਲ ਘੁਮਾਈ।੬।

ਕਬਿੱਤ

ਦੇਸਨ ਕੇ ਦੇਸ ਕੇਤੇ ਤੇਜ ਸੋ ਲਗਾਯ ਪਾਇ
ਆਰਯ ਮਲੋਛਨ ਕੇ ਪੂਜ ਜੇ ਭੁਕਾਏ ਹੈ
ਸਾਤਮੇ ਪਤਾਲ ਸੋ ਬਿਕੁੰਨ ਲੋ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਬੀਚ
ਅਪਨੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੈ ਪ੍ਰਮੋਦ ਕੈ ਸਿਧਾਏ ਹੈ
ਮਾਤੋ ਦੀਪ ਜੇਤੇ ਖੰਡ ਖੰਡ ਕੈ ਪਖੰਡ ਦੰਡ
ਆਦਿ ਕੀ ਮ੍ਰਿਯਾਦ ਮੈਂ ਅਸਿਖ ਲੋਕ ਲਾਏ ਹੈ
ਦੈ ਕੈ ਮੰਤ੍ਰ ਸਾਤਿਕੀ ਨਿਵਾਰਕੈ ਕਲੇਸ਼ ਸਿੰਘ
ਏਕ ਹੀ ਅਕਾਲ ਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਧਯਾਏ ਹੈ।੭।
ਪ੍ਰਾਤ ਹੀ ਪਿਯੂਖ ਸਮੈਂ ਗਾਤ ਕੋ ਪੁਨੀਤ ਕੀਨ
ਚੀਤ ਕੋ ਨ ਜਾਨ ਦੇਤ ਨੈਕਹੂੰ ਵਿਕਾਰ ਮੈਂ

੧. ਕਲਪ ਬਿਛ। ੨. ਛਲ। ੩. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ।

ਆਸਨ ਕੇ ਸਾਧਕੈ ਅਰਾਧਕੈ ਅਗਾਧ ਮੀਤ
 ਬਾਧ ਕੇ ਉਪਾਧਿ ਕੇ ਸਮਾਧਿ ਨਿਰਾਕਾਰ ਮੈਂ
 ਬਾਨੀ ਪ੍ਰਭੁ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ ਪ੍ਰਮੋਦ ਸੋ ਚਿਤਾਰੈ ਚਾਰ
 ਕੰਜਾ ਜਯੋਂ ਅਲੇਪ ਹੈ ਸਰੀਰ ਜੋ ਵਿਹਾਰ ਮੈਂ
 ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਦੁਦਾਰਤਾਈ ਭਾਵਨਾ ਅਕਾਲ ਪੰਥ
 ਐਸੇ ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਕੋਂ ਜੁਹਾਰੋਂ ਵਾਰ ਵਾਰ ਮੈਂ।੮।
 ਪੰਥ ਮਹਾਰਾਜ ਜੂ ਕੋ ਕੇਸਰੀ ਨਿਹਾਲ ਐਸੋ
 ਯਾ ਮੈਂ ਭੋਗ ਮੋਢ ਕੇ ਪ੍ਰਮੋਦ ਲੀਜੀਯਤ ਹੈ
 ਆਛੋ ਬਿਸਰਾਮ ਐ ਪ੍ਰਸਾਦ ਆਠੋ ਯਾਮਾ ਸੁਧਾ
 ਈਸ਼ਰ ਕੋ ਨਾਮ ਸਦਾ ਕਾਮ ਕੀਜੀਯਤ ਹੈ
 ਕਾਹੂੰ ਕੀ ਨ ਕਾਨ ਰੰਕ ਭੂਪਤੀ ਸਮਾਨ ਏਕ
 ਨੈਭੁ ਨ ਗੁਮਾਨ ਮੀਠ ਬੋਲ ਜੀਜੀਯਤ ਹੈ
 ਦਾਰਦੀ ਨਿਰਾਸਨ ਕੋ ਦੀਨਨ ਕੇ ਦਾਜਨ ਕੋ
 ਭੂਪਨ ਕੋ ਪਯਾਸਨ ਕੋ ਮਾਨ ਦੀਜੀਯਤ ਹੈ।੯।
 ਪੰਥ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘਿ ਕੋ ਛਬੀਲੋ ਛੈਲ
 ਕਾਮਨੀ ਕੁਰੰਗਨੈਨੀ ਜਾਨਹਿ ਨੰਦ ਲਾਲਾ ਹੈ
 ਗਯਾਨੀ ਅਵਧੂਤ ਜਾਨੈ ਨਾਥ ਜੂ ਸਪੂਤ ਜਾਨੈ
 ਮੇਧਾ ਪੁਰਹੂਤਾ ਜਾਨੈ ਨਯਾਯ ਮੈਂ ਮਹਾਲ ਹੈ
 ਦੋਲਤੀ ਧਨੇਸ਼ ਜਾਨੈ ਪੰਡਿਤ ਗਨੇਸ਼ ਜਾਨੈ
 ਭੀਰਵੰਤ ਸ਼ੇਸ ਜਾਨੈ ਰਾਗੀ ਰਾਗਮਾਲ ਹੈ
 ਰੋਗੀ ਤੋਂ ਹਕੀਮ ਜਾਨੈ ਦੇਵਤ ਕਦੀਮ ਜਾਨੈ
 ਜੋਧੇ ਭੀਮ ਜਾਨੈ ਐ ਗਨੀਮ ਜਾਨੈ ਕਾਲ ਹੈ।੧੦।
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਜੂ ਕੋ ਇਹ
 ਲਾਡਲੋ ਛਬੀਲੋ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਅਨੰਤ ਹੈ
 ਉਜਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀ ਸੁ ਮੂਰਤਿ ਬਿਰਾਜੇ ਚਾਰੁ
 ਰਾਜਸੀ ਵਿਹਾਰ ਚੀਤ ਸਾਂਤਿਕੀ ਲਸੰਤ ਹੈ
 ਔਰ ਜੋਈ ਦੇਖੀਏ ਮਲੇਛਨ ਕੇ ਝੁੰਡ ਭਾਰੇ
 ਤਾਂ ਕੋ ਰੰਗ ਭੂਮਿਕਾ ਛਿਨੇਕ ਮੈਂ ਦਲੇਤ ਹੈ
 ਅੰਧਕਾਰ ਟਾਰਬੇ ਕੋ ਦੁੱਜਨ ਕੋ ਮਾਰਬੇ ਕੋ
 ਮਾਰਤੰਡਾ ਸਿੰਘਨ ਕੋ ਨਾਮ ਖਯਾਤਿਵੰਤਾ ਹੈ।੧੧।
 ਯਾਂਕੀ ਪਾਰਜਾਤਾ ਸੀ ਛਬੀਲੀ ਹੈ ਅਨੰਤ ਸ਼ੇਤ
 ਔਰ ਭੇਖ ਭਾਸੈ ਜਯੋਂ ਕਰੀਰ ਝੁਰੇ ਫਾਲਸਾ

੧. ਕਮਲ। ੨. ਨਮਸਕਾਰ। ੩. ਪਹਿਰ। ੪. ਕਾਨ੍ਹ। ੫. ਇੰਦ੍ਰ। ੬. ਵੇਗੀ। ੭. ਸੂਰਜ।
 ੮. ਮਸ਼ਹੂਰ। ੯. ਕਲਪ ਖਿੰਡ।

ਜੇਈ ਨੀਚ ਪਾਤਕੀ ਐ ਘਾਤਕੀ ਗਰੀਬ ਧੇਨੁ
ਐਸੇ ਜੇ ਗਨੀਮ ਤੇ ਨਿਹਾਰੈ ਭੀਮ ਕਾਲ ਸਾ
ਦਾਰਦੀ ਦੁਖਾਰੇ ਦੀਨ ਆਵੈ ਜੋ ਸਮੀਪ ਯਾਂਕੇ
ਵਾਂਕੀ ਤੋ ਛਿਨੇਕ ਹੂੰ ਮੈਂ ਧੂਰੇ ਪੁੰਜ ਲਾਲਸਾ
ਵੇਦ ਕੇ ਨਿਖੇਧੀ ਭੇਦਵਾਦੀ ਜੇ ਉਪਾਧੀ ਮੂਲ
ਵਾਂਕੇ ਦੰਡ ਦੇਬੇ ਕੋ ਏ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ।੧੨।
ਵੈਰੀ ਮ੍ਰਿਗ ਝੁੰਡਨ ਕੇ ਬੀਚ ਮੈਂ ਵਿਰਾਜੈ ਸਿੰਘ
ਲਾਜੈ ਪਾਕਸਾਸਨਾ ਸੇ ਭਾਜੈ ਤੇਜ ਭਾਲ ਕੇ
ਪੂਰੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੱਛ ਲੱਛ ਗੁਨੈ ਕੇ ਖਜਾਨੇ ਸੁੱਛ
ਰੱਛਕ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅੱਛ ਕੇਸਰੀ ਨਿਹਾਲ ਕੇ
ਆਸ਼ਕ ਹੈਂ ਗੁਨੀ ਪੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਪ੍ਰਸੰਦ ਭਾਰੇ
ਸੰਤ ਪੈ ਨਿਵਾਸਕ ਵਿਨਾਸਕ ਦੁਕਾਲ ਕੇ
ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਮਾਲਕ ਐ ਪਾਲਕ ਹੈਂ ਦੀਨਨ ਕੇ
ਗਾਲਕ ਗਨੀਮਨ ਕੇ ਬਾਲਕ ਅਕਾਲ ਕੇ।੧੩।
ਆਠੋ ਯਾਮਾ ਰਾਬ ਰਾਖੈ ਤੇਜ ਸਮਸ਼ੇਰਨ ਪੈ
ਦੁੱਜਨ ਬਟੋਰਨ ਪੈ ਧਾਵੈ ਬੇਗ ਬਾਜ ਕੇ
ਭੂਪਨ ਕੇ ਭੂਪ ਰੂਪ ਕਾਮ ਸੇ ਛਬੀਲੇ ਛੈਲ
ਆਛੇ ਜਗਦੀਸ਼ ਕੇ ਬਨਾਏ ਖੂਬ ਸਾਜਕੇ
ਗਯਾਨੀ ਮਿਥਲੋਸਾ ਹੂੰ ਤੇ ਬੇਸ ਐ ਮਹੇਸ਼ ਧਯਾਨੀ
ਕੇਸਰੀ ਨਿਹਾਲ ਦਾਨੀ ਲਾਖੈ ਹੀ ਸਮਾਜ ਕੇ
ਏਈ ਰਛਵਾਰੇ ਹੈਂ ਹਮਾਰੇ ਤੇ ਸੁਮੀਤ ਭਾਰੇ
ਪਯਾਰੇ ਗੁਰੂ ਬਾਨੀ ਕੇ ਦੁਲਾਰੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕੇ।੧੪।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੂ ਕੇ ਖਾਲਸੇ ਸੁਪ੍ਰਤ ਪਯਾਰੇ
ਸੰਭਤੇ ਸੁ ਬਾਗੇ ਫੂਲ ਕੈਧੋਂ ਹੈ ਬਸੰਤ ਕੇ
ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਭੂ ਚਾਪੀ ਕੇ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਤੇ ਪ੍ਰਚੰਡ ਭਾਨਾ
ਖਾਪੀ ਹੈਂ ਗਨੀਮ ਜੰਗ ਨਾਮੀ ਭੂਮਿ ਕੰਡ ਕੇ
ਪਾਪੀ ਸਾਪ ਝੁੰਡ ਪੈ ਕਲਾਪੀ ਹੈ ਅਮਾਪੀ ਸ਼ਾਂਤਿ
ਤਾਪੀ ਨ ਕਦਾਪੀ ਬੋਲ ਦਯੋਸਾ ਜਯੋਂ ਹਿੰਮਤ ਕੇ
ਥਾਪੀ ਹੈਂ ਪਰਪੁੰਨ ਕੇ ਅਲਾਪੀ ਹੈਂ ਸੁ ਬਾਨੀ ਨਾਥ
ਜਾਪੀ ਨਾਮ ਈਸ ਕੇ, ਮਿਲਾਪੀ ਸਾਧੁ ਸੰਤ ਕੇ।੧੫।
ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨਾਥ ਖਾਲਸੈ ਬਨਾਯੋ ਬੇਸ
ਯਾਕੋ ਦੇਖਿ ਦੁੱਜਨ ਤੜਾਕ ਹੀਯੇ ਫਾਟਤੇ

੧. ਇੰਦ੍ਰ। ੨. ਪਹਿਰ। ੩. ਜਨਕ। ੪. ਸੂਰਜ। ੫. ਦਿਨ।

ਨੈਸਕੋ' ਨਿਹਾਰੈ ਜੋ ਉਘਾਰੈ ਸੀਸ ਕੋਈ ਰਿਪੁ
 ਮਾਰੇ ਐ ਸਕਾਰੇ ਭਾਰੇ ਵਾਂਕੋ ਭੀਮ ਡਾਟਤੇ
 ਕੇਸਰੀ ਨਿਹਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਕੀ ਬੁਲਾਇ ਫਤੇ
 ਗਾਜਕੈ ਮਿਰਿੰਦ ਬੇਸੁਮਾਰ ਜੰਗ ਠਾਟਤੇ
 ਸੰਤਨ ਕੇ ਸ਼ੇਖ ਧੇਨੁ ਦੀਨਨ ਕੇ ਦੂਖ ਸਾਰੇ
 ਬੇਗ ਸੇ ਮਲੇਛ ਮੁੰਡ ਸੰਗਹੀ ਜੋ ਕਾਟਤੇ।੧੬।
 ਸਾਤੋਂ ਹੀ ਵਲਾਯਤ ਕੀ ਬੀਚ ਮੈਂ ਮਲੇਛ ਜੋਈ
 ਢੀਲੇ ਬੰਦ ਹੂਯੇ ਮਾਨੇ ਮੂਏ ਹੈਂ ਮਸਾਨ ਮੈਂ
 ਔਰ ਜੁ ਗਨੀਮਨੀ ਕੇ ਝੁੰਡਨ ਕੇ ਝੁੰਡ ਭਾਰੇ।
 ਕਾਂਪਤੇ ਸਭੀਤ ਚੀਤ ਖਾਨ ਮੈਂ ਨ ਪਾਨ ਮੈਂ
 'ਹਾਯ ਹਾਯ ਹਾਯ ਕੈਸੇ ਹੋਯਗੇ ਹਮਾਰੇ ਹਾਲ'
 ਐਸੇ ਬੋਲ, ਪੀਅਰੇ ਗਾਤ ਹੋਸ਼ ਨ ਟਿਕਾਨ ਮੈਂ
 ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋ ਸੁ ਪੰਥ ਵਾਂਕੀ
 ਬੁਨੀ ਜੋ ਚਵਾਈ ਕੀ ਅਵਾਈ ਖੁਾਬ ਕਾਨ ਮੈਂ।੧੭।

ਘਨਾਛਰੀ

ਭਾਰੀ ਹਲਚਲ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਮੇਂ ਅਖੰਡ ਹੋਤ
 ਰੁਦ੍ਰ ਗਰੇ ਤੇ ਮੁੰਡ ਮਾਲਿਕਾ ਖਸਕ ਜਾਤ
 ਧਰਾ ਧਰ ਧੁਲੀ ਧੁਕ ਧਰਨੀ ਧਸਕ ਜਾਤ
 ਸ਼ੇਸ਼ ਕੇ ਸਹਸ੍ਰ ਫਨ ਮੁਰਕ ਮਸਕ ਜਾਤ
 ਛਿਤ ਮੈਂ ਮਲੇਛਨ ਕੀ ਛੂਹਨੀ ਛਿਨੇਕ ਛਾਰ
 ਮੇਰੁ ਕੇ ਸਿਖਰ ਪਰ ਦੇਵਤਾ ਸਸਕ ਜਾਤ
 ਏਕ ਹੂ ਸੁ ਖਾਲਸ ਕੇ ਮਯਾਨ ਤੇ ਉਛਰ ਕਰਿ
 ਨੈਸਕੁ ਨਿਸਰਿ ਸਮਸੇਰ ਜੋ ਲਸਕ ਜਾਤ।੧੮।
 ਧਾਵੈ ਤੋਜ ਤੋਗੇ ਧੂਰ, ਖਾਲਸੇ ਸੁ ਜੋਧੇ ਸਿੰਘ
 ਛੇਡ ਕੇ ਗਨੀਮ ਗੋਲ ਘਾਵੈ ਭੀਮ ਜੁੱਟ ਜੁੱਟ
 ਛੜੀ ਝੁੰਡ ਛੜ੍ਹਨ ਕੇ ਤੋੜਤੇ ਝਟਾਕ ਤੁੰਡ
 ਚਿੜ੍ਹਨ ਸੇ ਭਾਗਤੇ ਪਹਾੜੀ ਜੰਗ ਹੁੱਟ ਹੁੱਟ
 ਮੁਗਲ ਮਹੰਗਾ ਕੇ ਮੁੰਡ ਕੇ ਮਰੋੜੈ ਮੋੜ;
 ਪਾੜ੍ਹੇ ਸੇ ਪਠਾਨਨ ਕੇ ਪਾੜੈ ਪੇਟ ਸੁੱਟ ਸੁੱਟ
 ਸੂਕਰ ਸੇ ਸੱਯਦ ਸੁ ਰੋਝਨ ਸੇ ਸ਼ੇਖਜਾਦੇ,
 ਵਯਾਘੁ ਸੇ ਬਲੋਚਨ ਕੀ ਬੋਟੀ ਕਰੈ ਕੁੱਟ ਕੁੱਟ।੧੯।
 ਕੇਸਰੀ ਨਿਹਾਲ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਬਿਬੇਕੀ ਬੀਰ

੧. ਵੈਰੀ। ੨. ਸ਼ਬਰ। ੩. ਸ਼ਿਵ। ੪. ਡੋਜ। ੫. ਹਾਥੀ।

ਪੰਡਿਤ ਪ੍ਰਬੀਨਾਨੀ ਬੋਲਤੇ ਪ੍ਰਹੇਜ ਕੀ
 ਦੁੱਜਨ ਕੀ ਛਾਤੀ ਤੰਤ ਕਾਤੀ ਸੀ ਕਤਰ ਜਾਤ
 ਮੀਤ ਕੋ ਸੁਹਾਤੀ ਹੈ ਸੁ ਦਾਤੀ ਸੂਖ ਸੇਜ ਕੀ
 ਹੋਰਤੀ ਬਿਸਾਲ ਬੁਧਿ ਭਾਰਤੀ-ਪ੍ਰਮੋਦ ਬੀਚ
 ਕੋਨ ਬਾਤ ਜੋ ਪੈ ਮਤਿ ਛਾਕੈ ਅਮਰੇਸ਼ ਕੀ
 ਹੋਤ ਜਥੈ ਭੇਟ ਤਥੈ ਯਾਹੀ ਕੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਠਾਟ
 ਲਾਟ ਕੇ ਲਿਲਾਟ^੧ ਮੈਂ ਸੁ ਲਾਟ ਜਗੈ ਤੇਜ ਕੀ।੨੦।
 ਕੀਜੀਏ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਮੋਰੀ ਬਾਤ ਪੈ ਪ੍ਰਬੀਨ ਪਯਾਰੇ।
 ਲੀਜੀਏ ਬਿਚਾਰ ਚੀਤ ਸਾਚ ਮੈਂ ਅਲਾਯੋ ਹੈ।
 ਧਾਵਾ ਲੈ ਖਗੋਸ਼^੨ ਕੋ ਦਿਨੇਸ਼ ਕੋ ਪ੍ਰਤਾਪ ਲੀਨ
 ਜੋਹ ਲੈ ਜਮੇਸ ਕੋ ਜਲੇਸ^੩ ਗਯਾਨ ਪਾਯੋ ਹੈ
 ਬੈਸ ਲੀਨੀ ਸ਼ੇਸ਼ ਕੀ ਦਿਨੇਸ਼ ਜੂ ਕੀ ਕਾਂਤਿ ਲੀਨੀ
 ਚਾਤੁਰੀ ਗਨੇਸ਼ ਕੀ ਰਮੇਸ਼ ਰੂਪ ਨਾਯੋ ਹੈ
 ਛੀਨ ਕੈ ਧਨੇਸ਼ ਕੋ ਖਜਾਨੇ ਔ ਸੁਰੇਸ਼^੪ ਰਾਜ
 ਦੇਵਨ ਕੇ ਵੇਸ, ਨਾਥ ਪੰਥ ਯਿਹ ਸਜਾਯੋ ਹੈ।੨੧।
 ਐ ਜੂ ਨਾਥ ਪੰਥ ਵੇਸ ਲੀਜੀਐ ਅਸੀਸ ਮੋਰੀ
 ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਾਰਾਜ ਕੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਚਲਤ ਰਹੁ
 ਪੂਜ ਪੂਜ ਸੰਤਨ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਸੋ ਪਦਾਰਥਿੰਦ
 ਦੁੱਜਨ ਕੇ ਦੀਹ ਦਲ^੫ ਦੰਡ ਦੇ ਦਲਤ ਰਹੁ
 ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਰਮੇਸਰ ਸੋ ਗੀਤਿ ਸਬਹੀ ਕੇ ਸੰਗ
 ਦੀਨਨ ਪੈ ਦਯਾਸਿੰਧੁ ਸ਼ੰਭੁ ਸੇ ਢਲਤ ਰਹੁ
 ਤੇਜ ਮਾਰਡੰਡ ਸੋ ਪ੍ਰਚੰਡ ਭੁੰਡ ਰਾਜਨ ਪੈ
 ਜੋ ਲੋ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਸਦਾ ਫੂਲਤ ਫਲੰਤ ਰਹੁ।੨੨।
 ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਜੂ ਵਿਨੋਦੀ ਨਾਥ
 ਲੋ ਕੇ ਪੰਥ ਗੋਦੀ ਮੈਂ ਲਡਾਵੈ ਜਯੋਂ ਸੁ ਬਾਲਕੋ
 ਦੇਵੈਂ ਮਤਿ ਊਚੀ ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਔ ਗਰੀਬੀ ਚਾਲ
 ਦੇਵੈਂ ਪ੍ਰਾਤ ਕਾਲ ਮੈਂ ਸਨਾਨ ਸੁਧਾ ਤਾਲ ਕੋ
 ਗੀਤਿ ਦੇਵੈਂ ਨੀਤਿ ਦੇਵੈਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਔ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਦੇਵੈਂ
 ਰਾਗ ਰੰਗ ਗੀਤ ਦੇਵੈਂ ਮੀਤ ਦੇਵੈਂ ਨਾਲ ਕੋ
 ਨਾਮ ਦੇਵੈਂ ਗਾਮ ਦੇਵੈਂ ਦਾਮ ਦੇਵੈਂ ਧਾਮ ਦੇਵੈਂ
 ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਸੁ ਬਾਮ^੬ ਦੇਵੈਂ ਏਕ ਏਕ ਲਾਲ ਕੋ।੨੩।
 ਭਾਰੀ ਧੂਮ ਧਾਮ ਸੋ ਚਢਾਈ ਧਾਕ ਧੌਸਨ ਕੀ

੧. ਇੰਦ੍ਰ। ੨. ਮੱਥੇ। ੩. ਗਰਤ। ੪. ਵਰਣ। ੫. ਇੰਦ੍ਰ। ੬. ਵੱਡੀ ਵੋਜ। ੭. ਸੁੰਦਰੀ।

ਝੁੰਡਨ ਕੀ ਝੁਲਨ ਸੋ ਬੋਲਤੇ ਨਕੀਬਾ ਰਹੈ ,
 ਗ਼ਾਲਬ ਗ਼ਨੀਮਨ ਕੇ ਗੋਲਨ ਪੈ ਗੋਲੇ ਹਨ
 ਗਜੈ ਗਾਢ ਗਾਢੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਵਤੇ ਗਰੀਬ ਰਹੈ
 ਗਾਯਕ ਪ੍ਰਬੀਨ ਵੈਦ ਜੋਤਸ਼ੀ ਮਹੰਤ ਸੰਤ
 ਪੰਡਿਤ ਕਵੀਸ਼ ਮਾਨ ਪਾਵਤੇ ਸਦੀਵ ਰਹੈ
 ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੂ ਕੇ ਲਾਡਲੇ ਛਬੀਲੇ ਛੈਲ
 ਖਾਲਸੇ ਰੰਗੀਲੇ ਪਯਾਰੇ ਯੇ ਤੋ ਚਿਰੰਜੀਵ ਰਹੈ।੨੪।
 ਵਾਹਨ ਸਿੰਗਾਰੇ ਰਹੈ ਬਾਜਤੇ ਨਗਾਰੇ ਰਹੈ
 ਦੁੱਜਨ ਡਹਾਰੇ ਰਹੈ ਭਾਗੋ ਭੀਮ ਚਾਹ ਕੇ
 ਸੰਗਤੈ ਆਬਾਦ ਰਹੈ ਆਵਤੇ ਪ੍ਰਸਾਦ ਰਹੈ
 ਲਾਖੋ ਅਹਿਲਾਦ ਰਹੈ ਦੇਖੀਏ ਉਮਾਹ ਕੇ
 ਗਾਦੀਆਂ ਅਟੱਲ ਰਹੈ ਚੌਂਕੀਆਂ ਅਚੱਲ ਰਹੈ
 ਬੁੰਗੇ ਝਲਾ ਝੱਲ ਰਹੈ ਪੂਰੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਕੇ
 ਲਾਗਤੇ ਦਿਵਾਨ ਰਹੈ ਗਾਵਤੇ ਸੁਜਾਨ ਰਹੈ।
 ਝੁਲਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਰਹੈ ਸਾਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕੇ।

(ਸਿਖੀ ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਵਿਚੋਂ)

੧. ਗਜਿਆਂ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਚਲ ਕੇ 'ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਜੈ' ਬੁਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਚਾਕਰ।

(੧੪) ਖਾਲਸਾ ਪੰਚਾਸਿਕਾ (ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ)

ਦੋਹਰਾ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਦਸ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਖਾਸ।
ਕਰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਸੁਮੇਰ ਹਰਿ ਕਰਤ ਪਚਾਸਾ ਰਾਸ।੧।
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਣੀ ਵਿਖੇ ਵਿਖਮ ਭੁੱਧਿ ਨਹਿ ਜਾਸ।
ਆਦਿ ਅੰਤ ਮੇਂ ਏਕ ਸਮ ਸੋਈ ਖਾਲਸਾ ਖਾਸ।੨।
ਵਿਪ੍ਰ ਗਾਇ ਮੇਂ ਦ੍ਰੋਸ਼ ਕੀ ਭੁਚਿ ਨਾ ਰੁਕੈ ਚਿਤ ਜਾਸ।
ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਿਯ ਸੋਈ ਖਾਲਸਾ ਖਾਸ।੩।
ਚਾਰ ਬਰਣ ਕੇ ਸਿਖ ਮੇਂ ਸਮਤਾ ਸੁਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ।
ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਿਯ ਸੋਈ ਖਾਲਸਾ ਖਾਸ।੪।
ਕੱਛ ਕੇਸ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਪ੍ਰਿਯ ਕੰਘਾ ਰਤਾ ਸਦੀਵ।
ਜੋ ਧਾਰਤ ਟਾਰਤ ਨਹੀਂ ਸੋਈ ਖਾਲਸਾ ਦਈਵ।੫।
ਗੁਰਬਾਣੀ ਬਿਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀ ਗੀਤਿ ਨ ਭੁਚਿ ਯਹ ਔਰ।
ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਿਯ ਸੋਈ ਖਾਲਸਾ ਮੌਰ।੬।
ਸਾਸਤ੍ਰਨ ਸਿਮ੍ਰਤਨ ਕੇ ਬਚਨ ਸੁਨਤ ਰਹਿਤ ਕਹ ਹੇਤੁ।
ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਿਯ ਸੋਈ ਖਾਲਸਾ ਕੇਤੁ।੭।
ਦਸਨ ਗੁਰਨ ਮੇਂ ਏਕਸੀ ਬੁਧਿ ਸੁਧਿ ਜਿਹ ਆਹਿ।
ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਿਯ ਜਾਨ ਖਾਲਸਾ ਤਾਹਿ।੮।
ਅੰਤਰ ਬਾਹਰ ਯਥਾ ਕਰਮ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਸਰੂਪ।
ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਿਯ ਸੋਈ ਖਾਲਸਾ ਭੂਪ।੯।
ਸਾਧੂ ਸਮ ਸਭ ਜਗਤ ਮੇਂ ਸਿੰਘ ਸਰੂਪ ਅਨੂਪ।
ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਿਯ ਸੋਈ ਖਾਲਸਾ ਭੂਪ।੧੦।
ਦੇਖਤ ਹੀ ਜਾਂ ਕੇ ਸਦਾ ਦੁਰਜਨ ਚਿਤ ਭਯ ਹੋਇ।
ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਿਯ ਕਹੀਏ ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ।੧੧।
ਸਤਿ ਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਾਂ ਕੇ ਸਦ ਰਿਦ ਮਾਹਿ।
ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਿਯ ਕਹੀਏ ਖਾਲਸਾ ਤਾਹਿ।੧੨।
ਦੇਖਨ ਮੇਂ ਬਾਕੋ ਲਗੈ ਕਾਕੋ ਚਿਤ ਨ ਦੁਖਾਇ।
ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਿਯ ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਕਹਾਇ।੧੩।

ਪਾਂਚ ਮੇਲ ਕੇ ਮੇਲ ਸੇ ਅੰਤਰ ਬਾਹਰਿ ਦੇਇ।
 ਇਨ ਸੋ ਜੋ ਵਰਤੇ ਨਹੀਂ ਅਹੇ ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ।੧੪।
 ਮਰਨ ਜਨਮ ਕੋ ਭੈ ਨ ਜਿਹ ਸੁਪਨਿਹੁ ਰਿਦੇ ਉਠਾਇ।
 ਹਰਿ ਸੁਮੇਰ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਕਹਾਇ।੧੫।
 ਕੰਨਯਾ ਵਯਾਹੇ ਸਿੰਘ ਕੋ, ਮੋਨਨ ਕੋ ਨਹਿ ਦੇਇ।
 ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਿਯ ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਅਭੇਉ।੧੬।
 ਜੋ ਲੋ ਯਾ ਜਗ ਮੇਂ ਰਹੇ ਹਰਿ ਗੁਰ ਭਗਤਿ ਨ ਤਯਾਗ।
 ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਿਯ ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਸੁਭਾਗ।੧੭।
 ਤਨ ਤੇ ਨਵ ਨਵ ਨਿਤ ਉਠੇ ਭਗਤੀ ਭਾਉ ਤਰੰਗ।
 ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਿਯ ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਅਭੰਗ।੧੮।
 ਜਗ ਕੋ ਆਪਨ ਮੇਂ ਲਖੇ ਅਪਨੇ ਕੋ ਜਗ ਮਾਹਿ।
 ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਸੁ ਖਾਲਸਾ ਤਿਹ ਸਮ ਦੂਸਰ ਨਾਹਿ।੧੯।
 ਦਸ ਗ੍ਰਾਹੀ ਤਯਾਗੀ ਸੁ ਦਸ ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਲੇ ਲੀਨ।
 ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਸੁ ਖਾਲਸਾ ਸਰਬ ਲਾਲਸਾ ਹੀਨ।੨੦।
 ਨਵਧਾ ਭਗਤੀ ਕੈ ਸਦਾ ਜਾਂਕੇ ਚਿਤ ਮੇਂ ਭਾਵ।
 ਪ੍ਰੇਮ ਪੂਰ ਸਦ ਨਯਨ ਜਿਹ ਸੋਈ ਖਾਲਸਾ ਰਾਵ।੨੧।
 ਸਤਿਨਾਮ ਕੇ ਨਾਮ ਜਿਹ ਰਾਮ ਅੱਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਯੰਤ।
 ਦ੍ਰੈਸ ਬੁਧਿ ਨਹਿ ਜਾਸ ਜੀਯ ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਦਿਖੰਤ।੨੨।
 ਨਾਮ ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ ਜਾਸ ਜੀਯ ਕੋਊ ਮਤ ਕੋ ਹੋਇ।
 ਕੋਊ ਨਾਮ ਜਪੈ ਜਪ ਜਾਨ ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ।੨੩।
 ਰਸੀਆ ਨਵ ਹੂੰ ਰਸਨ ਕੇ ਬਸੀਯਾ ਰਸ ਹੀ ਬੀਚ।
 ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਸੁ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੀਯ ਰਤਿ ਸੀਚ।੨੪।
 ਕਾਰਣ ਯਾ ਜਗ ਕੋ ਜੁ ਹਰਿ ਤਾਰਨ ਤਰਨ ਦਿਆਲ।
 ਤਾਸ ਪ੍ਰੇਮ ਮੇਂ ਮਗਨ ਮਨ ਸੋਈ ਖਾਲਸਾ ਖਿਆਲ।੨੫।
 ਸਸਤ੍ਰ ਨਾ ਤਯਾਗੈ ਕਬੂ ਜੋ ਯਾਸ ਸਿੰਘ ਸਰੂਪ।
 ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਿਯ ਅਹੈ ਖਾਲਸਾ ਭੂਪ।੨੬।
 ਕਾਲ ਬਿਤੀਤੇ ਕਹੈ ਜੁ ਨਿਤ ਬਿੰਦਿਆ ਬਿਨੋਦ।
 ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਿਯ ਬਿਦਤ ਬਿਸਦ ਚਹੈ ਓਰ।੨੭।
 ਸਜਨ ਨੈਨ ਵੈਰਾਗ ਯੁਤ ਅਤਿ ਅਨੁਰਾਗ ਸਮੇਤ।
 ਬਾਗ ਬਾਗ ਗੁਰ ਗੁਣ ਸੁਨਤ ਤਾਸ ਨ ਮਨ ਕਰ ਹੇਤ।੨੮।
 ਨੀਚਾ ਜਾਨੇ ਆਪ ਕੋ ਉਚ ਲਖੇ ਸੰਸਾਰ।
 ਸਰਬ ਰੇਣੁ ਮਨ ਜਾਸ ਕੋ ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਅਧਾਰ।੨੯।
 ਜਮ ਬਪੁਰਾ ਕੋ ਭੈ ਨ ਜਿਹ ਸਦਾ ਮਸਤ ਹਰਿ ਰੰਗ।
 ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਿਯ ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਅਭੰਗ।੩੦।

ਮਨ ਨੀਚਾ ਮਤਿ ਊਚ ਜਿਹ ਮਤ ਰਾਖਾ ਗੁਰ ਵਾਹ।
 ਕੇਸ ਸ੍ਰਾਸਾ ਸਾਬ ਹੈਂ ਸਦ ਨਿਬਾਹ ਯਹ ਚਾਹ।੩੧।
 ਗੁਰੂ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਟਹਲ ਨਵ ਨਰ ਦੀ ਕਰ ਜੋਇ।
 ਤਾਸ ਸਰਣ ਸੁਮੇਰ ਹਰਿ ਅਹ ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ।੩੨।
 ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਚਾਰ ਕੁਲ ਤਿਹ ਸਨ ਕਰੇ ਨਾ ਦ੍ਰੋਹ।
 ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਸੁਮੇਰ ਹਰਿ ਮਨ ਤੇ ਸਦਾ ਅਕੋਹ।੩੩।
 ਨਗਨ ਸੀਸ ਭੋਰੈ ਨਹੀਂ ਭੋਜਨ ਕਰੈ ਨ ਪਿਆਰ।
 ਬੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਬਿਸ਼ਾਸ ਬਰ ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਅਪਾਰ।੩੪।
 ਸਦਾ ਬਿਚਾਰ ਬਿਚਾਰਈ ਮੇਂ ਕਿਥ ਜਗ ਕੇ ਪਿਆਰ।
 ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਿਯ ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਅਪਾਰ।੩੫।
 ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀ ਏਕ ਤੁਕ ਤਾਂ ਕੇ ਅਨੰਤ ਅਰਥ।
 ਤਾਹਿ ਬਿਚਾਰਤ ਹੀ ਰਹੈ ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਮਹੰਤ।੩੬।
 ਰਾਮ ਰਮੰਤਾ ਸਰਬ ਮੈਂ ਯਿਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਵਾਕ।
 ਯਾ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਨ ਕਰੇ ਜੋ ਸੋਈ ਖਾਲਸਾ ਪਾਕ।੩੭।
 ਤੁਰਕ ਕੀ ਮੰਗਤ ਨਾ ਕਰੇ ਲਰੈ ਯਥਾ ਬਲ ਧਾਰ।
 ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ ਅਕਾਲ ਪ੍ਰਿਯ ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਅਪਾਰ।੩੮।
 ਸਨਮੁਖ ਜੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਲਗਤ ਰੁਧਰ ਲਿਪਤ ਤਨ ਹੋਇ।
 ਹੋਰੀ ਕੇ ਜੋ ਖੇਲ ਲਖ ਲਖੇ ਖਾਲਸਾ ਸੋਇ।੩੯।
 ਰਾਮਾਦਿਕ ਅਵਤਾਰ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰੈ ਨ ਆਪ।
 ਸ੍ਰਵਣਹੁ ਤੇ ਨਹਿ ਸੁਣੇ ਜੋ ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਅਪਾਰ।੪੦।
 ਹਰਿ ਜਸ ਗੁਰ ਜਸ ਭਗਤ ਜਸ, ਕਰੈ ਸ੍ਰਵਣ ਪੁੰਨ ਦਾਨ।
 ਸੋ ਸੁਮੇਰ ਹਰਿ ਖਾਲਸਾ ਰੇ ਮਨ ਕਰ ਤਿਹ ਧਿਆਨ।੪੧।
 ਨਿੰਦ ਨ ਕੀਜੇ ਕਾਹੂੰ ਮਤ ਸਭ ਕੇ ਸਮਤਾ ਭਾਉ।
 ਭੇਖੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾ ਭੀਜਈ ਯਾ ਤੁਕ ਕੇ ਨਿਤ ਚਾਉ।੪੨।
 ਜਿਤੇ ਭੇਖ ਸੰਸਾਰ ਮੇਂ ਸਭ ਸਤਿਗੁਰ ਨੇ ਕੀਨ।
 ਦ੍ਰੋਸ਼ ਬੁੱਧਿ ਨਹਿ ਕਾਹੂੰ ਸਨ ਸੋਈ ਖਾਲਸਾ ਚੀਨ।੪੩।
 ਸਿੰਘ ਹੋਇ ਕਰ ਜੋ ਕਰੇ ਪੁਨਾ ਪਾਸ ਕੋਈ ਔਰ।
 ਤਿਹ ਕੁਲਟਾ ਕੇ ਤਿਆਗਈ ਸੋਈ ਖਾਲਸਾ ਮੋਰ।੪੪।
 ਉਚਿਸਟੇ ਨਹਿ ਖਾਇ ਕਿਹ ਨਹਿ ਉਚਿਸਟ ਕਿਹ ਦੋਇ।
 ਬਿਨ ਪਰੋਹੀ ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਸਦਾ ਸੀਚਰਤ ਭੋਇ।੪੫।
 ਸੁਤੇ ਸਿਖਾਵੈ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਅੱਛਰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਜੋਇ।
 ਸੋ ਸੁਮੇਰ ਹਰਿ ਖਾਲਸਾ ਸੱਚ ਬਿਚਾਰ ਯੁਤ ਹੋਇ।੪੬।
 ਦਾਤਾ ਗਿਆਤਾ ਸੂਰਮਾ ਗਿਆਨੀ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ।
 ਭਗਤਿ ਯੋਗ ਯੁਤ ਖਾਲਸਾ ਤੱਤ ਸੁਮੇਰ ਸੁ ਸਿੰਘ।੪੭।

ਉਪਮਾ ਸ੍ਰੀ ਖਾਲਸੇਹਿ ਕੀ ਨਹਿ ਕਬਿ ਬਰਨ ਸਕੰਤ।
 ਸ਼ੇਸ ਮਹੇਸ਼ ਗਨੇਸ਼ਹੂੰ, ਬਰਨਤ ਮੈਂ ਕੋ ਜੰਤੁ।੪੯।
 ਸਫਲ ਕਰਨ ਹਿਤ ਨਿਜ ਗਿਰਾ ਦੋਹਾ ਕਹੇ ਪਚਾਸ।
 ਸੰਮਤ ਨਭ ਭੁਜ ਨਵ ਸਸੀ ਵਦੀ ਵਿਸਾਖ ਸੁ ਰਾਸ।੫੦।
 ਸੰਮਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕੀਯ, ਰਾਮ ਨਾਮ ਨਭ ਭੇਦ।
 ਵਦੀ ਵਿਸਾਖ ਸੁ ਦੂਜ ਬਰ, ਗੁਰ ਦਿਨ ਬਨਿਯੋ ਅਖੇਦ।੫੧।

(੧੫) ਖਾਲਸਾ ਸ਼ਤਕ (ਭਾਈ ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ)

ਸਤਿਗੁਰ ਦਸ ਤਨ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰ, ਪਾਦ ਪਦਮ ਪ੍ਰਣਾਮ
 ਦੁਰਗਾ ਦੁਰਗਤਿ ਹਾਰਣੀ, ਬੰਦਉਂ ਪੰਥ ਲਲਾਮ।੧।
 ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਧਰਾ ਮਧ, ਜੋ ਬਿਕੁੰਠ ਕੋ ਰੂਪ
 ਬੰਦਉਂ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਕਉ, ਰੂਪ ਵੈਰਾਟ ਅਨੂਪ।੨।
 ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਰੂਪ ਗੁਰ, ਤਾਂ ਕੋ ਕਾਰਨ ਰੂਪ
 ਲੱਛਣ ਫਲ ਰਹਿਤ ਕਹੋ, ਕਰਉਂ ਸਹਾਇ ਅਨੂਪ।੩।
 ਨਹਿ ਬੁੱਧਿ ਬਲ ਚਾਤੁਰਯਤਾ, ਸ੍ਰਤਿ ਆਗਮ ਕੋ ਸਾਜ
 ਸਰਣ ਪਰੇ ਕੀ ਰਾਖਹੈ, ਲਾਜ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ।੪।
 ਭੁਲ ਚੁਕ ਖਿਮੀਅਹੁ ਗੁਨੀ, ਲਖਿ ਮੁਹਿ ਬਾਲ ਅਜਾਨ
 ਸੁਤ ਮੁਖ 'ਚੋਚੀ' ਸੁਨ ਪਿਤਾ, ਰੋਟੀ-ਦੇਤ ਸੁਜਾਨ।੫।
 ਇਕ ਦਿਨ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰ ਨਿਕਟ, ਸਿਖਨ ਬਿਨਤੀ ਕੀਨ
 ਇੰਦ੍ਰਪ੍ਰਸਤ ਮਧ ਸ਼ਾਹ ਭੈ, ਸਭ ਸਿਖ ਨਾਠੇ ਚੀਨ।੬।
 ਨਉਮੇ ਗੁਰ ਸਿਰ ਖੋਜ ਹਿਤ ਪੂਛੈ ਗੁਰ ਸਿਖ ਕੋਇ
 ਨਾਹਿ ਪਛਾਨ ਪਰੈ ਕਛੁ, ਸੁਨ ਬਡ ਬਿਸਮੀ ਹੋਇ।੭।
 ਭੁਜ ਉਚੀ ਕਰਿ ਗੁਰ ਕਹਯੋਂ ਸੁਨੋ ਸਿਖ ਧਰ ਚਾਹਿ
 ਐਸੋਂ ਪੰਥ ਬਨਾਵਹੁ, ਲਕੈ ਨ ਲਾਖੋਂ ਮਾਹਿ।੮।
 ਚੋਟੀ ਮੱਧ ਕਪਰਦਾਨੀ, ਸੂਧੋ ਸਮਸ੍ਰ ਪਾਗ
 ਚੰਡਿ ਤੇਜ ਮਸਤਕ ਲਸੈ, ਜਿਮ ਕਪੋਤ ਮੈਂ ਬਾਜ।੯।
 ਕਾਕਨ ਮੱਧ ਮਰਾਲ ਜਿਮ, ਜੈਸੇ ਮ੍ਰਿਗ ਮੈਂ ਸਿੰਘ
 ਭੈਸੇ ਮੱਧ ਵਰਣਾਸ਼੍ਰਮ ਮੈਂ, ਏਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ ਸਿੰਘ।੧੦।
 ਇਸ ਕਾਰਨ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ, ਕਰੀ ਭਗਵਤੀ ਸੇਵ
 ਲੈ ਵਰ ਪੰਥ ਰਚਯੋ ਸੁਭਗ, ਸਭ ਦੇਵਨ ਕੋ ਦੇਵ।੧੧।
 ਪਿਤਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਭੂ, ਮਾਤ ਚੰਡਿਕਾ ਜਾਸ
 ਹਿੰਦ ਤਰਕ ਕਰੇ ਪੈਰ ਸਮ, ਸੀਸ ਖਾਲਸਾ ਖਾਸ।੧੨।
 ਪੰਚ ਤਤ ਮੈਂ ਈਸ ਮਿਲ, ਕੀਨੋ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼
 ਤਿਮ ਗੁਰ ਪੰਚੋਂ ਸਿੰਘ ਮਿਲ, ਕੀਓ ਖਾਲਸਾ ਖਾਸ।੧੩।

੧. ਪਾਠਾਂਤ੍ਰ—ਜਿਮ ਉਜਾਰ ਮੈਂ ਬਾਗ।

ਦਯਾ ਸਿੰਘ, ਸਾਹਿਬ ਹਰੀ, ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਗੁਨ ਖਾਨ
 ਮੁਹਕਮ ਹਰਿ ਹਿੰਮਤ ਹਰੀ, ਪੰਚ ਪਿਆਰੇ ਮਾਨ।੧੪।
 ਕੌਤਕ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੀਏ ਕਿਤਕ, ਪਾਂਚਉ ਪਾਂਡਵ ਸੰਗ
 ਤਿਮ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਂਚ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰਸੰਗ।੧੫।
 ਪਾਂਚੋਂ ਗਿਆਨੋਂਦ੍ਰੇ ਸਹਿਤ, ਖਿਲੇ ਜੀਵਾਤਮ ਖੇਲ
 ਤਿਮ ਪਾਂਚੋਂ ਪਿਆਰੇ ਯੁਕਤ, ਕੀਯ ਗੁਰ ਕੌਤਕ ਕੇਲ।੧੬।
 ਇਨ ਤੇ ਮਿਲ ਮੁਕਤੇ ਭਏ, ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਯੋ ਬਿਅੰਤ
 ਰਾਮਪਤਿ ਸੋਂ ਕਪਿ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸੋਂ, ਜਾਦਵ ਭਏ ਅਨੰਤ।੧੭।
 ਕੱਛ, ਕੇਸ, ਕੰਘਾ, ਕਰਦ, ਕਰੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਪੰਥ
 ਜਤੀ ਭਰੋਸ ਵਿਚਾਰਨਾ, ਪ੍ਰੀਤਿ ਦਾਨ ਰਿਪੁ ਮੰਥ।੧੮।
 ਬਾਹਰ ਭੀਤਰ ਚਿੰਨ੍ਹ ਏ, ਸੁਨਹੁ ਸੰਤ ਮਨ ਲਾਇ
 ਸਬਦ, ਸੇਵ, ਸਤਿਸੰਗ ਸੱਚ ਸੱਸੇ ਧਰੇ ਬਨਾਇ।੧੯।
 ਕੁੜੀਮਾਰ ਕੁਮਤੀ ਕੁਟਿਲ, ਕੂੜੇ ਕੱਚੇ ਕਿਰਾਡ
 ਇਨਕੋ ਸੰਗਿ ਨ ਕੀਜੀਏ, ਗੋੜੇ ਬੋਹਥ ਚਾੜ੍ਹ।੨੦।
 ਭਰਮੀ ਸੰਗਤਿ ਭੂਤਨੀ, ਭੱਦਣੀ ਅਉਰ ਮਸੰਦ
 ਸ੍ਵਾਵਗ, ਸਿਰ ਚੋਟੀ ਬਿਨਾ, ਇਸ ਤਜਿ ਲਹੇ ਅਨੰਦ।੨੧।
 ਸੂਹਾ ਜੁਠਾ ਮੀਣੀਆ, ਧੀਰਮਲੀ ਮਨ ਮੰਤ
 ਤੁਰਕ ਤਮਾਕੂ ਤੁਰਕਣੀ, ਕੁੱਠਾ ਤਜਹੁ ਕੁਮੰਤ।੨੨।
 ਕਲਗੀਧਰ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਕਹਯੋ, ਸੁਨੋ ਸਿਖ ਨੰਦ ਲਾਲ
 ਜੋ ਆਵਹਿ ਮੁਹਿ ਪੰਥ ਮੈਂ, ਤਿਨ ਕੋ ਕਹਉ ਨਿਹਾਲ।੨੩।
 ਰਹਿਤਵਾਨ ਕੇ ਸੰਗਿ ਮੈਂ, ਰਾਖਾ ਰਹੋਂ ਹਮੇਸ਼
 ਕਾਲ ਜਾਲ ਸੰਕਟ, ਕਸ਼ਟ ਤਿਹ ਗ੍ਰਿਹ ਨਹਿ ਪ੍ਰਵੇਸ਼।੨੪।
 ਸ੍ਰੀ ਲਵ ਧੰਨਾ ਸੈਣ ਜੀ, ਬੰਧਕ ਨਾਮ ਸੁਦੋਵ
 ਇਹ ਪੰਚੋਂ ਪਿਆਰੇ ਭਏ, ਲੈ ਆਇਸ ਗੁਰਦੋਵ।੨੫।
 ਦਸ ਗੁਰ ਦੁਰਗਾ ਹਨੂਮਤ, ਪੁਰਖ ਅਕਾਲ ਸਹਾਇ
 ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੁਇ ਖਾਲਸੇ, ਰੱਖਿਆ ਕਰੈ ਬਨਾਇ।੨੬।
 ਸੁਨੋ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਰਹਿਤ, ਪੁਨ ਧਾਰੋ ਚਿਤ ਮਾਹਿ
 ਜਨਮ ਮਰਣ ਨਹਿ ਪਾਵਹੋਂ, ਸੁਨ ਕਰਿ ਗੁਰ ਬਚ ਚਾਹਿ।੨੭।
 ਦੁਸ਼ਟ ਦਾਰਨ ਹੁਇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ, ਮਾਰੇ ਬੇਲ ਸੁਬੇਲ
 ਸਿੰਘ ਖਾਲ ਕੇ ਝਾੜ ਕੇ, ਕੌਤਕ ਕੀਨ ਅਕੇਲ।੨੮।
 ਤਸ ਵਰ ਦੀਨੋ ਚੰਡਿਕਾ, ਹੋਇ ਖਾਲਸਾ ਨਾਮ
 ਪੰਥਪਤੀ ਤੁਮ ਹੋਹੁ ਗੁਰ, ਕਰੋ ਜੀਤ ਸਭ ਨਾਮ।੨੯।
 ਤ੍ਵੇ ਪਤਸ਼ਾਹੀ ਤਕ ਸਭੋਂ, ਮਾਯਾ ਰਹਤ ਅਤੀਤ
 ਚਉਥੇ ਗੁਰ ਚਰਨੀਂ ਲਗੀ, ਭਗਵਤਿ ਤ੍ਵਯਾ ਪ੍ਰਤੀਤ।੩੦।
 ਸਤੋ ਰਜੋ ਗੁਨ ਦੋ ਮਿਲੇ, ਪੁਨ ਖਸ਼ਟਮ ਗੁਰ ਮਾਹਿ
 ਤੀਨੋ ਗੁਨ ਤਨ ਮੈਂ ਮਿਲੇ, ਮਨ ਨਿਹਲੇਪ ਅਚਾਹਿ।੩੧।

ਕਲਿ ਮੈਂ ਅਸੁਰ ਭੁਰਕ ਭਏ, ਤਿਨ ਹਤਨੇ ਕੇ ਹੇਤੁ
 ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀਨੋ ਖਾਲਸਾ, ਸੁਤ ਲਖ ਦੀਓ ਨਿਕੇਤ।੩੨।
 ਸਨਦਾਦਿਕ ਅਵਤਾਰ ਸੁਤ, ਦੀਨੇ ਪਠ ਪਰਲੋਕ
 ਗੁਰਤਾ ਮਨ ਤਨ ਕੇ ਕਰੈ ਦੀਨੋ ਸਿਖਨ ਓਕ।੩੩।
 ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਭੇ, ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਨਿਹੰਗ
 ਗ੍ਰੰਥੀ ਮੁਰਕਮ ਸਿੰਘ ਤੇ, ਗਯਾਨੀ ਗੁਨੀ ਪ੍ਰਸੰਗ।੩੪।
 ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਨਿਰਮਲੇ, ਬੁਧਿ ਪਟੁ ਨਿਰਮਲ ਜਾਹਿ
 ਪੂਜਾਰੀ ਅਰਦਾਸੀਏ, ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਸੁਹਾਹਿ।੩੫।
 ਦੋਵੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀਨ ਗੁਰ, ਅਚ ਤਿਸ ਪਾਤ੍ਰ ਮਾਹਿ
 ਸਿਖਨ ਸਭਨ ਪਿਲਾਇ ਦਇ, ਦਈ ਸ਼ਕਤਿ ਸਭ ਚਾਹਿ।੩੬।
 ਸਤੇ ਰਜੇ ਤਮ ਖਾਲਸਾ, ਗ੍ਰਿਸਤੀ ਜਤੀ ਅਤੀਤ
 ਸੇਵਕ ਦਯਾਲੂ ਜੋਤਿਸ਼ੀ, ਜੋਗੀ ਪੰਡਿਤ ਪ੍ਰੀਤਿ।੩੭।
 ਦਾਨੀ ਰਾਗੀ ਕਵੀ ਕਿਤ, ਕਿਰਤਿ ਵਿਰਤਿ ਸੰਤੋਖ
 ਕ੍ਰੋਧੀ ਤਾਪੀ ਬਿਰਕਤ ਰਸ, ਲੋਭੀ ਨਿਜ ਤਨ ਪੋਖ।੩੮।
 ਸਸਤ੍ਰੀ ਰਾਜੇ ਕਾਵਯ ਕਿਰਤ, ਕਿਤੇ ਲੁਟੇਰੇ ਚੋਰ
 ਸੰਤ ਮਹੰਤ ਅਨੰਤ ਬ੍ਰਿਤਿ, ਹੋਇ ਖਾਲਸਾ ਮੋਹ।੩੯।
 ਤਿਆਗ ਪਾਪ ਸਤਿਸੰਗ ਮੈਂ, ਬਖਸ਼ਾਵਹਿ ਤਨਖਾਹਿ
 ਤਖਤ ਭੇਟ ਗੁਰ ਤਖਤ ਦੇ ਬਖਸ਼ਯੋ ਸ਼ਾਹਨਸ਼ਾਹ।੪੦।
 ਤਜਹਿ ਕੁਰਹਿਤੀ ਸੰਗ ਕਉ, ਰਹਿਤ ਧਰੈ ਗੁਰ ਕੋਰ
 ਸੋ ਖਲਾਸ ਹੁਇ ਖਾਲਸਾ, ਤਯੋਂ ਨਿਖਾਲਸ ਸੋਰ।੪੧।
 ਉਠ ਪ੍ਰਭਾਤੇ ਨਾਮ ਜਪ, ਕਰ ਦਾਤਨ ਇਸਨਾਨ
 ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹੈ ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਮਾਨ।੪੨।
 ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰ, ਸੁਣ ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ
 ਕਰੈ ਕਿਰਤ ਪੁਨ ਧਰਮ ਕੀ, ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਨਿਹਾਰ।੪੩।
 ਚੰਡੀ ਚਰਿਤ੍ਰ ਮਧਯਾਨ ਮੈਂ, ਪੜ੍ਹਿ ਚੰਡੀ ਕੀ ਵਾਰ
 ਸੋਧਯਾ ਮੈਂ ਰਹਿਰਾਮ ਜਪੁ, ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਨਿਹਾਰ।੪੪।
 ਚਰਨ ਧੋਇ ਸੇਵਨ ਸਮੈਂ, ਕੀਰਤ ਸੋਹਿਲਾ ਗਾਇ
 ਤੋਲ ਬੋਲ ਪੂਰਾ ਰਹੈ, ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਸੁਹਾਇ।੪੫।
 ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਗੁਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰ, ਪੀਛੈ ਸਭ ਕਰ ਕਾਜ
 ਦੇ ਦਸਵੇਧ ਖਟੈ ਜੁ ਧਨ, ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਬਿਰਾਜ।੪੬।
 ਸੀਸ ਨਿਵਾਵੈ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪ ਖਾਇ
 ਰਖਹਿ ਭਰੋਸਾ ਗੁਰੂ ਕਾ, ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਸੁਹਾਇ।੪੭।
 ਬਰਖ ਮਾਸ ਗੁਰਪੁਰਬ ਦਿਨ, ਕਰਿ ਕੜਾਹ ਵਰਤਾਇ
 ਸਭ ਕਾਰਜ ਸਿਧ ਗੁਰ ਕਰੈਂ, ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਸੁਹਾਇ।੪੮।
 ਭਗਤਿ ਖੰਡ ਮੈਦਾ ਕਰਮ, ਜੋਗ ਅਗਨਿ ਘ੍ਰਿਤ ਗਯਾਨ
 ਪਾਣੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕੜਾਹ ਚਿਤ, ਛਕਹਿ ਖਾਲਸਾ ਜਾਨ।੪੯।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ ਬੀੜ ਜੋ, ਬਾਲ ਸੁਭਗ ਮੈਂ ਪਾਇ
 ਪੜ੍ਹਹਿ ਪ੍ਰੀਤ ਜੋ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇ, ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਸੁਹਾਇ।੫੦।
 ਹਰਿਮੰਦਰ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ, ਕਰੋ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਚਾਰ
 ਉਸਤਤਿ ਪੜ੍ਹੈ ਅਕਾਲ ਕੀ, ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਨਿਹਾਰ।੫੧।
 ਰਿਦੈ ਮੰਤ੍ਰ ਸਤਿਨਾਮੁ ਜਪੁ, ਜਾਪੁ ਸਵੈਯੇ ਧਾਰਿ
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਵਡੇ, ਕਹਿ ਖਾਲਸ ਸਿਰ ਧਾਰਿ।੫੨।
 ਕਰਦ ਭੇਟ ਆਹੁਤ ਕਰੈ, ਕੇਸੀ ਕਰੈ ਸਨਾਨ
 ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਗਾਥਾ ਸੁਨੈ, ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਸੁਜਾਨ।੫੩।
 ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰ ਮੁਕਤਿ ਦਾ, ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰ ਬੈਨ
 ਭਾਰਤ ਧਰਮਾਰਾਮ ਸਮਾ, ਪੜ੍ਹੈ ਖਾਲਸਾ ਚੈਨ।੫੪।
 ਰਾਜਨੀਤਿ ਨਾਰੀ ਚਰਿਤ੍ਰ, ਕੂਟ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਕੀ ਮਾਲ
 ਸਹਸ੍ਰ ਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਜਾਪੁ ਜੀ, ਪੜ੍ਹਹਿ ਖਾਲਸਾ ਚਾਲ।੫੫।
 ਨੰਦ ਲਾਲ ਗੁਰਦਾਸ ਕੀ, ਪੜ੍ਹੈ ਬੈਨ ਚਿਤ ਲਾਇ
 ਮੰਤ੍ਰ ਸਮਾ ਗਰਸ਼ਬਦ ਪਠ, ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਸੁਹਾਇ।੫੬।
 ਕਾਚੀ ਬਾਣੀ ਸਭ ਤਜੈ, ਬਿਨ ਬਿਬੇਕ ਜੋ ਜਾਨ
 ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਗੁਰ ਲਖੈ, ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਮਾਨ।੫੭।
 ਏਕ ਸ੍ਰੋਮ ਸਭ ਮੈਂ ਲਖਹਿ, ਵਰਤੈ ਯਥਾਧਿਕਾਰ
 ਜੈਸੇ ਤਨ ਕੇ ਅੰਗ ਹੈ, ਸੁਈ ਖਾਲਸਾ ਨਿਹਾਰ।੫੮।
 ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਵਾਵੈ ਗੁਰਮੁਖੀ, ਗ੍ਰੰਥ ਪਾਠ ਪੁਬ ਧਾਰ
 ਪੀਛੇ ਵਿਦਯਾ ਅਉਰ ਪਾਇ, ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਨਿਹਾਰ।੫੯।
 ਨਿਤਨੇਮ ਜਪੁ ਗਾਥ ਸੁਨ, ਪੀਛੇ ਕਿਰਤ ਸੁਧਾਰ
 ਮਨਹੁ ਨ ਭੂਲੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਨਿਹਾਰ।੬੦।
 ਮੰਤ੍ਰ ਨਾਰੀ ਧਰਮ ਪਦ, ਅੰਨ ਆਸਣ ਪਦ ਤ੍ਰਾਣ
 ਪਰ ਕੋ ਅੰਗ ਨ ਧਾਰਈ, ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਪਛਾਣ।੬੧।
 ਲੁਣ ਖਾਇ ਨਹਿ ਦਗਾ ਕਰ, ਅਗਨਿ ਨ ਖੇਤੀ ਲਾਇ
 ਸੁਤਾ ਭੈਣ ਕੋ ਧਨ ਨ ਲੇ, ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਸੁਹਾਇ।੬੨।
 ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਗ ਉਚ ਹੋ, ਬਹੈ ਨ ਕੀਜੈ ਪਾਵ
 ਮਾਤ ਭਾਤ ਗੁਰ ਨਿੰਦ ਤਜਿ, ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਸੁਹਾਵ।੬੩।
 ਜੂਆ ਵੇਸਵਾ ਮਾਸ ਮਦ, ਸੂਤਕ ਪਾਤਕ ਅੰਨ
 ਜੂਠਾ ਆਲਸ ਬੋਲ ਬਦ, ਤਜੈ ਖਾਲਸਾ ਧੰਨ।੬੪।
 ਲਘੁ ਸੁਚੇਤੇ ਰਤ ਸਮੇਂ, ਨ੍ਰਾਨ ਖਾਨ ਸਮੇਂ ਸੈਨ
 ਸੀਸ ਨਗਨ ਨਾਹੀ ਕਰੈ, ਸੁਈ ਖਾਲਸਾ ਐਨ।੬੫।
 ਸਿਖ ਕੋ ਆਧਾ ਨਾਮ ਭਨ, ਝੁਠੀ ਕਸਮ ਉਠਾਇ
 ਪੰਜ ਪੀਰੀਏ ਸੰਤ ਤਜਿ, ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਸੁਹਾਇ।੬੬।

ਨਾਰੀ ਸੇਜ ਲਖਾਵਣਾ, ਤੇੜ ਬਸਨ ਸਿਰ ਧਾਰ
 ਨਿਜ ਪਦ ਤਜੈ ਪੁਜਾਵਨੇ, ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਨਿਹਾਰ।੬੭।
 ਪੋਥੀ ਧੋਨੁ ਗੁਰ ਮੋਹਰ, ਲੋਹ ਨ ਲਾਵੈ ਪਾਦ
 ਨ੍ਹਾਏ ਦੀਏ ਬਿਨਾ ਸਿਖ, ਛਕੈ ਨ ਕਬੀ ਪ੍ਰਸਾਦ।੬੮।
 ਵਿਆਹ ਜਨਮ ਮ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰ, ਬਖਸ਼ਾਏ ਤਨਖਾਹ
 ਕੰਘਾ ਕੇਸਨ ਮੈਂ ਧਰੇ, ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਕਹਾਹਿ।੬੯।
 ਸੇਵ ਕਰੈ ਗੁਰੁ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ, ਧੂਪ ਦੀਪ ਕਰਿ ਚਉਰ
 ਧਰੈ ਕੜਾਹੁ ਗੁਮਾਲ ਫੂਲ, ਸੁਈ ਸਿਖ ਸਿਰਮਉਰ।੭੦।
 ਜੂੜਾ ਦਾੜਾ ਵਯੰਗ ਕਰਿ, ਧਰੈ ਭੇਖ ਕੁਛ ਹੋਰ
 ਤਹਮਤ ਤੰਬ ਲੰਗੋਟ ਧਰ, ਸੋ ਸਿਖੀ ਕਾ ਚੋਰ।੭੧।
 ਤੁਰਕ ਕਲਾਮਾ ਕਬਰ ਹਿਤ, ਪੁਨ ਮਸੀਤ ਸਿਰ ਨਿਆਇ
 ਟੋਪੀ ਸਿਰ ਰਾਖੈ ਕਬੀ, ਸੋ ਸਿਖ ਗੁਰ ਨ ਸਹਾਇ।੭੨।
 ਪਿਤਾ ਸਿਖ ਮੇਨਾ ਸਵਨ ਹੁਇ, ਸੁਤਾ ਸਿਖ ਕੋ ਦੇਇ
 ਆਦਰ ਹੁਇ ਪਰਲੋਕ ਮੈਂ, ਪਿਤਰ ਉਧਾਰ ਕਰੇਇ।੭੩।
 ਪਾਹੁਲ ਦੇਵੈ ਪੁਤ ਕੋ, ਦੇ ਗੋਲਕ ਤਨਖਾਹ
 ਸੰਗ ਨ ਕੀਜੈ ਤੁਰਕ ਕਾ, ਧੰਨ ਸਿਖ ਸੁਮਤਿ ਚਾਹ।੭੪।
 ਸੁਤ ਸਿਮ੍ਰਤਿ ਕੇ ਭਰਮ ਤਜ, ਇਕ ਅਕਾਲ ਕੀ ਆਸ
 ਗੁਰੁ ਗ੍ਰੰਥ ਬਚ ਪਰ ਚਲੈ, ਸੁਈ ਖਾਲਸਾ ਖਾਸ।੭੫।
 ਜਨਮ ਵਿਆਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕ੍ਰਿਆ, ਗੁਰੁ ਗ੍ਰੰਥ ਅਨੁਸਾਰ,
 ਘੋੜੀ ਛੰਤ ਅਲਾਹਣੀ, ਪੜ੍ਹੈ ਖਾਲਸਾ ਸਾਰ।੭੬।
 ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰਕ ਕੇ ਸ਼ਬਦ, ਪੂਰਨ ਹੋਵਹਿ ਆਸ
 ਪਾਠ ਕਰਾਵੈ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ, ਸੁਈ ਖਾਲਸਾ ਖਾਸ।੭੭।
 ਗੁਰ ਸਿਰ ਵਾਰਿਓ ਲੋਹ ਲੈ, ਧਾਰੇ ਭੂਖਨ ਅੰਗ
 ਭੋਜਨ ਪਟ ਕਰ ਸੇਵ ਤਿਹ, ਸੋ ਗੁਰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਹੰਗ।੭੮।
 ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਓ ਕੇ ਨਿਮਿਤ, ਕਰੈ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸੁਵਾਸ
 ਪੜ੍ਹਿ ਅਨੰਦ ਵਰਤਾਵਈ, ਸਭ ਸੇਕਟ ਤਿਹ ਨਾਸ।੭੯।
 ਕਲਪ ਨ ਲਾਵੈ ਬਦਨ ਪਰ, ਕਟਹੁ ਨ ਲਾਹੈ ਕੱਛ
 ਖਰਾ ਨ ਛੁਹਾਇ ਅੰਗ ਪਰ, ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਸੂਛ।੮੦।
 ਵਦ ਸਮ ਲਖ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰ, ਸੋਹੈ ਸੋ ਸਤਿਨਾਮ
 ਗੀਤਾ ਸਮ ਪਨ ਸੁਖਮਨੀ, ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਲਲਾਮ।੮੧।
 ਸਿਖਨ ਕੇਸ ਸਨਾਨ ਕਰਿ, ਪਟ ਪਹਿਰਾਵਹਿ ਅੰਗ
 ਲੈਨੋ ਦੇਨਾ ਸਿਖਨ ਸੋ ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਉਮੰਗ।੮੨।
 ਆਸ ਨ ਰਾਖੈ ਮਨੁਜ ਕੀ, ਰਾਖੈ ਟੇਕ ਅਕਾਲ
 ਗੁਰ ਹਿਤ ਖਾਇ ਖਵਾਵਈ, ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਨਿਹਾਲ।੮੩।

ਗਉਕਾਨ ਤੇ ਪਾਤ ਜਿਹ, ਮੁੰਢੀ ਸੂਕਰ ਦਾੜ੍ਹ
 ਹਿੰਦ ਝਰਕ ਕੇ ਧਰਮ ਕੇ, ਬਿਖਿਆ ਕਰੇ ਉਜਾੜ।੮੪।
 ਦਿਜਨੀ ਮੀਠਾ ਗੁੜ ਬਨੀ ਬਿਖਿਆ ਬਨਾ ਚੰਡਾਲ
 ਸਭ ਹੱਤਿਆ ਤਿਨ ਆ ਲਗੈ, ਬਿਖਿਆ ਪੀਵਨ ਨਾਲ।੮੫।
 ਬਨਦੇਵੀ ਬਨ ਦੇਵਤਾ, ਦੇਵ ਮੰਤ੍ਰ ਸੁਤਿ ਸੇਤ
 ਸਾਧ ਖਯਾਹ ਯੱਗ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਤਿਹ, ਬਿਖਿਆ ਜਾਹਿ ਨਿਕੇਤ।੮੬।
 ਬਿਧਿ ਨਾਰਦ ਸੰਬਾਦ ਏ, ਕਹਯੋ ਸਕੰਦ ਪੁਰਾਣ
 ਬਿਖਿਆ ਪੀਣੇ ਹਾਰ ਕੇ, ਖਏ ਨ ਖਾਲਸਾ ਖਾਨ।੮੭।
 ਗੰਗਾ ਗਯਾ ਪ੍ਰਯਾਗ ਪੁਨ, ਕਾਸੀ ਮਥੁਰਾ ਦੂਰ
 ਇਸ ਤੇ ਸਤਗੁਨ ਅਧਿਕ ਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਿਰਧਾਰ।੮੮।
 ਤੀਰਥ ਦੇਵਨ ਨੇ ਰਚੇ, ਇਹ ਹਰਿ ਕਾਢੀ ਕਾਰ
 ਅਸ ਨਿਸਚਾ ਕਰ ਨ੍ਹਾਇ ਜੋ, ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਨਿਹਾਰ।੮੯।
 ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਮੋਖ ਸਰ, ਪਟਨਾ ਔਰ ਹਜ਼ੂਰ
 ਸਭ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਮੈਂ ਸੁਭਗ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਭਰਪੂਰ।੯੦।
 ਪ੍ਰਾਣੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਹੇਤੁ ਜੋ, ਦੇ ਪੁਸ਼ਾਕ ਗੁਰਦੁਆਰ
 ਪਾਠ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਕਾ ਕਰੈ, ਸੋ ਸਿਖ ਮੁਕਤ ਨਿਹਾਰ।੯੧।
 ਧੋਤੀ ਭੁਜਾ ਅਨੰਤ ਜਿਹ, ਕੰਠ ਜਨੇਊ ਜਾਹਿ
 ਬਿਨ ਪਾਹੁਲ ਜੋ ਸਿਖ ਹੈ, ਸੋ ਡਨਖਾਹੀਆ ਆਹਿ।੯੨।
 ਦਾਨ ਦੇਇ ਗੁਰ ਸਿਖ ਕੋ, ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੈ ਸਿਖ ਸੰਗਿ
 ਕੰਘਾ ਭੋਜਨ ਸਿਖ ਦੇਇ, ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਉਮੰਗਿ।੯੩।
 ਸੰਤੋਖੀ ਭਜਨੀਕ ਕੋ, ਜੋ ਸਿਖ ਸੇਵੈ ਕਇ
 ਸੋ ਵਧੁ ਗੁਰ ਕੋ ਜਾ ਮਿਲੈ, ਫਲ ਅਨੇਕ ਤਿਹ ਹੋਇ।੯੪।
 ਚਲੈ ਰਹਿਤ ਗੁਰ ਖਾਲਸਾ, ਸੋ ਸਿਖ ਗੁਰ ਕੋ ਰੂਪ
 ਸਭਨਾ ਪਤ ਸਿਰ ਨਿਆਵਹੀ, ਭਦਣੀ ਰੂਪ ਕਰੂਪ।੯੫।
 ਚਾਰੋ ਵਰਣ ਮਿਗ੍ਹਾਵਲੀ, ਬਨਯੋ ਖਾਲਸਾ ਸਿੰਘ
 ਜਨਕ ਭੂਪ ਸਮ ਨਾਮ ਪਛ, ਸੁਤ ਪਿਤ ਆਵਤ ਸਿੰਘ।੯੬।
 ਰਹਿਤ ਖਾਲਸੇ ਕੀ ਬਹੁਤ, ਮੋਹਿ ਬਖਾਨੀ ਬੋਰ
 ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਤਨਪਾਹ ਪਤ, ਕਹਯੋ ਸਿਧਾਂਤ ਨਿਦੋਰ।੯੭।
 ਉਤਮ ਮੱਧਮ ਖਾਲਸਾ, ਰਹਿਤ ਬਗੈਰ ਕਨਿਸ਼ਟ
 ਪਕਰੈ ਕੋ ਨ ਪਰਲੋਕ ਮੈਂ, ਜਬ ਕਬ ਤਾਰੈ ਇਸ਼ਟ।੯੮।
 ਪੜ੍ਹ ਵਿਦਾਂਤ ਕਿਆ ਮਾਗਹੈ, ਕੋ ਮ੍ਰਿਗਾਵਲਿ ਰੂਪ
 ਗਾਥਾ ਕਰੈ ਪੜ੍ਹਖ ਸਰ, ਸ਼ਤਕ ਰਚਯੋ ਤਿਹ ਰੂਪ।੯੯।
 ਉਨੀ ਸੈ ਤੋਤੀ ਅਬਦ ਫਾਗਨ, ਸੁਦਿ ਹਰ ਥੀਤ
 ਪੜ੍ਹੈ ਸੁਨੈ 'ਖਾਲਸ ਸਭਕ' ਲਹਹਿ ਸਿਖ ਗੁਰ ਪ੍ਰੀਤਿ।੧੦੦।

ਇਸ ਕਵੀ ਨੇ ਅਗੇ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮਹਿਮਾ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਬੰਦ
ਲਿਖੇ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ :

ਅਣੀ ਧਮਾਕਾ ਕੋਰੜਾ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਿ ਕਮੰਦ
ਇਨਕਾ ਕਮਰਕਸਾ ਰਖੈ, ਬਾਹਰ ਸਿਖ ਅਨੰਦ।੧।
ਬਾਣੀ ਜੋਗ ਵੈਰਾਗ ਹਿਯ, ਭਗਤੀ ਸ਼ਾਂਤਿ ਅਚਾਹ
ਖਿਮਾ ਗਰੀਬੀ ਜਤ ਰਖਹਿ, ਅੰਤਰਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਬਾਹ।੨।
ਸਿਖੀ ਗੁਰ ਕੀ ਅਗਮ ਹੈ, ਪੰਚਮ ਗੁਰ ਦਿਖਰਾਇ
ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਟਕੇ ਦੀਏ, ਨਿਜ ਸਿਖ ਆਪ ਬਨਾਇ।੩।
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਹਉਂ ਮੋਹ ਲਬ, ਪ੍ਰਭੂ ਸਮ ਵਿਆਪੇ ਸਾਰ
ਇਨ ਤੇ ਨੀਤੋਕਤਿ ਬਚੈ, ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਸੇਸਾਰ।੪।
ਸੈਨਾ ਪ੍ਰਭੂ ਕੀ ਸਾਧਸੰਗਿ, ਸੈਨਾਪਤਿ ਗੁਰਦੇਵ
ਪ੍ਰੀਤਿ ਭੇਟ ਤਿਹ ਦੇਇਕੈ, ਮੁਕਤਿ ਇਨਾਮ ਸੁ ਲੇਵ।੫।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮਹਿਮਾ

ਅੰਤ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਮਹਿਮਾ ਦੇ ਚਾਰ ਸ਼੍ਲੋਕ ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਹਨ :
ਜਿਨ ਕੀਨ ਸਨਾਨ ਸੁਧਾਸਰ ਮੈਂ, ਤਿਨ ਗੰਗ ਸਨਾਨ ਕੀਆ ਨ ਕੀਆ
ਜਿਨ ਮੰਤ੍ਰ ਲੀਆ ਸਤਿਨਾਮਹਿ ਕੋ, ਤਿਨ ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਮੰਤ੍ਰ ਲੀਆ ਨ ਲੀਆ
ਜਿਨ ਲੀਨ ਸੁਾਦ ਤ੍ਰਿਹਾਵਲ ਕੋ, ਤਿਨ ਆਬਰਯਾਤ ਪੀਆ ਨ ਪੀਆ
ਇਨ ਬਾਤਨ ਤੇ ਜੋਊ ਬੇਮੁਖ ਹੈ ਨਰ, ਸੋ ਭਵ ਮਾਹਿ ਜੀਆ ਨ ਜੀਆ।੧।
ਜਿਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੇਖ ਲੀਓ, ਜਗੰਨਾਥ ਦੀਦਾਰ ਕੀਆ ਨ ਕੀਆ
ਜਿਨ ਪਾਠ ਸੁਨਿਓ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਹਿ ਕੋ, ਰਸ ਵੇਦ ਪੁਰਾਨ ਲੀਆ ਨ ਲੀਆ
ਜਿਨ ਦੀ ਦਸਵੰਧ ਗੁਰੂ ਦਰ ਮੈਂ, ਤਿਨ ਭੀਰਥ ਦਾਨ ਦੀਆ ਨ ਦੀਆ
ਇਕ ਬਾਤਨ ਤੇ ਜੋਊ ਬੇਮੁਖ ਹੈ ਨਰ, ਸੋ ਭਵ ਮਾਹਿ ਜੀਆ ਨ ਜੀਆ।੨।
ਜਿਨ ਕੇਸ ਧਰੇ ਸਿਰ ਪਾਹੁਲ ਲੈ, ਤਿਨ ਦੁਆਰਕਾ ਛਾਪ ਕੀਆ ਨ ਕੀਆ
ਜਿਨ ਗਾਥ ਸੁਨੀ ਦਸ ਹੀ ਗੁਰ ਕੀ, ਤਿਨ ਭਾਰਤ ਸੁਾਦ ਲੀਆ ਨ ਲੀਆ
ਜਿਨ ਸੰਗਤਿ ਕੀ ਪਦ ਰੇਣੁ ਲਈ, ਤਿਨ ਔਪਹਿ ਔਰ ਪੀਆ ਨ ਪੀਆ
ਇਕ ਬਾਤਨ ਤੇ ਜੋਊ ਬੇਮੁਖ ਹੈ ਨਰ, ਸੋ ਭਵ ਮਾਹਿ ਜੀਆ ਨ ਜੀਆ।੩।
ਜਿਨ ਦੋਸ਼ ਕਰੇ ਤਨਖਾਹ ਦਈ, ਤਿਨ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿਤ ਔਰ ਕੀਆ ਨ ਕੀਆ
ਜਿਨ ਲੇ ਘ੍ਰਿਤ ਆਰਤੀ ਮਾਹਿ ਦੀਆ, ਤਿਨ ਦੀਪਕ ਦਾਨ ਦੀਆ ਨ ਦੀਆ
ਜਿਨ ਭੇਟ ਪੁਸ਼ਾਕ ਦਈ ਤਖਤੈ, ਤਿਨ ਮ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਆਨ ਲੀਆ ਨ ਲੀਆ
ਕਹਿ ਬੋਧ ਮ੍ਰਿਗਿੰਦ ਜੁ ਬੇਮੁਖ ਹੈ, ਸਿਖ, ਸੋ ਭਵ ਮਾਹਿ ਜੀਆ ਨ ਜੀਆ।੪।

੦

ਭੱਟ ਵਹੀ ਦਾ ਰਹਿਤ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਲੇਖ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਲ ਦਸਮਾਂ.....

ਬੋਟਾ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਕਾ, ਸਾਲ ਸੜ੍ਹਾਂ ਸੈ ਪਚਾਵਨ

ਮੰਗਲਵਾਰ ਵੈਸਾਖੀ ਕੇ ਦਿਹੂ ਪਾਚ ਸਿਖੋ ਕੇ

ਖਾਂਡੇ ਕੀ ਪਾਹੁਲ ਦੀ, ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਰਾਖਾ।

ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਦੇਆ ਰਾਮ ਸੋਪਤੀ ਖੜ੍ਹੀ, ਬਾਸੀ ਲਾਹੌਰ ਖਲਾ ਹੁਆ,

ਪਾਛੈ ਮੋਹਕਮ ਚੰਦ ਛੀਪਾ, ਬਾਸੀ ਦਵਾਰਕਾ, ਸਾਹਿਬਚੰਦ ਨਾਈ

ਬਾਸੀ ਬਿਦਰ ਜਫਰਾਬਾਦ ਸ਼ਹਿਰ, ਧਰਮਚੰਦ ਜਵੰਦਾ ਜਾਟ

ਬਾਸੀ ਹਸਤਨਾਪੁਰ, ਹਿੰਮਤਚੰਦ ਝੀਵਰ, ਬਾਸੀ ਜਗਨਨਾਥ

ਬਾਰੇ ਬਾਰੀ ਖਲੇ ਹੁਏ। ਸਭ ਕੋ ਨੀਲੰਬਰ ਪਹਿਨਾਇਆ,

ਵਹੀ ਵੇਸ ਅਪਨਾ ਕੀਆ।

ਹੁੱਕਾ, ਹਲਾਲ, ਹਜਾਮਤ, ਹਰਾਮ, ਟਿੱਕਾ, ਜੰਝੂ, ਧੌੜੀ ਕਾ ਤਿਆਗ ਕਰਾਇਆ।

ਮੀਟੇ, ਪੀਰਮੱਲੀਏ, ਰਾਮਰਾਈਏ, ਸਿਰਗੁੱਮੇ, ਮਸੈਦੋਂ ਕੀ ਵਰਤਣ ਬੰਦ ਕੀ।

ਕੰਘਾ, ਕਰਦ, ਕੇਸਗੀ, ਕੜਾ, ਕਛਹਿਰਾ—ਸਭ ਕੋ ਦੀਆ, ਸਭ ਕੇਸਾਧਾਰੀ
ਹੁਏ। ਸਭ ਕਾ ਜਨਮ ਪਟਨਾ, ਬਾਸੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਬਤਾਈ।

ਆਗੈ ਗੁਰੂ ਕੀ ਗਤਿ ਗੁਰੂ ਜਾਣੈ

ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਣਾ, ਗੁਰੂ ਹਰ ਬਾਈ ਸਹਾਈ ਹੋਗੁ।

(ਭੱਟ ਵਹੀ ਪਰਗਟਾ ਬਾਨੇਸਰ)

○

ਨਿਸ਼ਾਨਿ ਸਿਖੀ ਈ ਪੰਜ ਹਰਫਿ ਕਾਝ।

ਹਰਗਿਜ਼ ਨਬਾਸਦ ਅਜੀ ਪੰਜ ਮੁਆਫ਼।

ਕੜਾ ਕਾਰਦੋ ਕੱਛ ਕੰਘਾ ਬਿਦਾ।

ਬਿਲਾ ਕੇਸ ਹੋਚ ਅਸਤ ਜੁਮਲਾ ਨਿਸ਼ਾ।

(ਉਨੀਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਫ਼ਾਰਸੀ ਕਵੀ)

○

ISBN 81-7205-133-1

